

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Irodalomtudományi Doktori Iskola

Doktori értekezés

Libros habere

A szakolcai ferencesek könyvkultúrája a 16–17. századi Magyarországon

Témavezető:

Dr. Balázs Mihály egyetemi tanár

Készítette:

Zvara Edina

T A R T A L O M

Bevezetés	3
A ferencesek a kora újkori Magyarországon	3
A mariánus ferencesek	5
A ferencesek és főúri patrónusaik	6
Könyves szakirodalom	11
A szakolcai könyvkultúrára vonatkozó források és szakirodalom	15
A doktori értekezés témája és célja	16
 Ferencesek Szakolcán	 17
Ferencesek Szakolcán	17
Ferences iskola Szakolcán	29
Káptalanok Szakolcán	39
A szakolcai ferencesek a számok tükrében	42
A szakolcai ferences kolostor tagjainak névsora 1467–1696, a névsor forrásai és tanulságai	48
 Ferences könyvhasználat	 51
Ferences könyvhasználat a középkorban	51
Assisi Szent Ferenc	52
A rendi gyűlések határozatai	56
Pápai bullák	62
A rendtagok könyvgyűjtési szokásai, könyvgyűjteményei	65
Ferences könyvhasználat a korai újkorban	68
A magyarországi gyakorlat	73
Szakolcai ferences possessorok és könyveik	76
 A szakolcai ferences kolostor könyvtára a 16–17. században	 86
A magyarországi szerzetesrendek kora újkori könyvgyűjteményei	86
A szakolcai ferences könyvtár története	94
Források	94
Az összeírásokról	96

Az 1662-es jegyzék szakrendszere és jellemzése	101
Szerzők	109
A jelentősebb szerzők	117
Középkori vagy modern	118
Nyelv, formátum, érték és használat	153
Tartalmi és műfaji sajátosságok	154
Összefoglalás	157
Források és irodalom	160
Levéltári források	160
Szakirodalom	162
Mellékletek	181
1. számú melléklet: A szakolcai ferences kolostor tagjainak névsora 1467–1696	181
2. számú melléklet: A szakolcai ferencesek névsora betűrendben	225
3. számú melléklet: Kifejezések	242
4. számú melléklet: A szerzetesrendek könyvjegyzékei, 1566–1750	245

Bevezetés

„Született nemrég egy új megváltó, ki a szent Szegénységet ismét örömmé tette,
s menekvést ígér a borzasztó élvezetek közül. A keresztény világ Assisi-szirtje felé tekint,
melynek Dante fenségesebb nevet reklamál.”
(Babits Mihály)

A ferencesek a kora újkori Magyarországon

A reformáció előtt közel ötszáz rendház és zárda volt Magyarországon. A 16. században a rendtagok és házaik csaknem 95%-a tűnt el. Az 1520-as évektől Magyarországon is gyorsan terjedő reformáció hatására a lakosság jelentős része valamelyik protestáns egyház hívévé vált, sok földesúr és városi tanács maga is protestánsná lett, támogatását pedig megvonta a szerzetesrendektől, amelyeknek így megszűntek jövedelemforrásaik. Birtokaikat, házaikat szekularizálták. A kolostorok egy része a háborús összecsapások, a török hódítás következtében tűnt el. A szerzetesi közösségek rendházait a még katolikus, a protestáns hitre át nem tért főurak is pusztították, lerombolták.¹ Kihasználták a zavaros helyzetet, s „...rávetették magukat az általában védtelen egyházi (püspöki, káptalani és kolostori) birtokokra, ebben a harácsolásban a vallási hovatartozás nem sokat számított”.² A rendkívüli mértékű pusztulás ellenére elmondhatjuk, hogy sem a törökök, sem a protestáns hitre tértek nem rombolták le, égették fel és rabolták ki rendszeresen, tervszerűen a rendházakat.³ A szerzetesi közösségek nagy károkat szenvedtek: szervezetenként szétestek, rendházak néptelenedtek el, közösségek szűntek meg.

¹ SZABÓ András: *Reformáció Északkelet-Magyarországon: meggondolkodtató esetek*. In: *Mezőváros, reformáció és irodalom (16–18. század)*. Szerk. SZABÓ András. Budapest: Universitas, 2005. 41–49. (Historia litteraria 18.) Példaként többek között Dobó Istvánt, a Bebek- és a Perényi-családot említi.

² MOLNÁR Antal: *A Szentszék és Magyarország kapcsolatai a török hódítás időszakában (1526–1699)*. In: *A magyar kereszténység ezer éve = Hungariae Christianae Millennium*. Szerk. ZOMBORI István, CSÉFALVY Pál, Maria Antonietta DE ANGELIS. Budapest: Magyar Katolikus Püspöki Konferencia, 2001. 91.

³ HERVAY Ferenc: *A magyarországi kolostorok pusztulása a 16. század közepén és a reformáció*. In: *Tanulmányok a lutheri reformáció történetéből: Luther Márton születésének 500. évfordulójára*. Szerk. FABINY Tibor. Budapest: A Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, 1984. 192.

A magyarországi ferencesekről többször elmondta a szakirodalom, hogy a 16–17. században az egyetlen olyan középkori alapítású szerzetesi közösség volt, amely a történeti Magyarország területén folyamatosan jelen volt és működött a törökkori Magyarországon is.⁴ Rendházaik közül ebből a szempontból Gyöngyöst, Jászberényt és Szegedet emelik ki a kutatók.⁵ Ha azonban a Török Hódoltságot nem területileg, hanem korszak szempontjából nézzük, akkor a következőre módosul a felsorolás: Csíksomlyó, Gyöngyös, Szakolca és Szeged.⁶ 1576-ban ugyanis leégett a galgóci kolostor,⁷ 1581-ben pedig a bákói rendházat vesztették el. Így mondhatjuk, hogy a 16–17. század fordulóján, a 17. század legelején ez a négy kolostor jelentette a magyarországi szalvatoriánus rendtartományt, jelezte a katolicizmus jelenlétét. A 17. század elejétől, s majd közepétől, egyre több kolostorba költöztek vissza, s segítettek a katolikus hívők lelki életének gondozásában, s vette egyre több főúr gondozásába őket. A törökök a barátokat is ugyanolyan ellenségnek tartották, mint a többi szerzetesi közösséget vagy a világiak tagjait. Ők azonban alkalmazkodtak a legmostohább körülményekhez is, ha szükséges volt, álruhában bujdosnak, s a szerzetesi közösségek közül ők bizonyultak a legkitartóbbaknak.⁸

⁴ Lásd főként Molnár Antal legújabb írásait e témáról: MOLNÁR Antal: *Katolikus missziók a hódolt Magyarországon I. (1572–1647)*. Budapest: Balassi Kiadó, 2002. 587 p. (Humanizmus és reformáció 26.) – MOLNÁR Antal: *Mezőváros és katolicizmus: Katolikus egyház az egri püspökség hódoltsági területein a 17. században*. Budapest: METEM, 2005. 322 p. (METEM-könyvek 49.) – MOLNÁR Antal: *Püspökök, barátok, parasztok: Fejezetek a szegedi ferencesek török kori történetéből*. Budapest: METEM, 2003. 120 p. (METEM-könyvek 41.) – MOLNÁR Antal: *Tanulmányok az alföldi katolicizmus török kori történetéhez*. Budapest: METEM, 2004. 189 p. (METEM-könyvek 45.) – MONOK István: *A ferences könyvkultúráról és könyvtárakról*. In: P. TAKÁCS J. Ince OFM–PFEIFFER János: *Szent Ferenc fiai a veszprémi egyházmegyében a 17–18. században*. Szerk. KAPILLER Imre. Pápa–Zalaegerszeg, 2001. 887. – MADAS Edit–MONOK István: *A könyvkultúra Magyarországon a kezdetektől 1800-ig*. Budapest: Balassi, 2003. 124.

⁵ SZAKÁLY Ferenc: *Katolikus hierarchia a török hódoltságban*. In: *Egyházak a változó világban*. A Nemzetközi Egyháztörténeti Konferencia előadásai, Esztergom 1991. május 29–31. Szerk. BÁRDOS István–BEKE Margit. 246. – MOLNÁR Antal: *Katolikus missziók a hódolt Magyarországon I. (1572–1647)* Budapest: Balassi Kiadó, 2002. 103. (Humanizmus és reformáció 26.)

⁶ HERVAY 1984. 191: „Életfolytonosságát csak három kolostor tudta átmenteni a következő századokra: a szakolcai, a gyöngyösi és a szegedi.”

⁷ *Chronica, seu origo Fratrum Minorum de Obseruantia, in Prouincia Boznae et Hungariae, Christo Jesu militantium ab Anno 1313*. 54v, a margón: 1576 Galgocz relictum.

⁸ TÖRÖK József: *A szerzetesrendek Magyarországon*. In: *A magyar kereszténység ezer éve = Hungariae Christianae Millennium*. Szerk. ZOMBORI István, CSÉFALVY Pál, Maria Antonietta DE ANGELIS. Budapest:

A mariánus ferencesek

A mariánusok magyarországi rendtartomány sem szűnt meg.⁹ A törökkor idején is, megfogyva bár, de folyamatosan működött. S ez, a középkori alapítású szerzetesi közösségek közül – mint már említettük –, csak a ferences rendre érvényes. Természetesen az ő provinciájuk őrsei, s a kolostorok tagjainak száma is folyamatosan csökkent. 1560-ra az ország nyugati részére szorultak. A 16. század legvégére már csak négy rendházuk működött, miután a győri is elpusztult. (Szinán basa seregei elfoglalták a várost, majd lerombolták a kolostorral együtt.)¹⁰ Az 1605-ös év volt számukra a legkritikusabb, mert rendházaik száma háromra csökkent (Pozsony, Sopron, Varasd), miután nagyszombati házuk a kálvinistákhoz került.¹¹ Fordulópontot majd csak a következő évek hoznak, a szalvatoriánusokhoz hasonlóan. A mariánus rendtartomány újra gyarapodni kezd mind a rendházak, mind a rendtagok számát tekintve. A gyarapodás természetesen nem ment pártfogók nélkül: több főúr és főpap is őket választja, hogy birtokaikra hívják őket, már létező kolostoroknak vagy megépítendő rendházaknak adományoznak kisebb-nagyobb összegeket.

Magyar Katolikus Püspöki Konferencia, 2001. 169.

⁹ Ezt bizonyítja az is, hogy folyamatosan kinevezték a provinciálisait. – A legújabb összefoglalások a mariánus ferencesekről: SILL Aba Ferenc OFM: *A mariánus rendtartomány kolostorainak újjáépítése és benépesítése a katolikus restauráció idején*. In: *A ferences lelkiesség hatása az újkori Közép-Európa történetére és kultúrájára*. [A Piliscsabán 2002. október 14–16. között megtartott nemzetközi tudományos konferencia tanulmányai.] 1. köt. Szerk. ÖZE Sándor, MEDGYESY-SCHMIKLI Norbert. Piliscsaba–Budapest: PPTE BTK: METEM, 2005. 202–215. (Művelődéstörténeti műhely. Rendtörténeti konferenciák 1.) – RÁCZ Piusz: *Ferencesek az ország nyugati részén*. Zalaegerszeg: Szűz Máriáról Nevezett Ferences Rendtartomány, 2004. 251, [4] p. (Ferences írások) A monográfia a mariánus ferencesek magyarországi történetét Karácsonyi János mintája alapján dolgozza fel (egy általános történeti bevezető után a rendházak történetét foglalja össze).

¹⁰ RÁCZ 120. – KARÁCSONYI I. 1923. 100, 105.

¹¹ Uo. 108. – Ehhez képest egy kicsit zavarosak Rác Piusz adatai: Az általános történetben az írja, hogy „A toledói rendi nagykáptalan már csak 5 kolostort ismer: Pozsonyt, Sopront, Ormosdot (Friedau), Nagyszombatot és Varasdot.” (21. p.) Az egyes rendházak történeténél, Nagyszombatnál azonban már arról ír, hogy „1605-ben protestánsok veszik birtokba a kolostort és a nagytemplomot, a rendtagoknak menekülniük kellett. (133. p.) Ormosd pedig ebben a részben nem is szerepel. – Sill Aba Ferenc OFM is hivatkozik a toledói nagykáptalan jegyzőkönyvére, s egy mariánus provincia-történetre is (BOZSÓKY Gerő: *A Mariana Provincia rövid története. A Szűz Máriáról nevezett Magyar Ferences Rendtartomány schematizmusa*. Budapest, 1995.), de ő sem fogalmaz egyértelműen.

A ferencesek és főúri patrónusai

„A törökkori magyarországi politikai elitnek a legtöbb világi és egyházi főméltóságot adó, legtekintélyesebb famíliák”¹² közül többen is a ferenceseket – szalvatoriánusokat és mariánusokat egyaránt – támogatták. Őket választották, hogy lássák el birtokaikon a papi teendőket. A 17. század első felétől egyre több adatunk van arra, hogy a legjelentősebb, legbefolyásosabb főurak a ferences barátokat hívták be birtokaikra, hogy ők gondozzák családjuk és a birtokaikon élők lelkét. A támogatók közül Batthyány Ádám, Esterházy Pál, a Pálffy- és a Czobor-család emelkedik ki.

Batthyány Ádám (1609–1659), Batthyány Boldizsár unokája, miután 1629-ben katolizált, megszüntette a németújvári (Güssing) protestáns iskolát, elűzte a prédikátorokat és tanárokat, lefoglalta könyveiket és könyvtáraikat, „s buzgón támogatta az igaz catholica hitet.”¹³ „A németújvári ferences kolostor még azt a feladatot is ellátta, hogy a jelentős helyi protestáns iskola hatását semlegesítse, könyvtárát az olvasók elől elzárva tartsa.”¹⁴ A könyveket a ferences rendházba vitette, ahol elzárva tartották azokat. A sors fintora, hogy Batthyány ezen intézkedésének köszönhetően maradtak fenn e kötetek a mai napig is.¹⁵

Rendbe hozatta a birtokon lévő templomot, letelepítette a mariánus ferenceseket, kolostort építtetett, s könyveket rendelt a számukra. A ferences barátok 1640-ben érkeztek meg Németújvárra, s még ebben az évben megkezdték kolostoruk könyvtárának összegyűjtését. A könyvek nagy részét elsősorban az alapító szerezte be számukra. Ez ügyben a barátok többször fordultak Batthyány Ádámhoz. Batthyány könyvtárából odaadott minden olyan könyvet a ferenceseknek, amire szükségük volt. Több olyan levél is fennmaradt, melyekben vagy maga Batthyány, vagy egy megbízottja rendeli meg a szükséges könyveket, tájékoztat a beszerzés menetéről, vagy a ferencesek kérnek bizonyos köteteket. A legkorábbi ismert levél 1644-ből maradt fenn, melyet valószínűleg Bernardin Scheffner, az akkori

¹² PÁLFFY Géza: *A Pálffy család felemelkedése a 16. században*. In: *Pálfiovci v novoveku: Vzostup významného uhorského šlechtického rodu. Zborník z vedeckej konferencie*. Zostavil Anna FUNDÁRKOVÁ–Géza PÁLFFY. Bratislava 20. mája 2003. Bratislava–Budapest, 2003. 18.

¹³ ÖTVÖS Péter: *A németújvári ferences kolostor története*. Vigilia 1990. 745–748.

¹⁴ MADAS–MONOK 2003. 131.

¹⁵ Kiadása előkészületben a *Kárpát-medence kora újkori könyvtárai* sorozatban.

előjáró (1643–1645) írt.¹⁶ 1645 körül Batthyány könyveket (liturgikus műveket) rendelt az Uyvári kalastromba”,¹⁷ 1647-ben Szombathelyi Benedek ferences barát ír patrónusuknak levelet, „hogy minémű könyvek heiaual uagiunk, az kik nélkül sem éjel, se nappal nem lehetünk, ha addig megh hozathatzná nagyságod”.¹⁸ 1648-ban Scholtz Kristóf dobrai tiszttartó ír Batthyáynak, hogy a kolostorba rendelt könyvek hamarosan megérkeznek Grácból.¹⁹ Ugyanebből az évből ismeretes Sebastianus Haupt számlája, melyben felsorolja a németújvári franciskánusok részére vásárolt könyveket, melyek szintén a miséhez, zsolozsmához szükségesek.²⁰ Ismeretesek olyan levelek is, amelyeket kinyomtatandó könyvek ügyében írtak egymásnak ferencesek (pl. Malomfalvy Gergely kismartoni gvárdián, Babcsánszky Didák pozsonyi gvárdián) és Batthyány Ádám vagy Nádasdy Ferenc.²¹ Mindezen források is mutatják, hogy a németújvári főúr milyen aktívan támogatta a barátokat, s mindig napirenden volt a könyvekkel (főleg szerkönyvekkel, beszédgyűjtemények) való ellátásuk.

Esterházy Pál (1635–1713), miután egyértelmű lett számára a török kiűzése után, hogy a Habsburgok igazából nem akarnak érdemben foglalkozni a magyar közügyekkel, kultúrával, visszavonult, s főfoglalkozású mecénás lett. A jezsuiták után ő is Assisi Szent Ferenc követőit „...választotta szövetségesül egy új, katolikus, ugyanakkor magyar valláspolitikai kialakításához”.²² Ő is a ferencesekben látta meg azt a lelkeséget, erőt, szellemiséget,

¹⁶ *Katolikus intézményi könyvtárak Magyarországon 1526–1726. Jegyzékszerű források.* S. a. rend. ZVARA Edina. Szerk. MONOK István. Szeged, 2001. (Adattár 19/1.) 322–323: „Cathalogussa a könyuueknek kiket föltalaltam mind itt Posonyban s mind Beczben Az N(agysa)god Németh Uyuarij Epitött Kalastromjanak Bibliothekayanak megh-szörzéssére.” – KOLTAI András: *Batthyány Ádám és könyvtára.* Budapest: OSZK, 2002. (A Kárpát-medence kora újkori könyvtárai IV.) 119. – Arnold MAGYAR OFM: *340 Jahre Franziskaner in Güssing (1638–1978).* Güssing, 1980. 15. – Arnold MAGYAR OFM: *Güssing: Ein Beitrag zur Kultur- und Religionsgeschichte des Südburgenlandes bis zur Gegenreformation.* Graz, 1976. 138–153.

¹⁷ *A magyar könyvkultúra múltjából: Iványi Béla cikkei és anyagyűjtése.* Sajtó alá rend. HERNER János, MONOK István. Szeged: JATE BTK, 1983. (Adattár 11.) 244. p. Nr. 406.

¹⁸ Adattár 11. 252. p. Nr. 425.

¹⁹ Adattár 11. 251. p. Nr. 426, 252. p. 428.

²⁰ Uo. 251–252. p. Nr. 427.

²¹ Uo. 287. p. Nr. 486, 288–297. p. Nr. 489–505. – Lásd még Batthyány Ádám feljegyzéseit a költségén megjelent könyvek példányainak elosztásáról, a nyomdai és kötetési kiadásokról: *Magyarországi magánkönyvtárak I. 1533–1657.* Sajtó alá rend. VARGA András. Budapest–Szeged: MTA Könyvtára, 1986. (Adattár 13.) 171–175. – KOLTAI 2002. passim.

²² MONOK 2003. 131.

elhivatottságát, ami a saját lelkivilágának megfelelt. Egész életében fáradozott a magyarországi Mária-kultusz elterjesztésén, tudatosabbá tételén.²³ Az 1680-as évek végén „politikailag fokozatosan háttérbe szorult, s az 1690-es évek elején az elfáradás és csüggedés jelei mutatkoztak rajta.”²⁴ Megírta a boldogasszonyi ferences templomban lévő Mária-szobor történetét, amely 1690-ben jelent meg Nagyszombatban.²⁵ A műben magyar nyelven írja meg az egyes képek történetét és a hozzájuk kapcsolódó csodákat. E műve, s egyáltalán a Mária-tisztelethez kapcsolódó irodalmi munkássága Esterházy Pál harmadik írói korszakába tartozik – akárcsak „A Boldogságos Szűz Mária szombatja...” című munkája.²⁶ A téma kutatói összefüggést mutatnak ki a herceg politikai törekvéseinek az 1690-es évektől egyre inkább érzékelhető kudarca és a máriás-családi alkotásba való visszavonulás között.²⁷

Fogadalma szerint újjáépíttette a kismartoni ferences (mariánus) kolostort, 1691-ben új kéttornyú templomot emeltetett a boldogasszonyi ferenceseknek.²⁸ Végrendeletében könyvtárát a kismartoni ferenceseknek adományozta. Egy alapítványt is létrehozott, amelynek célja a könyvtár gyarapodásának a biztosítása.²⁹

A *Pálffy-család* több ferences kolostort, szalvatoriánust és mariánust egyaránt, is támogatott. A malackai rendházat Pálffy Pál nádor alapíttatta,³⁰ mert látta, „milyen nagy

²³ Esterházy és a jezsuiták Mária-kultuszára lásd: MONOK István recenziója: *Irodalomtörténeti Közlemények* 1997/5–6 (1998) 683.

²⁴ ESTERHÁZY Pál: *Az egész világon lévő csudálatos Boldogságos Szűz képeinek rövideden föltett eredeti.* Nagyszombat, 1690. (RMK I 1394) Hasonmás kiadása: KNAPP Éva–TÜSKÉS Gábor és GALAVICS Géza tanulmányával. Budapest: Balassi Kiadó–MTA Irodalomtudományi Intézet, 1994. 6+217, 8 l., 118 t. (Bibliotheca Hungarica Antiqua, 30.)

²⁵ Uo. 10.

²⁶ ESTERHÁZY Pál: *Az Boldogságos Szűz Mária szombatja, azaz minden szombat napokra való áétatosságok.* Nagyszombat, 1691. (RMK I 1413) Hasonmás kiadása: SZÖRÉNYI László tanulmányával. Budapest: Balassi Kiadó–MTA Irodalomtudományi Intézet, 1995. (Bibliotheca Hungarica Antiqua, 31.)

²⁷ GALAVICS Géza: *A mecénás Esterházy Pál. (Vázlat egy pályaképhez).* Művészettörténeti Értesítő 1988/3–4. 136–161. – Uő.: *„Kössünk kardot az pogány ellen. Török háborúk és képzőművészet.* Budapest, 1986. 100 skk. – SZÖRÉNYI László tanulmánya Esterházy 1691-es munkájához. 7.

²⁸ *Esterházy Pál.* In: *Magyar művelődéstörténeti lexikon: középkor és kora újkor II.* Calcagnini–Falkoner. Főszerk. KÖSZEGHY Péter. Budapest: Balassi Kiadó, 2004. 418, 420. p. (KÖSZEGHY Péter)

²⁹ Uo. 421. – Esterházy-könyvtár(ak). In: MAMÚL II. 427. (MONOK István) – MADAS–MONOK 2003. 148.

³⁰ Vševlad Jozef GAJDOŠ: *Františkáni na Záhorii: Črta k dejinám františkánskeho kláštora v Skalici a Malackách.* 11. – Vševlad Jozef GAJDOŠ: *Františkánska knižnica v Malackách: Dejepisný a súpisný prehľad.* Bratislava, 1943. 119.

lelkiüdvösségére válnék a Morva mentén lakó népnek, ha a ferenczrendűek tanítását hallhatná, példáját látná”.³¹ 1651-ben kezdtek hozzá a rendház felépítéséhez, s két és múlva el is készült. Pálffy Pál végrendeletében (1653. október 11.) elrendelte, hogy a detrekövi uradalom évenként 100 cseber bor, 200 mérő gabona, 20 db kőso, húsevő napokon 15 font hús és télire elegendő tűzifa alamizsnával segítse a ferenceseket. Viszonzásul a barátok megígérték, hogy mind az alapítóért, mind utódjaiért imádkozni fognak. A templomot Pálffy Tamás csanádi, később egri püspök szentelte fel 1660. december 28-án.³²

Pálffy András 1648-ban kelt végrendeletében arra kötelezi unokatestvéreit, Pálffy Istvánt és Pálffy Katalint, hogy 1000 forintot adjanak a szakolcai barátoknak.³³

A *Czobor-család* két tagja, Mihály (15. sz.) és Czobor Ádám (†1692) a legfontosabb személy számunkra. Az előbbi az alapító főurak egyike (1467), az utóbbit pedig maguk ferencesek ismerték el (1680) a szakolcai kolostor alapító családjának valódi és törvényes utódjául. Róluk a későbbiekben lesz szó.

* * *

A szakolcai (ma Skalica, Szlovákia) kolostor a 17. században volt a magyarországi szalvatoriánus ferences rendházak legjelentősebbike a gyöngyösi mellett. Szakolca nem a Török Hódoltságban feküdt, hanem a történelmi Magyarország másik részén, a Királyi Magyarországon, a morvaországi határ, a Morva folyó mentén. Fekvése biztonságosnak nevezhető abból a szempontból, hogy nem kellett tartaniuk a török seregek fosztogatásától, viszont ez nem volt elég ahhoz, hogy biztonságban legyenek a császári csapatok vagy a protestáns erdélyi fejedelmek támadásaitól, fosztogatásaitól.

Működésük mégis szinte folyamatos volt a rendház megalapításától 1950-ig, az államosításig. A szlovákiai rendszerváltozáskor a rendek is visszakapták ingóságaikat. A

³¹ KARÁCSONYI I. 1923. 199. –

³² Uo. 199–200. – JEDLICKA Pál: *Eredeti részletek gróf Pálffy-család okmánytárához 1401–1653 s gróf Pálffyak életrajzi vázlatai*. Budapest: Stephaneum nyomda RT, 1910. 477. – RADVÁNSZKY: *Magyar családélet és háztartás III*. Budapest, 330–331.

³³ JEDLICKA 430–431. – A Pálffy-család történetéről legújabban: *Pálfióvci v novoveku* 2003. 151 p.

szerzetesi közösségek közül a domonkosokkal, a piaristákkal és a premontreiekkal ellentétben a ferencesek és a jezsuiták nem igényelték vissza könyveiket, ezek ma is a Nemzeti Könyvtárban (Martin, Slovenskájá národná knižnica) vannak. Kutatásuk csak részben lehetséges. A 16. századi könyvek leírásai részben már megjelentek, s előkészületben van egy teljes ferences kötet is.³⁴

³⁴ Helena SAKTOROVÁ–Klára KOMOROVÁ–Emilia PETRENKOVÁ–Ján Agnet: *Tlače 16. storočia vo fondoch Slovenskej národnej knižnice Matice slovenskej*. Martin, 1993. (Generálny katalóg tlači 16. storočia zachovaných na území slovenska. I. zväzok) – A könyvek nagy része jelenleg sajnós zsákokban van, mert egyelőre nincs helyük, nincs hova kipakolni őket.

Könyves szakirodalom

Az elmúlt száz évet tekintve azt mondhatjuk, hogy majd minden rend tekintetében rendelkezünk könyv-, könyvtártörténetükre vonatkozóan szakirodalommal. Ha viszont az elmúlt kb. tizenöt évet vizsgáljuk, nem mondhatjuk, hogy elárasztanak bennünket a könyves kiadványok.

Legjobb helyzetben a 16–18. századi könyvjegyzékek tekintetében állunk. Az 1980-ban Szegeden megindított könyvtártörténeti kutatások célja volt az, hogy feltárják a korai újkorra (1550–1750) vonatkozó levéltári forrásokat.³⁵ A levéltári kutatás fő célja az volt, hogy összegyűjtsék azokat a könyvjegyzékeket, amelyek legalább öt különféle tételt tartalmaznak. A szervezett munka megkezdésekor hatvannégy kiadott könyvjegyzék volt ismert, ma már közel háromezer feljegyzésről van tudomásunk. A könyvjegyzékek bibliográfiai nyilvántartására megalapították a *Könyvtártörténeti Füzetek* című sorozatot, melynek szerkesztője Monok István. Az egyes kötetekben rögzítik a feljegyzés dátumát, a forrás típusát, a könyvanyag tartalmi jellemzését, az egyes tételek leírási módját, a lelőhelyre és a tulajdonosra vonatkozó adatokat, valamint egyéb megjegyzéseket. A sorozatnak eddig tizenegy kötete jelent meg, ebből a 6–9. és a 11. kötet tartalmazza az intézményi könyvtárak könyvjegyzékeit, így a szerzetesrendekét is.³⁶ A munka második fokozata az, amikor már maguk a könyvjegyzékek jelennek meg. Erre az 1965-ben alapított *Adattár XVI–XVIII.*

³⁵ MONOK István: *Könyvjegyzékek és katalógusok Magyarországon 1535–1721. Forrástipológia, forráskritika, forráskiadás.* Szeged, 1993. 95 p. (Olvasmánytörténeti dolgozatok IV.) – MONOK István: *A könyv- és könyvtártörténeti kutatások helyzete és finanszírozása: A szegedi könyvtörténeti kutatások 1980–1995 (Esettanulmány).* Könyvtári Figyelő 1996/1. 23–29. – MONOK István: *A XVI–XVIII. századi olvasmánykultúránk. (Régi magyarországi könyvjegyzékek összegyűjtése, nyilvántartása és publikálása.)* Magyar Könyvszemle 1988. 78–82.

³⁶ *Intézményi gyűjtemények 1535–1721. Könyvjegyzékek bibliográfiája.* Összeáll. FARKAS Gábor, MONOK István, NÉMETH Noémi. Szerk. MONOK István. Szeged, 1989. XIX, 146 p. (KtF VI.) – *Intézményi- és magángyűjtemények Magyarországon 1722–1750. Könyvjegyzékek bibliográfiája.* Összeáll. MONOK István, VARGA András. Szerk. MONOK István. Szeged, 1990. XIV, 159 p. (KtF VII.) – *Intézményi- és magángyűjtemények Magyarországon 1552–1750. Könyvjegyzékek bibliográfiája.* Összeáll. MONOK István, ZVARA Edina. Szerk. MONOK István. Szeged, 1997. XIII, 175 p. (KtF VIII.) – *Intézményi- és magángyűjtemények Magyarországon 1551–1750. Könyvjegyzékek bibliográfiája.* Összeáll. Vilam ČIČAJ, MONOK István, ZVARA Edina. Szerk. MONOK István. Szeged, 2001. X, 240 p. (KtF IX.) – *Intézményi- és magángyűjtemények 1589–1750.* Összeáll. MONOK István, ZVARA Edina. Szerk. MONOK István. Szeged, 2001. XVIII, 143 p. (KtF XI.)

századi szellemi mozgalmaink történetéhez című sorozat 11–20. kötete lett kijelölve. A szerzetesrendek jegyzékei a 10., a 15., a 17/1–2., a 18/2. és a 19/1. kötetben jelentek meg.³⁷

A könyvjegyzékek kiadására, feldolgozására további sorozatok is létrejöttek. Az *Olvasmánytörténeti Dolgozatok* a kutatások közben létrejött összefoglaló írásoknak ad helyet.³⁸ A *Kárpát-medence koraújkori könyvtárai* sorozatnak a megjelenő kötetei már a több év alatt keletkezett munka eredményeinek ad helyet egy-egy város, család szakmai réteg olvasmányainak, egy-egy könyvtár monografikus feldolgozásával. A sorozatban a könyvjegyzék már teljes művelődéstörténeti környezetben jelenik meg.³⁹ A legújabb sorozat pedig *A Kárpát-medence magyar könyvtárainak régi könyvei*. Ez utóbbi tehát a KKK-val

³⁷ KEVEHÁZI Katalin–MONOK István: *A Csongrád Megyei Levéltár ferences kódexe*. In: *Collectanea Tiburtiana: Tanulmányok Klaniczay Tibor tiszteletére*. Szerk. GALAVICS Géza, HERNER János, KESERŰ Bálint. Szeged: JATE, 1991. 65–82. (Adattár 10.) – *Kassa város olvasmányai 1562–1731*. Sajtó alá rend. GÁCSI Hedvig, FARKAS Gábor, KEVEHÁZI Katalin, LÁZÁR István Dávid, MONOK István, NÉMETH Noémi. Mutató: FARKAS Gábor, VARGA András. Szerk. MONOK István. Szeged, 1990. 81–83. (Adattár 15.) – *Magyarországi jezsuita könyvtárak 1711-ig. I. Kassa, Pozsony, Sárospatak, Túróc, Ungvár*. Sajtó alá rend. FARKAS Gábor, MONOK István, POZSÁR Annamária, VARGA András. Szerk. MONOK István, VARGA András. Szeged, 1990. 330 p. (Adattár 17/1.) – *Magyarországi jezsuita könyvtárak 1711-ig. II. Nagyszombat 1632–1690*. Sajtó alá rend. FARKAS Gábor Farkas. Szeged, 1997. 381 p. (Fejezetek az Eötvös Lóránd Tudományegyetem történetéből 18.) (Adattár 17/2.) – *Lesestoffe in Westungarn II. Forchtenstein (Fraknó), Eisenstadt (Kismarton), Güns (Kőszeg), Rust (Ruszt)*. Hrsg von Tibor GRÜLL, Katalin KEVEHÁZI, Károly KOKAS, István MONOK, Péter ÖTVÖS, Harald PRICKLER. Szeged, 1996. (Burgenländische Forschungen. Sonderband XV.) (Adattár 18/2.) ciszterci könyvjegyzék: 1700 körül, Borsmonostor, 199–200. – *Katolikus intézményi könyvtárak Magyarországon 1526–1726*. Sajtó alá rend. ZVARA Edina. Szerk. MONOK István. Szeged, 2001. (Adattár 19/1.): bencés könyvjegyzékek: 243–308; ciszterek: 309; domonkosok: 309; ferencesek: 310–364; jezsuiták: 365–434; pálosok: 435; premontreiek: 436–439. – *Ferences könyvjegyzékek*. Sajtó alá rend. ZVARA Edina. Szerk. MONOK István. Budapest: OSZK, 2006. (Adattár 19/3.) (előkészületben) – A piarista és a pálos könyvjegyzékek külön-külön kötetben jelennek majd meg. Az előbbit Koltai András, az utóbbit pedig Knapp Éva rendezi sajtó alá.

³⁸ VARGA András: *A szegedi minorita könyvtár a XVII. században*. Szeged, 1991. 41 p. (Olvasmánytörténeti Dolgozatok II.) – SCHWARCZ Katalin: *A klarissza apácák könyvkultúrája a XVIII. században*. Szeged, 1994. 84 p. (Olvasmánytörténeti Dolgozatok VI.) – VARGA András: *A szegedi alsóvárosi ferences könyvtár 1846-ban*. Szeged, 1998. 184 p. (Olvasmánytörténeti Dolgozatok VIII.)

³⁹ FARKAS Gábor Farkas: *A nagyszombati egyetemi könyvtár az alapításkor*. Budapest–Szeged, 2001. LXIV, 258 p. (A Kárpát-medence koraújkori könyvtárai III.) – MUCKENHAUPT Erzsébet: *A csíksomlyói ferences könyvtár 1727, 1734*. (A Kárpát-medence kora újkori könyvtárai) (Előkészületben.)

ellentétben nem rekonstrukciós feldolgozás, hanem mai állományok feldolgozásainak ad teret.⁴⁰

Az összefoglaló jellegű kiadványok közül kiemelkedik Madas Edit és Monok István könyve, amely a magyarországi könyves kultúrát dolgozza fel 1800-ig, köztük a szerzetesrendekét is.⁴¹ A nagyon szép és színvonalas *Magyar Művelődéstörténeti Lexikon*nak eddig négy kötete jelent meg nyomtatásban,⁴² a további kötetek anyagai részben már az Interneten keresztül is elérhető.⁴³ A lexikonban minden szerzetesi közösség könyvkultúrájáról olvashatunk, a legfrissebb kutatási eredményeket is feldolgozva.

A rendi közösségek közül a könyvtörténeti feldolgozásokat tekintve kiemelkednek a bencések, s itt kifejezetten a Pannonhalmi Főapátság Könyvtáráról beszélhetünk.⁴⁴ A pálos

⁴⁰ A sorozatnak eddig egy kötete jelent meg: A Nagyvárad Római Katolikus Egyházmegyei Könyvtár régi állománya. I. Ősnyomtatványok, XVI. századi nyomtatványok, régi magyar könyvtár. Összeáll. EMÖDI András. Budapest–Nagyvárad: Akadémiai Kiadó–Egyházmegyei Könyvtár–Országos Széchényi Könyvtár, 2005. 295 p. (A Kárpát-medence magyar könyvtárainak régi könyvei 1.)

⁴¹ MADAS–MONOK 2003. 128–135, 178–180. (Első kiadása: MADAS Edit–MONOK István: *A könyvkultúra Magyarországon a kezdetektől 1730-ig*. Budapest: Balassi Kiadó, 1998. 184 p. – Itt említjük meg a *Bibliotheca Hungarica* című CD-ROM kiadványt is: *Bibliotheca Hungarica: a magyar könyvtárak egy ezredév tükrében*. [CD–ROM] Budapest: Neumann KHT., 1999. – ZVARA Edina: *A szerzetesrendek könyves kultúrájáról*. In: Adattár 19/1. Utószó: 442–444.

⁴² *Magyar Művelődéstörténeti Lexikon I: középkor és kora újkor: Aachen–Bylica*. Főszerk. KÖSZEGHY Péter. Budapest: Balassi Kiadó, 2003: bencés könyvtárak 341–342. (MONOK István–VARGA András) – *Magyar Művelődéstörténeti Lexikon II: középkor és kora újkor: Calcagnini–Falkoner*. Főszerk. KÖSZEGHY Péter. Budapest: Balassi Kiadó, 2004: ciszterci könyvtárak 55. (MONOK István–VARGA András) – *Magyar Művelődéstörténeti Lexikon III: középkor és kora újkor: Falkonéta–halászat*. Főszerk. KÖSZEGHY Péter. Budapest: Balassi Kiadó, 2005: ferences könyvtárak. (VARGA András) – *Magyar Művelődéstörténeti Lexikon IV: középkor és kora újkor: Halételek–Jordán*. Főszerk. KÖSZEGHY Péter. Budapest: Balassi Kiadó, 2005: jezsuita könyvtárak. (MONOK István–VARGA András)

⁴³ www.mamul.hu: pálos könyvtárak (MONOK István–VARGA András), piarista könyvtárak (KOLTAI András), premontrei könyvtárak. (VARGA András)

⁴⁴ Bánhegyi B. Miksa több írását megemlíthetnénk, ezek közül a legfontosabbak: BÁNHEGYI B. Miksa OSB: *A könyvtár*. In: Mons Sacer III. 192–197. – BÁNHEGYI B. Miksa: *A könyvtár a középkori bencés monostorokban. Tanulmányok a 900 éves somogyvári bencés apátság emlékezetére*. Kaposvár 1992. 78–79. – SÓLYMOS László Szilveszter: *Himmelreich György pannonhalmi kormányzóapát (1607–37) könyvtárkatalógusának feldolgozása: Adalékok a Szent Benedek-rend pannonhalmi könyvtárának történetéhez*. Sajtó alá rend. SOMORJAI Ádám. Pannonhalma, 1998. 199. (Pannonhalmi Füzetek 44.) – KISS Domonkos OSB: *Régi magyarországi könyvek a pannonhalmi Szent Benedek-rendi főkönyvtárban az 1786-os abolíciós katalógus alapján*. Pannonhalma: Bencés Kiadó, 1996. 107 p. (Pannonhalmi füzetek 38.) – TIBOLD Gábor Attila OSB: *A pannonhalmi könyvtár története: Különös tekintettel annak fejlődésére 1802-*

vonatkozású munkák közül Knapp Évának a máriavölgyi kolostor könyvgyűjteményéről írott tanulmánya és Sarbak Gábor írásai hozták a legtöbb új eredményt.⁴⁵ A piarista bibliotékákról Holl Béla és Koltai András írt.⁴⁶ A jezsuita kollégiumok könyvtáiról Nagyszombat esetében rendelkezünk több feldolgozással. A legújabb és egyik legjobb feldolgozását Farkas Gábor Farkas végezte el.⁴⁷ A ferenceseket, könyves kultúrájukat tekintve⁴⁸ a rangsor elejére sorolhatjuk – főként a szegedi könyvtörténeti kutatásoknak köszönhetően. Leginkább feldolgozott a négy jeles kolostor, Gyöngyös, Szeged, Csíksomlyó és Szokolca könyvtára. A gyöngyösi esetében Soltész Zoltánné, Misóczki Lajos és Fáy Zoltán⁴⁹ kutatásai a legjelentősebbek. Szegedi könyvtártörténeti feldolgozásokat legújabban a Szegedi Könyvtörténeti Munkaközösség tagjai, Keveházi Katalin, Monok István és Varga András végeztek.⁵⁰ A csíksomlyói ferencesek könyveiről Muckenaupt Erzsébet írt és jelentetett meg monográfiát.⁵¹

től napjainkig. Pannonhalma: Bencés Kiadó, 1999. 117, 3 p. (Pannonhalmi füzetek 45.)

⁴⁵ KNAPP Éva: *A máriavölgyi pálos kolostor könyvtára a 18. században (Rekonstrukciós kísérlet) I–II.* Magyar Könyvszemle 1992. 193–216, 313–327. – SARBAK Gábor: *Pálosaink írásbelisége a középkor végén.* Vigilia, 2001/2. 112–120. – Gábor SARBAK: *Das Buch- und Bibliothekswesen der Pauliner im Mittelalter.* In: *Beiträge zur Geschichte des Paulinerordens.* Hrsg. von Kaspar ELM. Berlin: Dunckler & Humblot, 2000. 41–62.

⁴⁶ HOLL Béla: *A podolini piaristák első könyvvásárlásai 1646–1658.* In: *A piaristák Magyarországon 1642–1992: Rendtörténeti tanulmányok.* Szerk. HOLL Béla. Közrem. DOMOKOS György, DÓSAI Attila et al. Budapest: Magyar Piarista Tartományfőnökség, 1992. 58–88. – MAMŰL IV. (KOLTAI András) – *Piarista könyvtárak Magyarországon, 1666–1760.* S. a. rend. KOLTAI András. (Adattár 19/3.) (Előkészületben)

KOLTAI András: *Magyar piarista könyvtártörténet:* <http://archivum.piar.hu/konyvtar/konyvtartortenet/index.htm>

⁴⁷ FARKAS 2001.

⁴⁸ ZVARA Edina: *Ferences könyvtárak és könyvek Magyarországon 1526–1726.* Szeged, 1999. Kézirat.

⁴⁹ SOLTÉSZ Zoltánné: *XVI. századi könyvgyűjtők kötetei a gyöngyösi műemlékkönyvtár antikva gyűjteményében.* In: *Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve 1965–1966.* Budapest: OSZK, 1967. 115–147. – SOLTÉSZ Zoltánné: *A gyöngyösi ferences könyvtár ősnymtaványainak possessorai.* Magyar Könyvszemle 1993. 129–145. – FÁY Zoltán: *Ferencesek Gyöngyösön: Fejezetek a gyöngyösi barátok életéből.* Budapest: Kapisztrán Szent Jánosról nevezett Ferences Rendtartomány, 1999. 26–27.

⁵⁰ VARGA 1991, 1998. – *Régi könyveink és kézirateink katalógusai. A szegedi minoriták könyvtára.* Összeáll. VARGA András. Szeged: JATE, 1991. 62 p. (Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae. Acta Bibliothecaria. Tomus XI. Fasciculus 4.) – *Régi könyveink és kézirateink katalógusai. A szegedi alsóvárosi ferences könyvtár.* Összeáll. KEVEHÁZI Katalin, MONOK István. Szeged: JATE, 1991. 62 p. (Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae. Acta Bibliothecaria. Tomus XII. Fasciculus 4.)

⁵¹ MUCKENHAUPT Erzsébet: *A csíksomlyói Ferences Könyvtár kincsei: könyvleletek, 1980–1985.* Budapest–Kolozsvár: Balassi Kiadó–Polis, 1999. 247 p. – MUCKENHAUPT Erzsébet: *A csíksomlyói könyvkötő műhely*

A ciszterek,⁵² a premontreiek, a domonkosok könyvkultúrája sajnos nem igen kutatott – ez annak a sajnálatos jelenségnek is betudható, hogy gazdag könyvkultúrájukból nagyon kevés kora újkori forrásanyag maradt ránk.

A szakolcai könyvkultúrára vonatkozó források és szakirodalom

Abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy 1662-től a 18. század végéig, 1783-ig rendelkezünk könyvjegyzékkel, amelyek részben már kiadottak.⁵³ Az első feldolgozás Majláth Béla tollából jelent meg még 1882-ben.⁵⁴ A könyvjegyzékeket tartalmazó kötetet⁵⁵ 1882. június 3-án vette meg a Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtári Osztálya László Béla honvéd alezredestől. A szerző szerint a kötet valószínűleg már 1784-ben elkerült Szakolcáról, hiszen az 1783 utáni könyves gyarapodások már nem szerepelnek a szakolcai kötetben.

Rövidebb írásokat olvashatunk e Morva-menti város könyvtáráról Karácsonyi János rendtörténetében⁵⁶ és Gulyás Pál könyvtörténeti monográfiájában.⁵⁷ Karácsonyi nagy erénye, hogy rendtörténetéhez és az egyes kolostorok történetének megírásához használta a tabulákat. Kutatásaink során azonban kiderült, hogy nem ismerte mindet – viszont van olyan, amelyet ő még használt, már ma azonban sajnos nincs meg.

A ma már Szlovákia területén (Záhor (Erdőhát), Nyugat-Szlovákia) lévő Szakolca (Skalica) művelődéstörténeti jelentőségéről az elmúlt század közepén három, a közelmúltban pedig két tanulmány, ismertetés íródott.⁵⁸ A szlovák tanulmányok részletesen foglalkoznak a

első korszaka. In: *Emlékkönyv a Teleki Téka alapításának 200. évfordulójára 1802–2002.* Szerk. DEÉ NAGY Anikó, SEBESTYÉN-SPIELMANN Mihály, VAKARCS Szilárd. Marosvásárhely, 2002. 341–359.

⁵² Zircen az új könyvtáros, Németh Gábor foglalkozik a ciszterciek könyvkultúrájával.

⁵³ ZVARA 1999. Adattár 19/1. 324–364. – Adattár 19/3. (Előkészületben.)

⁵⁴ MAJLÁTH Béla: *A szakolczai ferenczrendi könyvtár XVII. századi történetéhez.* Magyar Könyvszemle 1882. 289–305.

⁵⁵ OSZK Quart. Lat. 2119.

⁵⁶ KARÁCSONYI II. 1924. 156.

⁵⁷ GULYÁS Pál: *A könyv sorsa Magyarországon. III. köt.* Budapest, 1961. 171, 184–186.

⁵⁸ Všeľad Jozef GAJDOŠ OFM: *Františkáni na Záhorí: Črta k dejinám františkánskeho kláštora v Skalici a Malackách.* 2–3. – Jozef ŠÁTEK: *Náboženské pomery v Skalici od reformácie do jozefinizmu.* Trnava, 1946. – V. KULLA: *Stručný prehľad dejín a pôsobenia františkánov na Slovensku.* In: *Katolícke Slovensko* 1933. – Ľudovít KOŠIK: *Z duchovného dedičstva Skalice.* 1996. – *Spríevodca po Historických knižniciach na Slovensku.* Peter SABOV a kol.: Martin: Slovenská národná knižnica, 2001. 42–46.

szakolcai ferences kolostor létrejöttének körülményeivel és történetével, sokszor azonban csak Karácsonyi rendtörténetének adatait ismételik. Fontos azonban kiemelni, s erényként hangsúlyozni, hogy ők (Gajdoš és Šátek) még ismerték és használták is az akkor még feloszlatlan ferences közösség könyvtárának dokumentumait.

Magyar nyelvű ismertetés napjainkban csak Monok Istvántól és Zvara Edinától olvasható.⁵⁹

A doktori értekezés témája és célja

A dolgozat első felében szeretnénk bemutatni a már megjelent és a még kiadatlan források segítségével

a) a szalvatoriánus ferencesek szakolcai rendházának történetét, felvázolni azt, hogy miért is mondhatjuk ezt a Morva menti, ma már szlovákiai várost Gyöngyös mellett a legjelentősebb ferences településének a 16–17. század fordulóján és a 17. század első felén;

b) a dolgozat következő részében áttekintjük a ferences közösség könyvhasználati szokásait, szabályait a középkorban és a korai újkorban, valamint a magyarországi gyakorlatot – ez utóbbihoz bemutatunk néhány szakolcai ferences könyvtulajdonost is. Számba vesszük azon fontosabb pápai bullákat és rendi határozatokat, amelyek nemcsak meghatározták és megszabták a szokásokat, hanem hozzá is járultak, sőt „segítették” is a Poverello közösségének átalakulását;

c) továbbiakban az 1662-es könyvjegyzéket vizsgáljuk meg – főként tartalmilag – a szerzőkön és műveiken keresztül, s mutatjuk be egy koraújkori ferences rendházban élők könyvműveltségét a kora újkori Magyarországon.

⁵⁹ MADAS–MONOK 2003. 131. – MONOK 2001. 890. – ZVARA 1999. Adattár 19/1. 443–444. – ZVARA Edina: *A ferences rend könyves műveltsége a 16–17. századi Magyarországon*. Szeged, 1999. Kézirat. – ZVARA Edina: *16–17. századi könyvgyűjtők kötetei a szakolcai ferences könyvtárban*. In: *A ferences lelkiesség hatása ...* 2005. 539–560.

Ferencesek Szakolcán a 15–18. században

„E lejtőn, ott hol némileg megenyhül
meredeke, egy nap jött e világra,
egy nap minőt a Ganges partja nem szül.

*Azért, ki e helyről beszélni vágya, ne mondja Ascesi, ment nem igazság,
mert Napkelet név illik ily csodákra.”*
(Dante: Isteni színjáték)

A ferences rend történetét végigkísérte a szegénység értelmezése körüli vita, mely már Assisi Szent Ferenc életében elkezdődött. Ennek egyik „csúcspontja” a 14. század végén volt, s mindennek következtében megalakult a rendnek egy új ága, amely a szegénységet szigorúbban értelmezte. Obszervánsoknak nevezték magukat, mert Ferenc, a rendalapító eredeti elképzeléseit ők tartották meg szigorúbban (observarunt). Magyarországon először a bosnyák rendtartományt vonta hatása alá ez az új mozgalom. Az 1440-es években több, „fegyelmében meglazult, már hosszabb ideje fennálló ferences (mariánus) rendházat vettek át,” pl. az esztergomit, a sárospatakit, az újlakit, a szécsényit.⁶⁰ 1448-ban alakult meg a bosnyákoktól különvált szalvatoriánus provincia. Mivel az elvált és külön csoportot alkotó ferencrendűek helytartója már kezdetben is az Üdvözítő kinszenvedésének jeleit vésette a rendtartomány közös címerébe, ezért magukat szalvatoriánusoknak nevezték, a volt „ingatlanos ferencrendűek” pedig a mariánus elnevezést kapták.⁶¹ A ferences barátok az obszerváns tartomány megalapításával igen nagy sikert értek el, ugyanis megghiúsították a konventuálisok hanyatlásának következményeit. Egy olyan új irányzatot juttattak érvényre, amelynek óriási, vonzó hatása volt.⁶²

⁶⁰ FÜGEDI Erik: *Koldulórendek és városfejlődés Magyarországon*. In: Uő: *Kolduló barátok, polgárok, nemesek: Tanulmányok a magyar középkorról*. Budapest: Magvető, 1981. 83. – MÁLYUSZ Elemér: *Egyházi társadalom a középkori Magyarországon*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1971. – KARÁCSONYI I. 1923. 326, II. 1924. 160–161.

⁶¹ *Analecta Monumentorum Hungariae Historicorum Literariorum* Maximum inedita quae collegit, recensuit et partim typis commendavit Franciscus TOLDY. ac commentariis, epilogo et indice aucta publici iuris facienda curavit Geisa ÉRSZEGI. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1986. 296: „Item anno Domini 1523 celebratum est capitulum generale in provincia et conventu Burgensi Regni Castelli ... Provincia Hungariae fratrum olim de familia, vocabitur *Provinciae S. Salvatoris*, et Provincia Hungarorum olim reformatorum vocabatur: *Provincia Hungariae S. Mariae*.” – KARÁCSONYI I. 1923. 378.

⁶² FÜGEDI Erik: *A szerzetesrendek a középkori Magyarországon*. In: *A katolikus egyház Magyarországon*. Szerk. SOMORJAI Ádám, ZOMBORI István. Budapest: Magyar Katolikus Püspöki Kar Egyháztörténeti Bizottsága,

A 15. században a szalvatoriánus ferenceseknek negyvennégy kolostoruk épült Magyarországon, így pl. a galgóci, az okolicsnai, a sóvári és a füleki. A szakolcai ferences rendházat 1467-ben építették: „Conuentus cum Eccl(esi)a dedicatus in honorem B. M. Virginis de Compassione, fundatus a Benefactoribus Kropaczij qui fuerunt D(omi)ni in Berenczij et Czobor qui fuerunt D(omi)ni Sasiniensis. De quo talis inscriptio habetur in pariete templi et in Choro, in membrana. Iste locus F(rat)rum Minorum de Obseruantia dictus Sancta Mariae de Compassione receptus est tempore Vicariatus Proui(in)ciae S. Salvat. P(at)ris F(rat)ris Valentini de Szigeth Anno 1467 per F(rat)rem Nicolaum de Morauia.”⁶³

A krónika szövegéből kiderül, hogy az első szakolcai gvárdián Nicolaus de Moravia volt,⁶⁴ s az alapítás Valentinus Szigeti⁶⁵ vikáriátusa alatt történt.

1991. 45.

⁶³ *Liber Tabularum 1523–1647*. 157r: 1647-ben lejegyzett szövegek: „Registrum locorum provinciae ungariae sancti salvatoris. Custodia Szechyen: Szakolcza.” – FRIDRICH 18: „...Conventus Fratrum Minorum de Observantia fundatus est a vicinis Benefactoribus, nempe Kropácsionibus, qui fuerunt Domini Berencienses, et Czoboronibus, qui fuerunt Domini Sassinienses, ac aliis, ut Joanne Tárcsai etc. atque ab eisdem Fratribus Minoribus Anno Domini 1467.” – ŠÁTEK 1946. 12. – Az egyik alapító Czobor Mihály köznemes lehetett, aki valószínűleg az alapítás után nem sokkal meg is halt. Csejtei várnagy (1446), borsodi és gömöri ispán (1453–1456), majd aludvarmester (1456). Hunyadi Mátyás uralkodása elején budai várnagy (1458–1467), s budavári udvarbíró volt (1467). Harcolt a husziták ellen. A Czobor-család fő birtoka 1489-től Holics vár és uradalom (Nyitra vármegye). NAGY Iván: *Magyarország családai czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal*. III. köt. Budapest: Helikon, 1988. – „1442-ben Czobor Mátyás és Czobor Mihály budai kapitány és udvarmester új adományt kap Czoborszentmihályra.” SZLUHA Márton: *Bács-Bodrog, Csanád, Liptó, Nyitra, Udvarhely és Vas vármegyék nemes családjai [elektronikus dokumentum]*. Budapest: Heraldika, 2005. – Több forrás is említi Tárcsai (Tarcsa, Tarcai) János nevét, így Fridrich és Karácsonyi is: „A jótevők közt említi a hagyomány a sármegyei Tarczay Jánost. Lehet, hogy ő, mint Mátyás király hadainak kapitánya, akkor, az 1467–71-es években csakugyan e vidéken tartózkodott s az építkezést támogatta.” KARÁCSONYI II. 1924. 154. – A latin nyelvű szövegek fordításában Nagyillés János segített.

⁶⁴ 1469-ben a pápai követ megbízottja is volt. Feladata az volt, hogy hirdessen hadjáratot a cseh eretnekek ellen. Felhatalmazását felhasználva Nyitrai Pálnak és feleségének, valamint Bekeházi Miklósnak engedélyt adott arra, hogy szabadon választhassák meg gyóntatójukat. KARÁCSONYI II. 1924. 154. – *Chronica seu origo Fratrum*, hátsó kötéstábla, belül.

⁶⁵ Szigeti Bálintot az 1465-ös szerémújlaki közgyűlésen választották meg helytartónak, majd az 1468-as szalárdin újraválasztották. Nagy szerepe volt abban, hogy a szécsényi ferences kolostor az obszervánsoké maradt: a 15. században is több kolostorért küzdöttek a mariánusok és az obszervánsok. Az 1469-es velencei egyetemes gyűlésen megállapodott a két fél Igali Fábián és Szigeti Bálint személyében, hogy az obszervánsok visszaadják a szécsényi kolostort. Ez az ígélet azonban nem valósult meg az obszervánsok pártfogóinak köszönhetően (többek között Hunyadi Mátyás anyja, Szilágyi Erzsébet). A huzavona

Fügedi Erik a szakolcai rendház alapításáról a következőket írja: „...ha áttekintjük az ismert ferences kolostoralapításokat, akkor ... azt látjuk, hogy a mezővárosokban⁶⁶ – az egy Szakolcát kivéve – mindenütt a földesuraké a kezdeményezés...” Az első pillanatban nem egyértelmű, vajon a szakolcai kivétel mire vonatkozik. Arra, hogy Szakolca nem mezőváros volt, vagy arra, hogy a rendházat nem a földesurak alapították. Jegyzeteiből derül ki, hogy az utóbbira gondolt: „134. A mezővárosokban létesült új obszerváns kolostorok: ... Szakolca ...”⁶⁷ A rend 20. századi történetírója, Karácsonyi sem a földesurakat emeli ki az alapítás történetének leírásakor: „...1467-ben a szakolczai polgárok esetleg 1–2 szomszédos földesúr segítségével új házat emeltek a magyar szigorú ferenczrendűek részére hazánk e határszéli városában.”⁶⁸ A tabulákban és Fridrich munkájában azonban csak a jótévő földesurak támogató szerepéről olvashattunk (lásd az előző idézetet).⁶⁹

Nem esett még arról szó, miért is jött létre a magyar-morva határon a szakolcai kolostor. Karácsonyi azt írja, hogy az obszerváns ferencesek nagy segítségére voltak Hunyadi Mátyásnak az 1467-ben kezdődő csehek elleni háborúban azáltal, hogy „...buzgón hirdették, mily jó cselekedetet visz végbe, aki a cseh eretnekek ellen harcol”, vagy legalább pénzzel támogatja a háborút. Az ebben az időszakban Észak-nyugat Magyarországon létrejött ferences kolostorok alapítása azért volt szükséges, mert az itt élő „...atyák a csehek felvidéki rablásai és pusztításai által a vallásos életben okozott sebeket gyógyíttassák.”⁷⁰

Az alapítás körülményeiről legbővebben a szlovák szakirodalom olvashatunk. Uševlad Jozef Gajdoš és Jozef Šatek tanulmányaiban a cseh-morva vidékeken dúló huszitizmust, az ott élő eretnekek elleni harcot emelik ki. A 15. század első felében Szakolca városa a cseh huszitáknak többször is a támadás célpontja volt. Mátyás király ekkor Nyugat-Magyarországon, Szakolca közelében harcolt. Célja a cseh korona megszerzése volt. A csehek uralkodója ekkor Mátyás volt apósa, a huszita Podjebrád György volt. Az évekig tartó

végeredménye az lett, hogy a mariánusok lemondtak a szécsényi rendházzal, cserébe Debrecenben maradhattak. KARÁCSONYI I. 1923. 67–68.

⁶⁶ Fridrich a következő szavakkal kezdi a szakolcai kolostor történetét: „In Regia Liberáque Civitate Szakolcensi...” FRIDRICH 18.

⁶⁷ FÜGEDI i. m. 477. – Ezt a nézetet idézi: ERDÉLYI Gabriella: *Egy kolostorper története: hatalom, vallás és mindennapok a középkor és az újkor határán*. Budapest: MTA Történettudományi Intézete, 2005. 193. (Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok 38.)

⁶⁸ KARÁCSONYI II. 1924. 154.

⁶⁹ FRIDRICH 18. – *Liber Tabularum 1523–1647*. 155.

⁷⁰ KARÁCSONYI I. 1923. 344.

háborúskodás eredménye az lett, hogy Mátyást 1469-ben a katolikus cseh rendek az olmützi székesegyházban megválasztották cseh királynak.⁷¹ Magyarország bizonyos mértékig Morvaországgal egyfajta egységet alkotott, mely abban is megnyilvánult, hogy a király a morvákat szolgálatába fogadta. Támogatta a morva származású személyeket, s a szerzetesek egy része is onnan jött Magyarországra. Pl. a ferencesek szakolcai templomát 1484-ben nem az esztergomi érsek szentelte fel, hanem egy morvaországi püspök, „Andrej Brnenský, generálny vikár olomouckého arcibiskupa, titularný biskup nikopolský”. Az elsőként emlegetett guardián, Miklós is morva származású volt: Nicolaus Moravus.⁷² Gajdos nem tartja kizártnak, hogy talán éppen Hunyadi Mátyás parancsára jöttek a ferencesek Szakolcára. „A ferencesek a Krisztus tiszta tanainak kipróbált katonái a veszélyes magyar-morva határon a katolikus ortodoxia bástyája kellett hogy legyenek.” Ittlétük ezért is rendkívül fontos.⁷³

Az 1475-ös szerémújlaki közgyűlésen állapították meg a rendtartomány felosztását tíz őrségre, amely közel hetvenöt évig maradt érvényben.⁷⁴ Szakolca a tizedik, a szécsényi custodiába tartozott.⁷⁵ Ebből a felosztásból azonban még nem derül ki, hogy Szakolca a szécsényi őrségbe tartozott. Erre vonatkozóan 1516-ból van adatunk.⁷⁶ Ebbe az őrséghez tartozott még Fülek, Galgóc, Szécsény és Vámos. Lucas Wadding, a rend 17. századi történetírója Sagent is említi.⁷⁷

⁷¹ KUBINYI András: *Mátyás király*. Budapest: Vince Kiadó, 2001. 66–69, 72. (Tudomány – egyetem. Történelmi életrajzok).

⁷² ŠATEK 1946. 12.

⁷³ Vševlad Jozef GAJDOŠ OFM: *Františkáni na Záhori: Črta k dejinám františkánskeho kláštora v Skalici a Malackách*. In: *Almanach Spolku záhorských akademikov so sídlom v Malackách k 20-ročnému jubileu Československej republiky*. Malacky SZA. b.r. 2–3. – ŠÁTEK 1946. 12–13. – („Természetesnek mondható,” hogy a szakolcai ferencesek életét, tevékenységét a szlovákiai történelem egyik fontos fejezetének tekinti a két szlovák történész. Az akkor még a középkori Magyarországhoz tartozó, ma már Szlovákia néven létező területet helytelenül a mai néven nevezik, azaz Szlovákiának.)

⁷⁴ KARÁCSONYI I. 1923. 347, 378.

⁷⁵ Az első őrség az esztergomi, a második a szerémújlakiból és a diakóvárírból alakult ki, a harmadik az erdélyi, a negyedik a jenői, az ötödik a nagybányai (bányai), a hatodik az ozorai, a hetedik a sárospataki, a nyolcadik a tótországi, a kilencedik az uzsa-szentléleki, a tizedik pedig a szécsényi volt.

⁷⁶ VARJÚ Elemér: *A gyulafehérvári Batthyány könyvtárból*. Magyar Könyvszemle, 1901. 264–265. – *Nádasdy-omniárium*, OSZK Oct. Lat. 1220, 108r.

⁷⁷ Lucas WADDING: *Annales Minorum seu trium Ordinum a S. Francisco institutorum, ab anno 1541 continuati a pluribus viris eruditiss.* Tom. XV (1492–1515). Ed. 3a. Quaracchi, 1933. 405.

Az 1526 utáni események a szakolcai ferencesek életét, működését is érintették: az őrségek egy része megszűnt vagy átalakult. Mindehhez hozzájárultak még reformáció és a helyi háborúzások okozta veszteségek.

1535-ben a szakolcai rendház elnéptelenedett, ugyanis pestis pusztított a környéken. A kolostor lakói egy laikuson kívül meghaltak, s az akkori gvárdián, Petrus de Trubin is itt maradt plébánosként.⁷⁸ A monostor minden értéktárgyát (kelyheket, úrmutatókat, keresztek, paténákat, kazulákat és sok más egyéb tárgyat – valószínű, hogy a könyveket is) átvitték a parókia templomába, amelyek nem is kerültek vissza, míg a császár a Bocskai-féle felkelés évében vissza nem adta a ferenceseknek. A szomorú eseményt több forrás, krónika is megemlíti. Ezek közül az egyik leginformatívabb a Somlyai Mihály által írt rendi krónikában olvasható: „Item sub ista reuolutione Con(ven)tus Zakolczensis fuit relictus ob magnam Pestilenciam ... mortui fuere praeter unum Laicum et ille decessit Fuit tunc Guardianus Pr. Petrus de Trubin. Deinde mansit Parochus Ci(vi)t(a)tis in Monasterio fere Annis 30. et o(mn)ia ornamenta Monasterij tum etiam Argentea acceperunt Cuius ad Templum Parochiale et ne f(rat)res supplicarent Imperatori Maximiliano pro restitutioni illarum rerum etc. Monasterio ablatarum Dederunt D(omi)ni cuius quatuor prata pro foeno f(rat)ribus. Et sic illae res manserunt apud illos Calices. Monstrancia, Cruces, Patenae, Casulae et aliae multae quas ego fr. Michael Somliai quis haec scribo uidi.”⁷⁹

A források szerint a szakolcai kolostorban harminc évig nem éltek ferences barátok. A visszatérés pontos dátumát azonban nem ismerjük, hiszen eltérő adataink vannak az újrakezdést illetően. A *Chronica seu origo Fratrum* szerint 1563-ban újra laktak ferencesek

⁷⁸ Gajdos úgy fogalmaz, hogy „amikor a kolostor összes lakója meghalt, a kolostort a helyi pap foglalta el”. GAJDOŠ 4.

⁷⁹ *Liber Tabularum 1523–1647*. (Somlyai) 62v. – Hasonló beszámoló olvasható a *Chronica seu origo fratrum*-ban: „Item sub isto Cap(itu)lo uel potius reuolutione fuit relictus Con(ven)tus Zakolczensi de peste o(mn)es em. erant mortui pater unum Laicum et Mediscessit fuit tunc Guardianus P. Petrus de Turbyn deinde mansit Plebanus in Monasterio fere Annis 30. et o(mn)ia ornamenta et supellectilia eccl(esi)ae D(omi)ni ... ad eccl(esi)am Parochialem asportarunt nec restituerit donec Impr. Boczikaianae rebellionis Anno 1605. per Germanos o(mn)ia ablata sunt et ...ierunt? ... De quibus longum esset narrare prop. ista ornata dederant D(omi)ni Ciues f(rat)ribus in usum 4 Prata pro fo... ne? suplica..? Imp(er)atori Maximiliano p. ornamentis.” (fol. 72v) – FRIDRICH 18. – MAJLÁTH Béla: *A szakolcai ferenczrendi könyvtár XVII. századi történetéhez*. Magyar Könyvszemle, 1882. 296. – Karácsonyi munkájában 1536 áll (de ez valószínű, hogy elírás/félrenyomtatás, hiszen az általa használt források mindegyikében 1535 szerepel): KARÁCSONYI II. 1924. 155. p.

Szokolcán, s a gvárdiánt is megnevezi Johannes de Csík személyében. Vele együtt húszan éltek a kolostorban.⁸⁰ Az 1563-as évszám mellett még az 1561-et vagy 1565-öt olvashatjuk a krónikákban: „Zakol. Iterum a f(rat)ribus occupata. Guar(dianus) Fran(ciscus) de Barilla.”⁸¹ Az 1560-as évek elejétől „volt tehát ezentúl legalább egy nyugalmas fészek, ahol a küzdelmekre, szenvedésekre készülhettek s magukat a hitújítók támadásai ellen felvértezhatték.”⁸²

Az 1565-ös év másik fontos eseménye az, hogy tíz fővel hittudományi főiskola jött létre a Morva-menti városban. A tanulók a gvárdiánnal, Franciscus de Barillával érkeztek.⁸³ Az iskola működése sem volt folyamatos, hiszen a különböző hadi események miatt több esetben szüneteltetni kellett az oktatást. Igazán jelentőssé majd a 17. században válik, s a gyöngyösi mellett a barátok egyik legfontosabb oktató műhelye lesz.

Miután 1576-ban a galgócit, 1581-ben pedig a bákói kolostort is elveszítette a rend, a szalvatoriánusoknak Magyarországon tizenkilenc évig csak négy kolostora marad: a csíksomlyói, a gyöngyösi, a szokolcai és a szegedi. A *Chronica seu origo Fratrum* szerint azonban már 1576-ban, Galgóc elvesztével csökkent négyre a kolostorok száma.

1590-től maga a király is hozzá akart járulni az iskola fenntartásához, működéséhez, ezért évente 100 aranyat adott a kolostornak a szokolcai harmincadból.⁸⁴

1603-ban Újlaki Imre társaival érkezett Szokolcára. Hadadról menekült, miután hírére vette Székely Mózes kolozsvári ostromának.

1605-ben a barátoknak még kétszer kellett elhagyniuk egy rövid időre a rendházat. Többen a szomszédos településekre (pl. a hradistyei kolostorba, a ciszterciek kolostorába, a moráviai Velehradba) és országokba (pl. Lengyelország) menekültek. Először Bocskai hadai

⁸⁰ *Chronica seu origo Fratrum*, fol. 77.

⁸¹ *Chronica seu origo Fratrum*, fol. 54. margó. – Vincentius BLAHÓ–Vincentius VEREBÉLYI: *Annales Provinciae SS. Salvatoris II. 1440–1898. fol. 70v.* Az 1561-es eseményeknél: „Anno 1561 Celebratum est Cap(itu)l(u)m Pro(vincia)le in Con(ven)tu Lyptouiensi in quo eligr. in Ministrum Pro(uincia)lem P. Emericus de Thuis 10. Junij iam quinto. Hoc anno induerat ibidem Fr. Dionysius de Sauoly Laicus Senex, qui potquam multis annis mansisset in Con(ven)tu Sacolczensi. Sacristianus et Portarius ibidem obdormiuit in D(omi)no Anno 1613.” fol. 70. – KOŠIK 1996. 20: 1561. (Košík adatai, leírásai lényegében teljesen megegyeznek šatekével.) – KARÁCSONYI I. 1923. 421: 1561.

⁸² Uo.

⁸³ KARÁCSONYI II. 1924. 155. – Valószínűleg nem véletlen, hogy Franciscus de Barilla ment Szokolcára, ugyanis állítólag csak ő tudott szlovákul. GAJDOŠ 35.

⁸⁴ GAJDOŠ 36.

dúlták fel a várost⁸⁵ (Galgóc és Nyitra után), majd a császáriak fosztogattak.⁸⁶ A barátok az egyházi felszerelések és az akkor már valószínűleg jelentős könyvtár egy részét újra elmenekítették, és nagyobb részt a közelben fekvő hradistyei kolostorban rejtették el.⁸⁷ A német katonák sok felszerelést, liturgikus tárgyat (graduálé, antiphonarium, zsoltáros könyv, hártýára írt kéziratok) elégettek, összetéptek és elvittek. A katonák kegyetlenségéhez „tartozott” – akik szinte mindannyian bohémiai, sziléziai és moráviai eretnekek voltak Somlyai Mihály szerint –, hogy ferenceseket is felkoncoltak, akik védelmére katonatársaikkal szemben néhány lengyel katona kelt.⁸⁸ Váradi János atyát pl. szinte teljesen lemeztelenítették, pendelyre (combkötőre) vetköztették, kezét hátrakötötték, s úgy lökdösték ki a városon kívülre. Kezeiről a kötelet végül egy lengyel ezredes vágta le.⁸⁹

⁸⁵ Homonnai Drugeth Bálint is ír naplójában a szakolcai eseményekről: *Bocskai kíséretében a Rákosmezőn: emlékiratok és iratok Bocskai István fejedelem és Lalla Mehmed nagyvezír találkozásáról 1605. november 11.* Közreadja CSONKA Ferenc és SZAKÁLY Ferenc. Budapest: Európa, 1988. 104. (Bibliotheca Historica)

⁸⁶ *Liber Tabularum 1523–1647.* 62v: „Anno aut 1605 temp(or)e Boczkaiana rebellionis qn. Imp(er)atoris Rudolphi milites expugnauerunt Ci(vi)t(a)tem per Germanos milites o(mn)ia illis ablata sunt, tam ex sup(er)iori quam inferiori Sacrista illorum e...”

⁸⁷ *Chronica seu origo Fratrum*, fol. 81.: „...et iterum eodem Anno milites Imp(er)atoris Rudolphi expugnarunt Civit(a)tem Zakolczen(sis) et totam deuastarunt et f(rat)res ex Monasterio eiecerunt O(mn)ibus Libris et alij supellectilibus destructis et ...? fuit Con(ven)tus uacuu plusquam per Annum f(rat)res confugerunt ad nouiter receptum Conuentum Hradiscensem qui erat antea 60 Annis uacuu in tota aut Ci(vi)t(a)te uix erant 10. homines Catholici quamuis habuerunt Cathol(icum) Plebanum.” – A császáriak dúlásáról a jezsuiták jelentéseiben is olvashatunk: *Jezsuita okmánytár. I/1–2. Erdélyt és Magyarországot érintő iratok 1601–1606.* Sajtó alá. rend. BALÁZS Mihály, KRUPPA Tamás, LÁZÁR István Dávid, LUKÁCS László. Szeged, 1995. (Adattár 35.) 346. levél 456. p.: „Patres e divi Francisci familia ex oppidis Galgotio et Szakolcza eiekti, omnes passim viri ecclesiastici terrore furoris huiusque calviniani relictia patria, pars in Polonia, pars Moraviam, Austriam, Styriam aliaque loca tutiora, qua cuique commodum ac proximum erat, dilapsi.”

⁸⁸ *Liber Tabularum 1523–1647.* 157r–v: „Iterum Anno 1605 insurrectione Ungarorum facta contra Rudolphum Imperatorem occupantibus Ungaris Ci(ui)t(a)tem Germanis aut expugnantibus septem f(rat)res manebant in Con(ven)tu. Germani o(mn)ia. Supellectilia praedarunt multa Gradualia Antiphonalia, Psalteria in membrana antiqua manuscripta. Combusserunt consciderunt partim abstulerunt. F(rat)res etiam fuissent mactati. ab iisdem missi milites Poloni quidam Breztoczki no(m)i(n)e. f(rat)res eduxiczet? et defendisset.”

⁸⁹ *Liber Tabularum 1523–1647.* 162: „Item anno 1605 in Conuentu Sacolczensi cum ab haidonibus Ungaris Boczikaianis recepissent Ciuit(a)tem Milites Germani Rudolphi Imperatoris Spoliata tota Ciuitatis et etiam Conuentu. F(rat)res ualde uexarunt et mactassent etiam quia erant fere o(mn)es haeretici Bohemi, Silesitae, Moraui quendam P(at)rem F(at)rem Joannem de Varad in Ordine bene meritum? et Con(ven)tus Praesidentem, totaliter denudarunt usque ad femorale et sic nudum ligatis ad tergum manibus percutientes? duxerunt extra Ciuitatem quem uidens quidam Colonellus liberauit de manibus eorum.” – ŠATEK 1946. 37.

Az, hogy a szakolcai kolostor is elnéptelenedett (leszámítva azt, hogy az elhagyott kolostorban a német katonák asszonyokkal háltak – Somlyai beszámolója szerint),⁹⁰ azt jelentette, hogy a Királyi Magyarországon a szalvatoriánusoknak nem maradt kolostoruk, hiszen Gyöngyös és Szeged a Hódoltságban, Csíksomlyó pedig Erdélyben helyezkedett el.

Újlaki Imre provinciális egyik legfőbb feladatának azt tekintette, hogy visszaszerezze a szakolcai kolostor mellett a galgócit, a székelyudvarhelyit és a gyulafehérvárit. Az elűzött rendtagok megpróbálták visszamenni Szakolcára. Különösen bíztak Franciscus Dietrichstein kardinálisban,⁹¹ aki akkor Szakolcán lakott. Távozása után azonban a lutheránus Lobkovic Poppel báró nem engedte be őket sem a kolostorba, sem a város területére. A ferencesek hiába kérték a kardinálist, hogy segítsen nekik. A báró nem engedett, nekik pedig el kellett menniük a városból.⁹² Újlaki Imre 1606. december elején ismét levelet írt Dietrichsteinnek. Próbálta minél hamarabb lezárni ezt az ügyet, hiszen közeledett a tél, a szerzeteseknek pedig szinte semmilyen ruhájuk nem volt. Már másfél éve élnek száműzetésben, írja Újlaki, egyesek a hradistyei kolostorban, mások pártfogóiknál. Ismét kéri, hogy adassa vissza nekik a rendházat. A szakolcai kolostort azonban csak 1607. június végén sikerült visszakapni, amikor Bocskai István meghalt, „s a morva főurak megbizonyosodhattak a béke állandó voltáról”.⁹³

Ezen események után a lassú gyarapodás évei, évtizedei következtek, melyet sem a további 17. századi, sem a 18. század eleji katonai események nem tudtak igazán visszavetni, megszakítani. A szakolcai rendház továbbra is a rend egyik legfontosabb kolostora maradt. A kolostor lakóinak létszáma fokozatosan növekedett.

1619-től, a Bethlen Gábor-féle hadjárat, a Szakolca környéki katonai támadások idején is sokat szenvedett a kolostor.⁹⁴ Először az erdélyi fejedelem, majd a császár katonái is

⁹⁰ *Liber Tabularum 1523–1647*. 157. „Germani milites cum mulieribus mambant [dormiebant] intus.”

⁹¹ Franciscus Dietrichstein (Madrid, 1570 – Brünn, 1636): herceg, olmüci érsek-bíboros. A morvaországi protestánsok harcos ellenfele. Mikor Bocskai hadai (1605) Morvaország határára értek, Dietrichstein lovashad élén elfoglalta Szakolcát. Később Morvaország helytartója, ahol erőszakos térítéseiről híresült el. Részt vett Nikolsburgban a császár és Bethlen Gábor között kötött békétárgyalásokon. Birodalmi herceg, Protector Germaniae, majd osztrák császári helytartó. Gazdag nikolsburgi könyvtára részben a harminc éves háborúban pusztult el, részben pedig a svédek vitték el. Ma egy része Svédországban megtalálható.

⁹² *Annotationes de rebus antiquis*. Karácsonyi jegyzete szerint (1923. 434.) az irat a csíksomlyói kolostorban volt, de sajnos, Muckenhaupt Erzsébet tájékoztatása szerint, jelenleg nincs meg.

⁹³ Uo. – KARÁCSONYI I. 1923. 433–435.

⁹⁴ „Bethlen Gábor krónikásai” is többször említik Szakolcát, ottani táborozásaikat: KRAUSS György: *Erdélyi krónika; Thurzó Szaniszló naplója a II. Ferdinánd és Bethlen Gábor közti fegyverszüneti tárgyalásokról*. In: *Bethlen Gábor krónikásai*. Budapest: Gondolat Kiadó, 1980. 150, 239, 245, 249. (Bibliotheca Historica)

megszállták a várost. A nikolsburgi békekötésig Bethlennek Szakolcán volt a főhadiszállása. (1621. december–1622. január) A békekötés értelmében Bethlen átadta a várost a császárnak. Hamarosan azonban megint katonák vonultak be Szakolcára. 1623. október 23-án a császári csapatok kivonulása után a város ismét Bethlen Gáboré. A ferencesek a morvaországi Hodonyinba menekültek. 1626-ban folytatódott a háború. Karácsony előtt egy héttel Wallenstein hadai vonultak át a siralmas állapotban lévő Szakolcán.⁹⁵

Húsz év sem telt el a Bethlen Gábor vezette hadjárat után, újabb támadásoktól kellett tartani, hiszen 1643-ban a svéd csapatok eljutottak Brünnig. 1644-ben Puchaim császári ezredes vezetett hadat Szakolcáról I. Rákóczi György ellen. Augusztusban Rákóczi csapatai vonultak be Galgóczra és Szakolcára. 1645 áprilisában olyan svéd katonák érkeztek a városba, akik járvány terjesztettek. Augusztustól decemberig 5000 ember halt meg. A kolostor tizenkét tagot vesztett el. A rendház épülete is nagy károkat szenvedett, hiszen részben a csatározások következtében leégett. A javításokat több évig végezték. A várossal való elszámolásban kapunk erre vonatkozóan adatokat: 1648-ban a kolostor 19 ezer téglát kapott, 1652-ben téglát és meszet, 1653-ban egy hordó meszet és háromezer téglát, 1654-ben húsz hordó meszet és háromezer téglát, 1655-ben kilenc hordó meszet és kétezer téglát, 1656-ban pedig hatezer téglát.⁹⁶

Szakolca földrajzi elhelyezkedéséből adódott, hogy nemcsak magyar, hanem szlovák nemzetiségű ferencesek is szolgáltak a kolostorban. A provincia felső vezetésében a nemzetiségi ellentétek a 17. század közepétől egyre erősebbek lettek. 1653 óta hol magyar, hol szlovák nemzetiségű volt a provinciális. Ezt az 1665-ös közgyűlésen szóvá is tették, s a béke és a nyugalom érdekében ezt meg akarták szüntetni: „...többé ne tekintsék a vért, vagy származást, hanem a választandók életét, erkölcsét és kormányzati okosságát. Ennélfogva akár magyar, akár tót, akár cseh, akár német, akár dalmát, vagy akármiféle más nemzetiségű legyen is az alkalmas, de különben a rendtartományba tartozó férfiú, azonban életére, erkölcsére, okosságra nézve kiváló, azt kell a választásra előterjeszteni és megválasztani. A provinciális mellett azonban az őt mindig más nemzetiségű legyen, a kormánysegédek közül pedig eddigi szokás szerint kettő az egyik, kettő a másik nemzetiségből választassék.”⁹⁷

⁹⁵ ŠATEK 1946. 40–41. – Skalica, Mestský archív 8, 362, 547, 661, 620, 621, 685, 686. (Jozef Šatek jegyzetei.)

⁹⁶ ŠATEK 1946. 40–41. – Skalica, Mestský archív 21, 21. I. 1597.

⁹⁷ KARÁCSONYI I. 1923. 466. (Karácsonyi nem adta meg a forrását.)

A városban egy új szerzetesrend, a jezsuita rend kívánt letelepedni. Turkovics György atya 1649 előtt Szokolcára küldte Veselényi Miklóst, hogy nézzen körül, milyen lehetőségek vannak a letelepedésre.⁹⁸ Ekkor még nem tudott megegyezni a város vezetésével – erre majd csak 1659-ben került sor. 1659. június 13-án a magisztrátus szavazással döntött, s engedélyezte a jezsuitáknak a letelepedést. Kikötötték, hogy ne okozzanak kárt ittlétükkel, ne vegyenek el földterületeket a város határain túl. A tiltás vonatkozik az erdőkre, a ligetekre, a szőlőkre, a legelőkre, a halastavakra, a malmokra is. Minderről biztosítékot is kértek tőlük. 1659. december 31-én a szenátus minden tagja bejegyeztetett abba, hogy átadják a jezsuitáknak a megállapodást. Az okiratban megerősítik (a város vezetője, a bíró, valamint Szokolca szabad királyi város vezetősége), hogy Sztankovics János és Kubica Vencel atyák kérésére a város megengedi a jezsuiták letelepedését a városban, amint ezt már június 13-án megszavazták. A jezsuitáknak minderről egy másolatot is adnak ezen okirattal, amely 1660. január 1-jén kelt.⁹⁹

1661–1663 között a török ellen vonuló német csapatok ismét átvonultak Szokolcán.

A következő háborús esemény, a Thököly-felkelés eseményei sem hagyták érintetlenül a várost. A Morvaországból érkező császári seregek vonultak be a városba. A ferenceseknek több kellemetlenségük is volt. Ezek közül az egyik legnagyobb az, hogy Leonard Ondrejkovics gvárdiánnak felrótták, hogy a barátok a felkelőkkel szimpatizáltak.¹⁰⁰

1680. augusztus 1-jén a barátok elismerték Czobor Ádámot¹⁰¹ a szokolcai kolostor alapító családjának valódi és törvényes utódjául, s ezt aláírással, a provincia pecsétjével és a konvent hitelesítésével is kinyilvánították:¹⁰² „...Illusstriss. D. Comitem Adamum Czobor, declarare, agnoscere, et honorare, tanquam verum, et legitimum Successorem, antiquorum Fundatorum, hujus Nostri Conventus Szokolcensis, cum omnibus praerogativis, Suffragiis, participatione meritorum, quae Ordo Noster impertiri consuevit, adeoque; Ipsum ejusque legitimos Successores, tanquam Fundatores, saepe mentionati Conventus, vigore praesentis scripti

⁹⁸ ŠATEK 1946. 106. – WEISER: Lit. auth. III, 220. – Érdekes, hogy Lukács László adatai szerint csak 1662-től létezett Szokolcán rezidencia: Szokolcensis Residentia: P. Matthaeus Padiela superior, P. Daniel Mitis professor scholarum, P. Wenceslaus Kubiey concionator: LUKÁCS László S. I.: *Catalogi Personarum et officiorum Provinciae Austriae S. I. III. (1641–1665)*. Romae: Institutionum Historicum S. I., 1990. 720.

⁹⁹ ŠATEK 1946. 107.

¹⁰⁰ Uo. 100.

¹⁰¹ Czobor Ádám (†1692) huszárezredes. Zrínyi Miklós tanítványa volt. Csatlakozott a Wesselényi-mozgalomhoz. 1684-ben Pozsonyban Lotharingiai Károly császári fővezér előtt tért Lipót császár hűségére. NAGY Iván III. köt.

¹⁰² FRIDRICH 19.

declaratos haberi, propria manu subscriptione, et sigillorum Provinciae, et Conventus appensione conclusit.”

A ferences renden belül – a mariánusok, a szalvatoriánusok, a ladislaiták és a bosnyákok között – a 17. század második felében is napirenden voltak az egyes kolostorok hovatartozásáról és a kolostorépítésekről szóló viták. 1689-ben Antonius Lazari (Lázárfi)¹⁰³ teljhatalmú biztos Galgócra hívta össze a felek képviselőit. Az összejövetel legfontosabb eredménye a *Decretum Lazarianum* volt: a határozat kimondja, hogy a határvonalat Szakolca, Nyitra és Vác irányában vonják meg, s az ettől délre eső kolostorok a mariánusoké, az északra és keletre esők pedig a szalvatoriánusoké. A határozat értelmében a szalvatoriánusoknak át kellett adniuk Sümegyet, Veszprémet és Pestet, a mariánusoknak pedig a pruszkai és a beckói rendházat. A szalvatoriánusok először kényszeredetten, de aláírták a határozatot. Kb. két hónap múlva, miután átadták a sümegi kolostort, mégis megfellebbezték a döntést, amit azonban mind Szelepcsényi György (1689), mind az uralkodók, I. Lipót (1690), majd III. Károly (1716), megerősítettek.¹⁰⁴

Szakolca a „tisztá tót vidéken” lévő kolostorok közé tartozott: 1. Hradistye, 2. Szakolca, 3. Beckó, 4. Pruszka, 5. Körmöcbánya, 6. Okolicsna, 7. Bártfa, 8. Sebes, 9. Sztropkó, 10. Homonna.¹⁰⁵

1703-ban Szakolca és Hradistye kivételével az összes szalvatoriánus kolostor II. Rákóczi Ferenc kezébe került,¹⁰⁶ majd 1704-ben Szakolcát is elfoglalták a kuruc csapatok. 1709 végén a császáriak kezén volt Szakolca, Galgóc, Beckó, Pruszka, Körmöcbánya, Fülek, Szécsény, Kecskemét, Szeged, Nagyvárad.¹⁰⁷ Szakolca város lakosságának egy része bemenekült a biztonságosnak vélt kolostor falai mögé. A császáriak fel akarták robbantani a város erődítményeit, miután megérkezett Schweinfeld generális, a brnói Braid kapitány, a hradistyei Otislav kapitány és Krumpoch ezredes két olasz mérnökkel. Bemutatták a császári parancsot a város magisztrátusának, s 1704. június 26-án kőművesek kezdték aláásni a

¹⁰³ Volt krajnai provinciális.

¹⁰⁴ KARÁCSONYI I. 1923. 496–497.

¹⁰⁵ KARÁCSONYI I. 1923. 498: *Tót határszélen*: 11. Galgóc, 12. Eperjes. *Magyar vidéken*: 1. Léva, 2. Szécsény, 3. Kecskemét, 4. Szeged, 5. Szolnok, 6. Gyöngyös, 7. Eger, 8. Szendrő. *Magyar határszélen*: 9. Kassa.

¹⁰⁶ KARÁCSONYI I. 1923. 512.

¹⁰⁷ KARÁCSONYI I. 1923. 519.

várfalakat. Július 25-én 13 órakor kiürítették a várost, meggyújtották a puskaport – a robbanás azonban elmaradt.¹⁰⁸

1707. március 18-án a felkelők Morvaországba mentek. Elfogták Bernardinus Otká atyát, a szakolcai kolostor gondnokát, aki könyöradományokat gyűjtött. Levetkőztették, levették habitusát és félmeztelenül Gbelovba hurcolták. Ott Ocskay elengedte, visszaadta ruháját, majd néhány nap múlva utána küldte palástját és breviáriumát is.¹⁰⁹

1729-ben nem felkelők vagy császári csapatok pusztítottak Szakolcán és a kolostorban, hanem a tűz. Leégett a város a rendházzal együtt. 1736-ra nagyjából rendbe rakták kolostort, de még évtizedekig eltartott, mire teljesen befejezték a felújítási munkálatokat. A város természetesen most is segítette a barátokat, amint ezt az elszámolások mutatják. Téglákat, cserepeket és meszet kaptak. Az 1750-es években a kolostor szolgálja még köveket hordott az építkezők számára.¹¹⁰ 1757-re olyan formát, külsőt kapott a kolostor, amelyet ma is láthatunk.

* * *

¹⁰⁸ *Z pamätnej knihy P. P. františkanov v Uhor. Hradišti.* In: *Slovenský letopis.* III. 1878/79. 145–146. – ŠATEK 1946. 101.

¹⁰⁹ Uo. 151. – Uo. 101.

¹¹⁰ Skalica, Mestský archív 66, 2. VI. 1752; 72, 24. II. 1754.

*Ferences iskola Szakolcán*¹¹¹

A ferencesek tanulmányait, azok helyét, menetét, a tananyagot pontosan szabályozta a rend. A noviciátus, a szerzetesi próbaév után ún. bevezető stúdiumokat kellett elvégezniük a növendékeknek. Ezt követte a két éves filozófiai (studia naturalium vagy studia physicae) oktatás. Erről az 1370-ben megtartott nápolyi közgyűlésen határoztak. A bölcseletet négy éves teológiai tanulmány követte.¹¹²

A szerzetesnevelés és a tanulmányi rendszer kiépítése a Trentói Zsinat és a pápai utasítások szellemében – főképpen a VIII. Orbán pápa által jóváhagyott rendi alkotmány (Constitutiones Urbanae) – mind a szerzetesi fegyelem, mind a szellemi élet számára szilárd alapokat teremtett.¹¹³ Ennek szellemében jöttek létre a ferencesek oktatási intézményei is hazánkban. Magyarországon ferences tanügyi központnak Gyöngyös számított, mely „ferences főiskolájával és jezsuita gimnáziumával a török területen egyedülálló művelődési kínálatot biztosított”.¹¹⁴

Biztosan létezett hittudományi iskola Sárospatakon, mely 1537-ben jött létre a szerzetesek számára. Az előadó Atyai Péter volt.¹¹⁵ Az iskolát 1542-ben a gyulai kolostorba helyezték át, ahol az előadásokat ismét Atyai Péter tartotta.¹¹⁶

Szakolcán, mint már említettük tíz fővel hittudományi (hitszónoki) főiskola jött létre Csíki János gvárdiánátusa idején.¹¹⁷ A tanulók a gvárdiánnal, Franciscus de Barillával érkeztek.¹¹⁸ Az iskola működése sem volt folyamatos, hiszen a különböző hadi események

¹¹¹ Legutóbb PINTÉR Mária Zsuzsanna foglalta össze a ferences iskolát történetét, részben a korábbi szakirodalmak áttekintésével, de a 17. századi szakolcai oktatásról nem ír: *A magyarországi ferences rend középfokú iskolái a XVII–XVIII. században*. In: *A ferences lelkiség ...* 2005. 582–592.

¹¹² SZABÓ Elek: *A ferences skolasztika tanulmányi élete*. Budapest, 1942. 19–38. – MOLNÁR 2005. 171.

¹¹³ GALLA Ferenc: *Ferences misszionáriusok Magyarországon: a Királyságban és Erdélyben a 17–18. században*. Sajtó alá rend. FAZEKAS István. Budapest–Róma: Gondolat, 2005. 404 p. (Collectanea Vaticana Hungariae. Classis I, Vol. 2.) 51.

¹¹⁴ MOLNÁR 2005. 171.

¹¹⁵ *Egyháztörténeti emlékek a magyarországi hitújítás korából*. Szerk. BUNYITAI Vince, RAPAICS Rajmund, KARÁCSONYI János. II. Budapest, 1904. 483–489. – KARÁCSONYI I. 1923. 398.

¹¹⁶ KARÁCSONYI I. 1923. 402.

¹¹⁷ KARÁCSONYI I. 1923. 421. – KOŠIK 20. A szerzőnél Csíki helyett Csíhi János szerepel, ez egyértelműen félreolvasás.

¹¹⁸ KARÁCSONYI II. 1924. 155. – Nevüket lásd az 1. számú mellékletben.

miatt több esetben szüneteltetni kellett az oktatást. Igazán jelentőssé majd a 17. században válik, s a gyöngyösi mellett a barátok egyik legfontosabb oktató műhelye lesz. 1565-ben újabb tizenegy növendék érkezett az iskolába a Gyöngyösön megtartott közgyűlés határozat értelmében.¹¹⁹

Az egyik legfontosabb tantárgy, amelynek a professzorok nagy figyelmet szenteltek, az apologetika volt, s ez a szemlélet átszötte a többi tárgy tanítását is.¹²⁰ Az igaz hit védelme, a vitatkozás az eretnekek és az új hit, a protestantizmus hirdetői ellen, tették igazán fontossá ezt a tantárgyat. Szakolcán erre bizonyíték egy könyv, amelybe 1577–1579 között a tanuló vagy a professzor beírta az előadásokat.¹²¹ Egy komoly bevezető után a hit védelmének általános szabályairól többek között a következő kérdések szerepelnek: a pápa tévedhetetlensége, a különböző egyházi zsinatok, a Szentlélek eredete, az egyház, a tízparancsolat, a megtisztulás, a szentek tisztelete, az angyali üdvözet, az ember szabad akarata. A tanár figyelmezteti a hallgatókat, hogy soha nem szabad az ellenfelek szítkaihoz és sértegetéseihez lealacsonyodni. Felhívja a diákok figyelmét arra, hogy ne keljenek haragra és ne háborodjanak fel, ahogy az a tévhitet vallóknál és a hitszegőknél szokott lenni.¹²²

Az 1581. évi közgyűlésen döntöttek arról, hogy megengedik a rendtagoknak, hogy elmehetnek más szerzetesrendek, „különösen pedig a jezsuita atyáknak iskoláiba”. Erre a provincia sorvadása miatt kényszerültek. Meg kellett ígérniük, hogy miután befejezték tanulmányaikat, felveszik a ferencesek ruháját és fogadalmat tesznek.¹²³

1616-ban hozták meg azt a rendeletet, hogy középiskolát állítanak fel Gyöngyösön a magyarok, Szakolcán pedig a szlovákok részére,¹²⁴ s a novíciusok magisterét is kijelölték

¹¹⁹ KARÁCSONYI I. 1923. 421.

¹²⁰ KÜHM: *De voterum religiosorum apologia apud controversistas OFM saec. XVI–XVII*. Roma, 1968.

¹²¹ A szakolcai kolostor könyvtárában: Signatura 2625. 1946-ban – tehát még a szerzetesrendek feloszlása, könyveik elhurcolása előtt – még megvolt ez a kötet.

¹²² ŠATEK 1946. 36. – Jozef ŠATEK: *Ukážka apologetiky zo XVI. storočia*. Duchovný pastier, roč. XXIII. 1942. 433–438.

¹²³ Uo. 425. – Pl. Szentandrás (Csíki) István atya 1593 előtt Bécsben és Samborban (Lengyelország) tanult a jezsuitáknál. Erdélyi Múzeum 1912. 55–59.

¹²⁴ *Chronica seu origo Fratrum* fol. 83: „Loca Studiorum et Nouitiorum deputant Geongios pro Ungaris et Szakolcza pro Slauis.” – *Liber Tabularum 1523–1647*. 82: „Loca Studiorum et Nouitiorum deputantur Geongiosien pro Ungaris, Zakolczen pro Sclauis.” – KOŠÍK 1996. 20. – ŠATEK 1946. 38. – KARÁCSONYI I. 1923. 528; II. 1924. 156: a szerző 1610-et említ, az első kötetben pedig 1616-ot. Az iskolák működéséről Karácsonyinnál olvashatunk a legtöbbet, sajnos azonban nem ad meg forrásokat. A szám- és a névadatokat a tabulákból tudjuk visszaellenőrizni, kiegészíteni.

Casparus Nadasi személyében. Az iskolákba jelentkezők sokkal tanulatlanabbak voltak (még latinul sem igen tudtak), így tanulmányaikat nem kezdhették bölcseleti vagy hittudományi tanulmányokkal. 1622-ben indult meg az a „középiskolai” osztály Gyöngyösön, ahol olyan tanulmányokat folytathattak (humaniórák, retorika), amelyekre a teljes gimnáziumi képzésben nem részesült növendékeknek a bölcseleti tanulmányok megkezdése előtt szükséges volt.¹²⁵ Azok a fiatalok, akik szülőhelyük közelében nem tudtak megfelelő alapképzést szerezni, ide jöhettek, hogy elsajátítsák az alapokat.

Az új életre kelő magyarországi ferencesek között több, a rendi főelöljáróktól hazánkba küldött olasz szerzetes tanított és végzett hitterjesztő tevékenységet: Giovanni Battista da Terugia,¹²⁶ Ambrosius Galbiato, Antonius Galbiato és Fulgenzio da Jesi. A négy ferences közül Fulgenzio da Jesi emelkedett ki képzettségével, buzgalmával és jámborságával.¹²⁷ Magyarországon 1628 novemberében kezdték meg a „rendszeres bölcseleti oktatás”-t, mégpedig Szakolcán, miután megérkezett Fulgenzio atya.¹²⁸ Logikát tanított tíz növendéknek.

¹²⁵ MOLNÁR 2005. 171.

¹²⁶ Szécsényben bölcseletet oktatott. 1635–1638 között tartományfőnök is volt. Egyetlen adatunk van arra, hogy járt Szakolcán: 1635-ben innen írt egy levelet Rómába. Képzett, de egyben erőszakos ember hírében állt. Két fő cél vezérelte: a rend felvirágoztatása és a hitterjesztés. „Kemény kormányzásával és kíméletlen fellépésével elidegenítette magától magyar rendtársait.” GALLA 2005. 18. – A Hitterjesztés Szent Kongregációjának írott levelei: *Litterae missionariorum de Hungaria et Transylvania (1572–1717)*. I. Ed. István György TÓTH. Roma–Budapest: Római Magyar Akadémia–METEM–MTA Történettudományi Intézete, 2002. Nr. 162, 201–202, 217. (Bibliotheca Academiae Hungariae – Roma. Fontes 4.) – *Litterae missionariorum de Hungaria et Transylvania (1572–1717)*. II. Ed. István György TÓTH. Roma–Budapest: Római Magyar Akadémia–METEM–MTA Történettudományi Intézete, 2003. Nr. 264. (Bibliotheca Academiae Hungariae – Roma. Fontes 4.) – *Missziós dokumentumok Magyarországról és a Hódoltságról. I. A Propaganda Fide kongregáció levéltárából I.* Gyűjt. és közread. SÁVAI János PINTÉR Gábor közreműködésével és jegyzetével. Szeged, 1993. 514 p. (Documenta missionaria I/I.) passim.

¹²⁷ GALLA 2005. 7. p. – Fulgenzio, a római rendtartomány tagja, „1628-ban érkezett hazánkba azzal a céllal, hogy mint az ifjú szerzetesi nemzedék nevelője és tanára meggyökereztesse a szalvatoriánusok közt a szigorított ferences fegyelmet a Trentói Zsinat előírásai, az egyetemes rendi megújulás és az idők követelményei szellemében”. Idegen származása ellenére megválasztották az ideiglenesen befogadó provincia definítorává. Annyira szeretett Magyarországon lenni, hogy miután visszament rendtartományába, ahol tartományfőnökké választották, visszatért hazánkba: Uo. – GALLA Ferenc: *Fulgenzio da Jesi ferences misszionárius vitája a bőjtről a gyöngyösi jezsuitákkal*. Budapest, 1947. Klny. Regnum 1944–1946. – Gyöngyösi működéséről: MOLNÁR 2005. 148, 158. – Rómába, a Hitterjesztés Szent Kongregációjának küldött levelei és végrendelete: *Litterae missionariorum I.* 2002. passim; *Litterae missionariorum II.* 2003. passim. – SÁVAI 1993. passim.

¹²⁸ *Liber Tabularum 1531–1691*. 231: „Hoc eodem anno 1628: Ijdem Patres Rdi in quo eodem Capitulo Roma

Később Szécsényben találjuk, ahol az algimnázium tárgyait (humaniora), logikát és hittudományt tanított. Megfordult Gyöngyösön is. Tanított, hitegyházi és lelkipásztori munkát végzett.

1642-ben jött meg Rómából az olasz Franciscus Scurcula Szakolcára, Csoma András és Szakolcai Bernardin társaságában.¹²⁹ 1653-ig tanított itt bölcseletet és hittudományt.¹³⁰ Szakolcán maradva örök is megválasztották (1647). Scurcula után Lucas Lippai vette át a bölcselet oktatását.¹³¹ Hamarosan egy újabb osztályt is létrehozna, a gyóntatók osztályát: itt erkölccsant Nicolaus Mihalik (1659),¹³² majd filozófiát Thomas Kyran tanított (1662).¹³³

A rendtartomány képesítettnek tekintette azokat, akik megfelelő színvonalon végezték el a hittudományi tanulmányokat: bölcseleti vagy hittudományi előadók lehettek. 1647-ben egyszerre négy személyt is alkalmasnak minősítettek ilyen előadónak. 1659-ben több író érkezett Magyarországra, pl. Jacob Browne és Franciscus Coglan,¹³⁴ akik hittudományi tantárgyakat tanítottak. Újabb iskolákat is alapítottak, hogy aki akarja, hamarabb befejezhesse az iskolát. Moralisnak nevezték, mert a fő tárgy a gyóntatáshoz nélkülözhetetlen erkölccstudomány (moralis) volt. Ettől kezdve a gyengébb képességű fiatalok moralis iskolákban tanulhattak, s a tehetségesebbek mehettek a hittudományi iskolákba. Az első moralis iskola 1659-ben jött létre Szakolcán. Tanárok: „Vicarius V. Pr. Fr. Timotheus Lopasouczi confessarius fr(at)rum) Magister Nouitiorum, V. Pr. Fr. Michael Czuratoci? Lector Ph(ilosoph)iae”.¹³⁵

fuerant adduxerant secum Lectorem, Rdm Patrem Fulgentium Reformatum ex consensu Rdissimi Patris Generalis qui primi Szakolczae incipit studia Logices ac postmodum in Gyöngyös Philosophia ac Theologia, ac singulis sextib in Refectorio sub collatione explicauit Regulam Beatissimi Patris Francisci.”

¹²⁹ Francesco della Scurcula (Franciscus a Scurcola Romanus) is a legjelentősebb ferences tanárok közé tartozott, aki huszonkét évet élt Magyarországon. GALLA 2005. 23. – A tabulákban általában Sgurgula és Zgurgula névváltozat is szerepel: *Liber Tabularum 1523–1647*: 1644: Lector Ph(ilosoph)iae M. V. P. Franciscus Sgurgula Italus.

¹³⁰ GALLA 2005. 23. 43. jegyzete szerint Scurcula 1649-ig tanított Szakolcán. A tabulák összeírásai ezt cáfolják. Vö.: *Liber Tabularum 1608–1699*. 1653: Rdm Pr. Franciscus a'Scurgula Lector.

¹³¹ Lásd az 1. számú mellékletet: Pr. Fr. Lucas Lippai Lector Phi(losophi)ae.

¹³² Uo.: Multum V. P. Fr. Nicolaus Michalik Lector Theologiae Moralis.

¹³³ Uo.: V. P. F. Thomas Kyranus Hybernus Philosophiae Lector.

¹³⁴ Jan PAŘEZ–Hedvika KUCHAROVÁ: *Hyberni v Praze: dějiny františkánské koleje Neposkvrněného početí Panny Marie (1629–1786)*. Praha: Oswald, 2001. 188 p.

¹³⁵ Lásd az 1. számú mellékletet, ahol a tanulók névsora is megtalálható. Vö.: *Liber Tabularum 1531–1691*. 281–282.

Mindenképpen meg kell említeni a nagyszombati studium generálét is (1641). Annak ellenére, hogy az itteni kolostor a mariánusokhoz tartozott, a ferencesek többi ága is küldött ide tanulni vágyó rendtagokat.¹³⁶ A főiskola alapítása annak köszönhető, hogy Pázmány Péter esztergomi érsek 1635-ben nagyszombatban hozta létre az egyetemet, s ez „...jóformán az összes szerzeteket arra készítette, hogy ők is ott állítsanak fel főiskolát és a növendékek közül a jelesebbek az egyetemet is látogathassák”.¹³⁷

1662-ben Galgócon működött hittudományi iskola, ahol a bölcseleti előadó Jacob Browne. Szakolcán volt a bölcseleti iskola, az előadó az említett Thomas Kyran volt. Gimnázium Sebesen működött, az előadó Ambrovicz Ágoston. 1663-ban a török veszedelem miatt áthelyezték az iskolákat, hiszen sem Galgóc, sem Szakolca nem volt biztonságban. Bölcseleti iskola Gyöngyösön¹³⁸ és Kassán (ahol hamarosan hittudományi iskolát is felállítottak; jelentőségét mutatja, hogy főiskolai rangra emelték),¹³⁹ gimnázium Szegeden működött.

A Thököly-felkelés az iskolák működését is megzavarta. Szakolcán alapítottak 1673-ban egy új hittudományi iskolát a tanulni vágyóknak. Ettől kezdve ebbe az iskolába főként a tót és a német anyanyelvű ferencesek mentek. 1685–1691 között az iskolát áthelyezték Hradistyére, amely később ismét visszakerült Szakolcára, s 1699-ben „másodosztályú főiskolává fejlesztették”: 1686, *Sequuntur constitutiones Venerabilis Diffinitorii: Imo Ratione studiorum Venerabile Diffinitorium determinat, ut Fr(atr)es clerici studiosi Philosophiae in Con(ven)tu Gyöngyösiensis ordinat pro speculativa T(theolo)gia ibidem Gyöngyösini Ph(ilosoph)iam absoluant, qua finita ad Con(ven)tum Cassoviensem pro audienda speculativa Theologia se conferat. Fr(atr)es uero Clerici Philosophiae studiosi ejusdem Conventus pro morali Theologia deputati, postquam advenerint etiam alij illuc ad idem studium missi incipiant scholas morales, cum suo Lector, illasque prosequantur. Clerici uero Philo(soph)iae studiosi in Con(ven)tu Szakolcensi absoluta ibidem Philosophia ad Con(ven)tum Hradistiensem se transferant pro speculativa Theologia audienda.*¹⁴⁰

¹³⁶ KARÁCSONYI 1923. 211.

¹³⁷ Uo.

¹³⁸ FÁY 1999. 50.

¹³⁹ KARÁCSONYI I. 1923. 91. – SZELESTEI N. László: *Magyar ferencesek prédikációs gyakorlata a 17. században: Csíksomlyói kéziratos prédikációk*. Piliscsaba: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar, 2003. 25. (Pázmány Irodalmi Műhely. Források 4.)

¹⁴⁰ *Liber Tabularum 1655–1696*.

1711, a béke után a ferencesek helyreállították iskoláikat is: Szakolcán, Gyöngyösön, Kassán, Pruszkán és Homonnán.¹⁴¹ II. József idején megszűnt az oktatás Szakolcán, s majd csak 1890-ben indult el újra.

Míg a Hódoltságban a ferences barátok számára Gyöngyös számított a legfőbb oktatási központnak, addig a Királyi Magyarországon Szakolca volt hasonló jelentőségű, ahogy ezt a tanulók és a tanárok száma is mutatja. A rendtagok a kolostorban a tabulák adatai szerint bölcséleti és teológiai tanulmányokat is folytathattak – hol egyszerre, hol csak az egyiket. 1646-tól vannak adataink a tanulók és a tanárok neveit illetően:¹⁴²

<i>évszám</i>	<i>tanár(ok) neve</i>	<i>létszám</i>
1644 ¹⁴³	Lector Ph(ilosoph)iae M. V. P. Franciscus Sgurgula Italus	12 fő
1646	Philosophiae Lector Pr. Franciscus a Scurcula	8 fő ¹⁴⁴
1647	Lector Ph(ilosoph)iae Rndus Pr. Franciscus a Scurcula Custos Prou(inci)ae	8 fő ¹⁴⁵
1649	R. P. Franciscus a Scurcula Custos Prouintiae et Lector Theologiae	11 fő
1650	R. P. Franciscus a Scurcula SS. Theologiae Lector	5 fő
1655 ¹⁴⁶	Pr. Fr. Lucas Lippai Lector Phi(losophi)ae Pr. Fr. Thomas Szuetskovich Lector Phi(losophi)ae	10 fő
1656	V. Pr. Fr. Thomas Szuetskouicz Lector Philosophiae	6 fő
1657	V. Pr. Fr. Michael Curatoczj a S. Cruce Lector Philosophiae	4 fő
1659	V. Pr. Fr. Michael Czuratoci Lector Ph(ilosoph)iae	8 fő
1660	M. V. Pr. Fr. Michael Lector Theologiae Moralis	4+3 fő ¹⁴⁷
1661	M. V. P. Fr. Jacobus Tiul Philosophiae Lector	6 fő

¹⁴¹ KARÁCSONYI I. 1923. 523.

¹⁴² A legteljesebb forrás: *Liber Tabularum 1531–1691*.

¹⁴³ *Chronica seu origo Fratrum* 94. – *Liber Tabularum 1523–1647*. 109: ebben a jegyzőkönyvben csak tíz tanuló neve szerepel.

¹⁴⁴ *Liber Tabularum 1523–1647*. 114: „Lector Philosophiae M. V. P. Franciscus Scurcula Romanae Prouvinciae alumnus. Cum decem fratribus studiosis.” Sajnos a tanulók nevei nincsenek felsorolva.

¹⁴⁵ *Liber Tabularum 1523–1647*. 116: 9 fő.

¹⁴⁶ *Liber Tabularum 1655–1696*. 3–4.

¹⁴⁷ Studiosi Theologiae Moralis: 4 fő, Fr(atr)es Clerici Stud(io)si Theo(lo)iae Mor(al)is: 3 fő.

1662	V. Pater Fr. Thomas Hybernus Ph(ilosoph)iae Lector	7 fñ
1669	V. Pr. Nicolaus Fricz Lector actualis Ph(i)l(osophi)ae declarat.	7 fñ
1671	M. V. Pr. Nicolaus Miczhalik Conf. Lector Generalis V. Pr. Stephanus Gelenius Lector Ph(i)l(osophi)ae	9 fñ
1672	M. V. P. Vitus Burganovsky Lector et Confessarius M. V. P. Nicolaus Michalik Lector SS. Theologiae et Confes(sarius) Pr. M. V. P. Stephanus Gelinius Philosophiae Lector	10 fñ
1673	M. V. P. F. Vitus Burganoszki Lector et confessar(ius) M. V. P. Nicolaus Mihalik SS. Theologiae Lector	9 fñ
1674	Adm. V. P. F. Nicolaus Michalik Prouinciae Actualis Diffinitor Lector Ssctae Theologiae et confessarius fr(atr)um	11 fñ
1675	Adm. V. P. Fr. Nicolaus Michalik Diffi(ni)tor Prov(in)ciae actualis lector et confessarius fratrum Adm. V. P. Fr. Ferdinandus Egeghi diffi(ni)tor actualis et lector magister Ssae Theologi. M. V. P. Fr. Nicolaus Fricz SS. Theologiae Lector secundarius	11 fñ
1676	M. V. P. Stephanus Gelenius finito cursu Philosophico futurus, Lector SS. Theol(ogiae)	???
1677	M. V. P. Nicolaus Michalik SS. Theologiae Lector Confessarius Fratrum et Magister Novitiorum M. V. P. Petrus Oreblovicz Lector Theologiae Moralis	7 fñ
1678	M. V. P. Michael Kuratoczi S. Theologiae Lector 1marius M. V. P. Stephanus Gelenius SS. Theologiae Lector 2darius M. V. P. Nicolaus Michalik SS. theologiae Lector Confessarius F(rat)rum	12 fñ
1679 ¹⁴⁸	R. P. Nicolaus Mihalik Lector Gnralis et Confessarius Fratrum R. P. F. Michael Kuratoczi SS. Theologiae Lector Actualis R. P. Fr. Stephanus Galenius SS Theologiae Lector actualis	9 fñ
1680	Rndus Pr. Stephanus Gelenius P(ro)vinciae Diffinitor et secretarius SS. Theo(logiae) lector	15 fñ

¹⁴⁸ *Liber Tabularum 1655–1696.*

	M. V. Pr. Andreas Palasti SS. Theo(logiae) lector actualis M. V. P. Nicolaus Michalik SS. Theologiae Lector G(ene)ralis, Confessarius Fratrum	
1681	R. P. Stephanus Gelenius Prou. Dif. Secr. Ssae Theologiae Lect(or) M. V. P. Andreas Palass SS. Theol(ogiae) Lector M. V. P. Nicolaus Michalik SS. Th. Lector Confess. Fratrum M. V. P. Sigismundus Wibiera Ph(ilosoph)iae Lector actualis	11 f ^o
1682	R. P. Fr. Stephanus Gelenius SS. Theologiae lector Diffinitor actualis et secretarius M. V. P. F. Andreas Palasti SS. Theologiae lector actualis M. V. P. Nicolaus Michalik SS. Theologiae lector generalis Confess(arius) Fratrum M. V. P. F. Philippus Bradacz Ph(ilosoph)iae Lector Actualis	14 f ^o ¹⁴⁹
1684	M. P. Petrus Orlouicz SS. Theologiae Lector Prouinciae Diffin. M. V. P. Nicolaus Miczhalik SS. Ph(i)l(osoph)iae Lector Confess(arius) Fratrum	11 f ^o
1685	P. Nicolaus Michalik SS. Th(eo)l(og)iae Lector Confess(arius) Fratrum M. V. P. Vitus Huber Ph(i)l(osoph)iae lector actu(alis)	12 f ^o
1686	R. P. Nicolaus Michalik Ssae Th(eo)l(og)iae lector g(enera)lis conf(essarius) Fratrum M. V. P. Vitus Huber Phi(losophi)ae lector actualis	16 f ^o ¹⁵⁰
1687	R. P. Nicolaus Michalik SS. Th(eo)l(o)giae Lector G(ene)r(a)lis Confessarius Fr(atr)um M. V. P. Sigismundus Wibiera Phi(losophi)ae Lector actualis M. V. P. Franciscus Svietkovicz Th(eolog)iae Moralis Lector actualis	13 f ^o ¹⁵¹

¹⁴⁹ *Liber Tabularum 1531–1691*. 410: Patres et fratres Studiosi Theologiae: 7 f^o, Studiosi Philosophiae 7 f^o.

¹⁵⁰ *Liber Tabularum 1531–1691*. 417: Fr(atr)es clerici Ph(ilosoph)iae studiosi absoluto cursu Philosophico in hoc Con(ven)tu futuri stat.. Th(eo)lo(gi)ae studiosi in Con(ven)tu Hradistiensi: 10 f^o, Fr(atr)es Clerici Philosophiae studiosi: 6 f^o.

¹⁵¹ *Liber Tabularum 1531–1691*. 420–421: P(at)res et Fr(at)res Th(eolog)iae Moralis Studiosi: 7 f^o, Fr(atr)es Clerici Ph(ilosoph)iae studiosi: 6 f^o.

1688 ¹⁵²	R. Pr. Nicolaus Mihalik SS. Th(eo)l(og)iae Lector G(e)n(era)lis Confessarius Fratrum M. V. P. Narcissus Sylha Philosophiae Lector actualis M. V. P. Dionysius Kelefy moralis Th(eo)l(og)iae Lector actualis	11 f ^o
1689 ¹⁵³	R. P. Nicolaus Michalik SS. Theologiae Lector Generalis et Confessarius Fratrum M. V. P. Narcissus Silha Lector Philosophiae actualis M. V. P. Ludovicus Kiczka Lector Philosophiae actualis	8 f ^o
1690	R. P. Philippus Bradacz secretarius provinciae SSae Th(eo)l(og)iae lector actualis R. P. Nicolaus Michalik Ssae Th(eo)l(og)iae Lector Generalis Confessarius fratrum M. V. P. Vitus Huber SSae Th(eo)l(og)iae Lector actualis	15 f ^o
1691	R. P. Christophorus Janik Prov(inc)iae Diffinitor Sacrae Theologiae lector Actualis Gen(era)lis R. P. Philippus Badacs Pro(vinci)ae Secretarius et SSmae Theologiae Lector Actualis R. P. Nicolaus Michalicz Scrae Theologiae Lector Generalis Conf(essarius) Fratrum M. V. P. Mathias Hannuska Lector futurus	9 f ^o
1692 ¹⁵⁴	R. P. Nicolaus Mihalik SSae Theologiae Lector Generalis Comfessarius Fratrum M. V. P. Vitus Hueber SSae Theologiae Lector actualis et Declarator Regulae M. V. P. Franciscus Svetkouicz SSae Theologiae Lector actualis M. V. P. Godefridus Maiier Lector Philosophiae actualis	14 f ^o
1693 ¹⁵⁵	Rndus Pr. Philippus Bradacz SS. Theologiae Lector actualis Rndus Pr. Nicolaus Michalik SS. Theologiae Lector g(e)n(e)r(a)lis	15 f ^o

¹⁵² *Liber Tabularum 1655–1696*: Fratres Theologiae Moralis Studiosi 5 f^o, Fratres Clerici Philosophiae studiosi: 6 f^o.

¹⁵³ *Liber Tabularum 1655–1696*.

¹⁵⁴ *Liber Tabularum 1655–1696*: Fr(atr)es Clerici SSae Theologiae Studiosi: 9 f^o, Fr(atr)es Clerici Philosophiae Studiosi: 5 f^o.

	<p>Conf(essarius) Fr(atr)um</p> <p>M. V. Pr. Franciscus Swetkovicz SS. Theologiae lector actualis</p> <p>M. V. Pr. Godefridus Mayer Philosophiae Lector actualis</p>	
1694 ¹⁵⁶	<p>Guardianus confirmatur Adm. R. P. Sigismundus Wibera Prociae</p> <p>Pr. et SS. Theologiae Lector Generalis</p> <p>R. P. Philippus Bradacz SS. Theologiae Lector Generalis actualis</p> <p>R. P. Christophoris Jannich SS. Theologiae Lector Generalisactualis</p> <p>R. P. Nicholaus Michalik SS. Theologiae Lector Generalis</p> <p>Confess(arius) Fratrum</p> <p>M. V. P. Godefridus Mayer Philosophiae Lector actualis</p>	13 fõ
169 ¹⁵⁷ 5	<p>Adm. Rndus Pr. Sigismundus Viebera Provinciae Pr. SS.</p> <p>Th(eo)l(o)giae Lector Generalis Act(ualis)</p> <p>Rndus P. Philippus Bradacs SS. Th(eo)l(o)giae Lector Generalis Actualis</p> <p>R. P. Nicolaus Mikalik SS. Th(eo)l(o)giae Lector Generalis</p>	12 fõ
1696 ¹⁵⁸	<p>Rndus Pr. Nicolaus Michalik SS. Theologiae Gnrlis</p> <p>M. V. P. Clemens Nagy SS. Th(eo)l(o)giae Lector actualis</p> <p>M. V. P. Godefridus Mayer SS. Theologiae Lector actualis</p>	13 fõ

¹⁵⁵ *Liber Tabularum 1655–1696*: Patres et Fratres SS. Theologiae studiosi: 10 fõ, Fratres Clerici Philosophiae Studiosi: 5 fõ.

¹⁵⁶ *Liber Tabularum 1655–1696*: Patres et Fratres Ssae Theologiae Studiosi: 8 fõ, Fratres Clerici Philosophiae Studiosi: 5 fõ.

¹⁵⁷ Uo.

¹⁵⁸ Uo.

Káptalanok Szakolcán

A rend vezetői a rendi előírásoknak megfelelően háromévenként összegyűltek (*capitulum generale*), hogy megválasszák az új tisztségviselőket, s áttekintsék az aktuális helyzetet, a tennivalókat.¹⁵⁹ A káptalan időpontját az utolsó tanácskozáson állapították meg. 1535-ben, a Gyöngyös döntött arról, hogy a jövőben nem télen, hanem vagy pünkösdkor, vagy nyáron rendezzék meg az összejöveteleket.¹⁶⁰

A közgyűlések legfontosabb forrásai az ún. tabulák vagy jegyzőkönyvek, melyekben össze vannak írva a magyarországi szalvatoriánus ferencesek közgyűlései. Ezt mindig megelőzte egy vizitáció, amelyet a rendfőnök (*minister generalis*) rendelt el. A káptalanok több napig tartottak. A vendégek csütörtökön (ünnap előtt) érkeztek meg, de csak szombaton kezdték meg az érdemi munkát, ekkor választották meg nyilvános szavazással az új tartományfőnököt. Elintézték a különböző kérelmeket, megbeszélték a jelentéseket, panaszokat, a vizitátorok beszámoltak munkájukról. Végül az új tisztségviselőket is megválasztották.¹⁶¹ Miután a jegyzőkönyv elkészült, melyet aláírt a tartományfőnök, a tartományi ör, a négy tanácsos és a rendfőnöki megbízott és lepecsételték, elküldték Rómába, ahol a rendfőnök jóváhagyott. A jegyzőkönyveket több példányban lemásolták, s a példányokat elküldték rendházakba. „A káptalanok közötti időszakban a tartomány fontosabb ügyeit a tanácsosok gyűlése (*congressus definitori provincialis* vagy *congregatio intermedia*) intézte.” Ez a gyűlés bonyolította le az időközi személyi változásokat, s joga volt arra, hogy a következő közgyűlésig érvényes határozatokat hozzon. Ezen határozatokat is összeírták a ferencesek névsorával együtt, s az ezekről készült másolatokat szintén elküldték a többi rendháznak.¹⁶²

A közgyűlések leírásakor megadják a pontos időt és helyet, megnevezik a provincia legfőbb vezetőit – a régeiket és az újonnan megválasztottakat –, majd számba veszik az

¹⁵⁹ A közgyűlések bemutatására lásd: KOLLÁNYI Ferenc: *Magyar ferenczrendiek a XVI. század első felében. Századok*, 1898. 511–518. – KARÁCSONYI I. 1923. 423, 430–532.

¹⁶⁰ *Gyöngyösi-kódex (ferences króniak)*. *Acta capituli* 1535, 1542. – Kollányi Ferenc jegyzetei.

¹⁶¹ KOLLÁNYI 517–518.

¹⁶² MOLNÁR Antal: *Püspökök, barátok, parasztok: Fejezetek a szegedi ferencesek török kori történetéből*. Budapest: METEM, 2003. 74–75. (METEM-könyvek 41.) – Az ebben a részben leírtak nagy részben fedik saját adatgyűjtéseimet, leírásaimat. Mivel hasonló témáról van szó, ezért az átfedések, a tartalmi egyezések elkerülhetetlenek. – Lásd még: FÁY Zoltán: *Egy kevésbé ismert forráscsoport. A ferencesek hódoltságkori történetéhez: szalvatoriánus tabulák a XVII. századból*. In: *A ferences lelkiség hatása ...* 195–198. – *Egyháztörténeti emlékek* II. 462.

őrségeket, a rendházakat, s az azokban élő gvárdiánt és rendtagokat (klerikusok, laikusok, novíciusok, az iskola tanulói és a segítők). Végül felsorolják a hivatalos rendelkezéseket.

A szakolcai ferences rendház jelentőségét többek között az is jelezte, hogy a 17. században a rendszeres káptalanok, a kisgyűlések és a kormánytanácsosi gyűlések nagy részét itt tartották meg, 1576–1703 között harminckétszer. Ilyen nagy számban csak Gyöngyösön gyűltek össze a barátok. Gyöngyös sokszor azért is volt előnyösebb helyzetben, mert a két legtávolabbi területről idejövőknak, a szakolcaiaknak és a csíkiaknak félúton volt a hódoltsági ferences központ – annak ellenére is, hogy mindkét oldal felől át kellett menni a törökök lakta területeken. A város fontosságát továbbá az is mutatja, hogy 1567-től többször is itt lakott a tartományfőnök is – ekkor Tövisi Imre vezette a provinciát. Ebben az évben meglátogatta Magyarországot a fővizitátor, Michael Alvarez. Gyöngyösre tervezték a közgyűlést, ahol ő elnökkölt volna. Mivel Alvarez nem mert elmenni a török földre, ezért az ülést Szakolcára hívatta össze.

1563-ban, miután visszaköltöztek a ferences barátok Szakolcára, egyre fontosabb központ lett a rend magyarországi életében, „s mert bár szélről feküdt, de mégis legbiztosabb volt a török támadástól s itt lehetett legjobban tanulni, a keresztény államok eseményeiről értesülni s a nyugati kereszténységgel összeköttetésbe lenni”.¹⁶³

*A Szakolcán megtartott káptalanok időrendben:*¹⁶⁴

1576	Szakolca (tartományi káptalan)
1579	Szakolca (tartományi káptalan)
1616	Szakolca (tartományi káptalan)
1622	Szakolca (tartományi káptalan)
1626	Szakolca (tartományi káptalan)
1629	Szakolca (tartományi káptalan)
1630	Szakolca (tartományi tanácsosok gyűlése)
1631	Szakolca (tartományi tanácsosok gyűlése)

¹⁶³ KARÁCSONYI II. 1924. 155.

¹⁶⁴ Az összeállítás a tabulák és Karácsonyi rendtörténet alapján készült. Hasonló összeállítást Molnár Antal is készített: *Káptalanok és tanácsosok gyűlései a szalvatoriánus rendtartományban 1644–1686*: MOLNÁR 2003. 75–76.

1632	Szakolca (tartományi káptalan)
1635	Szakolca (tartományi káptalan)
1641	Szakolca (tartományi káptalan)
1644	Szakolca (tartományi káptalan)
1649	Szakolca (tartományi tanácsosok gyűlése)
1650	Szakolca (tartományi káptalan)
1656	Szakolca (tartományi káptalan)
1660	Szakolca (tartományi tanácsosok gyűlése)
1665	Szakolca (tartományi káptalan)
1667	Szakolca (tartományi tanácsosok gyűlése)
1668	Szakolca (tartományi káptalan)
1671	Szakolca (tartományi káptalan)
1674	Szakolca (tartományi káptalan)
1677	Szakolca (tartományi káptalan)
1678	Szakolca (tartományi tanácsosok gyűlése)
1680	Szakolca (tartományi káptalan)
1685	Szakolca (tartományi káptalan)
1685	Szakolca (tartományi tanácsosok gyűlése)
1688	Szakolca (tartományi tanácsosok gyűlése)
1690	Szakolca (tartományi káptalan)
1691	Szakolca (tartományi tanácsosok gyűlése)
1693	Szakolca (tartományi káptalan)
1697	Szakolca (tartományi tanácsosok gyűlése)
1703	Szakolca (tartományi tanácsosok gyűlése)

A szakolcai ferencesek a számok tükrében

Karácsonyi János rendtörténete második könyvének harmadik szakaszát (A salvatoriánus ferenczrendűek története 1517-től 1605-ig) a következő mondatokkal kezdi: „E nyolcvannyolcz évnvi időszak a nagy gyümölcsözés időszakának indult és e helyett lett a gyász, a hanyatlás, a külső és belső pusztulás időszaka. 70 kolostorban legalább 1500 szerzetes testvér fogadta örömmel hírét annak, hogy az ő felfogásuk győzött s hogy az ingatlanos magyar ferenczrendűek is teljesen elfogadták a szent szegénységet nem csupán személyeikre, hanem házaikra nézve is. Kilenczven év mulva pedig mindössze öt omladozó, rossz kolostorban mindössze harmincz szerzetes éldégelt rettegve a külső és belső ellenségtől.”¹⁶⁵

A már említett 1475-ös szerémújlaki közgyűlésről fennmaradt összeírás nem tartalmazza a rendházak tagjainak neveit, csak a kolostorok és a ferencesek összesített adatait.

1523-ban még mindig 10 őrség volt, ahogyan 1475-ben felosztották a magyarországi salvatoriánus rendtartományt. A barátok létszáma ekkor 1472 fő volt:¹⁶⁶

	őrség neve	rendtagok száma
1.	Custodia Strigoniensis, habuit F(rat)res	225
2.	Custodia Vylak, habuit F(rat)res	120
3.	Custodia Transilvaniae, h(ab)uit F(rat)res	218
4.	Custodia Jeneo, h(ab)uit F(rat)res	145
5.	Custodia Ozorae, h(ab)uit F(rat)res	165
6.	Custodia Baniae, h(ab)uit F(rat)res	116
7.	Custodia Patak, h(ab)uit F(rat)res	98
8.	Custodia Sclauoniae, h(ab)uit F(rat)res	153
9.	Custodia S. Spiritus, h(ab)uit F(rat)res	150
10.	Custodia Szetsien, h(ab)uit F(rat)res	82
	<i>Summa F(rat)rum</i>	<i>1472</i>

¹⁶⁵ KARÁCSONYI I. 1923. 377.

¹⁶⁶ *Liber Tabularum 1523–1647.* fol. 40v – *Chronica seu origo Fratrum*, fol. 62v. – A szám adatok Fáy Zoltán szerint valószínűleg csak a felszentelt papok számát jelentik.

A szécsényi őrség, amelybe Szakolca is tartozott, a barátok létszámát tekintve nem volt sem a legnagyobb, sem a legjelentősebb. Idővel azonban a számok változtak. Az őrségek átalakultak, számuk fogyott, s mire már csak négy kolostor volt a magyarországi szalvatoriánus provinciában, gyakorlatilag már nem is léteztek.

Az 1531-es nagyváradai közgyűlés jegyzőkönyve ténylegesen az első, általunk ismert, fennmaradt jegyzőkönyv: „In Nomine D(omi)ni Amen. Incipiunt quaedam annotationes. In Prouintia Hungariae S. Salvat. Ab Anno 1531 in Capitulis qui Officiales electi et in quolibet Conuentu quot?? F(rat)res extitere. Hoc Anno fuit Cap(iti)l(u)m Varadini, quis fuit electus Minister Videre licebit folio 50. De Caeteris Officialibus infra uidebis hoc ordine. Ad Cap(iti)l(u)m G(e)n(era)li Custos Custodum V. P. F. Nicol. De Brosyaco C. Strigonien(sis). Item Discretus Prouin(ciae) Fr. Benedictus de Asszonfalua deputatur, qui et Scriba R. P. Ministri.”

1531-ben csak nyolc őrség (az esztergomi, az erdélyi, a bányai, az ozorai, a pataki, a sclavóniai, a szentléleki és a szécsényi) létezett, s az őrségekben lévő gvárdiánok nevei vannak összeírva.¹⁶⁷ A fráterek számát nem ismerjük.

1533 azért lenne fontos a számunkra, mert ebből az évből olyan összeírások is ránk maradtak, amelyekben nemcsak az őrségek (az esztergomi, az erdélyi, a jenői, a bányai, az ozorai, a pataki, a sclavóniai, a szentléleki és a szécsényi), s az azokban dolgozó gvárdiánok nevei vannak összeírva, hanem az egyes rendházakban lakó ferenceseké is (Numerus f(rat)rum Prouinciae S. Saluatoris sub hoc Cap(itu)lo). Így arra vonatkozóan is van adatunk, hogy a magyarországi szalvatoriánus provinciában és az egyes őrségekben hányan teljesítettek szolgálatot. Sajnos két őrség, a pataki és a szécsényi (amelybe a szakolcai kolostor is tartozott) jegyzőkönyve nem maradt fenn.¹⁶⁸

¹⁶⁷ *Chronica seu origo Fratrum*, 63r–64r.

¹⁶⁸ Uo. 64r–72r. – „A pataki és a szécsényi kusztódiák hiányoznak. G. Kaizer Nándor.” 72r.

1535-ben újra összeírták a kolostorokban élőket, s a számok már egyértelműen a fogyást, a hanyatlást mutatják: ¹⁶⁹

	őrség neve	kolostorok száma	rendtagok száma
1.	Custodia Strigoniensis, habuit F(rat)res	6	104
2.	Custodia Vylak, habuit F(rat)res	???	???
3.	Custodia Transilvaniae, h(ab)uit F(rat)res	10	187
4.	Custodia Jeneo, h(ab)uit F(rat)res	7	134
5.	Custodia Ozorae, h(ab)uit F(rat)res	4	66
6.	Custodia Baniae, h(ab)uit F(rat)res	5	88
7.	Custodia Patak, h(ab)uit F(rat)res	???	??? (elveszett)
8.	Custodia Sclauoniae, h(ab)uit F(rat)res	8	113
9.	Custodia S. Spiritus, h(ab)uit F(rat)res	6	81
10.	Custodia Szetsien, h(ab)uit F(rat)res ???	???	??? (elveszett)
	<i>Summa fratrum</i>		773

1544: 491 fő, az 1523-as adatok egyharmada

Somlyai Mihály krónikája szerint a következő években is a ferencesek számának fokozatos csökkenését láthatjuk. 1579-ben már nem is léteznek kusstódiák, annyira kevés rendház maradt. 1581-től kezdve a 16. század legvégéig csak négy kolostor jelenti a magyarországi szalvatoriánus ferences rendtartományt: Gyöngyös, Szeged, Szokolca és Csíksomlyó. A 17. század legelejétől indult meg az újjáéledés, amikor Hradistye, Galgóc, Szécsény, majd a többi rendház is újra benépesül.

1561-ben öt kusstódia volt tizenegy rendházzal:

Custodia Strigoniensis: Gyöngyös, Berény, Szeged, prédikátor Egerben

Custodia Transylvania: Bákó, Csík

Custodia Bánya: Báthor

Custodia S. Spiritus: Tárnok, Ormosd, Remetincz

Custodia Szécsény: Galgóc, Liptó

¹⁶⁹ *Chronica seu origo Fratrum*, fol. 72v.

[1563-ban a 109 tagja volt a rendtartománynak,¹⁷⁰ s a szakolcai kolostorban volt a legtöbb ferences barát, 20 fő. A többi kolostorban élők száma: Bákóban 4, Csíksomlyón 8, Galgócon 6, Gyöngyösön 15, Jászberényben 18, Medgyesallyán 4, Nyírbátorban 4, Okolicsnán 10, Ormosdon 5, Remetincen 4, Szegeden 6, Tárnokon 5 fő tartózkodott.]

1565: négy kusztódia kilenc rendházzal:

Custodia Strigoniensis: Gyöngyös, Berény, Szeged

Custodia Transylvania: Csík

Custodia S. Spiritus: Tárnok, Ormosd

Custodia Szécsény: Galgóc, Liptó, Szakolca: 11 tanuló fráter

1570: három kusztódia hét rendházzal:

Custodia Strigoniensis: Gyöngyös, Szeged, prédikátor Egerben

Custodia Szécsény: Liptó, Szakolca, Galgóc

Custodia Transylvania: Csík, Bákó

1572: három kusztódia hat rendházzal:

Custodia Strigoniensis: Gyöngyös, Szeged

Transylvania: Csík, Bákó, prédikátor Váradon

Szécsény: Szakolca, Galgóc

Numerus Fr(atr)um Prouinciae hac reuolutione

Gyöngyös: 24, Szeged 6, Csík 7 + 1 novicius, Bákó 3, Szakolca 9, Galgóc 6 + a provinciális

Num. 57 (72r)

1574: 3 kusztódia öt rendházzal:

Custodia Strigoniensis: Gyöngyös, Szeged

Custodia Transylvania: Csík

Custodia Szécsény: Szakolca, Galgóc (Galgóc relictus)

¹⁷⁰ KARÁCSONYI I. 1923. 420.

1579: már nem is léteznek kusztódiák:¹⁷¹

Szokolca, Gyöngyös, Gyula, Csík, prédikátor Váradon

1581: négy rendház:

Gyöngyös, Szeged, Szokolca, Csík (73v)

1583: négy rendház:

Gyöngyös, Szeged, Szokolca, Csík (74r)

1586: négy rendház:

Gyöngyös, Szeged, Szokolca, Csík (74v)

P. Venceslaus Szokolcensis ad Chyk deputatur

1589: négy rendház:

Gyöngyös, Szeged, Szokolca, Csík (75r)

1592: négy rendház:

Gyöngyös, Szeged, Szokolca, Csík (75 r)

1599: négy rendház:

Gyöngyös, Szeged, Szokolca, Csík (75v)

1602: a rendházak száma immár öt, s ettől az évtől kezdve fokozatosan emelkedik a rendtagok száma is:

Numerus fratrum sub Anno 1602 usque ad Annum 1605

Gyöngyös 14, Szeged 3, Csík 5, Hadad 5, Szokolca 9

Summa totius Proui(nci)a 36 (76v-77r)

1605

Gyöngyös, Szeged, Karánsebes, Galgóc, Csík, Szokolca

¹⁷¹ *Chronica seu origo Fratrum* 79r: már 1576-tól csak négy rendházban élnek ferencesek, hiszen adatai szerint 1576-ban vesztették el Galgócot.

1608: a rendházak mellett már rezidenciák is működnek:

Gyöngyös 12, Csík 4, Szakolca 14, Szeged 4, Hradistye 6,

Residentia: Szécsény 3, Fülek 2, Bákó

Numerus fratrum Prouinciae 42 (79r-v)

1612

Hradistye, Szakolca, Szécsény, Gyöngyös, Szeged

Rezidencia: Fülek, Gyarmat?

1613

Gyöngyös, Szeged, Szécsény, Szakolca, Hradistye, Fülek, Csík

1616

Szakolca, Hradistye, Szécsény, Gyöngyös, Szeged, Csík

Fülekiensis Presidens Pr. ...

1622

Gyöngyös, Szakolca, Hradistye, Szécsény, Szeged, Csík,

De loco Fülekiensi ...

Numerus Fratrum Prouinciae sub hoc Cap(itu)lo

Szakolca 10, 1 provincialis, + egyéb kolostorok lakói: 46, összesen: 57 (84r-85r)

1626

Szakolca, Gyöngyös, Hradistye, Szécsény, Szeged, Csík

1628-ban a magyarországi szalvatoriánus rendtartománynak hét kolostora volt: a gyöngyösi (26 fráter 8 novicius), a szakolcai (16 fráter 4 novicius), a szécsényi, a szegedi (6 fráter), a csíksomlyói, a hradistyei (8 fráter) és a füleki.¹⁷²

¹⁷² WADDING Tom. XXVII. 1934.

A szakolcai ferences kolostor tagjainak névsora, 1467–1696¹⁷³

A névsor forrásai és tanulságai

A szakolcai ferencesek névsorának legfontosabb forrásai az ún. tabulák vagy jegyzőkönyvek, melyek keletkezését, szerkezetét már korábban bemutattuk.

Számunkra természetesen a szakolcai ferencesek névsora az egyik legfontosabb rész. A nevek azonban nem pusztán csak nevek, annál sokkal többet árulnak el az adott rendházról. Utalnak arra, hogy milyen nemzetiségű a szerzetes (Szakolca esetében leginkább magyarokról és szlovákokról van szó), s a barátokról mindig tudható, hogy klerikus, novitius, tanuló vagy laikus (ez esetben lehet pl. asztalos, szakács, sekrestyés, kertész, kulcsár, pincemester). A rend vezetőnek felsorolásakor kiderül, hogy az adott személy provinciális, gvárdián, tanár (filozófiai, teológiai, általános), definitor (tanácsos) vagy vikárius.¹⁷⁴

A kolostor lakóinak létszáma is mutatja, hogy Szakolca nemcsak a Királyi Magyarország, hanem az egész történeti Magyarország, a magyarországi szalvatoriánus rendtartomány legjelentősebb központja volt Gyöngyös mellett. A 17. század első felétől egyre több jegyzőkönyv ismert, így a névsorok is ránk maradtak. Ezek alapján állíthatjuk, hogy a rendház lakónak száma a század első felében átlag 11-20 fő, addig a század második felében sokszor a 20 főt is meghaladta. Szinte csak Gyöngyös előzi meg Szakolcát. A 17. század közepétől, második felétől Galgóc, Hradistye, Kassa lesz majd még létszámát tekintve hasonló jelentőségű rendház.

A tabulák sajnos szinte soha sem teljesek, minden esetben hiányoznak olyan évek, amelyek a többi forrásból sem pótolhatóak. Így Szakolca esetében sem tudunk egy teljes listát adni a ferencesekről – jobb esetben ha a rendház lakói nincsenek is feljegyezve, a gvárdiánok neve ismert.

Az összeállításról – Molnár Antallal együtt – mi is elmondhatjuk a nevek áttekintésekor, hogy a szakolcai gvárdiánok többsége „a rend vezető garnitúrájából került ki, akik előjáróként számos magyarországi kolostorban megfordultak, és általában a rendtartomány vezetésében is kulcspozíciókat töltöttek be.”¹⁷⁵ A ferencesek sokszor már igen nagy

¹⁷³ A névsort lásd az 1. számú mellékletben. – A dátum magyarázata: a szakolcai kolostort 1467-ben alapították, 1696 pedig az egyik tabula záró dátuma.

¹⁷⁴ A dolgozat végén, a mellékletben közreadunk egy latin-magyar szójegyzéket, amely a ferences rend szempontjából a legfontosabb kifejezéseket tartalmazza, köztük az egyes tisztségeket is. Lásd a 3. számú mellékletet!

¹⁷⁵ MOLNÁR 2003. 79. – MOLNÁR 2005. 86.

tapasztalattal rendelkezve érkeztek meg a Morva-menti városba, „ezeknek a rendtagoknak nyilván jelentős kisugárzásuk volt az őket befogadó hívők közösségére.” Tevékenységükkel a rendház – a kisebb szünetek ellenére is – a magyar ferenceség szerves része maradt, jelenlétükkel az északnyugat-magyarországi város katolikusságát részesévé tették a magyarországi megújulás lelki és szellemi áramlatainak.¹⁷⁶

Nem hagyhatjuk említés nélkül azt sem, hogy a szakolcai rendházban több olyan ferences kezdte pályáját, tanult itt az iskola megnyitása után, akikből később gvárdiánok, s más, a rendet irányító, kiváló vezető lettek.

A névsor reményeink szerint hozzájárul az egyes rendtagok életútjának feldolgozásához.¹⁷⁷

A 16–18. században leírt tabulák nagy része a Csongrád Megyei Levéltárban (Szeged) található, melyek a szerzetesrendek feloszlata után kerültek oda a szeged-alsóvárosi ferences kolostorból. A tabulák másik része különböző intézményekben van, így többek között a Magyar Ferences Könyvtárban (Budapest), a Gyöngyösi Ferences Műemlékkönyvtárban, az Országos Széchényi Könyvtárban és Csíkszeredán.¹⁷⁸

A források szinte teljes mértékben kiadatlanok.¹⁷⁹ A kiadottakhoz azokat a műveket soroljuk, amelyekben a szerzők közlik a szakolcai kolostor lakóinak neveit. Ezekben a művekben azonban csak gvárdián névsorok szerepelnek. A felhasznált könyvek közé tartozik először is a 18. századi Fridrich Urban, a rend neves történetírójának munkája. Latin nyelvű kötete máig nélkülözhetetlen a magyarországi szalvatoriánus ferencesek történetének tanulmányozásakor. Az egyes kolostorok történetének bemutatása után közli a gvárdiánok neveit.¹⁸⁰

A magyar nyelvű források közül tulajdonképpen csak Karácsonyi János munkáját említhetjük meg, aki, Fridrichhez hasonlóan, részletes rendtörténeti összefoglalásában az egyes kolostorok bemutatása után írja össze a gvárdiánokat. A Fridrichhel való hasonlóság nem véletlen, hiszen Karácsonyinak az ő munkája az egyik legfontosabb forrása.¹⁸¹

¹⁷⁶ Uo.

¹⁷⁷ Ezt a munkát a Magyar Ferences Könyvtár könyvtárosa, Fáy Zoltán végzi.

¹⁷⁸ A tabulák pontos leírását lásd a *Levéltári források* fejezetben.

¹⁷⁹ Az 1531–1567 között keletkezett jegyzőkönyveket kiadták: *Egyháztörténeti emlékek II.* 462–30.

¹⁸⁰ FRIDRICH 21–22.

¹⁸¹ KARÁCSONYI II. 1924. 155–157.

A szakolcai ferencesekről legtöbbet szlovák történészek írtak, azonban itt csak Jozef Šátek¹⁸² emelhetjük ki, mert egyedül ő közli a gvárdiánok névsorát. Jegyzeteiből azonban kiderül, hogy forrása Karácsonyi János rendtörténete volt.

A szakolcai ferencesek névsorának alapját az ún. Szegedi-kódexben lévő rendtörténet (*Chronica seu Origo Fratrum Minorum de Observantia in Provincia Boznae et Hungariae Christo Jesu militantium ab anno 1313*), az abban lévő tabulák vonatkozó részei képezik. Mint ismeretes, a ferences rend történetének több változata is ismert, fennmaradt¹⁸³ – ezeket is felhasználva állítottuk össze a névsort. Az eltéréseket szögletes zárójelben és a lábjegyzetben jelöltük, magyaráztuk. A *Chronica* csak 1644-ig tartalmaz tabulákat, ezért ettől az évtől kezdve a többi krónika anyagát vesszük alapul.

A névsort forrásközlésnek szánjuk, ezért betűhíven adjuk közre. Nem magyarosítottunk, nem magyarosíthattunk, mivel nemcsak magyar származású személyek voltak a rend, a kolostor tagjai, hanem főként a 17. század első felétől kezdve egyre több szlovák ferences. A rendtagok neveit ezért eredeti, tehát latin formában közöljük. A nevek többször többféle névalakban is előfordulnak, ezeket mindig lábjegyzetben jelöljük – tehát nem egységesítettünk. Továbbá azt is jelöltük, hogy mikor melyik tabulát használtuk fel. Az összeírások eredeti szerkezetét, sorrendjét megtartottuk.

¹⁸² ŠÁTEK 1946. 35–36: 1563-tól 1671-ig közli a gvárdiánok neveit. – Jozef Šátek, Vsevlad Jozef Gajdoš, Ľudovít Košík.

¹⁸³ Kiadása előkészületben: *Chronica seu origo fratrum minorum de observantia in provinciis Boznae et Hungariae 1313–1662 (A Csongrád Megyei Levéltár kódexének szövege alapján.)* Sajtó alá rend. KEVEHÁZI Katalin. Budapest, 2006.

Ferences könyvhasználat a középkorban

„Nullus libros aliquos retineat sibi assignatos,
nisi sint totaliter in Ordinis potestate,
quod libere per ministros dari valeant et auferri.”¹⁸⁴

„A Regula kifejezetten megkívánja és a testvérek vállaira helyezi a prédikáláshoz szükséges tekintélyt, és a prédikálást mint kötelességet: azt hiszem, ez egyetlen más regulában sem található meg. Ha tehát prédikálniuk nem meséket kell, hanem Isten igéjét, ezt pedig nem ismerhetik, csak ha olvassák, s nem olvashatják, csak ha meg van nekik írott formában. A napnál világosabb, hogy a regula beteljesítését szolgálja a könyvek birtoklása, csakúgy mint a prédikálás. S ahogyan nem sérti a Rend által fogadott szegénységet a misszálék és az énekes könyvek és a breviáriumok a zsolozsmázához, úgy az sem sérti, ha könyveket birtokolnak, valamint bibliáik vannak, hogy hirdethessék Isten igéjét. Következésképp a testvéreknek lehetnek könyveik.”¹⁸⁵ – ezen gondolatokat a ferences rend egyik legnagyobb, legbefolyásosabb személyisége, *Bonaventura da Bagnoregio* (1217–1274) írta le a 13. század közepén, nem éppen a rendalapító elképzeléseinek megfelelően.

¹⁸⁴ „Senki ne tartsa vissza a neki kiadott könyveket, csak ha teljesen a rend birtokában vannak, és így a miniszterek szabadon odaadhatják és elvehetik azokat.” – Az 1260-ban megtartott narbonne-i káptalan egy határozata.

¹⁸⁵ De libris autem et utensilibus, quid sentiam, audi. Clamat Regula expresse imponens fratribus auctoritatem et officium praedicandi, quod non credo in aliqua Regula alia reperiri. Si igitur praedicare non debent fabulas, sed verba divina; et haec scire non possunt, nisi legant; nec legere, nisi habeant scripta; planissimum est, quod de perfectione Regulae est libros habere sicut praedicare. Et sicut non obstat Ordinis paupertati habere missalia et cantandas missas et breviaria ad horas dicendas, sic non obstat libros habere et Biblias ad verba divina praedicanda. Licet, igitur, fratres, libros habere. BONAVENTURA da Bagnoregio: *Opusculum XIII. De tribus quaestionibus ad magistrum innominatum. Opera omnia*. Quaracchi, 1898. 332–333. – Libros habere: *Manoscritti Francescani in Casentino*. Patrizia STOPPAZZI–Maria Cristina PARIGI. Firenze: Edizioni Polistampa, 1999. 28.

Assisi Szent Ferenc (1181/1182–1226)

„Fiaim, attól félek, hogy ezek a professorok elpusztítják szőlőskertemet.”

(Assisi Szent Ferenc)

A tulajdonjog kérdése kisebb-nagyobb hangsúllyal szinte minden szerzetesi közösség regulájában, történetében szóba kerül. Igazán fontos központi téma azonban csak a ferenceseknél lett. Igen korán, már a rendalapító Assisi Szent Ferenc életében felmerült a probléma. A *Regula non bullata* (1221) záradékában¹⁸⁶ világosan és határozottan kijelenti, sőt megparancsolja, hogy „...abból, ami ebben az életmódban megíratott, senki semmit el ne hagyjon, se hozzá ne adjon, és hogy a testvéreknek semmi más regulájuk ne legyen”.¹⁸⁷

Ferenc világosan fogalmaz: „A testvérek regulája és élete röviden ez: éljenek engedelmességben, tisztaságban és tulajdon nélkül”,¹⁸⁸ valamint: „A testvérek semmit se sajátítsanak ki, se házat, se földet, se más egyebet.” Csak a zsolozsma elvégzéséhez feltétlenül szükséges könyvek lehetnek a testvéreknek. Az olvasni tudó laikus testvérek tarthatnak maguknál zoltáros könyvek, azok azonban, akik nem tudnak olvasni, semmilyen könyvet nem birtokolhatnak (bibliofilia kizárva!).¹⁸⁹

Felmerült a kérdés, hogy vajon milyen kapcsolatban van egymással a szegénység és a tudomány. Vajon nem egyfajta gazdagság-e a tudomány, nem az uralomvágy és az egyenlőtlenség forrása-e, s vajon a könyvek nem a világi javak közé tartoznak-e? Nem jobb-e ezért épp elutasítani őket? Ferencnek kételyei voltak a szellemi élet fellendülését és az egyetemek fejlődését illetően, aminek hamarosan a ferences rend vezetői is részeseivé váltak.¹⁹⁰

A Poverellónak a könyvekről és a tudományokról vallott nézetei elemzésekor gyakran idézett példa a perugiai legenda 70–74. fejezete. Egy novícius arra vágyott, hogy zoltároskönyve legyen, mivel nagyon szeretett olvasni. Igaz, hogy a miniszter generális már engedélyt adott számára, de ő kifejezetten a rendalapító, a legnagyobb tekintély beleegyezésére vágyott. Ferenc annak ellenére, hogy tisztelte a tudósokat és a teológusokat,¹⁹¹

¹⁸⁶ Magyar nyelvű kiadása: *Assisi Szent Ferenc művei (Opuscula S. Francisci)*. Újvidék–Szeged–Csíksomlyó, Agapé, 1993. 24. fejezet, 46. (Ferences források 1.)

¹⁸⁷ Uo. 46.

¹⁸⁸ Uo. 50.

¹⁸⁹ Uo. 25.

¹⁹⁰ Jacques LE GOFF: *Assisi Szent Ferenc*. Budapest: Európa Könyvkiadó, 2002. 28–29.

¹⁹¹ „És kötelesek vagyunk tisztelni az összes teológusokat és azokat is, akik az isteni szent ígéseket hirdetik, mint

aggódott, hogy a stúdiumok kioltják a szent áhítat és az imádság szellemét.¹⁹² Attól félt hogy a tudományok elvakítják a testvéreket, a tudás túl nagy hatalmat adhat nekik. Aggodalommal hangoztatta, miféle kockázatot jelent a tudással, a tudománnyal párosult gőg és felfuvalkodottság. Saját szavaival: „A tudomány felfuvalkodottá tesz, a szeretet épít.”¹⁹³ Ha egyszer engedményt tesznek, az emberi természetből fakadóan is, a rendtagok majd egyre többet akarnak. Ha meglesz a zsoltároskönyv, akkor legközelebb majd egy breviáriumot szeretnél. Ha az is meglesz, akkor majd „püspöki székbe telepszél, mint egy főpap, és így szólsz testvéreidhez: <Hozd ide a breviáriumomat.>”¹⁹⁴ – oktatja a novíciust Ferenc.

A jövőt látva többször is hangoztatta, hogy lesznek majd olyan testvérek, akik arra hivatkozva, hogy mások épülését szolgálják, elhagyják majd hivatásukat, a tiszta és szent egyszerűséget. Az történik velük, hogy abban a tudatban lesznek, hogy később majd nagyobb áhítat tölti el őket, és Isten nagyobb szeretetére gyulladnak az Írás megértése révén. Pedig éppen hogy ezért maradnak majd hidegek és üresek belül, s képtelenek lesznek majd visszatérni eredeti hivatásukhoz. Ferenc félt attól, „...hogy az is elvétetik tőlük, amilyük látszat szerint volt, mert elhagyták hivatásukat”.¹⁹⁵

Ferenc ebben a tekintetben a kereszténységen belüli fejlődéssel szemben foglalt állást, hiszen e korszak kereszténysége nem nélkülözheti a tudományt. Küzdenie kellett az eretnekekkel szemben, kormányoznia, irányítania kellett az egyházat, és ki kellett elégíteni azt a szellemi igényt, létre kellett hoznia, ki kellett fejlesztenie a keresztény humanizmust, amelyben a tudománynak megvan a maga igencsak lényeges szerepe.¹⁹⁶

Életrajzírója, *Thomas de Celano* (1190 k.–1260 k.) is feljegyzett egy történetet: mikor egy miniszter engedélyt kért díszes és értékes könyvgyűjteményének megtartására, ezt a választ kapta Ferentől: „Könyveidért nem akarom elveszíteni az Evangélium könyvét, amelynek megtartására ígéretet tettem. Tőlem tehetsz, amit akarsz, de én a magam részéről nem

akik lelket és életet árasztanak felénk.” Végrendelet. In: *Assisi Szent Ferenc művei* 58.

¹⁹² Levél Szent Antalhoz. In: *Assisi Szent Ferenc művei* 89.

¹⁹³ *Assisi Szent Ferenc perugiai legendája*. Ford., a bev. és a jegyzeteket írta VARGA Imre Fr. Kapisztrán OFM. A fordítást az eredetivel MADAS Edit vetette egybe. Budapest: Helikon, 1990. 89. (Harmonia mundi) – A renden belül a tudomány pozíciói azonban hamarosan egyre erősebbek lettek, elsősorban az egyetemi képzéssel összefüggésben.

¹⁹⁴ Uo. 89.

¹⁹⁵ Uo. 87.

¹⁹⁶ LE GOFF 2002. 182.

járulhatok hozzá a törvetéshez.” Szükségesnek tartotta a könyveket, de megkívánta, hogy azok alkalmazkodjanak a szükséglet látó testvérek igényeihez.¹⁹⁷

A ferenceseknek tehát nem lehetett magántulajdonuk, így a könyvek sem lehettek az övéik. Ha *könyvtulajdonlásról* nem is beszélhetünk, *könyvhasználatról* annál inkább. A rend ugyanis az egyik legnépszerűbb közösség lett, igen gyorsan terjedt el Európában, sorra alakultak az újabb és újabb provinciák. Egy ekkora szervezet már nem tudta sem önmagát, sem a rendtagokat abban a szellemben megőrizni, ellenőrizni, befolyásolni, mint ahogy azt Ferenc előírta. Mindez addig volt lehetséges, míg csak egy kis közösségről volt szó. (Maga Ferenc is nem *ordor*ról beszélt, hanem *fraternitas*ról.) Amint renddé vált, s ezt az egyház hivatalosan is elismerte, szinte minden megváltozott, legfőképpen az igények. A változások túlzásokat, szabatoságot, visszaéléseket is eredményeztek – ez ellen léptek fel az obszervánsok a konventuálisokkal szemben, s ez a szembenállás, renden belüli harc a rend szétválásához vezetett (1517).

Ahhoz, hogy eredményesen prédikálhassanak, hogy sikeresen felvehessék a küzdelmet az eretnekek ellen, vagy ahhoz, hogy más szerzetesi közösségek rendtagjaival, egyházi személyekkel eredményesen tudjanak vitázni, prédikálni, képezniük kellett magukat; ehhez pedig iskolába kellett járniuk, olvasniuk kellett, mégpedig minél többet. Egyszóval könyvekre volt szükségük. S a pápa számára is „az ihletett dalnokoknál és Krisztus örültjeinél hasznosabbak voltak a módszeres gondolkodók és a doktorok”.¹⁹⁸ A Szentszék és a körülmények a ferenceseket arra kényszerítették, hogy a domonkos rendhez hasonlóan egy papokból és értelmiségiekből álló társasággá alakuljanak át. Könyveket és professzorokat kaptak. Így vált belőlük 1225-től kezdődően a tudomány második hadserege.¹⁹⁹

Ha összehasonlítjuk a ferenceseket a másik jelentős kolduló renddel, a domonkosokkal, több hasonlóságot, s ugyanakkor eltérést is találunk. A következőket emelhetjük ki: másképp valósították meg a *vita apostolica* eszményét. Míg *Domonkos* (1170 k.–1221) számára az apostoli jelleg volt a fontosabb, amely a prédikálásban testesült meg, addig Ferencnél a *vita* az elsődleges, tehát az, hogy az életet az evangélium szerint élje. A domonkos rend a 13. század

¹⁹⁷ Szent Ferenc második életrajza. XXXII. fejezet. A könyvek utáni mohó vágyakozás ellen. 62. § In: CELANÓI Tamás: *Szent Ferenc első életrajza. Vita Prima. Szent Ferenc második életrajza. Vita Secunda. Szent Ferenc csodái. Tractatus de Miraculis.* Újvidék–Szeged–Csiksomlyó, 1993. 200. p. (Ferences források 2.)

¹⁹⁸ Georges DUBY: *A katedrálisok kora. Művészet és társadalom 980–1420.* Budapest: Corvina, 1998. 119.

¹⁹⁹ Uo. 119.

elején azért jött létre, mert az egyház akkori állapotában Isten szavának hirdetésére volt szükség, s ők e szavakat a prédikálás útján terjesztették a városokban. A ferencesek esetében a prédikálás sajátos életvitelük része, emellett betegeket ápoltak, s kétékezi munkát is végeztek – ezt pedig Domonkos kizárta.²⁰⁰ Az apostoli életforma, a szegénység Domonkos követői számára „csak” eszköz volt, a ferencesek viszont célként élték meg. Számukra a szegénység út, amely a legmarkánsabban fejezi ki a Krisztussal való azonosulást.²⁰¹

A szegénység kérdéséhez is másképp viszonyultak, hiszen a domonkosok számára az sosem volt kérdés, hogy ők *tulajdonosaik* saját épületeiknek, s lehettek saját könyveik. A birtoklás elvetése, a közös és magántulajdon nélkül élés nem egyszerűen szegénységet jelentett, hanem a birtoklás szellemétől való megszabadulást. A birtoklás hatalmat és túlzott autonómiát jelenthet, ami eltávolítja Istentől az embert. „És akik jöttek, hogy elfogadják ezt az életmódot, mindazt, amilyük volt, a szegényeknek adták. És beérték kívül-belül foltozott habitussal, övvel és alsóruhával. És nem akartunk többet birtokolni.”²⁰² – jelenti ki Ferenc a végrendeletében.

²⁰⁰ DEÁK Viktória Hedvig OP: *A ferences és a domonkos lelkiség összehasonlítása a korai rendtörténet alapján*. In: *A ferences lelkiség hatása* 70, 73.

²⁰¹ Uo. 73. – AQUINÓI Szent Tamás: *Summa Theologiae*. I–II. q. 188, a. 7.: a szegénységet funkcionálisan értelmezi, hiszen ez felszabadítja a domonkosokat a prédikálásra, mert nem kell birtokaik igazgatásával foglalkozniuk.

²⁰² Végrendelet. In: *Assisi Szent Ferenc művei* 58.

A rendi gyűlések határozatai

Mint fentebb láttuk, a birtoklás körüli viták már Ferenc életében is igen élesek voltak. A rendi gyűléseken is mindig szóba került a tulajdonlás kérdése. A generális káptalanokat végigtekintve az egyik legfontosabb az 1260-ban tartott *narbonne*-i nagykáptalan volt,²⁰³ ahol nagymértékben rendeződött a könyvtulajdonlás kérdése. *Bonaventura* mind ezen a gyűlésen, mind regulamagyarázatában megoldotta a kérdést, s így a rendtagoknak ettől kezdve volt mire hivatkozniuk. A rendtagok megtarthatták azokat a könyveket, amelyek a tanuláshoz kellettek. Ezt a könyvhasználati engedélyt a tartományfőnöktől kellett kérni, akiknek pedig maga a rendfőnök adta meg. A rendtagok könyvhöz való viszonya ettől kezdve jogi alapokra támaszkodott. A *narbonne*-i rendelkezéseket az 1279-es assisi, majd az 1292-es párizsi is megerősítette, általában szó szerint átvették, megismételték annak határozatait.

A könyvhasználatot és a könyvbirtoklást az egyes káptalanok általában a következő fejezetekben szabályozták: *Libri novitiorum*, *De occupationibus fratrum*, *De observantia paupertatis*, *De correctionibus delinquentium*. A fontosabb, ismétlődő utasítások, rendelkezések a következők:²⁰⁴

²⁰³ Kiad. Michael BIHL: *Statuta generalia Ordinis edita in Capitulis generalibus celebratis Narbornae an 1260, Assis an 1279 atque Parisiis an 1292*. AFH (34) 1941. – John MOORMAN: *A history of the franciscan order from its origins to the year 1517*. Oxford, 1968. 150. – SZABÓ 1942. i. m. 176, 178. – RÁSZLAI Tibor. *A ferences könyvkultúra történetéből*. A könyv 1988/4. 177–178.

²⁰⁴ A ferencesek statútumai a rend egyik legfontosabb folyóiratában (Archivum Franciscanum Historiarum) kiadásra kerültek: AFH 1941. – Michael BIHL: *Statuta Provincialia Provinciarum Aquitaniae et Franciae (saec. XIII–XIV.)* AFH (7) 1914. – Geroldus FUSSENEGGER: *Statuta Provinciae Germaniae superioris annis 1303, 1309 et 1341 condita*. AFH (53) 1960. – Armandus CARLINI: *Constitutiones generales OFM an 1316 Assisii*. AFH (4) 1911. – Caesar CENCI: *Constitutiones Provinciales Provinciae Umbriae anni 1316*. AFH (56) 1963. – Michael BIHL: *Constitutiones Generales editae in Capitulis Generalibus Caturci an. 1337 et Lugduni an. 1351 celebratis*. AFH 1937. 69–169. – Michael BIHL: *Ordinationes a Benedicto XII pro Fratribus Minoribus promulgatae per bullam 28 novembris 1336*. AFH (30) 1937. 309–390. – Michael BIHL: *Statuta generalia Ordinis edita in Capitulo generali an 1354 Assisi celebrato, communiter Farineriana appellata*. AFH (35) 1942. – Michael BIHL: *Statuta generalia Ultramontanarum Barcinonae textus an 1451*. AFH (38) 1945. – Anastasius VAN DEN WYNGAERZ: *Statuta provincialia fr. minorum observantium Ianuae an 1487–1521*. AFH (22) 1929. – Joseph CALAMANDREI: *Constitutiones OFM Provinciae Thusciae Ann. 1507 et 1523*. AFH (8) 1915.

- Egy fráter se írjon vagy írásszon könyveket eladásra, és ne adja el könyvét a rendben drágábban, mint ahogy vették. És aki többért kapta, attól vegyék el, és büntessék meg.²⁰⁵
- Egy provinciális miniszter se merjen a generális miniszter engedélye nélkül magánál tartani vagy visszatartani, és a fráterek se kapjanak vagy birtokoljanak könyveket a provinciális minisztereik engedélye nélkül.²⁰⁶
- Ne tartsanak letétet a fráterek helyein sem aranynak, sem ezüstnek, drágakőnek vagy más értékes dolognak, kivéve egyedül a könyveket; csak akkor, ha olyan szükséghelyzet adódna, amit nem tudnának a fráterek súlyos botrány nélkül elkerülni. És egyrészt a gvárdián vagy helyettese engedélyéből, másrészt kiválasztott személyek tanácsára. Ha valaki ezt megszegi, három napig kenyéren és vízen éhezzen.²⁰⁷
- Szigorúan megtiltják, hogy építkezésekre, a cellák megváltoztatására vagy nagyobbítására, sőt könyvek javítására is adósságba vagy kölcsönbe essenek; kivéve ha a provinciális miniszter valami fontos okból szükségesnek látja, hogy ez alól feloldozást adjon. – De ha adósság vagy kölcsön nélkül volt megtakarított vagy adományból származó pénz, akkor a provinciális miniszter engedélyével (ahol ez szükséges) építkezzenek az ő rendelkezése szerint, de a szegénység határait át nem lépve.²⁰⁸
- Szigorúan megtiltják a könyvek elvételének vagy a rend szolgálata alóli felmentésnek vagy más hasonló súlyú büntetés terhe mellett, akivel szemben ez a büntetés nem

²⁰⁵ Nullus frater libros scribat vel scribi faciat ad vendendum, nec habitos vendat in Ordine carius quam sint empti. Et qui ultra acceperit, eidem penitus auferatur et nihilominus puniatur. AFH 1941. 72. p. 23. c. – AFH 1911. 293. p. 31. c.

²⁰⁶ Nullus Minister prov(incia)lis audeat habere vel retinere aliquos libros absque licentia glis Ministri; nec aliqui fratres accipiant vel habeant absque licentia suorum provlium Ministrorum. AFH 1941. 72. p. 23. c. – AFH 1911. 293. p. 32. c.

²⁰⁷ Item nullum depositum servetur in locis fratrum in auro et argento, gemmis seu alia re pretiosa, solis libris exceptis, nisi aliquis necessitatis articulus emergerit, quem fratres non possent absque gravi scandalo declinare. Et tunc de guardiani fiat licentia vel vicarii cum consilio discretorum. Et si quis contrafecerit, tribus diebus in pane tantum et aqua ieiuniet. AFH 1941. 46. p. 8. c.

²⁰⁸ Tamen pro aedificiis construendis vel pro locis mutandis vel ampliandis, aut etiam pro libris vel emendis debitum vel mutuum fieri firmiter prohibemus, nisi ubi Minister provincialis ex causa necessaria viderit dispensandum. – Si vero sine debito vel mutuo pecunia servata fuerit vel oblata, de provincialis Ministri licentia (ubi necesse fuerit) fiant aedificia iuxta dispositionem eius, limites non excedentia paupertatis. AFH 1941. 47. p. 14. c.

alkalmas, hogy megengedjék, hogy a fráterek helyein aranyban, ezüstben, vagy más értékes dologban bármit elhelyezzenek, kivéve egyedül a könyveket, akkor, ha olyan szükséghelyzet merülne fel, amit a fráterek botrány nélkül nem kerülhetnének el.²⁰⁹

- Amelyik fráter a generális miniszter engedélye nélkül érsekséget vagy püspökséget elvállal, kivéve ha olyan engedelmességgel kényszerítik rá, amit áthágva halálos vétket követne el, ezzel a statútummal kell megfosztani könyveitől, szavazati jogától, a rend közösségétől és jótéteményeitől életükben és haláluk után is. – Ugyanezt határozzák el azokról, akiket úgy léptettek elő, hogy becstelen életük a rendre szégyent hoz.²¹⁰
- Lehet bármelyik provinciának két párizsi diákja valamilyen gondoskodás nélkül; számukra a provinciális káptalan és miniszter megítélése szerint gondoskodjanak könyvekről.²¹¹
- A diákoknak visszatérésükkor egész ellátásukról számot kell adniuk; és tartózkodniuk kell attól, hogy a könyvek vásárlására küldött alamizsnát másra fordítsák, és ne készíttessenek ritka könyveket.²¹²
- Egy Biblia javítása se haladja meg a 20 torinói arany értéket, csak ha a miniszter okot lát erre, de akkor se lépje túl a 100 solidus értéket.²¹³
- Ha valamelyik frátert az egyik provinciából egy másikba helyeznek át, hogy ott maradjon, használatra magával viheti azokat a könyveket, amelyekre neki engedélyt adtak. De halála után minden könyv, akár írt, akár az alamizsnáért vett könyvek, abba

²⁰⁹ Inhibemus districte sub poena privationis librorum vel officiorum Ordinis aut poenae aequivalentis, cui haec poena non competit, quod nihil permittatur deponi in locis fratrum in auro et argento seu alia quacumque re pretiosa, solis libris exceptis, nisi aliquis necessitatis articulus emerget, quem Fratres absque scandalo declinare non possent. AFH 1941. 50. p. 8. c.

²¹⁰ Item quicumque frater sine licentia Ministri generalis archiepiscopatum vel episcopatum receperit, nisi per talem obedientiam compellatur quam transgrediendo peccaret mortaliter, ipsum Statuto praesenti libris, suffragiis, societate et beneficiis Ordinis tam in vita quam in morte privamus. – Idem de illis statuimus, qui promoti sunt, quorum vita infamis in scandalum Ordinis noscitur redundare. AFH 1941. 71. p. 8. c.

²¹¹ Possit autem quaelibet provincia habere duos studentes Parisius sine aliqua provisione; quibus provideatur in libris secundum arbitrium provlis capituli et Ministri. AFH 1941. 72. p. 19. c.

²¹² Teneantur studentes in suo redditu de tota provisione reddere rationem. Et caveant, ne eleemosynas sibi missas pro libris, in alios usus commutent, nec libros fieri faciant curiosos. AFH 1941. 72. p. 20. c.

²¹³ Et nulla Biblia emenda pretium XX librarum Turonensium excedat, nisi minister ex causa viderit dispensandum, ita tamen quod Minister in dispensando C solidorum pretium non excedat. AFH 1941. 72. p. 24. c., 81. p. 24. c.

a provinciába kerüljenek vissza, ahová az említett alamizsna származik. És azok a miniszterek, akinek a provinciában meghaltak, kötelesek becsületesen és szigorúan ennek alapján eljárni.²¹⁴

- Senki ne tartsa vissza a neki kiadott könyveket, csak ha teljesen a rend birtokában vannak, és így a miniszterek szabadon odaadhatják és elvehetik azokat.²¹⁵
- Egy fráternek se legyen Bibliája vagy Testamentuma alamizsnából, csak ha tanulásra vagy prédikálásra alkalmas, és csak minisztereik engedélyéből.²¹⁶
- A miniszterek, amikor meglátogatják frátereiket, a könyveket és más náluk tartott dolgokat kérjék vissza, és ha valakinél a szükséges könyveken kívül mást is találnak, azokat osszák fel azok között, akiknek a provinciális káptalanban nincs könyvük.²¹⁷
- Ne engedjék meg, hogy bármelyik fráternek olyan könyve legyen, amit nem használhatnak; ezt értjük mind a már meglévő, mind a majdani irományokra is.²¹⁸
- Halála után minden könyvet, ami áthelyezése idején nála volt, vagy amiket ezekért később cserélt, abba a provinciába, ahonnan áthelyezték, teljes egészében küldjék vissza. Ugyanez a döntés érvénye az alamizsnára, amit neki a könyvekért adtak. A miniszter, akinek a provinciájában meghalt, szigorúan köteles legyen becsületesen ennek megfelelően cselekedni.²¹⁹

²¹⁴ Si contigat aliquem fratrem transferri de una provincia ad aliam ad morandum, libros sibi concessos, ad usum possit habere. Post mortem vero suam, libri scripti vel empti de eleemosyna, ad illam provinciam revertantur, ad quam dicta eleemosyna pertinebat. Et ad hoc fideliter faciendum, Ministri firmiter. In quorum provinciis decesserint, teneantur. AFH 1941. 72. p. 25. c.

²¹⁵ Nullus libros aliquos retineat sibi assignatos, nisi sint totaliter in Ordinis potestate, quod libere per ministros dari valeant et auferri. AFH 1941. 72. p. 27. c.

²¹⁶ Nullus frater Bibliam vel Testamentum de eleemosyna habeat, nisi sit ad studium aptus vel ad praedicandum idoneus; et hoc de licentia suorum Ministrorum. AFH 1941. 72. p. 28. p.

²¹⁷ Ministri cum fratres visitant, libros et res alias sibi faciant resignari. Et si quem libros habere praeter necessarios invenerint, dispensent cum definitioribus in capitulo provli non habentibus, valentibus de illis fructum facere animarum. AFH 1941. 72. p. 29. c.

²¹⁸ Nec aliquem fratrem permittant habere librum, quo uti non possit; et hoc intellegimus tam de scriptis habitis quam habendis. AFH 1941. 81. p. 24a. c.

²¹⁹ Post mortem vero suam omnes libri, quos tempore translationis habuit, vel pro his postmodum commutati, ad provinciam illam, a qua translatus fuit, integre revertantur. Idem iudicium de translata eleemosyna habeatur, quae pro libris fuerit assignata. Et ad hoc ... ministri firmiter ... decesserint, teneantur. AFH 1941. 81-81. p. 25. c.

- Akit bűnösnek találnak, minden könyvétől és jogától foszsanak meg. Azok a laikusok és klerikusok, akiknek könyvei vagy feladatai nincsenek, caputiummal büntessék. És ha valakit halottan találnak bűnösnek, nélkülözze az egyházi temetést.²²⁰
- Akik nem vettek részt a misén, foszák meg könyveiktől és minden törvényes joguktól. Akivel szemben ez a büntetés nem alkalmas, azt caputiummal, vagy más súlyosabb büntetéssel büntessék.²²¹
- Nem akarják, hogy az örkanonokok vagy a gvárdiánok a konvent nevezetes dolgait, könyveit vagy más tárgyakat eladhassanak, elcserélhessenek, zálogba adhassanak, vagy más módon elidegeníthessenek a konvent tudomása, valamint egyetértése és a miniszter külön engedélye nélkül.²²²
- Sem a közös könyveket, sem valamely fráternél használatra tartott könyveket ne legyenek kötelesek semmiféle módon elzálogosítani a miniszter kifejezett és külön engedélye nélkül, aki viszont senkinek ne adjon engedélyt, csak ha a fráterek szüksége vagy haszna azt megkívánja. A miniszter kifejezett engedélye nélkül a fráterek semmit ne idegenítsenek, vagy cseréljenek el. És ha valaki ezt megsérti, azt mint elkövetőt a miniszter vagy az örkanonok büntesse meg.²²³
- A provinciális káptalan úgy rendelkezik, hogy minden karcerbe zártat foszsanak meg könyveiktől, és amíg a karcerben tartják őket, hosszú caputiumot hordjanak, és béklyóban legyenek. Miután pedig a karcerből kijöttek, csak egy hónap múlva kapják vissza csuhájukat. Nem minden könyvüket veszik el, hanem a szükségesebbeket; az igehirdetés és hitvallás isteni szolgálatához tartozókat megtarthatják, amelyekről a

²²⁰ Quicumque inventus fuerit proprietarius, libris omnibus et omni actu legitimo sit privatus. Laici vero et clerici, qui libros vel officia non habent, probationis capucio puniantur. Et si quis talis in morte inventus fuerit, careat ecclesiastica sepultura. AFH 1941. 83. p. 4. c.

²²¹ Qui vero in officiis non fuerint, priventur libris et omni actu legitimo. Et cui haec poena non competit, probationis capucio et aliis poenis gravioribus puniantur ad arbitrium Ministrorum. AFH 1941. 90. p. 9. c.

²²² Nolumus quod custodes vel gardiani res conventus notabiles sive sint libri, sive alia, possint vendere, commutare, inpignorare vel aliquo alio modo alienare, absque conventus sui requisitione pariter et consensu, et de ministri licentia speciali. AFH 1914. 471. p. 5. c.

²²³ Nec libros communes vel alicui fratri deputatos ad usum, aliquo modo pignorari obliget, sine expressa et speciali licentia ministri, qui nulli det licentiam nisi pro necessitatibus et utilitatibus frantum. Nec aliquis frater alienet aut commutet sine ministri expressa licentia. Et si quis contra fecerit tanquam proprietarius a ministro vel custode puniatur. AFH 1914. 471. p. 9. c.

miniszter gondoskodhat számukra a karcerből való kiszabadulásuk után, ahogy rangjukhoz megfelelőnek gondolja.²²⁴

- A könyveket a renden kívülre egy hónapnál többre senkinek ne adjanak emlékeztető irat nélkül, mivel így már igen sok könyv veszett el.²²⁵

²²⁴ Item ordinat Provinciale Capitulum, quod omnes incarcerati sint libris privati et caputium longum et compedes habeant, quamdiu in carcere detinentur. Nec, postquam exiverint carcerem, restituuntur ad habitum ante mensem. Libri tamen ipsorum non distraherentur omnino, sed aliqui magis necessarii reserventur, de quibus Minister possit providere eisdem post liberationem a carcere, sicut eorum statui viderit convenire, ad divinum et praedicationis et confessionis officium pertinentes. AFH 1963. 32. p. 9. c.

²²⁵ Item libri extra ordinem ultra spatium unius mensis nemini accommodentur, sine memoriali sufficienti, quia per hoc libri quamplurimi sunt amissi. AFH 1914. 485. p. 7. c.

Pápai bullák

A pápai bullák is követték a változásokat, pontosabban fogalmazva, ezek a rendelkezések a rendi statútumokhoz hasonlóan segítették feloldani az ellentmondásokat, s könnyítettek az új szellemnek megfelelően az eredeti szigorú felfogáson.

A bemutatást IX. Gergely pápa (1227–1241) 1230-ban kelt *Quo elongati* kezdetű bullájának²²⁶ ismertetésével kell kezdenünk, hiszen az ebben foglaltak tették lehetővé, hogy a fráterek a szükséges használati tárgyakat, köztük a könyveket is beszerezzék. Egy megbízott kinevezésére adott engedélyt, aki a rendtagok szükségleteire elfogadhatott pénzt, valamint kezelhette is azt. A tulajdon tehát az adakozóé maradt, a birtoklást tiltó rendelet viszont így nem szenvedett csorbát. A pápa a ferences regula megengedő értelmezését adja, és tagadja, hogy Ferenc *Végrendelete* bármilyen értelemben kötelező erővel bírna a renden belül.

A tulajdonlással kifejezetten két fejezet foglalkozik. Az egyik címe: *Hogyan kell viselkedni a pénz elfogadásakor*,²²⁷ melyre a válasz a következő: „...És ők azokat kívánják megőrizni, a biztosabbaknak hátrahagyni, akik hűségesen félik az Istent. Azok által segítsék az ő szükségletüket, a Regula megsértése nélkül merjék megmutatni. És a Fidelesekhez térjenek vissza a saját szükségleteik érdekében a nyugodt egyetértés által, míg meg tudják kapni a denáriusokat vagy a pénzt. Azokat a denáriusokat vagy pénzt a saját tekintélyük által ne tartsák maguknál, és ne hajtsák be tőlük letét címén.”²²⁸

A másik fejezet címe: *Vajon megmaradjon-e a rendben a magánvagyon?*²²⁹ A bulla válasza erre az, hogy sem közösen, sem magánszemélyként nem szabad magánvagyonot birtokolni, de az eszközöket, a könyveket, az ingóságokat, amiket szabad, használják. És az utána következő testvérek, ahogyan a miniszter generális vagy a provinciálisok mondták, azokat használják, amelyeket megismerik ártalmasságukról. Nem szabad megvenni az

²²⁶ *Bullarium Franciscanum sive Romanorum Pontificum Constitutiones, epistolae, diplomata tribus Ordinis Minorum, clarissarum, Poenitentium a seraphico Patriarcha Sancto Francisci Instituti ab eorum originibus ad nostra usque tempora concessa.* Tom. I. Assisi, 1983. 68–70. – SZABÓ i. m. 178. – RÁSZLAI 1988. 178. – MOORMAN 1968. 120. – KOLLÁNYI 1898. 322.

²²⁷ *Quomodo se gerant circa receptionem pecunarium?* *Bullarium Franciscanum.* Tom. I. 69.

²²⁸ *Et ipsi hoc in perpetuum observare desiderant: certiorati requirunt, si aliquibus timentibus Deum fideles aliquos, per quos ipsi subveniant necessitatibus eorumdem, sine offensione Regulae audeant praesentare; ac ad Fideles eosdem pro necessitatibus ipsis securam recurrere conscientia, cum denarios, aut pecuniam noverint accepisse; quos tamen denarios, vel pecuniam auctoritate propria non intendunt facere conservari, nec nomine depositi exigere ab eisdem.* *Bullarium Franciscanum.* Tom. I. 69.

²²⁹ *An rei cuiusquam penes Ordinem maneat proprietas.* *Bullarium Franciscanum.* Tom. I. 69.

ingóságokat, akár a renden belül elcserélni, vagy akárhogyan elidegeníteni, hacsak a római egyház, az, ami a rend kormányzója, a generálisok, vagy a miniszter provinciálisok a tekintélyüket vagy egyetértésüket nyújtják.²³⁰ IX. Gergely kitágította a Ferenc 1223-as regulájában bevezetett megbízottak jogkörét: immár nemcsak a szerzetesek ruházkodásáról és ápolásáról gondoskodhattak, hanem a barátok használatára szánt tárgyak (könyvek bútorok, stb.) birtokában is lehettek. Így valósították meg a pápa elméletét a birtoklás nélküli használatról.

IV. Ince pápa (1243–1254) 1245-ben kiadott *Ordinem vestrum* kezdetű bullája²³¹ szerint minden, a testvéreket szolgáló ingóság tulajdonjoga a római Szentszékre száll. Ezzel a szegénységi fogadalmat tekintve minden nehézség megszűnt.²³² Jóval tovább ment IX. Gergelynél: felhatalmazta a megbízottakat, hogy pénzt is birtokolhassanak a szerzetesek nevében, s ezt nem csak létszükségletre, hanem kényelmi szükségletekre is fordíthassák. Ez természetesen szélesre tárta az ajtót a fegyelem lazulása előtt, mert a *necessitates* és a *commoda* közötti határvonalat igen rugalmasan lehetett értelmezni.²³³

IV. Ince 1247-es rendelete (*Quanto studioso*)²³⁴ értelmében minden rendtartományba apostoli szindikusokat nevezett ki, akiket azzal a joggal ruháztak fel a rendtagokkal egyetértésben, hogy a ferences rend összes ingó és ingatlan birtoka felett minden joggal ők rendelkeztek. Közülünk egyeseknek szabad (a pénzt) saját testvérekre bízni, össze kell erre válogatni néhány alkalmas, istenfélő férfiút ... akik a mi tekintélyünk által szabadon szolgáltatják, veszik, adják, cserélik, elidegenítik, összegyűjtik, eladják vagy megváltoztatják... – fogalmaz a bulla.²³⁵

²³⁰ Dicimus itaque, quod nec in communi, ne cin speciali debeant proprietatem habere; sed utensilium, ac librorum, et eorum mobilium, quae licet habere, eorum usum habeant; et Fratres secundum quod Generalis Minister, vel Provincialem dixerint, iis utantur, salvo Locorum, et Domorum dominio illis, ad quos noscitur pertinere. Nec vendi debent mobilia, vel extra Ordinem commutari, aut alienari quoquo modo, nisi Ecclesiae Romanae Cardinalis, is, qui fuerit Ordinis Gubernator, Generali, vel Provincialibus Ministris auctoritatem super hoc praeberit, vel assensum. *Bullarium Franciscanum*. Tom. 1. 69. (A szegénységről szóló fejezet részben megismétlődik az 1245. évi bullában. *Bullarium Franciscanum*. Tom. 1. 400.)

²³¹ *Bullarium Franciscanum*. Tom. 1. 400–402.

²³² SZABÓ 1942. 178. – RÁSZLAI 1988. 138.

²³³ MOORMAN 1968. 117, 120. – KOLLÁNYI 1898. 322.

²³⁴ *Bullarium Franciscanum*. Tom. 1. 487–488. – MOORMAN 1968. 120.

²³⁵ Auctoritas instituendi Syndicus cum ampla facultate. „...ut singulis vestrum liceat in Provinciis eis commissis per se, vel per alios Fratres suos, quibus id duxerint committi dum, constituere aliquos viros idoneos Deum timentes, qui pro locorum indigentia singulorum res hujusmodi tam concessas, quam etiam conferendas

A fentebb ismertetett, kiemelt jelentőségű pápai bullák is mutatják, hogy a tulajdonlás-birtoklás-szegénység alapvető problémakört viszonylag rövid időn belül sikerült megoldani. A rendelkezéseknek köszönhetően a könyvbeszerzés és a könyvhasználat oly módon oldódott meg, hogy az többé nem állt ellentétben a szegénységi fogadalommal.²³⁶ A 13. század közepére igencsak átalakult a ferences közösség ahhoz képest, amilyennek azt Ferenc megálmodta. A Kisebb Testvérek Rendje a világ egyik legkiműveltebb szervezetévé vált.” Alig pár évtized telt el Ferenc halála után, s a rend történetén végigtekintve már teljesen más szellemiségről beszélhetünk.

Mint ismert, a renden belül, már Ferenc életében, két irányzat alakult ki, s mindkettő arra törekedett, hogy az alapítót magához közelítse, hogy szavait, írásait a maga felfogása szerint értelmezze. A szigorú irányzat hívei mind a közösségek, mind az egyének teljes szegénységének gyakorlatát kívánták meg. A velük szemben álló mérsékeltek viszont meg voltak győződve arról, hogy a szegénység elvét összhangba kell hozni az egyre népesebbé váló rend valós igényeivel²³⁷ – s ez a valós igény mutatkozott meg akkor is, amikor létrejöttek egyes rendtagok és kolostorok gazdag könyvgyűjteményei.

A rend eredeti szegénységét és a könyvek eredendő csekély voltát felváltotta egy gazdagabb rend: szép templomokkal, földekkel körülvett konventek és jól felszerelt könyvtárak.

auctoritate Nostra libere petere, vendere, commutare, alienare, tractare, expendere, vel permutare...”

Bullarium Franciscanum. Tom. 1. 487. – WADDING: *Annales minorum*. Tom. IX. 255.

²³⁶ RÁSZLAI 1988. 138.

²³⁷ LE GOFF 2002. 37.

A rendtagok könyvgyűjtési szokásai, könyvgyűjteményei

Az *observantia paupertatis*, az erről hozott rendeletek nemcsak a rend egészét, hanem az egyes rendtagok életvitelét, szokásait is meghatározta – ezen intézkedések azonban nem mindig jártak eredménnyel. Ezt az is mutatja, hogy mind a rendi határozatok (szülessenek azok generális káptalanokon vagy helyieken), mind a pápai bullák megismétlik a tiltásokat, korlátozásokat. A tiltó rendelkezéseknek a ferences könyvtárakban összegyűlt értékes könyvvállomány megőrzése volt a legfőbb célja.

Ferenc arra tanította a testvéreket, hogy a könyvekben az isteni jelet keressék, s ne annak árát, szépségét nézzék, hanem a bennük lévő lelki épülést kutassák. Azt akarta, hogy csak kevés könyvvvel rendelkezzenek, és ezeket közösen birtokolják; továbbá, hogy a rászoruló testvérek számára e könyvek rendelkezésre álljanak.²³⁸

A tiltások ellenére nemcsak a kolostorok könyvtárai lettek egyre nagyobbak, hanem a rendtagok is kisebb gyűjteményekkel kezdtek rendelkezni – a leghíresebb gyűjteményekről több forrás, feldolgozás is ismert. A nevezetesebb magángyűjtemények közé tartozott *Kapisztránói Szent Jánosé*,²³⁹ (1386–1456) *Marchiai Szent Jakabé*,²⁴⁰ (1393–1476) *Franciscus Fabriensisé*,²⁴¹ *Anjou Szent Lajos* (1274–1297) püspöké.²⁴² Ezt sok esetben

²³⁸ Elisabeth VAVRA: *Buchbesitz – Buchproduktion. Überlegungen zur Geschichte des Buchwesens innerhalb der franziskanischen Orden*. In: *800 Jahre Franz von Assisi. Franziskanische Kunst und Kultur des Mittelalters. Niederösterreichische Landesausstellung. Katalog*. Lesiter: Johann GRÜNDLER. Wien, 1982. 624. p. (Katalog des Niederösterreichische Landesmuseum. N. F. 122.)

²³⁹ Giovanni da Capestrano, 1724-ben avatták szentté. Rendje egyik legképzettebb tagja volt. Sok könyve volt, hiszen ő is sokszor szembesült azon vádakkal, melyek szerint a ferencesek nem elég képzettek. Tudta, hogy a hatásos prédikálás a tanuláson alapszik. Könyveiből utazásai során többet is magával hordott egy speciálisan erre a célra kialakított kocsin: MOORMAN 1968. 469.

²⁴⁰ Giacomo della Marca. 1726-ban avatták szentté. Ő is igen eruditív, képzett ferences volt. Otthonában, Monteprandone-ban volt egy szép gyűjteménye, könyvtára. 1462-ben épített egy könyvtárat, amelyet a pápa is támogatott egy rendelkezéssel, mely utasításokat ad a könyvek használatára és megőrzésére vonatkozóan. (Pl. a kölcsönzés csak akkor megengedett, ha azt a szerzetes a prédikáláshoz használja fel; listát kell készíteni azon könyvekről, amelyeket gondosan kell tartani.): MOORMAN 1968. 477–478. – *Bullarium Franciscanorum* 553–554. – A. CRIVELLUCI: *I codici della libreria raccolta da S. Giacomo della Marca nel convento di S. Maria delle Grazie presso Monteprandone*. Livorno, 1889. 9–16. – G. PAGNANI: *Alcuni codici della libreria di S. Giacomo della Marca scoperti recentemente*. AFH 1952. 171–192; 1955. 131–146.

²⁴¹ Franciscus Fabriensis, aki az apjától örökölt pénzt könyvekre költötte: WADDING: *Annales ad an. 1267*. IV. 310. – SZABÓ 1942. 177.

nemcsak azzal magyarázhatjuk, hogy a könyvek a prédikálás elengedhetetlen eszközei voltak (egyfajta „kényszer”), hanem bibliofiliával is.

A könyvek birtoklását a rend egyik legbefolyásosabb személye, vezetője, Szent Bonaventura mintegy alapkövetelménnyé tette a rendtagok számára: nem a klerikusok monopóliumának tekintette a könyveket és a tudományt, hanem eszköznek az ígehirdetés szolgálatában. A testvéreket még biztatja is, hogy írjanak népszerűsítő könyveket, melyeket a laikusok haszonnal forgathatnak majd.

A rendtagok könyvekhez többféleképpen is juthattak: vásároltak, másoltak vagy másoltattak (de ezt eladási szándékkal nem tehették²⁴³), ajándékba kaptak, cseréltek (hiszen a ferencesek szabályai tiltják a könyvek eladását) vagy a kolostorok könyvtárából kölcsönözték ki azokat. Akár egész élettartamra is kaphattak könyveket. Természetesen ennek feltételeit is szigorúan megszabták és szabályozták, az inventáriumokban pedig jelölték ezeket.²⁴⁴

A vásárláskor ügyelniük kellett arra, hogy a könyv ne legyen se díszes, se drága. Csak azért nem lehetett egy könyv egy barátnál, mert az tetszett neki. Meg kellett azzal elégedniük, hogy egyszerű, ne pedig díszes (selyemmel, bársonnyal, ékövekkel díszített) kötésben. Külön figyeltek arra, hogy ne legyenek duplumaik, ne tartsanak maguknál több könyvet a szükségesnél, azaz ne halmozzanak²⁴⁵ – ha egy barátnál mégis több kötetet találtak, akkor azt a definítorok elvették, s az arra rászoruló és a lelki üdvösség elérésére képes testvéreknek juttatták.²⁴⁶ S egyáltalán, csak akkor tarthattak maguknál könyvet, ha azt a miniszter provinciális engedélyezte, neki pedig a rend legfőbb vezetője, a miniszter generális adott engedélyt.

²⁴² Ludovicus de Tolulouse, Petrus Olivivel levelezett. 1317-ben szentté avatták. Second son of Charles II of Anjou and Mary of Hungary. SZABÓ 1942. 177. – Livarius OLIGER: *De bibliotheca S. Ludovici episcopi Tolosani*. Antonianum VII. 1932. 495–500. – C. VIELLE: *Saint Louis d'Anjou évêque de Toulouse, sa vie, son temps, son culte*. Vanves, 1930. 481.

²⁴³ AFH 1941. 72. p. 23. c. – Az eladás joga csak a miniszter provinciálisé volt, amivel ritka esetben akkor éltek, amikor anyagilag nagyon rossz helyzetbe került a kolostor. Erre vonatkozóan eltérő rendelkezéseket találunk a rendi utasításokban, hiszen egyes tartományok, kolostorok megengedik ezt az eljárást, mások pedig megtiltják, hogy bármilyen jogcímen könyvet elzálogosítsanak a rendben vagy egy kívülállónak.

²⁴⁴ Pl. a sienai kolostor 1444-es jegyzéke összefoglalja a Szent Bernardinnak kölcsönadott könyveket: AFH 1934. 225–230. – Theodor GOTTLIEB: *Über mittelalterliche Bibliotheken*. Graz: Akademische Druck und Verlagsanstalt, 1955. 246. Nr. 675. – Neslihan SENOCAR: *Book Acquisition in the Medieval Franciscan Order*. Journal of Religious History 2003, Vol. 27. Issue 1.

²⁴⁵ AFH 1941. 81. p. 24a. c. – AFH 1911. 294. p. 34. c.

²⁴⁶ AFH 1941. 72. p. 23. c. – AFH 1911. 293. p. 32. c.

A kikölcsönzött könyvek a rendtag halála esetén a rend tulajdonába kerültek, illetve abba a rendházba jutottak vissza, ahonnan ki lettek kölcsönözve²⁴⁷ – esetleg azé a rendházé, ahol a ferences testvér (utoljára) szolgált. A rendtag halála esetén azokat a könyveket, amelyeket nem kölcsönzött, tehát amelyek használat végett voltak nála, a rend örökölte az 1337-es cahorsi rendelkezéseknek megfelelően.²⁴⁸ A rend érdekeit tartották szem előtt, amikor örökösül az elhunyt származási rendházát (*conventus nativus*) jelölték ki, nem pedig a tartományi könyvtárat.²⁴⁹ Lehetőség volt arra is, hogy egész életre (*ad vitam*) kölcsönadjanak egy-egy kódexet a kolostori könyvtárból, de ezek meglétét is szigorúan ellenőrizték: évente be kellett mutatni a könyvtárosnak, ahogy ez pl. *Bernardinus de Guasconibus* (14. sz.) rendeletéből is ismert.²⁵⁰ Ugyanakkor természetesen gondosan fel kellett jegyeznie a könyvtárosnak a kikölcsönzött könyvet (sőt, ahogy a rendelet mondja: akármilyen történik a könyvvvel, jegyezzék fel).²⁵¹

Érdemes megemlíteni azt, hogy igen nagy büntetésnek számított, ha a büntetés része volt a könyvelkobzás. Megbüntették az aposztatákat, a helytelenül élőket, azokat, akik megsértették a könyv- és könyvtárhasználati szabályokat. A helytelen életmódot folytatók közé tartoztak azok, akik ellenségeskedést szítottak; őket meg kellett fosztani legbecsesőbb „kincseiktől”, a könyvektől.²⁵² Arról, hogy miután a barát letöltötte büntetését, s visszakaphatja-e könyveit, a miniszter provinciális és tanácsadói döntöttek – ehhez az kellett, hogy „őszinte megbánást és javulási készséget mutassanak”.

²⁴⁷ Pl.: GOTTLIEB 1955. 86. n. 243.

²⁴⁸ AFH 1937. 355.

²⁴⁹ *Bullarium Franciscanum*. Tom. VI. 33. – AFH 1937. 355.

²⁵⁰ Michael BIHL: *Ordinationes Fr. Bernardi de Guasconibus Ministri Provincialis Thusciae pro Bibliotheca Conventus S. Crucis, Florentiae, an. 1356–1367*. AFH (26) 1933. 150. p. 13. c.: Item quod omnes fratres de custodia florentina et extra custodiam, qui habent libros armarii ad vitam, teneantur semel in anno custodi, guardiano et armariste presentialiter demonstrare.

²⁵¹ Et quidquid de eis factum fuerit, registretur. Uo. 150. p. 12. c.

²⁵² Et qui contrarium fecerit, ipsius libris privetur et ad armarium revertarunt. Uo. 150. p. 13. c.

Ferences könyvhasználati szabályok a korai újkorban

„*Bibliothecarii, qui dictorum librorum restitutionis executionem omiserint, propriis officiis spolientur.*”²⁵³

A középkorral ellentétben a korai újkorból kevesebb könyv- és könyvtárhasználati szabállyal, rendelettel rendelkezünk. Ennek valószínűleg az a legnagyobb oka, hogy a középkorban keletkezett rendi statútumok, pápai bullák továbbra is érvényben voltak, s nem volt igazából szükség arra, hogy újabbakat hozzanak. Talán az sem véletlen, s ezáltal ezen feltevésünket is igazolva látjuk, hogy ha végigtekintünk a ferences könyvhasználat témakörben született tanulmányokon, akkor azt látjuk, hogy döntő hányaduk a középkor témakörben született.

Egy 1633-ból származó forrást, amely a prédikátorokról és könyvtáraikról szól,²⁵⁴ érdemes részletesebben ismertetni.

A rendelet ismételten elrendeli, hogy a könyveket a ferences rendtagok között a generálisok osszák szét ... Szükségesnek tartják, hogy minden érénnyel rendelkezzenek, és saját előírásaik, szabályaik alkalmazásával rendelkezzenek vagyonukról.²⁵⁵

A ferences Regulát és a szegénységüket ne színleg, okkal-móddal tiszteljék. Az atyák ne tegyék tönkre a könyveket, hanem a testvérek gondozzák azokat Nagyböjt vagy Advent idején. Akik keresik azokat, a könyveket, küldjék vissza a legtisztéletreméltóbb generálisoknak vagy provinciálisoknak, akiktől kérték ...²⁵⁶

²⁵³ „Azokat a könyvtárosokat, akik nem gondozzák a rájuk bízott könyveket, távolítsák el hivatalukból.” – Az 1633-as forrás egyik utasítása.

²⁵⁴ De Praedicatoribus [et Bibliothecis]. In: WADDING *i.m.* 37–39.

²⁵⁵ Poterunt, si voluerint, Superiores Generales disponere de praedicatoribus pro exigentia et ratione principalium civitatum vel locorum exquacumque placuerit Provincia praedicatores doctrina et eloquentia magis commendatos et approbatos assumere, qui tam praedicatores quam lectores in quacumque Provincia laborarint habeant omnia privilegia ac si in propria sua praedicta munera exercuissent.

²⁵⁶ Ne vero hac vel alia occasione aperiatur via ad relaxationem observantiae paupertatis Regulae nostrae vel ad importunas et inordinatas praetensiones, praecipitur patribus praedicatoribus ne sub ullo praetextu aut quaesito colore procurent directe vel indirecte conciones tempore Quadragesimae vel Adventus habendas: et a quacumque tandem communitate vel a quibuscumque fuerint requisiti, teneantur eos ad reverendissimos praelatos generales vel provinciales remittere, a quibus hoc petant, ita ut nullus omnio praedicare possit tempore Quadragesimae vel Adventus nisi missus saltem a Ministro provinciali.

A prédikáló testvérek ne fogadjanak el alamizsnát teljes egészében az igehirdetésért, ne osszák szét vagy ne hasznosítsák azt, ne vegyék magukhoz a látszat kedvéért. Az adományt a prédikáció után szabad elfogadni a papok közössége számára, amit össze kell szedni és írni. Ha fennáll annak a gyanúja, hogy a testvérek pénzért vagy mások által jutottak hozzá, legyen eltulajdonítva az adomány. A bűnöst hét évre fosszák meg a törvényes cselekvéstől (prédikálástól) és a gvárdián bűnét is vállalja magára.²⁵⁷

Korunkban, folytatja a rendelet, annyira nem becsülik közösségünk könyvtárait, hogy úgy tűnik, a helyes vallásosság régi fénye helyett az elhanyagolt hit szégyenét tapasztaljuk. Annak érdekében, hogy megtalálhassuk a megoldást a problémára, a miniszter provinciálisoknak vagyonek Kobzás terhe alatt előírják, hogy éberebben és hűségesebben gondoskodjanak az elhunyt testvérek könyveiről. Akárhányszor lehetőség adódik, át kell küldeni azokat a közös könyvtárba. A határozat íróinak minden előjárónál magasabb rangúaknak és méltóságúaknak kell lenniük. Az alárendelteket a kiközösítés bűnével kell sújtani, illetve az előjáró határozzon a büntetésükről, hogy sehogyan sem, sem saját maga, sem az apostoli papi kollégium által. Az elhunyt testvérek könyveit, vagy azokat, amik elérhetőek számukra, akármilyen ürüggyel, hamis látszattal, okkal-móddal, ne adják el vagy ne vegyék meg, ne cseréljék ki, ne ajándékozzák el, ne sikkasszák el, ne hordják szét. Ezeket a könyveket mindjárt a testvér halála után vigyék el a kolostor könyvtárába.²⁵⁸

²⁵⁷ Praedicatores quicumque eleemosynas praedicationis praetextu oblatas penitus non recipiant, nec de illis sub quovis praetextu vel quaesito colore disponere aut quomodolibet tractare praesumant et audeant; sed si absoluta praedicatione vel ante, contigerit fieri a quovis genere personarum praedicatoribus ipsis eleemosynarum oblationem, respondeant syndicis conventuum dumtaxat libere et integre transmittendam et consignandam fore. Quod si constiterit quempiam praedicatorum per se aut per alios pecuniam recipere vel recepissee, proprietatis poena omnino puniatur et actibus legitimis per sexennium privetur; quam poenam etiam Guardiani subeant, si eorum culpa vel negligentia contra fieri contigerit.

²⁵⁸ Adeo nihil penduntur hisce temporibus conventuum nostrorum bibliothecae communes, ut quae alias diligentius rectae splendorem, nunc vero negligentius desertae dedecus potius Religioni afferre videantur. Ut igitur opportunum adhibeamus tanto malo remedium, praecipimus Provincialibus Ministris sub poena privationis officiorum irremissibiliter incumbenda, ut vigilantius curent defunctorum fratrum libros fideliter et quantocius fieri poterit, transmittendos in communes bibliothecas. Praecipientes insuper universis Superioribus cuiuscumque gradus et dignitatis existant, universis etiam subditis sub poena excommunicationis ipso facto incumbenda et sub aliis item gravissimis poenis ad Superiorum placitum infligendis, ut nullo modo nec per se nec per syndicum apostolicum sub quovis praetextu aut quaesito colore, occasione vel causa alienent, vendant, commutent, donent aut quomodolibet aliter fraudent vel distrahant defunctorum fratrum libros, aut eos qui ad particulares bibliothecas quavis ratione pertineant, vel quocumque modo seu titulo fuerint etiam deinceps monasterio acquisiti.

A közös könyvtárak megfelelő helyreállítása érdekében minden tartományi előjárónak előírják, hogy a definítorok támogatásával és határozatával a közös alamizsnából minden évben fizessék ki 200 arannyal vagy kevesebbel a könyveket, és csatolják hozzá a közös könyvtárhoz.²⁵⁹

A közös könyvtárakat rövid ideig használják könyvtárosok segítségével. Rakják szét, tegyék sorba, sorolják osztályokba, tisztítsák és javítsák meg a könyveket. Végezzenek el minden ezzel kapcsolatos munkát, amelyekkel a könyvtárak újra régi fényükben ragyognak és fognak később is. A miniszter provinciálisok elbocsátásának terhe alatt előírják, hogy a káptalan és a közösség könyvtárainak élére gondoskodjanak könyvtárosokról. Prédikáljanak és az egyetemet elvégezve ismerjék meg a könyveket, segédkönyveket.²⁶⁰

A híres könyvtárak könyveit közösen használhatják a prédikálók és az olvasók is. Szabályokkal számolják össze a könyveket, saját kezűleg írják alá, s hagyják a könyvtárosoknál. Akik nem akarják átengedni egyetlen hónapra sem a könyveket, követeljék vissza tőlük az atyák és gondozzák azokat. Azokat a könyvtárosokat, akik nem gondozzák a rájuk bízott könyveket, távolítsák el hivatalukból. Azokat az atyákat, akik nem akarják gondozni a kapott könyveket, az említett büntetéssel sújtsák.²⁶¹

A cellák és a partikuláris könyvtárak könyvei ne menjenek tönkre, hanem gondozzák azokat gondosan és szorgalmasan őrizték meg. A miniszter provinciálisok elbocsátásának

²⁵⁹ Verum ad opportunam communium bibliothecarum restaurationem, continuam accretionem et perpetuam conversationem, praecipimus omnibus Superioribus Provincialibus sub priorum officiorum privatione, ut quolibet anno ducentos ad minus aureos nummos Definitorum interventu et consilio de communibus eleemosynis expendendos studeant in libros, consimili eorundem Definitorum interventu et consilio communibus bibliothecis applicandos.

²⁶⁰ Sed cum ratio dietet et experientia doceat bibliothecas communes brevi temporis spatio consumptum iri nisi bibliothecarii instituantur, qui libros disponant, ordinent, in classes redigant, purgent, reficiant, reparent ac cetera praestent, quorum executione praedictae bibliothecae suo pristino splendori reddantur et in obtento decore servantur; consulto praecipimus Provinciarum Ministris sub poena privationis officiorum, ut tempore Capituli et Congregationis munere praediti sint, vel saltem qui universali et competenti quadam facultatum librorumque notitia polleant.

²⁶¹ Memoratarum bibliothecarum libris uti possint praedicatores et lectores praesertim, iis tamen legibus ut schedulam quae acceptorum librorum numerum contineat, quaeque propria manu accipientium libros subsignata sit, in manibus relinquunt bibliothecariorum, qui nequeant nisi unius mensis spatio ad summum traditorum librorum usum permittere; ita ut, absoluto mense, accomodatos libros repetant eosque bibliothecis ad reliquorum fratrum usum restituendos omnino procurent. Bibliothecarii, qui dictorum librorum restitutionis executionem omiserint, propriis officiis spolientur, et fratres qui acceptos libros restituere noluerint, ulteriori librorum participatione privati existant.

terhe alatt előírják, hogy a rendtartományok az előjárók első látogatásaikor a híres és feljegyzendő könyveket hűségesen gondozzák az inventáriumban. Az előjárók jelöljék meg, hitelesítsék a tartományok pecsétjével és véssék fel azokat a cellák falára. A könyvek a szám mellett a leltárban az előjárók közössége előtt legyenek összeírva a cellalakó testvérek által. A könyvek biztosítékainak számát írják össze az előjárók a leltárba, s a gvárdiánok adják át megőrzésre, amíg a saját fülkájükből a másíkba átköltöznek a testvérek. Azok a gvárdiánok, akik ezt elmulasztják, eltávolítással legyen büntetve.²⁶²

A testvéreknek csak annyi könyvet lehet saját használatra átvinni az előjárók engedélyével, amennyit legfeljebb egyetlen lovas málhával el lehet szállítani. Kívánatos, hogy ez legyen beírva a leltárba, és írják alá a testvérek. A könyvek így engedhetők át nekik. Az átszállított könyveket meg kell vizsgálni, majd be kell illeszteni az újonnan lakandó cellák összeírt könyveihez. Ezt a könyvszámot az előjárók kézjegyükkel lássák el, hitelesítsék a közösség pecsétjével és véssék fel a cellák falára. A régi leltárt meg kell őrizni, majd a miniszter provinciális segítségével legyen bevezetve az új leltárba. Azok a gvárdiánok, akik megtagadják az előírásokat vagy nem engedik át a könyveket a testvéreknek, távolítsák el őket hivatalukból.²⁶³

²⁶² Ne vero cellarum seu particularium bibliothecarum libri facile pereant sed accurate potius et diligenter servantur, statuimus simulque praecipimus Provincialibus Ministris sub propriorum officiorum privatione, ut in primis Provinciarum visitationibus coram conventuum Guardianis et Discretis memoratos libros fideliter referendos curent in inventaria eorundem Provincialium, Guardianorum et Discretorum manibus obsignanda, Provinciarum sigillis munienda et cellarum parietibus affigenda, quatenus dicti libri iuxta numerum in inventaria relatum coram conventuum Discretis consignentur a Guardianis fratribus easdem cellas habitaturis; qui tamen scriptas cautiones dictorum librorum numerum continentes propriis ipsorum Guardianorum Discretorumque manibus signatas et apud Guardianos servandas dare teneantur, ut dum ex propriis cellis in alias migraturi discesserint, consignatos ipsis libros ad numeri in inventaria relati praescriptum Guardianis coram Discretis restituant. Guardiani qui praemissorum executionem omiserint sint ipso facto propriis officiis privati.

²⁶³ Liceat fratribus ex particularibus cellarum bibliothecis tot libros suis usibus concessos de Superiorum licentia tempore transmigrationis secum de conventu in conventum deferre, quot ad summum unius equi sarcina asportari possint et valeant: transmittendorum tamen librorum numerus referatur in inventaria, Guardianorum, Discretorum et fratrum libros accipientium manibus subscribenda, et ab eisdem fratribus accipientibus libros Guardianis, sub quorum obedientia vitam ducturi sunt, tradenda. Transportati libri, praemissa iuxta inventariorum praescriptum illorum recognitione, incorporentur praeexistentibus noviter habitandarum cellarum libris. Quorum omnium numerus in alia referatur inventaria, Guardianorum et Discretorum manibus subsignanda, conventuum sigillis munienda et cellarum parietibus affigenda, antiquis inventariis in suo esse remanentibus usque ad adventum Provincialium Ministrorum, quorum interventu in

A szegénység megtartása végett az aranyozott szélű imádságos könyvek használatát is eltiltották.²⁶⁴

A fenti rendeletek többször hangsúlyozzák, hogy a könyvekről gondoskodni kell, sokkal nagyobb figyelmet kell fordítani rájuk. Akik ezt elmulasztják, meg kell őket büntetni. A nagy hangsúly valószínűleg azt jelzi, hogy több helyen elhanyagolták a könyveket, amelyek tönkre mentek, elkallódtak. Sokkal nagyobb gondot kell fordítani az elhunyt testvérek könyveire is, nehogy olyanokhoz kerüljenek, akiknek igazából nincs szükségük rájuk.

A gondoskodás és a számon tartás egyik legfontosabb eszköze, hogy gondosan számba veszik azokat, könyvjegyzékeket készítenek, amelyet a könyvtárosoknak²⁶⁵ kell vezetni. Mindig fel kell jegyezni, hogy ki, mikor, mit kölcsönzött, s természetesen azt is, ha új kötet került a kolostor bibliotékájába.²⁶⁶

nova referantur inventaria, ut supra. Guardiani qui praemissa neglexerint aut concessus fratribus libros communium eleemosynarum subsidio asportandos renuerint, in proprium officiorum privationem incurrant.

²⁶⁴ Uo. 480.

²⁶⁵ A könyvek gondnokát nem mindig nevezték librariusnak, lehetett armarius is. Az, hogy milyen elnevezéssel illették, az a kortól és természetesen attól függött, hogy milyen szerzetesi közösségről volt szó, s a könyvek a rendházak mely részében voltak (pl. bibliotéka, sekrestye, kórus, cella, refektórium, dormitórium, skriptórium). Vö. *Handbuch der Bibliothekswissenschaft*. Begründet von Fritz MILKAU. Zweite vermehrte und verbesserte auflage. Hrsg. Von Georg LEYH. Dritter Band. Geschichte der Bibliotheken. Wiesbaden, 1955.

²⁶⁶ Ez utóbbira hívja fel a figyelmet az 1662-es szabolcai ferences könyvjegyzék összeírója is előljáró szavában. Elemzését lásd később.

A magyarországi gyakorlat

*„Ne libri de loco ad locum magno labore onere expensis
ac pleaque damno et destructionem librorum a fratribus transferantur.”²⁶⁷*

A magyarországi ferencesek könyvhasználatára vonatkozóan két forráscsoporttal rendelkezünk: 1) a középkorban keletkezett és a korai újkorban is érvényben lévő rendi statútumok, pápai bullák határozatai; 2) a korai újkorban keletkezett magyarországi ferences kódexekben, tabulákban fennmaradt rendeletek.

„Tabula a középkori latinságban azt a fatáblát is jelentette, melyet a szerzetesek a klastromokban a falra akasztottak s hogy mindenkinek szemébe tűnjék, arra írták a heti szolgálattevők neveit s a heti teendők, tudnivalók stb. sorozatát. És e Tabula elnevezés akkor is megmaradt, mikor már nemcsak fatáblára írták fel a hirdetéseket, hanem papírosra és arról olvasták fel.”²⁶⁸ A tabulák jelentőségét, szerkezetét korábban már leírtuk, elemeztük, így ettől most eltekintünk.²⁶⁹ Röviden csak annyit, hogy az első részben leírják, hogy melyik kolostorban, mikor, kinek az elnöklete idején rendezik meg az éppen soron következő káptalant. A másodikban szerepelnek a kolostorok és a bennük élők szerzetesek nevei. A tabulák harmadik részében, ahol a káptalanon hozott rendeletek vannak pontokban összeszedve (*Ordinata, Sequuntur Statuta, Sequuntur constitutiones*), szerepelnek a könyvhasználatra vonatkozó szabályok is, amelyek általában igen szűkszavúak.

A rendelkezések legfontosabb jellemzője, hogy azok általában tiltások, amelyek a könyvek iránti féltő gondoskodással párosulnak. A 16–17. századi Magyarországon kevés olyan ferences kolostor volt, amely jelentősebb könyvtárral rendelkezett (itt most csak a szakolcait, a gyöngyösit, a kassait és a szegedit emeljük ki),²⁷⁰ így óvtak minden kisebb gyűjteményt. Az állandó háborús fenyegetettség, a katonák zaklatásai egyébként sem kedveztek a könyvek beszerzésének, a bibliotékák fejlesztésének.

²⁶⁷ „A könyveket a barátoknak tilos egyik konventből a másikba átvinniük, hiszen azok a szállítás közben megsérülhetnek, megsemmisülhetnek.” – Részlet az 1581-es rendeletből.

²⁶⁸ *Egyháztörténeti emlékek II.* 462.

²⁶⁹ FÁY 2005. 195–198. – MOLNÁR 2003. 74–75.

²⁷⁰ Kiad. ZVARA 2001. Adattár 19/1.

Ha a tiltások ellenére egy testvér mégis vét, akkor szigorúan megbüntetik, írják a rendelkezések. Ezen tiltások, büntetések kiemelése és hangsúlyozása természetesen nem véletlen, hiszen ebben a korszakban (korai újkor) pusztult el a legtöbb könyv a könyvgyűjteményekből.

Az 1550–1688 közötti időből, az áttekintett tabulákban lévő rendelkezések között, hat utasítás szerepel. Az első, az 1550-ban keletkezett, azért is fontos számunkra, mert megtiltja a tisztán lutheránus (puros lutheranos) jellegű, tartalmú könyvek olvasását (ez persze nem jelenti egyértelműen azt, hogy a könyvtárban meg sem volt!) – kivéve, ha azt a miniszter atya (valószínűleg a miniszter provinciális) vagy egy másik kompetens személy (armarista?, könyvtáros?) külön engedélyezi. Természetesen a lutheránusok ellen írt művek olvasása megengedett.²⁷¹ Az évet, 1550-et tekintve nem meglepő, hogy felhívják ezen „eretnek” tartalmú könyvek olvasásának tiltására, korlátozására a figyelmet.

1581-es rendelkezés értelmében minden konventnek lehet könyvtára, és kell is, hogy legyen. (Egy kolostor létrehozásakor a ferencesek is igyekeztek minél hamarabb a könyvtár gyarapításáról is gondoskodni.) A könyveket a barátoknak tilos egyik konventből a másikba átvinniük, hiszen azok a szállítás közben megsérülhetnek, megsemmisülhetnek. A könyvek címeit fel kell jegyezni, s azok kis címkén, a könyvekre tűzve is szerepeljenek.²⁷²

1636: Mivel a tudást könyvek nélkül nem lehet megszerezni, ezért ott, ahol tanítás folyik, könyvek szükségesek, s azokat be is kell szerezni a tanulók, a gyóntatók és a papi személyek számára.²⁷³

²⁷¹ *Ordinata*: Insuper sub eadem Poena Nullus f(rat)rum audeat puras libros luteranos [habere?] nisi de licentia speciali R(everen)di P(at)ris Ministri alicuius uel aliquibus fuerit cong...? et qui illos sicut inuentus? fuerit habere aut tenere et eosdam suo praelato resignari nollent simili poena puniantur? Illis(!) vero qui sunt conditi contra ipsos Luteranos haberi et teneri possunt. In: *Liber Tabularum 1531–1691*. 156. p.

²⁷² Qui libet Con(ven)tus habeat Bibliotecam libris quibus possibile fuerit Refectam. Ne libri de loco ad locum magno labore onere expensis ac plerumque damno et destructionem librorum a fratribus transferendorum. Nomina vero seu tituli librorum singule Bibliothecae registrentur affixaque maneant. In: *Liber Tabularum 1531–1691*. 194. p. 12. cap.

²⁷³ Sed quia scientia sine libris acquiri non potest teneantur P(at)res Guardiani ubi erunt studia, tam pro studiosis, tam pro Confessariis et aliis Sacerdotibus, quamprimum de libris necessariis prouidere prout disposuerit R. Pr. Pro(uincia)lis, (qui etiam in prima uisitatione una cum altero Patre examinabit omnes Sacerdotes praesertim iuniores an sint apti pro confessionibus audiendis, et qui inhabiles inuenti fuerint suspendantur ab audiendis confessionibus, Teneanturque tam confessarii quam Concionatores facere professionem fidei, sicut a S. Conc. Tridentino Sanctitur). In: *Liber Tabularum 1531–1691*. 244. p.

Az 1657-ben és az 1660-ban íródott rendelkezések ismét felhívják a figyelmet arra, hogy senkinek se szabad sem a régi, sem az újonnan beszerzett könyveket egyik konventből a másik konventbe átvinni a tiszteletreméltó provinciális atya írásban lefektetett engedélye nélkül.²⁷⁴

Az 1688-as rendelkezés kimondja, hogy a más konventhez tartozó könyvek, megítélésük szerinti büntetés terhe alatt, kerüljenek vissza és küldjék vissza saját konventjükbe.²⁷⁵

Egy 1533-as rendelkezés, amely nem tabulában, hanem a Gyöngyösi-kódexben maradt fenn, hangsúlyozza, hogy a szerzeteseknek nem szabad elfogadni aranyat, ezüstöt, gyöngyöket értékmegőrzés céljából. A könyveket a fenti értéktárgyak között említik, de a tilalom rájuk nem vonatkozik.²⁷⁶

Az 1662-es szakolcai ferences könyvjegyzék is fontos könyvtárhasználati adalékokat tartalmaz, ennek elemzésére a későbbiekben kerül sor.

²⁷⁴ 1657: *Sequuntur Constitutiones*: Item posita Licentia Libros comparatos ab eodem Conuentu nulli liceat de Conuentu ad Conuentum transportare absque licentia ut supra cautum est. Sub poena proprietarii infallibiliter incurrenda(?). In: *Liber Tabularum 1655–1696*. – 1660: *Sequuntur constitutiones*: Item nulli imposterum liceat libros tam antiquos quam nouiter procuratos de Conuentu ad Conuentum transferre absque licentia Adm. R(everen)di Patris Prouincialis inscriptis obtenta. In: *Liber Tabularum 1531–1691*. 296. p.

²⁷⁵ *Sequuntur Constitutiones Venerabilis diffinitorii*: Libri ad alios Conventus pertinentes sub poenis arbitrariis restituantur et ad proprios conventus remittantur. In: *Liber Tabularum 1531–1691*. 1688. 9. cap.

²⁷⁶ Gyöngyösi-kódex. Acta capituli 1533. – KOLLÁNYI 1898. 717.

Szakolcai ferences possessorok és könyveik

„*Emptus sum ad usum Fratris Valentini de Nadasd.*”²⁷⁷

A magyarországi ferencesek közül is ismerünk több olyan személyt, aki kisebb gyűjteményt gyűjtött össze magának. A barátoknak a könyvekhez való szoros kapcsolatát az jelzi, hogy köteteikbe beleírták nevüket – s több esetben jelölték azt, hogy kitől kapták, vették (hol, mennyiért). Ki kell emelnünk azt, hogy szinte minden esetben odaírták nevük mellé: *ad usum*, tehát csak használatra van náluk az adott könyv, az nem tulajdonuk.

Anyaggyűjtésünk során²⁷⁸ kilenc olyan személy került elő, aki valamilyen formában kapcsolatba hozható Szakolcával. Lehet olyan személy, aki Szakolcán szolgált, s könyve ott maradt valamilyen oknál fogva (pl. elhunyt), vagy odaadta egyik társának. A beírások szerint ez többször is előfordult – pedig a középkori statútumok ezt tiltották; a magyarországi mostoha viszonyok azonban „megengedték” a könyvszerzésnek ezt a módját is. Ennek számunkra az az óriási előnye, hogy követni tudjuk a bejegyzések segítségével nemcsak a könyvek, hanem tulajdonosaik útját is a kora újkori Magyarországon. Életrajzi adatgyűjtéskor ez a forrás igen nagy segítség. A személyek a következők:

²⁷⁷ Nádasdy Bálint OFM possessorbeírása.

²⁷⁸ Az anyaggyűjtés legfőbb helyszíne a Slovenská národná knižnica (Szlovákia, Martin) volt 2001-ben, 2004-ben és 2005-ben, ahol a Klebelsberg-ösztöndíj keretében végezhettem kutatómunkát. 1950-ben Csehszlovákiában is megszűntették a szerzetesi közösségek működését. Könyveiket Pozsonyba (Bratislava), majd részben Túrócszentmártonba – az akkor még szét nem vált Matica slovenska és a Szlovák Nemzeti Könyvtár épületébe – szállították. A szlovákiai rendszerváltozáskor a rendek is visszakapták ingóságaikat. A szerzetesi közösségek közül a domonkosokkal, a piaristákkal és a premonstreiekkal ellentétben a ferencesek és a jezsuiták nem igényelték vissza könyveiket, ezek ma is a Nemzeti Könyvtárban vannak. A Nemzeti Könyvtárba került kötetek adatait 1963–1965 között gépelték le, a legfontosabbakat feltüntetve: szerző, cím, kiadás helye és éve, oldalszám, a kötet állapota (ha rossz, vagy ha hiányzik valamely része), raktári jelzet. A leírásban általában feltüntették azt is, ha a kötetben szerepel possessorbejegyzés. Munkám folyamán sajnos nagyobb részt csak a legélt anyagot tudtam átnézni, amely 22 kötetben 26.000 mű leírását tartalmazza. Mivel a kötetek nagy része nem hozzáférhető, ezért sajnos csak kevés könyvet tudtam kézbe venni. Úgy gondolom, ha sikerül elhelyezni egy megfelelő épületbe a könyveket, s ekkor kézbe is venni azokat, akkor még sokkal több olyan kötet kerül elő, amelyben ferences possessorok beírásai találhatók.

Atyai Tamás

1535-ben felfalui gvárdián, majd gyulai igehirdető, 1537-ben jenői ör, 1539-ben nyírbátori, 1542-ben pedig szőlősi gvárdián volt.²⁷⁹

Possessorbejegyzés szerint egy Bernardinus de Bustis (Rosarium sermonum. Venetiis, 1498) kötete került Szakolcára, melyet Dobszai Istvánnak adott tovább.

Cserőgyi (Cservölgyi) Benedek

1542-ben a váradi közgyűlésen bevásztották az ötven szavazóatya közé. 1544-ben Szegeden volt igehirdető, majd Perényi János enyedi udvarába rendelték hitszónoknak. Az 1548. évi váradi közgyűlésen rendtartományi választott lett. 1548–1550 között kolozsvári gvárdián volt. Az 1552-es váradi közgyűlésen provinciális lett az akkor már jeles hitszónok hírében álló Cserőgyi Benedek. 1552–1558 között gyöngyösi, 1559–1560 között pedig jászberényi gvárdián volt. 1565-ben a gyöngyösi közgyűlésen kormánysegédnek és rendtartományi biztosnak választották meg. 1567-ben Gyöngyösön volt hitszónok, és ismét megválasztották provinciálisnak. 1572-ben újra gyöngyösi gvárdián lett. Több részletben és különböző források alapján másolta le a *Constitutiones provinciae Hungariae Fratrum Minorum* című kéziratot, amely a szalvatoriánus ferencesek történetét tartalmazza 1504-ig, valamint a háromévenként tartott közgyűlések határozatait.²⁸⁰

A szakolcai kolostorba egy Petrus de Palude (Sermones thesauri novi de tempore, de sanctis et quadragesimalis. Argentinae, 1497) kötete került, összesen hét könyve ismert (Gyöngyös 4, Szatmár 1, Csíksomlyó 1). Egyik könyve halála után Somlyai Miklós csíksomlyói gvárdiáné is volt.

Dobszai István

1531-ben szécsényi ör, 1535-ben gyulai igehirdető, majd sárospataki gvárdián, 1542-ben nyírbátori, 1548-ban jenői, 1550-ben kusalyi gvárdián volt. 1542-ben a váradi közgyűlés alkalmával házigazdának nevezték ki, s az összejövetel idejére gvárdiánnak is megválasztották.²⁸¹

²⁷⁹ KARÁCSONYI II. 1924. 47, 71, 86, 125, 186.

²⁸⁰ KARÁCSONYI I. 1923. 399, 401, 408, 409, 412, 421; II. 1924. 62, 84, 102, 162, 579. – SOLTÉSZ 1967. 124–125. – *Egyháztörténeti Emlékek* II. 492.

²⁸¹ KARÁCSONYI I. 1923. 401, 409; II. 1924. 71, 86, 111, 126, 146, 178.

A szakolcai kolostorba egy Bernardinus de Bustis (*Rosarium sermonum*. Venetiis, 1498) kötete került, amelyet korábban rendtársa, Atyai Tamás használt.

A kötet azért nagyon érdekes, mert a possessorbeírásban szereplő dátum Dobszai neve mellett, 1544, hiszen 1535 és 1563/65 között a pestis következtében meghaltak vagy elmenekültek a ferencesek Szakolcáról!

Dúsi Jakab (†1640)

1572-ben Szakolcán teljesített szolgálatot. 1602-ben mint prédikátor, 1610-ben mint sacerdos működött Gyöngyösön. 1612-ben Szécsényben szolgált mint definitor, 1616-ban Füleken concionator, majd ismét Gyöngyösön és környékén prédikált. Az 1626-os szakolcai közgyűlésen kinevezték definitorrá, s ebben az évben Szakolcán volt concionátor.²⁸² Innen Szendrőre helyezték át, majd 1629-ben Fülekre. 1631-ben visszatért Gyöngyösre. Egyházi énekeket írt és gyűjtött össze.²⁸³

A szakolcai kolostorba egy Johannes Royardus (*Homiliae in Euangelia dominicalia iuxta literam ... Parisiis, 1550*) kötete került, összesen nyolc könyve ismert (Gyöngyös 7). Egyik könyvét rendtársa, Szelevényi Pál ajándékozta neki.

E(...), Gregorius (16. sz. első fele)

Személyéről nem tudunk semmit. "E" betűvel kezdődő Gergely nem ismert a 16. századból.

A szakolcai kolostorba egy Petrus de Palude (*Sermones thesauri novi de sanctis. Argentinae, 1488*) kötete került.

Gyöngyösi Imre

1565-ben volt Szakolcán mint sacerdos (F(rat)res ad Studium deputati Szakolczae).²⁸⁴ 1579–1583, majd 1629–1632 között miniszter provinciális. 1574-től 1576-ig a jászberényi

²⁸² KARÁCSONYI I. 1923. 437, 449. II. 1924. 50–51, 69, 169, 179, 617. – SOLTÉSZ 1967. 126. – *Chronica seu origo fratrum* 78v – *Liber Tabularum 1523–1647*. 72v.

²⁸³ ERDÉLYI Pál: *A gyöngyösi toldalék*. MKsz 1898. 225–240. – KATONA Lajos: *Adalékok codex-irodalmunk forrásaihoz*. ItK 1901. 447–451.

²⁸⁴ *Chronica seu origo fratrum* 1561/1563. fol. 77. – *Liber Tabularum 1523–1547*. fol. 71.

kolostorban prédikált. 1622–1626, 1632–1635, 1638–1641, 1644–1647 között definítor volt. Ismeretes egy Gyöngyösi Imre, aki Gyöngyösön karmester volt.²⁸⁵

Szokolcával egy Cyprianus-kötet (D. Caecilii Cypriani Episcopi Carthaginensis et Martyris opera. Antwerpen, 1541) hozható kapcsolatba, melynek a következő bejegyzés olvasható: Iste liber e(st) concess. ad usum F(rat)ris Emericj de Gyeongyeos, per Reuerendum P(at)res, F(rat)res Emericum de Thwijs, tunc minister p(ro)uincialem p(ro)uinciae Hungariae ... Anno d(omi)ni 1564. In Zakolcza. Összesen nyolc könyve ismert (Gyöngyös 5, Szatmár 2, Csíksomlyó 1).

Losonczy András

1602-ben a gyöngyösi rendház klerikusa, 1610-ben sacerdos. 1612–1613 és 1612–1616 között definítor volt. 1613-ban prédikátor, 1616-ban a gyöngyösi kolostor gvárdiánja. 1622-ben Szécsényben gvárdián volt.²⁸⁶

A szokolcai kolostorba egy Paratus (Sermones de tempore et de sanctis) kötete került, összesen három ősnymtatványa ismert (Gyöngyös).

Nádasdy Bálint (†1564 k.)

Soltész Zoltánné a legjelentősebb 16. századi ferences könyvgyűjtőként említi.²⁸⁷ Nagy műveltségét, latin, görög és héber nyelvtudását Párizsban szerezte. Gazdag családból származott. Nagybátyja, Erdődi Tamás kisebb vagyont hagyott rá. 1542-ben Tasnádon, majd Nyírbátorban találjuk Báthori András udvari lelkészeként. Báthori öt könyvet ajándékozott Nádasdynak, akinek párizsi tanulmányait is támogatta. 1559-ben galgóczi gvárdián, 1561-ben kormánysegéd, 1564-ben pedig ismét Báthori szolgálatában működött.²⁸⁸

Folytatta a ferencesek krónikáját, amikor megírta rendje történetét 1510-től 1533-ig. Munkájához egy jegyzéket is készített, amelyben összeírta az 1526–1563 között meggyilkolt ferencesek neveit. Irodalmi munkássága és kézírata, melybe teológiai jegyzeteit, latin

²⁸⁵ KARÁCSONYI I. 1923. 422, 424, 436, 445, 525.

²⁸⁶ KARÁCSONYI I. 1923. 437.

²⁸⁷ Fáy Zoltán véleménye szerint nem mondhatjuk, hogy Nádasdy személyében a korszak új könyvgyűjtő típusa jelent volna meg, hiszen könyvgyűjtésének oka nem ismeretes. FÁY 1999. 26.

²⁸⁸ KARÁCSONYI I. 1923. 53, 580–581; 1924. 402, 419. – SOLTÉSZ 1967. 121–122. – SOLTÉSZ 1993. 133–134.

beszédek, prédikációkat, a honfoglalásról és a magyar királyokról összeállított feljegyzéseit írta, igen ismert a szakirodalom előtt.²⁸⁹

Életrajzi adataiból nem derül ki, hogy járt volna Szakolcán.

A szakolcai kolostorba két könyve került: Nicolaus Denyse: *Opus super sententias valde egregium in disciplina Theologie ...* (Lugduni, 1516) és Haymonus episcopus: *Commentariorum in Apocalypsim beati Iohan.* (Coloniae, 1531) című kötete; összesen 29 könyve ismert (Gyöngyös 24, Szatmár 2, Csíksomlyó 1). Topiarius-kötete Gyöngyösi Imrée is volt.

Somlyai Mihály (1578–1653)

1603-ban lépett a ferencesek közé, s még ebben az évben menekült Újlakival Szakolcára, majd innen ment Hradistyére Angyalosi Lajossal. Bécsben elvégezte a hittudományi főiskolát. 1610-ben Szakolcán találjuk mint vikáriust és a kezdő növendékek mesterét. 1616-ban lett először definitor (1622-ig), s ekkor a hradistyei kolostor gvárdiánja is volt. 16²²-ben ő és a szakolcai rendház gvárdiánja volt. 1626-ban továbbra is szakolcai gvárdián, 1626–1629 között provinciális. 1629-ben másodszor választották meg definitorrá a szakolcai közgyűlésen (1632-ig), s szakolcai gvárdiánsága mellett magister juvenorum novitiorum is volt. 1631-ben szakolcai gvárdián és provinciális, 1632-ben ismét ő és gyöngyösi gvárdián, 16³⁴-ben szakolcai gvárdián. 1635–1638 között harmadszor is definitor volt. 1638-ban a sebesi konventben guardianus instituitur volt. 1641-ben harmadszor is szakolcai gvárdián lett. 1642–1644 között füleki gvárdián, 1644-ben másodjára is megválasztották a rend provinciálisának, mely tisztelet 1647-ig töltötte be. Az 1646-os galgóci közgyűlésen mint provinciális elnökölt. 1647-ben, 1649-ben (ekkor negyedszer volt Szakolcán gvárdián) és 1653-ban is Szakolcán volt.²⁹⁰ 1644–1647 között megírta rendje, a szalvatoriánus ferencesek történetét 1517-től

²⁸⁹ DEZSÉRI BACHÓ László: *Gyöngyös város a török hódoltság idejében*. Gyöngyös, 1941. 23. – ASTRİK L. GABRIEL: *The university of Paris and its Hungarian students and masters during the reign of Louis XII. and François Ier*. Notre Dame (Indiana)–Frankfurt am Main, 1986. 141. – KEVEHÁZI Katalin–MONOK István: *A Csongrád Megyei Levéltár ferences kódexe*. In: *Collectanea Tiburtiana: Tanulmányok Klaniczay Tibor tiszteletére*. Szerk. GALAVICS Géza, HERNER János, KESERŐ Bálint. Szeged: JATE, 1991. 65–82. (Adattár 10.) 122. – VIZKELETI András: *Nádasdi Bálint omniáriuma és beszéde a fejedelmi tisztról*. In: *Collectanea Tiburtiana: Tanulmányok Klaniczay Tibor tiszteletére*. Szerk. GALAVICS Géza, HERNER János, KESERŐ Bálint. Szeged: JATE, 1991. 121–128. (Adattár 10.) 121–123.

²⁹⁰ KARÁCSONYI I. 1923. 431, 436–437, 439, 444. – *Chronica seu origo fratrum* Fol. 84, 86, 87v, 89, 90v, 93, 127v. 1652: „Item pie obdormiuit in Domino Rndus Pr. Michael Somliay bis Prouincialis Minister bene

1647-ig. 1631-től gyűjtötte az adatokat. Rendtörténetét a közgyűlések határozataival is kiegészítette.

A szakolcai kolostorba egy Augustinus (*Libellus meditationum*. Velence, 1505) és egy Johannes Michael (*Enchiridion seu manuale quotidianorum exercitiorum spiritualium*. – Coloniae Agrippinae, 1600) kötete került, összesen hat könyve ismert (Gyöngyös 2, Szatmár 1).

Szatmári Mátyás

1544-ben került Kecskemétre hitszónoknak. 1565-ben szécsényi őr lett.²⁹¹

A szakolcai kolostorba egy Alphonsus a Castro (*Adversus omnes haereses libri XIII*. – Coloniae, 1539) kötete került.

Szegedi Ferenc

1644-ben a szécsényi kolostor gvárdiánja, 1646-ban Galgócon volt gvárdián és első szónok, 1647-ben definítor és galgóci gvárdián, Sebesen filozófiai előadó, 1650-ben miniszter provinciális volt, 1651-ben Galgócon filozófiai lektor, 1653-ban harmadszor is provinciális. Az 1654-es galgóci káptalanon ő elnökölt. 1660-ban gyöngyösi gvárdián, 1662-ben a kassai rezidencián definítor és gyóntató, 1663-ban ismét defonítor és a kassai rezidencia prezidense. 1669-ben Szegeden gvárdián és rendes gyóntató. 1672-ben a nagyszőlősi rezidencia prezidense, valamint előadó és szónok. 1674–1676 között secretarius, 1676-ban Gyöngyösön gvárdián, teológiai előadó, szónok és a kordaviselők társaságának igazgatója. 1677-ben szintén gyöngyösi gvárdián és első szónok. 1678-ban lector generalis, első szónok és director congr. S. Antonij et Confessarius F(at)rum.²⁹²

A szakolcai kolostorba egy Alphonsus a Castro (*Adversus omnes haereses libri XIII*. – Coloniae, 1539) kötete került.

moritus flenus? dierum, aetatis sua septuagesimo sexto Anno Sakolczae.” – *Liber Tabularum 1523–1647*. – *Liber Tabularum 1531–1691*.

²⁹¹ KARÁCSONYI I. 1923. 412, 422.

²⁹² *Annales provinciae SS. Salvatoris II*. 1440–1896. –KARÁCSONYI I. 1923. passim.

Szelevényi György

1610-ben Gyöngyösön volt mint klerikus, 1622-ben a szakolcai közgyűlésen választották meg definitornak, s Gyöngyösre helyezték. Az 1616-os szakolcai közgyűlésen a szécsényi rendházba helyezték Nádasdi Gergellyel és Tordai Istvánnal. Ők a „még szigorúbb (reformált) szabályt akarták megtartani”. 1626-ban ő és Szakolcán vikárius és a novíciusok magisztere volt.²⁹³

A szakolcai kolostorba egy Guilelmus Pepinus (*Elucidatio in confiteor Guillelmi Pepin. In qua quaecunque ad Confessionem, ad Peccata Cordis, oris, Operis, et omissionis, ad Contritionem, et ad Satisfactionem spectant, accurate explicantur. Venetiis, 1592*) kötete került, amelyet Velencében vett 1623. augusztus 28-án 3 forintért.

Tövisi Imre

Példátlan módon, s nagy népszerűségének is köszönhetően, kilencszer választották meg miniszter provinciálisnak: 1544, 1548, 1554, 1556, 1561, 1565, 1570, 1572, 1574. 1535-ben a sárospataki, 1539-ben az erdélyi őrség őrének választották meg. 1542-ben definítor lett, 1552-ben Cserőgyi Benedek provinciális helyettese, 1567-ben pedig szakolcai gvárdián volt. Többek között neki köszönhető, hogy fennmaradt az 1542-es nagyváradai káptalan menete, rendtartása.²⁹⁴

Szakolcával egy Cyprianus-kötet (*D. Caecilii Cypriani Episcopi Carthaginensis et Martyris opera. Antverpen, 1541*) hozható kapcsolatba, amely Szatmáron maradt fenn: *Iste liber e(st) concess. ad usum F(rat)ris Emericj de Gyeongyeos, per Reuerendum P(at)res, F(rat)res Emericum de Thwijs, tunc minister p(ro)uincialem p(ro)uinciae Hungariae ... Anno d(omi)ni 1564. In Zakolcza.*

Újlaki Imre (†1607)

Karácsonyi adatai szerint először világi pap volt, s valamelyik székesegyháznál főesperes is volt. Később belépett a ferences rendbe, s sok embert rekatolizált. 1599–1602 között rendje tartományfőnöke, és közben a Szilágy megyei Hadad plébánosa is volt. Wesselényi Ferencné

²⁹³ KARÁCSONYI I. 1923. 443, 524. – *Liber Tabularum 1531–1691*. 228. – *Liber Tabularum 1523–1647*. 85v.

²⁹⁴ *Annales Provinciae SS. Salvatoris II. 1440–1896*. – *Liber Tabularum 1523–1647*. – KARÁCSONYI I. 1923. passim.

Szárkándy Anna birtokára, Hradistyére hívta, hogy az ott élő katolikusok között szolgáljon. 1603-ban menekült Hadadról társaival Székely Mózes csapatai elől Gyöngyösre és Szakolcára. Szakolcáról 1605-ben menekült tovább rendtársaival, köztük Somlyai Mihállyal, Bocskai serege elől. 1605-ben a hradistyei közgyűlésen másodszor is megválasztották provinciálisnak, mely tiszte 1607-ig töltötte be. Ugyanebben az évben a szakolcai rendház gvárdiánja is volt. A következő két évet azzal töltötte, hogy visszaszerezze a szakolcai rendházat.²⁹⁵

A szakolcai kolostorba egy Johannes Ferus [Wild] (*Postillae siue conciones in evangelia et epistolas*. Lugduni, 1558) és egy Franciscus de Cordoba (*Annotationes Catholicae in Religionis articulos a sectarijs controversos, quibus candidus lector dogmatum dissidia haud difficile sedare poterit. Primus articulus de fide*. Viennae Austriae, 1567) kötete került, összesen 14 könyve ismert (Gyöngyös 12).

Wibiera, Sigismundus (1655–17??)

16 éves korában lépett be a ferences rendbe, s korának egyik népszerű előadója lett. Magyarul is beszélt. 1672-ben Galgócon klerikus, 1676-ban Füleken filozófiai tanulmányokat folytatott. 1677-ben Kassán, majd 1678-ban Szakolcán tanult teológiát, s 1680-ban szintén Szakolcán találjuk a teológiát tanulók között. 1682-ben a hradistyei, 1687-ben a szakolcai kolostorban már ő ad elő, mégpedig filozófiát. 1690–1693 és 1702–1710 között miniszter provinciális. 1688-ban ör, 1695-ben Szakolcán teológiát adott elő (*Provinciae Pr. Smae Th(eo)l(og)iae Lector Generalis Act(u)alis*). 1699-ben ismét ör lett. 1701-ben őt küldte ki a rend a mariánus kolostorok látogatására. 1704-ben Szakolcán teljesített szolgálatot.²⁹⁶

A possessorbejegyzések szerint egy Sebastian Heinrich Penzinger (*Bonus ordo triplicis formatae concionis moralis omnia festa sanctorum ... Solisbaci, sumpt. Johannis Leonhardi Buggelii*, 1698) kötete maradt fenn Szatmáron.

²⁹⁵ KARÁCSONYI I. 1923. 422, 427–432. – SOLTÉSZ 1967. 121–122. – SOLTÉSZ 1993. 133–134. – *Annales Provinciae SS. Salvatoris II.* 1440–1896.

²⁹⁶ KARÁCSONYI I. 1923. 141, 437, 439, 494, 498, 510, 513. – *Liber Tabularum 1531–1691. – Liber Tabularum 1655–1696.*

Olvasmányaik

A könyvek nagy része beszédgyűjtemény (postilla, homilia, sermones) és bibliakommentár, tehát olyan könyvek, amelyek a ferences barátok működéséhez nélkülözhetetlenek voltak. A legfontosabb műfajok közé tartoznak, amit az 1662-es jegyzék ismertetésekor is látni fogunk. A könyvek szerzői a középkor és korai újkor legnépszerűbb íróinak számítanak. A ferences szerzetesek könyveik összegyűjtésekor nem a tudományos munkákat részesítették előnyben, hanem az előbb említetteken kívül még a bibliakommentárokat és a vitairatokat is. Könyveik gyarapításakor a napi vallásgyakorlat és a világi papi teendők ellátásához szükséges könyvek beszerzését tartották szem előtt. A kis személyi bibliotékák, akár csak a rendházak gyűjteményi, igazodnak más európai ferences gyűjtemények fő gyűjtőköréhez is, mind a személyeket, mind a tematikát tekintve.

A szerzők

középkor: 4 fő: Augustinus, Cyprianus (2 személy), Haymonis episcopus OSB (ca. 778–853), Petrus de Palude OP (ca. 1280–1342)

15–16. század fordulója: 3 fő: Bernardinus de Busti OFM (ca. 1460–1513), Nicolaus Denyse OFM (†1509), Johannes Paratus

16. századi szerzők: 5 fő: Alphonsus de Castro OFM (1495–1558), Johannes Royardus OFM (ca. 1476–1547), Johannes Wild (Ferus) OFM (1495–1554), Franciscus de Cordoba OFM († after 1578), Guillemus Pepin (†1553)

A szerzőket tehát két nagy csoportra oszthatjuk: középkoriakra (5, 2 fő) és 16. századiakra (5 fő). Amit ki kell emelnünk a személyek esetében, hogy a 12 fő közül 6 ferences. Ez azt is mutatja, hogy csak megszorításokkal ismerhetjük azt el, hogy a ferencesek nagy középkori egyéniségei után (pl. Duns Scotus, Roger Bacon) nem lettek voltak hasonlóan jelentős egyéniségek. A késő középkorban és a kora újkorban is léteztek nagy jelentőségű rendtagok, amit műveik s azok példányszámait tekintve is igazolva láthatunk. Ezek közé tartozik Bernardinus de Busti, Nicolaus Denyse, Alphonsus de Castro, Johannes Royardus és Johannes Wild.

Műfajok

A műfajokat tekintve természetesen a beszédgyűjtemények (sermo, posztilla, homília) a legjelentősebbek, hiszen a ferencesek egyik „fő tevékenységi köre” a prédikálás volt.

A megjelenés helye:

Velence 4, Köln 3, Lyon 2, Strasbourg 2, Antwerpen 1, Bécs 1, Párizs 1.

A könyvek megjelenési helyrangsora tükrözi az európai sémát, amelyek egyben a nagy katolikus nyomdaközpontok is. (Természetesen a rangsor évszázadonként, korszakonként változott.)

Sajnos a hazai ferences könyvjegyzékekre jellemző – s a fennmaradt összeírások is ezt mutatják –, hogy nem adnak pontos bibliográfiai leírást könyveikről, a jezsuitákhoz hasonlóan.²⁹⁷ Csak az 1754-es szakolcai jegyzéken vannak megadva a nyomdahelyek.²⁹⁸

²⁹⁷ Adattár 17/2: az 1632-es és az 16910-es nagyszombati jegyzékek jó példák erre.

²⁹⁸ Kiadása előkészületben: Adattár 19/3.

A szakolcai ferences kolostor könyvtára a 16–17. században

„Si quis liber per industriam: aut per aliam quamque uiam,
 appositus fuerit ad hanc bibliothecam:
 videndum erit, quis sit author, de qua materia tractat:
 sic facile cognoscetur, ad quam classem collocari debeat
 iuxta dignitatem et aestimationem suam.”²⁹⁹

A magyarországi szerzetesrendek kora újkori könyvgyűjteményei

A Magyarországon működő szerzetesrendek könyvei, könyvtárai nagyrészt teljes mértékben megsemmisültek a korai újkorban. Ez nagyrészt a reformáció elterjedésének, terjesztésének és a török pusztításainak lett a következménye. Az igazsághoz hozzátartozik, hogy a protestáns hitre áttért városokból lakosai, amikor elűzték a szerzeteseket, rendházaikat elpusztították, akkor azok könyveinek nagy részét megtartották – tehát a szerzetesek könyvtárai mintegy alapjául szolgáltak a leendő protestáns könyvgyűjteményeknek.

A korai újkorból fennmaradt szerzetesi közösségek könyvtárainak jegyzékei részben már kiadottak, a többi megjelentetése pedig előkészületben van.³⁰⁰ A már kiadott könyvjegyzékek az 1526–1726-os időszakból valók. Az 1726–1750 között készült inventáriumok tovább növelik a fennmaradt anyagok számát, hiszen nem csak a II. Rákóczi Ferenc-féle szabadságharcon vagyunk túl, hanem ez már Mária Terézia korszaka.

Számokban összefoglalva: az 1526–1726-os időszakból 21 bencés (ebből 19 gamszentbenedeki), 1 ciszterci, 4 premontrei, 2 pálos, 1 domonkos, 13 ferences, 17 jezsuita és 4 piarista jegyzék ismert – összesen 63 –, 1726–1750-ből pedig 15 ferences, 1 pálos és 6 piarista – összesen 28. Mindösszesen 85 könyvjegyzéket ismerünk, ami a történelmi ismeretek tudatában nem is olyan kevés.

²⁹⁹ „Ha egy könyv adományozás vagy pedig valamilyen más módon kerül a könyvtárba, azt kell megnézni, hogy ki a szerző és milyen témáról szól. Majd könnyedén megállapítható, hogy melyik osztályba kerüljön tekintélye és tisztelete szerint.” – Részlet az 1662-es szakolcai könyvjegyzék előtt álló könyvtárosi utasításból

³⁰⁰ 1526–1726 között készült, kiadott összeírások: Adattár 11, 15, 17, 18, 19/1. – Adattár 19/3. – VARGA 1991. – VARGA 1998. – FARKAS 2001. A piarista jegyzékeket Koltai András, a pálosokat pedig Knapp Éva rendezi sajtó alá.

Az arányszámok érdekesek, hiszen a középkorban nagy hírnévre szert tett domonkos rend a korai újkorban gyakorlatilag nem létezett. A 16. század elején sorra zárnak be, pusztulnak el a domonkos rendházak (pl. pécsi, szegedi, kolozsvári, sárospataki), a magyarországi rendtartomány 1569-ben szűnt meg. A megmaradt nagyszombati kolostort az osztrák provinciához csatolták. A domonkosok csak 1670-ben, Szombathelyen kezdték meg újra magyarországi működésüket.³⁰¹

Azt is ki kell emelni, hogy a számok híven mutatják az egyes szerzetesi közösségeknek a kora újkori Magyarországon betöltött szerepét, jelentőségét. Ez alapján emelhetünk ki három rendet és három könyvjegyzéket, amelyek hasonló időben is készültek: 1) 1658 Pannonhalma, bencés; 2) 1662 Szakolca, ferences; 3) [1632 és] 1690 Nagyszombat, jezsuita.) Mindez akkor is igaz, ha csak a II. Rákóczi Ferenc vezette szabadságharc előttig, 1700-ig vesszük számba az összeírásokat, s nem számoljuk a 19 garamszentbenedekit, amelyek nagy része az előző évi összeírást ismétli meg.

A *bencések* a középkor legjelentősebb rendje volt Magyarországon is, egészen a koldulórendek megjelenéséig. A 16. században tulajdonképpen megszűnt hazai működésük azáltal, hogy az 1526 előtti negyven monostor a század végére elpusztult vagy üresen állt. A főapátságot a század folyamán többször is el kellett hagyniuk a szerzeteseknek: az épület végvár lett, többször leégett, majd 1594-ben elfoglalták a törökök.³⁰² 17. századi újrakezdésük után – Himmelreich Györgynek és Pálffy Mátyásnak köszönhetően – jelentős könyvanyaggal rendelkeztek. Garamszentbenedeken az 1619–1691 közötti időből több jegyzék is fennmaradt (19), azonban ezeken csak igen kevés könyv szerepel, amelyek többnyire szerkönyvek, beszédgyűjtemények. Ráadásul az egyes összeírások csak ismétlések. Az 1658-as pannonhalmi jegyzék³⁰³ egyedi abból a szempontból, hogy e bencés rendház könyvtára az egyetlen ebben a korban, amelynek anyagáról összeírás maradt fenn. A jegyzéket Magger

³⁰¹ HARSÁNYI Albert: *A domonkos rend Magyarországon a reformáció előtt*. Budapest: Paulus Hungarus: Kairosz, 1999. Reprint kiadás. (Első kiadása: 1938.) 338–341.

³⁰² TÖRÖK József–LEGEZA László–SZACSVAY Péter: *Bencések*. Budapest: Mikes Kiadó, 1996. 33. (Szerzetesrendek a Kárpát-medencében)

³⁰³ Kiad.: RÉCSEY Viktor: *A pannonhalmi Főapátság könyvtárának jegyzéke 1658-ban, Magger András Placid főapát kormányja alatt. – Catalogus librorum omnium conventus S. Martini de S. Monte Pannoniae Anno 1658. Sub. D. Andrea Placido (Magger) eiusdem monasterii archiabbate confectus*. Budapest, 1902. 59 p. – Adattár 19/1. 246–306.

Placid íratta össze. A több mint 2000 tételes anyag 22 szakcsoportba rendezve egy minden szakterületet átfogó könyvanyagot mutat be. Ez a nagy tételszám azért is figyelemre méltó, mert Pannonhalma (akkori nevén Szentmártonhegy) 1594–1638 között szinte teljesen elnéptelenedett, s húsz év múlva már egy több mint kétezer kötetes könyvtárról van tudomásunk. A rend történetírója, Erdélyi László szerint ez az új állomány nem gyűlhetett össze húsz év alatt. „Úgy kell magyaráznunk, hogy a régi készlet fokozatos szaporodása mellett különösen Pálffy Mátyás főapát (1639–1647) és utóda, Magger Placid némileg nyugodtabb kormányzati idejében a könyvtár hatalmasan gyarapodott.”³⁰⁴ Récsey Viktor, a jegyzék első kiadója annak ismertetésében a bencések szorgalmának és tudomány-szeretetének tulajdonítja ezt a rövid időn belül bekövetkezett változást.³⁰⁵ Az állomány nagy része vallási munka. Himmelreich György (1583–1637) korábbi kormányzóapát 1628-ban saját maga összeírt 454 kötetes gyűjteménye valószínűleg bekerült a főapátsági könyvtárba, amit a possessorbejegyzések meg is erősítenek, az 1658-as összeírásban azonban nem szerepelnek. Sólymos László Szilveszter a pannonhalmi könyvtárban folytatott kutatásakor próbálta megkeresni a Himmelreich-köteteket. A katalógusban szereplő műveknek 10–15%-át sikerült megtalálnia. Az előkerült példányok közel felében azonban apja, Tiburtius Himmelreich beírása szerepel.³⁰⁶ Ebben a könyvtárban őrződött meg Otrokócsi Fóris Ferenc (1648?–1718) néhány könyve. Az 1664 körül összeírt jegyzék is Magger Placid idején készült, Weszprémi Sándor (a főapátság jószágkormányzója) készítette ismeretlen céllal (talán kivonat az 1658-as jegyzékből?).

A *ciszterci* szerzeteseknek is alig maradt fenn kéziratos vagy nyomtatott formában valamilyen emléküik, holott a győri egyházmegyei canonica visitációk arról tanúskodnak, hogy hangsúlyosan jelen voltak a világi pasztorációban.³⁰⁷ Könyvjegyzékük a Borsmonostoron 1700 körül írt ismeretes, melyet Chrystomus Hanthaler előljáró íratott

³⁰⁴ *A pannonhalmi Szent-Benedek-rend története*. Szerk. ERDÉLYI László. I. köt. Budapest, 1902. 538.

³⁰⁵ Magyar Könyvszemle 1903. 93.

³⁰⁶ SÓLYMOS László Szilveszter: *Himmelreich György pannonhalmi kormányzóapát (1607–37) könyvtárkatalógusának feldolgozása: Adalékok a Szent Benedek-rend pannonhalmi könyvtárának történetéhez*. Sajtó alá rend. SOMORJAI Ádám. Pannonhalma: Bencés Kiadó, 1998. 199. (Pannonhalmi Füzetek 44.)

³⁰⁷ Josef BUZÁS: *Kanonische Visitationen der Diözese Raab aus dem 17. Jahrhundert*. I–IV. Teil. Eisenstadt, 1966–1969. (Burgenländische Forschungen. Heft 52–55.) – Josef BUZÁS: *Kanonische Visitationen der Diözese Raab aus dem Jahre 1713*. Eisenstadt, 1981. (Burgenländische Forschungen. Heft 59.) passim.

össze.³⁰⁸ A 25 tételes jegyzéken bibliák, szerkönyvek, beszédgyűjtemények, szentek életrajzai, teológiai traktátusok és kegyességi munkák szerepelnek. A könyvek egy része német nyelvű.

Az általános egyházi és szerzeteskanonoki hivatáson kívül a *premontreiek* nagyobb monostorai Magyarországon a hiteles helyi működésben külön hivatást is nyertek. Hazánkban a káptalanok és konventek nagy tekintélye, tagjainak műveltsége, jog- és írástudása, megbízhatósága, házaiknak alkalmassága oklevelek elhelyezésére és megőrzésére voltak azok a tényezők, melyek a hiteles helyi működés alapját, a közbizalmat felénk fordították.”³⁰⁹ Ebben a munkában a leleszi prépostság tagjai is részt vettek. Az 1550-es évekre a monostorok hiteles helyi tevékenysége teljesen elsorvadt. Könyvjegyzéke a leleszi konventnek maradt fenn 1566-ból (29 tétel), 1569-ből (15 tétel), 1700-ból (57 tétel) és az ipolysági 1688-ból (11 tétel).³¹⁰ Teljes könyvjegyzéknek ezek sem nevezhetők, hiszen nagyobb szerepük volt, mintsem hogy csak ennyi könyveik lettek volna – a hiteles helyi tevékenységüket segítő könyvanyag is hiányzik e jegyzékekből. Az első jegyzéket feltehetőleg Bolusich Ágoston, az utolsó prépost halála miatt készítették el. Az összeírók személye is ismert a jegyzék bevezető szövegéből (Pesthy Ferenc és Mathias Wyczmandy).³¹¹ A másik katalógus összeállításának oka a kommandátori rendszer lehetett. Meghalt a prépost 1566-ban, újat pedig nem neveztek ki. A prépostságot ettől kezdve világi személyek birtokolták.³¹² Az összeírók személye itt is ismert.³¹³ A két jegyzéket összevetve kiderül, hogy az „In sacristia inferiori” és a „Catalogus

³⁰⁸ Kiad.: *Lesestoffe in Westungarn II. Frankenstein (Fraknó), Eisenstadt (Kismarton), Güns (Kőszeg), Rust (Ruszt)*. Hrsg. von Tibor GRÜLL, Katalin KEVEHÁZI, Károly KOKAS, ISTVÁN MONOK, Péter ÖTVÖS, Harald PICKLER. Szeged, 1996. 199–200. (Adattár 18/2.)

³⁰⁹ KUMOROVICZ Bernát Lajos: *A leleszi prépostság tagjai és hiteleshelyi személyzete 1569-ig*. In: *Emlékkönyv Szent Norbert halálának 800 éves jubileumára. Fejezetek a magyar premontreiek 800 éves múltjából*. Gödöllő, 1934. Uez. Budapest, 1934. 10.

³¹⁰ Kiad.: Adattár 19/1. 436–439. – Adattár 19/3.

³¹¹ Inventariorum rerum, et bonorum prepositurae Lelezyen(sis) medio Egregiorum Franciscus Pestien(sis), administrator(is) praventuum Sacrae Caes(ariae) Regiaeque Ma(iesta)tis in partibus Regni Hungar(iae) superioribus, et Mathiae Wyczmandj conscriptum.

³¹² KUMOROVITZ Bernát Lajos: *A leleszi konvent országos levéltárának története*. Klny. Levéltári Közlemények 1932. 8.

³¹³ Inventarium Rerum et Bonorum Praepositurae Lelezyensis Medio Egregiorum Mathiae Wyczmandy et Lucae hatj Palathcz de Malcza Aulicorum et Commissariorum Sacrae Caesariae Regiaeque Maiestatis ad assignacionem Reverendo domino Balthasaro Melegh eiusdem Praepositurae lelezyensis delegatorum. die perultima Mensis Junij Anno Domini 1569 Conscriptum.

librorum” címmel ellátott csoportok a két összeírásban teljesen azonosak, s joggal feltételezhetjük, hogy az 1569-es lista egy része az 1566-os átmásolásával készült. Az utolsó csoportokban eltérésekkel találkozunk, a címük sem azonos: "Libri ibidem existentes" és "Catalogus librorum in domo superiori Domini praepositi". A szerzetesi élethez elengedhetetlenül szükséges könyvek olvashatók a jegyzéken: liturgikus könyvek, egyházatyák egy-egy kötete, bibliák (latin és cseh), egyházjogi művek, beszédgyűjtemények, valamint a rend szabályzata. Az 1700-es jegyzéken katolikus teológia, szentbeszéd, történelem, az ipolyságin pedig szerkönyvek, szótárak és grammatikák szerepelnek.

Gyakorlatilag semmit sem tudunk a középkori Magyarországon fontos művelődéstörténeti szerepet betöltő *karthauzi* és *pálos* 16–17. századi könyvtárakról. Ebből a szempontból is igen fájdalmas veszteségünk Budaszentlőrincnek, a pálosok rendi központjának, és az ottani könyvtárnak és levéltárnak a 16. századi pusztulása. Sátoraljaújhelyről egy nyolc tételes kis összeírást ismerünk 1635-ből, amely csak szerkönyveket sorol fel.³¹⁴ A következő pálos könyvjegyzék csak a 18. század elejéről (1727) ismert, ez a horvátországi lepoglavai rendház összeírása.³¹⁵

A *domonkos rend* igen gazdag könyvkultúrájából sem sok emlékünk maradt. Alig vészelte át néhány könyvük ezt a korszakot. Amelyek igazán jelentősek, s átérték a pusztításokat, azok a domonkos apácák számára készült kódexek. „A 15. század második felében hirtelen virágzásnak indult a magyar nyelvű vallásos irodalom,”³¹⁶ melyek nagy részét a 15. század végén, a 16. század elején másoltak. A kódexek a latinul nem tudó apácák, a rendházakban élő, fizikai munkát végző laikus testvérek és néhány világi számára készültek. A kéziratos könyvek nagy része a ferences klarisszáknak és a domonkos nővéreknek íródott. Domonkos pl. a Birk-, Cornides-, Horváth-, Thewrewk-kódex, a Margit-legenda, a Példák könyve. Ezen kódexek fennmaradását a 19. századot megelőzően nagyobb részt csak a véletlennek köszönhetjük. „Azok a kötetek, melyeket sikerült apáca tulajdonosaiknak a törökök elől felvidéki kolostorokba menekíteni, s melyeket még a XVIII. században is

³¹⁴ Kiad.: Adattár 19/1. 435.

³¹⁵ MADAS–MONOK 2003. 63. – KNAPP 1992. 197, 200, 207.

³¹⁶ MADAS–MONOK 2003. 129–130. – HORVÁTH János: *A magyar irodalmi műveltség kezdetei*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1988. 111–120. (Az Akadémiai Kiadó reprint sorozata) – V. KOVÁCS Sándor: *Kolostori műveltség és magyar kódexirodalom (Irodalmi élet a késő középkorban)*. In: Uő: *Eszmetörténet és régi magyar irodalom*. Budapest: Magvető, 1987. 133–141. (Elvek és utak)

használtak vagy legalábbis gondosan őriztek, a század végén, a II. József-féle kolostorfelosztások során szóródtak szét.”³¹⁷ Tudatos összegyűjtésük, felkutatásuk, majd kiadásuk a 19. század harmincas éveiben indult meg.

Könyvjegyzék csak egy, a nagyszombati 1567-es ismert.³¹⁸ Mindössze tíz tételről van szó, ezek is csak szerkönyvek. A Nagyvárad melletti szentjánosi bencés monostorban lakó apácák 1567-ben menekültek Nagyszombatba, s vitték magukkal e köteteket.

A jezsuiták 16. századi alapításuktól kezdve jelen voltak a történelmi Magyarország egész területén, így a Királyi Magyarországon, Erdélyben és a Török Hódoltságban is. Jelentős rendházaik, iskoláik, missziós állomásaik voltak ezeken a területeken, s szabályzataiknak, rendi előírásaiknak (*Ratio studiorum* 1541, 1586) megfelelően gyarapították könyvtáraikat, melyek anyagáról több jegyzéket is ismerünk. Nagyszombaton 1615-ben nyitották meg a jezsuita kollégiumot, „...s egy ígéretes fejlődési szakasszal zárult az Egyetemi Könyvtár korai története, amelynek záróaktusaként megalapították a későbbi egyetemet”.³¹⁹ Nagyszombatban nem alapítottak új könyvtárat, a vágsellyei kollégiumnak ideiglenesen Bécsbe menekített bibliotékájának kötetei kerültek ide. „A nagyszombati kollégium könyvtára eszerint nem csupán jogutódja a sellyeinek, hanem egyenesen a znióváraljai alapokon létesített és az első, 1561-i nagyszombati letelepedés korára visszanyúló, vágsellyei könyvtárral azonos.”³²⁰ Az 1632-es katalógust³²¹ az egyetemalapítás előtt három évvel készítette Némethi Jakab (1573–1644). Nagy valószínűség szerint egy könyvtárrendezéssel egybekötött katalógizálás történt.³²² A katalógus csonka, a címlappal együtt hiányzik az eleje. Az 1690-es összeírás³²³ egy „általános rekatalógizálás eredménye”.³²⁴ Az első jegyzék közel 1500, a második már

³¹⁷ MADAS Edit: *Magyar nyelvű kódexirodalom (1440 k.–1530 k.)*. In: *Uralkodók és korvinák: Az Országos Széchényi Könyvtár jubileumi kiállítása alapításának 200. évfordulójára*. Szerk. KARSAY Orsolya. Budapest: OSZK, 2002. 157.

³¹⁸ Kiad.: ZVARA 1999. Adattár 19/1. 309.

³¹⁹ *Magyarországi jezsuita könyvtárak 1711-ig. II. Nagyszombat 1632, 1691*. Sajtó alá rend. FARKAS Gábor. Szerk. MONOK István. Szeged, 1997. 18. (Adattár 17/2.)

³²⁰ DÜMMERT Dezső: *A budapesti Egyetemi Könyvtár gyűjteményének keletkezése (1561–1635)*. In: Uő.: *Írástudók küzdelmei: Magyar művelődéstörténeti tanulmányok*. Budapest: Panoráma, 1987. 109. – Magyar Könyvszemle 1963. 43–58.

³²¹ Kiad.: Adattár 17/2. 39–151.

³²² Uo. 19.

³²³ Kiad.: Uo. 153–372.

³²⁴ DÜMMERT 1967. 97.

több mint 5000 kötetes. Az igen tagolt könyvjegyzék, a közel 25 szak jó alap arra a vizsgálatra, hogy megismerhessük a jezsuita mentalitást, szemléletet, műveltséget. Gulyás Pál azonban kezdetlegesnek véli az 1690. évi jegyzék szakrendszerét,³²⁵ mert szerinte az egyházi és a világi tudományok keverednek, nem válnak el egymástól. Összesen tizenhét jezsuita könyvjegyzéket ismerünk a 16–17. századból, jelentőségében (tartalmi, számbeli) természetesen egyik sem múlja fel a nagyszombatiakat.

A 17. század közepétől Magyarországon is jelen lévő és sikeres *piaristák* első rendházukat Podolinban alapították (1642). Sokáig úgy tudtuk, hogy egyik piarista könyvtárról, így a podoliniról sem, maradt fenn könyvjegyzék – a közelmúltban azonban több összeírás is előkerült, összesen tízet ismerünk. A podolini bibliotékának ismeretes a szakrendje, s az is, hogy 1691-ben már 31 szakba rendezték könyveiket (1619 kötet). Tanító rend lévén iskolát is működtettek 1643-tól a rendház mellett. Eleinte csak grammatikai, majd később poétikai és filozófiai osztályokat is indítottak. Könyveiket úgy szerezték be, hogy állományuk az oktatás segítségére legyen. Nagy hangsúlyt fektettek tehát a retorikai, a történelmi, a drámai művek, továbbá a költészet témakörébe tartozó könyvek beszerzésére. A könyvek eredetének megállapítására a possessorbejegyzések nyújtanak segítséget, melyek segítségével Holl Béla 105 példányt meg is talált.³²⁶

*

A *ferencesek* magyarországi jelentőségét az is mutatja, hogy időszakunkból (1526–1750) nekik maradt fenn a legtöbb könyvjegyzékük, összesen 29. A 16. századból egy sem ismert, a 17. századból 9 – Gyöngyös 1, Kassa 2, Németújvár 3, Sümeg 1, Szokolca 2 –, a 18. századból pedig 20: Beszterce 1, Brod 1, Buda 2, Csíksomlyó 2, Eperjes 3, Kismarton 1, Kolozsvár 1, Mikháza 1, Nagybánya 1, Németújvár 3, Sümeg 1, Torda 3. A felsorolt nevek világosan mutatják, hogy a jegyzékek azon rendházak gyűjteményéről maradtak fenn, amelyek fontosabb szerepet töltöttek be a rend életében, s azt is, hogy melyik korszakban. Szokolca a 17. században volt Gyöngyös mellett a legfontosabb rendház, s jegyzéke is ebből a korszakból ismert (1662). Sajnos az egyik legfontosabb 16–17. századi központ, Gyöngyös

³²⁵ GULYÁS Pál: *A könyv sorsa Magyarországon III.* Budapest, 1961. 186.

³²⁶ HOLL 1992. 58–88.

könyvállományáról csak egy 232 tételes jegyzék ismert, ami valószínű, hogy nem a teljes könyvállományt tükrözi. Érdekes azt is megnézni, hogy az egyes kolostorok mely ferences tartományhoz tartoznak: – szalvatoriánus: Gyöngyös, Kassa, Szakolca, – mariánus: Beszterce, Buda, Eperjes, Kismarton, Kolozsvár, Nagybánya, Németújvár, Sümeg, – erdélyi (stefanita): Csíksomlyó, Mikháza, Torda, – bosnyák: Brod. A névsor azt is jelzi, hogy a mariánus ferencesek ismét legalább olyan népszerűek lettek, mint a szalvatoriánusok. A 17. század elejétől folyamatosan erősödtek meg, majd a török kiűzése után, s főként a 18. század első felétől kezdve vett nagyobb lendületet fejlődésük.

A továbbiakban bemutatjuk a szakolcai ferences könyvtár történetét, a rekonstrukció forrásait, szakrendszerét, a művek szerzőit, tartalmi, szerkezeti sajátosságait, a gyűjtemény használatát. (Hasonló jellegű dolgozatok már születtek, leginkább az *Olvasmánytörténeti Dolgozatok* és a *Kárpát-medence kora újkori könyvtárai* sorozat keretében.)³²⁷

³²⁷ VARGA 1991, 1998. – FARKAS 2001. – Továbbá: KNAPP 1992. 193–216, 313–327.

A szakolcai ferences könyvtár története

A kolostort 1467-ben alapították, az első ismert könyvjegyzék azonban csak 1662-ből ismert, korábbi összeírásról sajnos nincs semmilyen adatunk. Pedig a ferencesekre is igaz az, hogy egy új kolostor létrehozásakor igyekeztek minél hamarabb egy könyvtárat kialakítani, s azt gyarapítani. Már a 16. században is jelentős bibliotékával rendelkeztek a barátok, hiszen az 1662-ben összeírt gyűjtemény nem lehet előzmények nélküli. Még az a néhány év, amikor a pestis és az átvonuló hadi csapatok miatt el kellett hagyniuk a kolostort, s az üresen állt, sem vethette igazán vissza a gyarapodást.³²⁸ Valószínűleg a patrónusok adományokkal is segítettek őket. A 16. század közepi pusztulás, majd Bocskai hadainak rombolása után a legnagyobb pusztulás akkor történt, amikor 1729-ben leégett a kolostor és a templom. A könyvek egy része megsemmisült, egy másik része pedig a plébánia könyvtárába kerülhetett. Majláth Béla ottani kutatásakor több olyan kötetet is talált, amelyekben a rendház beírása szerepel. (Természetesen ez nem jelenti azt, hogy korábban ne kerülhettek volna könyvek a plébániára a kolostorból.)

Források

A közel kétszáz év alatt nem túl sok adat, forrás maradt fenn a könyvtárra vonatkozóan. Ami van, azt részben a ferences possessorok szolgáltatják. A beírás és a megjelenés dátuma segítséget ad arra vonatkozóan, hogy mely könyvek is lehettek meg az egyes korszakokban. A rendi krónikákban, tabulákban találunk még néhány adatot.

A Szakolcáról elkerült kötetek (a rendek feloszlatása után) különböző ferences rendházakban, intézményekben maradtak fenn, ezek közül a legjelentősebb a Slovenská národná knižnica. Több kötet került elő még Gyöngyösről,³²⁹ Csíksomlyóról³³⁰ és Szatmárról.³³¹ A kiadott³³² és a hozzáférhető anyagok között sikerült néhány olyan kötetet

³²⁸ *Chronica seu origo Fratrum*, fol. 81.: „...et iterum eodem Anno milites Imperatoris Rudolphi expugnarunt Civitatem Zakolczensis et totam deuastarunt et fratres ex Monasterio eiecerunt Omnibus Libris et alijs supellectilibus destructis.”

³²⁹ SOLTÉSZ 1967. – SOLTÉSZ 1993.

³³⁰ KEVEHÁZI–MONOK 1985. – KEVEHÁZI–MONOK 1991. – MUCKENHAUPT Erzsébet adatai.

³³¹ NAGY Júlia: *Ferences könyvkincsek a szatmárnémeti Szent János Apostol és Evangélista rk. plébánián*. [CD-ROM]

találni, amelyben vagy a szakolcai ferences rendház, vagy az egyes ferencesek (akik Szakolcán is szolgáltak) tulajdonosi bejegyzése szerepel.³³³ A kolostor neve különböző formában szerepel: Con(ven)tus Zakolczen(sis), Conuentus Zakolcensis 1602, Conuentus Zakolcensis 1648, Conuentus Szacolcensis, Conuentus Szakolczen(sis), Conuentus Szakolcensis, Conuentus Sakolczen(sis), Conuentus Szakol(censis) A(nn)o 1671, Conuentus Szakolcensis 1685, Conuentus Szakolcensis A(nn)o 1689 Die 4 Aprilis. A kolostor neve mellé csak ritkán írták a beszerzés vagy a könyvtárba kerülés dátumát.

A szakolcai ferences könyvtár legfontosabb forrása az a kézirat, amely szerencsére ma is megvan, az Országos Széchényi Könyvtár őrzi.³³⁴ A kódex ismertetését Majláth Béla, a Könyvtár egykori főigazgatója közreadta a Magyar Könyvszemlében.³³⁵

A kéziratot 1882. június 3-án vette meg a Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtári osztálya László Béla magyar királyi honvéd alezredestől.³³⁶ Hozzá „...az erdélyi részekből került az eladó úrnak nagy atyjához”.³³⁷ A jegyzéket 1662-ben kezdték el írni, s a beírások 1783-ig tartanak. A negyedréti alakú kötetben 93 írott és 102 üres lap van. Kötése 17. századi préselt kemény bőr, melynek elülső fedele „beégetett aranyozású ékítményeket, arabeskeket tüntet fel”. A lapok szélei aranymetszetűek.

Majláth valószínűnek tartja, hogy a kötet már 1784-ben, tehát az utolsó beírást követő évben, kikerült a kolostorból, hiszen ebben az évben is történtek beszerzések az új jegyzék szerint, ezek azonban nem szerepelnek ott.

A könyvjegyzék 1251 kötetet ír le 1071 tételben.³³⁸ A korszak gyűjteményei közt a jelentősebb könyvtárak közé sorolhatjuk be a szakolcait, hiszen nem igazán gyakori az ezer

³³² *Tlače 16. storočia* 1993. – Vševlad Jozef GAJDOŠ: *Skalicki inkunabuly*. Skalica, 1972. – Imrich KOTVAN: *Inkunabuly univerzitnej knižnice v Bratislave*. Bratislava 1960. – Imrich KOTVAN: *Inkunabuly na Slovensku*. Martin, 1979. 556 p. – Imrich KOTVAN: *Slaviká XVI. storočia Univerzitnej Knižnice v Bratislave Slavica saeculi XVI*. Bratislava: Univerzitná Knižnica v Bratislava, 1981. 186 p. – Imrich KOTVAN– Eva FRIMMOVÁ: *Inkunabuly zo slovenských knižníc v zahraničných inštitúciách*. Martin, 1996. 224 p. – Marta ŠTURDIKOVÁ: *Katalóg tlači 16. storočia františkánskej knižnice v Hlohovci*. Martin, 1970. (Slovenské knižnice. Zväzok 6.)

³³³ ZVARA Edina: *Magyarországi ferences possessorok a 16–18. században*. Kézirat

³³⁴ OSZK Quart. Lat. 2119.

³³⁵ MAJLÁTH 1882. 298–305.

³³⁶ „László Béla Urtól Nagy Károlyból, a szakmunkák pénztárából megvásároltatott. 1852. jun. 5.” OSZK Quart. Lat. 2119.

³³⁷ Uo. 289.

³³⁸ Az 1662 után beírt gyarapodásokat nem számoltuk.

kötet feletti gyűjtemény. A többi szerzetesrendi gyűjteményekkel összehasonlítva azt mondhatjuk, hogy az 1632-es (1489 tétel), az 1690-es nagyszombati jezsuita (5331 tétel) és az 1658-as pannonthalmi bencés (2037 tétel) után következik, ami szintén a szakolcai ferences kolostor jelentőségét mutatja.

Az összeírásokról

Az 1662-es összeírás előtt egy olyan beírás szerepel, amely nemcsak a kolostor, hanem az egész ferences könyves kultúra szempontjából jelentős forrás. Két pontban foglalja össze mondanivalóját a jegyzék összeírója. Először is, ha egy könyv adományozás vagy pedig valamilyen más módon kerül a könyvtárba, azt kell megnézni, hogy ki a szerző és milyen témáról szól. Majd könnyedén megállapítható, hogy melyik osztályba kerüljön tekintélye és becsé szerint. Másodszor, ha a tartományi káptalan vagy egy időközi közgyűlés megváltoztatja a helyi előjáró személyét, mint az lenni szokott, ilyenkor, ha valamelyikük igyekezett a könyvtárt a könyvvállomány fejlesztésével gazdagítani és szépíteni, akkor nem szükséges az utólag felvett könyvek katalógusát befűzni, hanem mindegyik előjáró hivatali idejének végén a könyvtáros tegye egy tartóba a meglévő katalógus után. És ugyanígy a beszerzett könyvek mennyiségét is a következőképpen: a gvárdián hivatali idejében, ebben és ebben az évben, stb. szerezték be, gondoskodtak róla, támogatták. Új vagy régi kötetek beszerzés, adományozás vagy más efféle módon kerültek ide, stb. Ekképpen könnyűszerrel lehet leltárt tartani az összes könyv fölött erőfeszítés nélkül.³³⁹

³³⁹ Praemittendum duxj hic Duo Aduertenda, amice Lector. *Primum*: Si quis Liber per Industriam: aut per aliam quamque uiam, appositus fuerit ad hanc Bibliothecam: Videndum erit, quis sit Author, de qua Materia Tractat: Sic facile cognoscetur, ad quam Classem collocarj debeat, iuxta dignitatem et aexistimationem Suj. *Secundum*: Mutatis Superioribus Localibus (ut moris est) per Capitulum Prouinciale, uel Congregationem intermediam: Si quis eorum Studuerit Bibliothecam honorare, et magnificare augmentando libros ad illam, non erit necesse texere nouum Cathalogum illorum Librorum appositorum, Sed in fine officij cuiusuis Superioris, Bibliothecarius Studeat in albo apponere post praesentem Cathalogum, consequenter Numerum librorum procuratorum: nempe: Guardianatus tempore, talis M. V. P. Patris, etc. Anno talj: etc. Procuratj sunt: uel, auitj: aut appositj per Industriam: uel alio modo Librj huiusmodj. etc. Et sic facillime poterit haberj Inuentarium omnium Librorum, sine labore. Haec praemittere iudicaui pro praesentj. Bene Valeas.

A leírások oldalanként két hasábos formában helyezkednek el a fő és az alszakok megjelölése után. Először a tételszám, majd általában a cím a szerző megjelölésével és a méret szerepel.³⁴⁰

Ritkán, de előfordul, hogy megjegyzések kerülnek a leírások után: pl. Manipulus Concionum Funerarium: Dubitatur, Vtrum sit Auth(or) Librj Catholicus in 8;³⁴¹ Laurentij Leandrj Sacerdotis Magsopust(?): Valet pro Concjonatoribus in 4;³⁴² Ioannis Kocyn De Prouidentia Dej est Author Secularis: An uero Catholicus; Censura tu Lector et cognosces in 8;³⁴³ Opowinnostech Krestianskych Matthaej Sacerdotis: Videtur mihj quod hic Liber sit editus ab haeretico Lector iudicet in 8;³⁴⁴ Nowe Peselstwij, Liber bonus sed lacer in 8;³⁴⁵ Gulielmj Postelij Compendium Cosmographiae. Est prohib(itus). Item Nonnus Panopolitanus Poeta. Non est prohibitus in 4.³⁴⁶

Néhány esetben szerepel olyan hozzáírás az egyes szakokhoz, amelyek azt mutatják, hogy a jegyzékhez 1662 után is hozzáírtak: 1676-ban *Franciscus Bartosowicz* hat könyvet adományozott a szakolcai ferenceseknek, melyek témájuknak megfelelően vannak az egyes szakokba beosztva: Anno 1676. A. R. D. Franciscus Bartosowicz donauit Conuentui Szakolczensi 1) Homilias SS. Ecclesiae Doctorum Hieronimi etc. in folio, 2) Item Nouum Testamentum; 3) Aristotelis Opera, 4) Physica Christiana in 8, 5) Philosophia Masirij in 4or tomis omnes sunt in f., 6) Vocabularium Graecum et Judaicum Georgij Pasor.³⁴⁷

Az 1681-től vezetett összeírások, leírások formájukban már eltérnek az előzőektől: megszűnik a szakrendszer és a kéthasábos forma. 1681 és 1754 között többször is feljegyezték, hogy milyen kötetekkel gyarapodott a bibliotéka, mely könyveket költették be, és általában feljegyzik, hogy mindez kinek a gvárdiánsága alatt történt:

³⁴⁰ A könyv méretének megadása nagy segítséget jelent a kötetek, kiadások azonosításakor.

³⁴¹ *Libri Septimae Classis (Sub Tertio Titulo) Bohemicj Morauicjque Concionum Et Controuersiarum Item Spirituales*, 9. tétel. ZVARA 1999. Adattár 19/1. 360.

³⁴² Uo. 18. tétel. ZVARA 1999. Adattár 19/1. 361.

³⁴³ Uo. 20. tétel. ZVARA 1999. Adattár 19/1. Uo.

³⁴⁴ Uo. 26. tétel. ZVARA 1999. Adattár 19/1. Uo.

³⁴⁵ Uo. 27. tétel. ZVARA 1999. Adattár 19/1. Uo.

³⁴⁶ *Libri Septimae Clasis (Sub Septimo Titulo) Graeci Diuersorum Authorum*, 4. tétel. ZVARA 1999. Adattár 19/1. 363.

³⁴⁷ *Libri Primae Classis (Sub Secundo Titulo) Expositorum Sacrae Scripturae, Libri Sextae Classis (Sub Secundo Titulo) Philosiphicj, Libri Septimae Clasis (Sub Septimo Titulo) Graeci Diuersorum Authorum*. ZVARA 1999. Adattár 19/1. 326, 353, 363.

1. Libri procurati sunt 1681 – 17 tétel³⁴⁸
2. Nouiter Comparati et Compacti ab Anno 1692. usque ad 1699 – 51 tétel³⁴⁹
3. Anno 1710 sub Gvardianatu P. Godefridi Mayer procurata ... – 1 tétel³⁵⁰
4. Anno 1712. sub Gvardianatu ejusdem P. Godefridj procuratum est ... – 2 tétel³⁵¹
5. Anno 1715 sub Gvardianat fr(atr)is Philippi Vessely procuratus est ... – 11 tétel³⁵²
6. Anno 1716 et 1717 – 13 tétel³⁵³
7. Anno 1718 Sub Gvardianatu P(at)ris Bartholomaei Rozborzil procurati – 2 tétel³⁵⁴
8. Anno 1720 sub Gvardianatu Fr(atr)is Conradi Polony procurati – 4 tétel³⁵⁵
9. Anno 1722 Sub Gvardianatu fr(atr)is Philippi Vessely – 11 tétel³⁵⁶
10. Libri ab Adm(odum) R(evere)ndo Nobili doctissimo ac Eximio D(omi)no Christiano Dominico Kirchsteiner p(ro) t(empore). Miloticensium Curato Zelantissimo Conventui Szakolczensi F(rat)rum Minorum S. Franc(isci) Reformatorum sub Gvardianatu M. V. P. Philippi Weszely A(nn)o 1722 intuitu ducentarum Missarum oblati quarumjam centum persolutae sunt reliquae vero centum post pium ejus obitum persolvendae restrand obijt Anno 1734. die 12 februarij Stražniczij et ... missae pro eo sunt absolutae³⁵⁷

Ebben az összeírásban nyelv és méret szerint vannak a könyvek leírva, s az összeíró megadja a kötetszámokat is:

Libri in Folio Latini – 21 tétel

Libri Latini in 4to – 41 tétel

Libri Latini in 8vo – 86 tétel

Libri Germanici in Folio – 5 tétel

Libri Germanici in 4to – 22 tétel

Libri Germanici in 8vo – 5 tétel

³⁴⁸ OSZK Quart. Lat. 2119. 28r

³⁴⁹ 29r–30v

³⁵⁰ 30v

³⁵¹ Uo.

³⁵² Uo.

³⁵³ Uo.

³⁵⁴ 31r

³⁵⁵ Uo.

³⁵⁶ Uo.

³⁵⁷ 35r–39v

11. Anno 1727 Comparatus est liber ... – 7 tétel³⁵⁸
12. Anno 1729 procurati sunt industriam P(at)ris Matthaei Moczak SS. Th(eo)l(og)iae Lect(or)is libri sequentes – 10 tétel³⁵⁹
13. Anno 1731 Procurati sunt libri sequentes – 10 tétel³⁶⁰
14. Anno 1732 Procurati sunt sequentes – 6 tétel³⁶¹
15. A(nn)o 1733 Procurati sunt – 10 tétel³⁶²
16. Anno 1745 et 1745 Procurati sunt libri sequentes – 29 tétel³⁶³
17. A(nno) 1747 – 11 tétel³⁶⁴
18. 1748 – 5 tétel³⁶⁵
19. Anno 1749 accepti sunt post fata A. R. D(omi)ni Martini Bribila qvondam Capellani Sassiniensis sequentes – 21 tétel³⁶⁶
20. Anno 1754. Sub Guardianatu MVP. Pauli Salajka accepti sunt Libri sequentes:³⁶⁷ – ezen összeírás ismét szakokba osztva jegyzi fel az egyes köteteket, azon belül pedig méret szerint: 2002 tétel

Minden valószínűség szerint az a könyvanyag szerepel a jegyzéken, amely a könyvtárban volt elhelyezve. Azonban egy kolostorban a könyvtáron kívül több helyen is voltak könyvek, úgymint a kóruson, a sekrestyében a liturgikus könyvek egy része, a refektóriumban azok a kötetek, amelyekből az étkezések alkalmával felolvastak, a scriptoriumban (ha volt) a másolandó és a másolt művek, az infirmáriumban a herbáriumos könyvek, s a szerzetesek celláiban azok, amelyeket a ferencesek kikölcsönöztek. Sajnos Szakolca esetében ez utóbbiak sincsenek külön összeírva, s a magyarországi szerzetesek, köztük a ferencesek esetében nem is jellemző ez. Két kivételt ismerünk, Csíksomlyó (1727, 1734)³⁶⁸ és Mikháza (1732)

³⁵⁸ 40r

³⁵⁹ 40v

³⁶⁰ 41r

³⁶¹ Uo.

³⁶² 41v

³⁶³ 42r-v

³⁶⁴ 42v-43r

³⁶⁵ 43r

³⁶⁶ 43r-v

³⁶⁷ 43v-94v

³⁶⁸ Kiadásuk előkészületben: Adattár 19/3. – MUCKENHAUPT Erzsébet. *A csíksomlyói ferencesek könyvjegyzékei*

összeírásait,³⁶⁹ mely jegyzékek a fentebb felsorolt helyek szerint tartalmazzák az összeírt műveket.

1717, 1734. Szerk. MONOK István. Budapest: OSZK. (A Kárpát-medence kora újkori könyvtárai)

³⁶⁹ ZVARA 1999. Adattár 19/3.

Az 1662-es jegyzék szakrendszere és jellemzése

Az 1662-es szakolcai ferences könyvjegyzék szakrendszere az egyik leglogikusabban megalkotott beosztás, a korban Magyarországon egyedinek mondható – s nem található olyan rendi konstitúció, amely előírná e felosztást. A könyvek rendszerezésének ezen tematikája a középkorban kialakult,³⁷⁰ s a korai újkorban átalakult tudományfelosztáson alapul. Az igen részletes felosztás a hagyományos szakokon kívül annak eredménye, hogy egy viszonylag nagy gyűjteményről van szó. Ahhoz, hogy ez a nagy gyűjtemény kezelhető, jól áttekinthető legyen, szükség volt egy ennyire alapos rendszerezésre.

Az egyes könyvek hét főszakban (classis), azon belül harminc alszakba (titulus) vannak beosztva:

<i>Libri Primae Classis (274 tétel, 324 kötet)</i>	tételszám	fennmaradt kötetek ³⁷¹
Sub Titulo Sacrorum Bibliorum Latinorum	32	11/2
Biblia Bohemica reperiuntur Nr. 4. Omnia in folio	4	
Biblia Hungarica reperiuntur Nr. 3. Omnia in folio	3	

³⁷⁰ A középkori tudományfelosztás említésekor általában csak Aquinó Szent Tamás nevét szokták megemlíteni, de sem a pontos hivatkozást, sem pontosan azt, hogy mit is jelentett nála a tudományok felosztása, nem szokták idézni: Vajon a szent tudomány tényleg tudomány-e? „Válaszull azt kell mondanuk, hogy a szent tudomány tényleg tudomány. Ám tudnunk kell, hogy a tudományoknak kétféle neme van. Egyes tudományok az értelem természetes fényénél megismerhető alapelvekből indulnak ki, mint az aritmetika, geometria és hasonlók. Más tudományok viszont náluk magasabb rendű tudományok fényénél megismerhető alapelvekből indulnak ki, mint a perspektíva tudománya a geometria által és a zene tudománya az aritmetika által megismert alapelvekből, *s ily módon a szent tudomány tényleg tudomány, mivel magasabb rendű tudomány fényénél megismert alapelvekből indul ki.* Ez a magasabb rendű tudomány Isten és az üdvözültek tudása. Ahogy a zenetudomány elfogadja azokat az alapelveket, amelyeket az aritmetikustól kapott, éppen úgy a szent tudomány is elfogadja azokat az alapelveket, amelyeket neki Isten kinyilatkoztatott.” Kiad. AQUINÓI SZENT TAMÁS: *A teológia foglalat. Első rész. = Summa Theologiae. Prima Pars. Quaest. Art. 1. Ford., az előszót és a jegyzeteket írta TUDÓS-TAKÁCS János.* Budapest: Telosz Kiadó, 1994. 25.

³⁷¹ Az adatok csak részadatok, a fennmaradt kötetek felkutatása további kutatómunkát igényelnek. A legtöbb kötet a Szlovák Nemzeti Könyvtár anyagának vizsgálatából kerülhet elő. Az első szám a ténylegesen fennmaradt, beazonosított kötetek számát jelenti, a perjel utáni pedig csak a valószínűsített köteteket, a mert a méret nem egyezik. Ez általában az összeíró hibája szokott lenni, ezért mindenképpen mérvadónak érezzük ezen számadatok feltüntetését.

Sub Eodem Primo Titulo Libri Concordantiarum Sacrae Scripturae	6	1/-
Sub Secundo Titulo: Expositorum Sacrae Scripturae	19	2/2
Sub Tertio Titulo: Sanctorum Patrum	17	1/4
Sub Quarto Titulo: Asceticorum Scriptorum Ecclesiasticarum Catholicorum	33	3/3
Sub Quinto Titulo: Praedicatorii concertantes Divinum Officiorum quoad Rubricastam Breviarj quam Missalis et quoad Caeremonias	19	-/-
Sub Sexto Titulo: Sacrorum Meditationum	41	1/1
Sub Septimo Titulo: Spirituales	100	3/2

Libri Secundae Classis (172 tétel, 229 kötet)

Sub Primo Titulo: Theologici Speculativi, item et Morales	43	3/2
Sub Secundo Titulo: Controversiarum	57	2/-
Sub Titulo Tertio: Casistarum	42	2/3
Sub Quarto Titulo: Regularum	21	1/1
Huc pertinet collocare Libros Sequentes	7	-/-
Huc etiam pertinet collocare Libros Statutorum seu Actuum Diuersorum Ordinum	9	-/-

Libri Tertiae Classis (151 tétel, 163 kötet)

Sub Quinto Titulo: Concionatores Postillatores, Homiliastae et Sermonistae	151	14/4
--	-----	------

Libri Quartae Classis (79 tétel, 81 kötet)

Sub 1 Titulo: Historiarum Sanctorum seu uita aut Exempla patrum	34	-/-
Sub 2. Titulo: Historiarum Profanarum Authorum Diversorum	45	2/3

Libri Quintae Classis (16 tétel, 18 kötet)

Sub Titulo: Iuris Prudentiae utriusque. Item Libri Practicae		
--	--	--

Criminalis. Item Libri Concilij Tridentini, Et aliorum Conciliorum Sacrorum	16	3/-
<i>Libri Sextae Classis (196 tétel, 247 kötet)</i>		
Sub Primo Titulo: Medicinales	17	1/-
Sub Secundo Titulo: Philosophici	65	2/1
Sub Tertio Titulo: Astronomici, Cosmographici, Geographici, Mathematici	9	-/-
Sub Quarto Titulo: Poetici a Nostratibus editi	32	1/2
Sub Quinto Titulo: Rhetorici et oratorij a nostratibus editi	8	-/-
Sub 5 Titulo et Oratorij	13	3/-
Sub Sexto Titulo: Epistolarum	17	1/-
Sub Septimo Titulo: Grammaticales	18	1/-
Sub Octavo Titulo: Calepini Vocabularij, Dictionarij, seu Repertorij	18	2/2
<i>Libri Septimae Classi (183 tétel, 189 kötet)</i>		
Sub Primo Titulo: Pure Latini Hungaricj	12	-/-
Sub Secundo Titulo: Pure Hungarici Idiomatis	72	-/-
Sub Tertio Titulo: Bohemici, Moravicique Concionum et controversiarum. Item Spirituales	38	-/1
Sub Quarto Titulo: Libri Bohemici non Sacri, aut non Spirituales	16	-/-
Sub Quinto Titulo: Germanicj Varij	12	-/-
Sub Sexto Titulo: Polonicj Varij	5	-/-
Sub Septimo Titulo Graeci diversorum authorum	27	2/-
Mindösszesen:	1071 tétel	62/33
	1251 kötet	

Az első helyen bibliák (latin, cseh és magyar nyelvű), konkordanciák, az egyházatyák írásai, aszketikus munkák, liturgikus, majd meditációs és spirituális könyvek állnak. A második osztályban találjuk az erkölcszotológiával, a hitvitázás tudományával foglalkozó munkákat, valamint a regulákat. A harmadik csoportban beszédgyűjtemények, a negyedikben

a történelmi művek, az ötödikben jogi munkák, a zsinatok határozatai (külön a Trentói Zsinat határozatai), statutumok és konstitúciók vannak. A hatodik és a hetedik szakokban azon könyvek találhatóak, amelyek egy humanista könyvtárban előkelőbb helyet foglalnak el.³⁷² Az előbbiben találjuk összesűrítve az orvosi, a filozófiai, az asztronómiai, a kozmográfiai, a geográfiai, a matematikai, a poétikai és a retorikai munkákat, a levélgyűjteményeket, valamint a nyelvtankönyveket és a szótárakat, a repertóriumokat; az utóbbiban pedig hungarikumokat, cseh, német, lengyel és görög nyelvű könyveket. A szakok és alszakok nagy része tehát vallási jellegű, kisebb része pedig világi. A humanista szakok – természetesen – jelen vannak, de mivel ez egy szerzetesi közösség szakrendszere, így érthető, hogy nem ezek állnak a jegyzék elején.

Ferences könyvjegyzékek a tizennegyedik századtól ismertek. Az összeírások mutatnak ugyan hasonlóságot a másik legjelentősebb kolduló rendével, a dominikánusokéval, azonban mégis más jellegű gyűjteményekről van szó. Több jegyzéket³⁷³ vizsgálva azt mondhatjuk, hogy nagyobb hangsúly a morálteológián, az egyházatyák írásain (leginkább Ágoston (354–430) és Nagy Szent Gergely (kb. 540–604), valamint Jeromos (340 k.–419/420), Ambrus (339?–397), Johannes Damascenus (670 k.–750 k.), Isidorus (kb. 560–636)) van. Leginkább a beszédgyűjteményeket kell kiemelni, amelyek minden korszak ferences könyvtárában nagy számban találhatók meg.³⁷⁴ Ennek logikus magyarázata a kolduló rendek által kialakított új típusú prédikációkban rejlik.

Korábban a *prédikáció* a püspökök feladata volt. Gyakran előfordult azonban, hogy a püspökök sok elfoglaltságuk miatt nem tudtak prédikálni, ezért III. Ince pápasága alatt az

³⁷² Pl. Hartmann Schedel könyvtárának szakrendszere: In *loica libri*; *Libri rhetorice*; *Libri astronomie, astrologie et mathematici*; In *philosophia libri*; In *naturali*; In *moralis philosophia*; In *arte humanitatis libri*. *Opera Tullii*; *Poete et oratores*; *Historici Greci Latini veteres*; *Moderniores historici*; *Cosmographi et geographi*; *Libri medicinales et ad sacram medicinam utiles*; In *cirurgia*; *Libri iuris*; *Sancti codices historie sancte theologie veritatis*; *Libri, qui in non subsunt ordini premissis*. *Orationalia*; *Libri a paucis legendi*; *Libri naturales et mathematici*; *Libri alchemie et distillationum*; *Libri usuales de liberalia inferiori*; *Libri vulgares in lingua Theotonica*. In: Paul RUF: *Mittelalterliche Bibliothekskataloge Deutschland und der Schweiz*. Vol. III. Munich, 1939. 807–839.

³⁷³ Regensburg 1347, Pisa 1355, Gubbio 1360, La Verna 1372, Padova 1396, Candia 1417, Bologna 1421, Firenze 1426, Padova 1449.

³⁷⁴ HUMPHRIES 1964. 99–118. – K. W. HUMPHRIES: *The Library of the Franciscans at the convent of St. Anthony, Padua at the Beginning of the Fifteenth Century*. Amsterdam, 1966. 206 p.

1215-ös IV. lateráni zsinat úgy határozott, hogy a püspökök „...vegyenek maguk mellé alkalmas, munkabíró és jószavú férfiakat, akik a prédikáció szent feladatát üdvösen elvégzik, ... s akik a rájuk bízott híveket szóval és példával egyaránt építik”.³⁷⁵ A küldetés beteljesítői a domonkos és a ferences rend tagjai lettek.³⁷⁶ A két kolduló rend központja a párizsi egyetem teológiai fakultása lett.

Az 13. század elejétől robbanásszerűen elterjedő új szónoki gyakorlatot, a kiinduló textusáról, „temá”-járól „thematikus”-nak nevezett, *skolasztikus sermót* új típusú traktátusok írása kíséri.³⁷⁷ Az új *ars praedicandi* a következőt jelentette:³⁷⁸ az ünnep evangéliuma helyett a szentbeszéd ettől kezdve egyetlen rövid bibliai szakaszra, legfeljebb egy versre, vagy annak csak egy részére épül (*thema*). A *themát* követhette egy hozzá tartalmilag vagy formálisan kapcsolódó újabb bibliai idézet (*prothema*) – a prédikátor megemlékezhetett saját elégtelenségéről és Isten segítségét kérte a prédikálásban. A kiválasztott idézetet az adott ünnepre kellett vonatkoztatni. Az alapidézet részekre osztása és az idézet szavain alapuló mondandó pontokba foglalása a *divisio*. A *divisio* az azonosan felépített, egymással rímeltett tagmondatok (*membrum*) sorozata. Az egyes tagokat még tovább lehet bontani újabb és újabb alosztásokra (*subdivisio*). A *divisiók* és a *subdivisiók* adták a prédikáció vázát, tartalmát pedig ezek kifejtése, a *dilatatio*. A prédikátor a *dilatatio* adta lehetőségeket felhasználva – grammatika, retorika, logika –, egyetlen citátum kapcsán, az egyházi tanítás igen nagy területeit tudta felölelni. A sermókban a prédikátor az egyházi tekintélyekre hivatkozik, sokszor vesznek át tőlük idézeteket, amelyeket exemplumokkal és legendarészletekkel egészítenek ki.³⁷⁹

³⁷⁵ *Concilium Lateranense. Const. X. De praedicatoribus instituendis.* In: J. D. MANSI: *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio.* 1757–1798. Vol. 22. 998. Ford. MADAS Edit.

³⁷⁶ MADAS Edit: *Középkori prédikációirodalmunk történetéből. A kezdetektől a XIV. század elejéig.* Debrecen, 2002. 128. (Csokonai könyvtár 25.)

³⁷⁷ KECSKEMÉTI Gábor: *Prédikáció, retorika, irodalomtörténet: a magyar nyelvű halotti beszéd a 17. században.* Budapest: Universitas, 1998. 57. (Historia Litteraria 5.)

³⁷⁸ Az új prédikáció stílusának leírására lásd: MADAS 2002. 94. – MADAS Edit: *A prédikáció szerepe és átalakulása a 13. században.* Vigilia 2000/2. 106–107. – RÓNAY György: *Ars praedicandi.* Teológia 1968. 26–28. – SZELESTEI N. László: *Magyar ferencesek prédikációs gyakorlata a 17. században: Csíksomlyói kéziratok prédikációi.* Piliscsaba: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar, 2003. 5–63. (Pázmány Irodalmi Műhely. Források 4.) – GALAMB György: *Marchiai Jakab prédikációs és inkvizíciós tevékenysége. A ferences obszervancia itáliai, boszniai és magyarországi szerepéhez.* Doktori disszertáció. 2001. 12–17.

³⁷⁹ A prédikáció felépítésére példa: Dionisio P. PACETTI: *De S. Bernardino.* AFH 1942–1943. 78–97. – Magyar

A prédikációk célja az isteni kinyilatkoztatáson alapuló keresztény tanítás közvetítése.³⁸⁰ Az, hogy a prédikáló a beszédében melyik kíváncsi – docere, movere/flectere, delectare – akar megfelelni, az függött az adott korszaktól, a felekezettől, a hallgatóságtól. Sokszor leginkább az érzelmekre akartak hatni. „A középkor végére kialakult a prédikálásnak ... egy érzelmileg telített változata, melyben a prédikáló pap és a hallgatók evidenciaként vallották a hitigazságokat.³⁸¹” A hatás kedvéért több újdonságot is alkalmaztak beszédeikben, s ehhez számos kelléket alkalmaztak, pl. koponyával a kézben prédikáltak, olyan ampullát mutogattak, amelyben Jézus vére volt, vagy olyan táblát, amelyen Jézus-neve szerepelt, fehér ruhába öltöztettek kisgyermeket, elégették a fényűzés eszközeit (hiúságok máglyái). Volt olyan prédikátor, aki mikor „az utolsó ítéletről, a pokolról vagy az Úr kínszenvedéséről beszélt, hallgatóival együtt olyan zokogásban tört ki, hogy míg a zokogás le nem csillapodott, abba kellett hagyni a prédikációt. Gonosztevők vetették magukat lába elé, és mindenki előtt megvallották nagy bűneiket.³⁸² Ezek a „színpadias elemek” természetesen nincsenek előírva a prédikációkban. Ez is azt mutatja, hogy sokszor mennyire nem lehet következtetni az elméleti művekből a gyakorlathoz.

A jelentősebb szerzők ekkor: Nicolaus de Lyra OFM (1270/80–1349), Alexander de Alexandria OFM (kb. 1270–1314), Philippus de Montecalerio OFM (kb. †1344), Landulfus Caracciolo OFM (†1355), Franciscus de Abbate OFM (†14. század közepe), Bertrandus de Turre OFM (kb. 1265–1332), Luca da Bitonto OFM (†1241) és a domonkos Jacobus de Voragine OP (1230–1298).

A *bibliai kommentárok* szerzői közül a legnépszerűbb Alexander de Alexandria OFM (kb. 1270–1314), Nicolaus de Lyra OFM (1270/80–1349), Petrus Lombardus (kb. 1095–1164), Thomas Aquinas OP (1224?–1274), valamint Augustinus Aurelius (354–430), Gregorius Magnus (kb. 540–604), Ambrosius (339?–397), Bernardus Clarevallensis OCist. (kb. 1090–1153) és Johannes Marchesinus OFM (kb. 1300).

nyelvű prédikációk: *Temesvári Pelbárt válogatott írásai*. Vál., a kísérő tanulmányt írta és a jegyzeteket összeáll. V. KOVÁCS Sándor. Ford. BELLUS Ibolya, JELENITS István, VÁRADI Béla, VÁSÁRHELYI Judit, VIDA Tivadar, WAIGAND József. Budapest: Európa: Helikon, 1982. 465 p.

³⁸⁰ SZELESTEI N. 2003. 7.

³⁸¹ SZELESTEI N. László: *Magyar nyelvű ferencesek prédikációk a XVII. századból*. In: *A ferences lelkiesség ...* 2005. 755.

³⁸² Johann HUIZINGA: *A középkor alkonya*. Az utószót KLANICZAY Gábor írta. Budapest: Európa, 1996. 10.

Akár külön szak is lehetne a középkor egyik legnépszerűbb, legnagyobb hatású műve, *Petrus Lombardus Sentenciája* és az ahhoz írt magyarázatok: Bonaventura da Bagnoregio OFM (1221–1274), Johannes Duns Scotus OFM (kb. 1266–1308), Landulfus Caracciola OFM (†1355), Alexander de Alexandria OFM (kb. 1270–1314), Franciscus de Mayronis OFM (1288–kb. 1328), Petrus Aureoli OFM (kb. 1275–1322), Guilelmus de Ware OFM (13. sz. második fele).

Az *egyházjogot* a Decretales, a Decreta képviseli leginkább. A legnépszerűbb szerzők közé tartozik Raymundus de Peñafort OP és Monaldus OFM († kb. 1340), valamint Johannes Theotonicus, Burchardus Argentinensis. A civil jogot Justinianus (482–565) és Johannes de Saxonia OFM (kb. 1255–kb. 1320/1340) képviseli.

Az említett szakok mellett jelen van Arisztotelész (Kr. e. 384–322) (*Physica*, *Metaphysica*) és műveinek kommentárjai (pl. Johannes Duns Scotus OFM), megtalálhatók a tudományos (pl. Johannes de Sacrobosco) és az irodalmi művek (pl. Cicero, Seneca, Priscianus), de nincsenek olyan hangsúllyal jelen, mint a fentiek.

Az 1662-es könyvjegyzéket összevetve a könyvkatalógusokban³⁸³ és a *Slovenská národná knižnica*-ban lévő, még feldolgozatlan kötetekkel, a következőket mondhatjuk el: az 1251 kötetből 62 kötetet biztosan azonosíthatunk a visszakeresés során, 33 kötet esetében pedig a méret nem egyezik, ez pedig sok esetben egyszerű tévedésnek tudhatjuk be. Figyelemre méltó, hogy mely szakból hány kötet maradt fenn, s egyáltalán mely szakokból maradtak fenn kötetek. A kötetek méretének megadása az egyetlen olyan bibliográfiai adat, amely szinte mindig szerepel a leírásokban.

A fenti adatokból világosan látható, hogy a legtöbb könyv – az arányokat is tekintetbe véve – a Szentírás (*Sacrorum Bibliorum Latinorum*) és a beszédgyűjtemények (*Concionatores, postillatores, homiliastae et sermonistae*) szakból maradt fenn. Ezek az adatok azt mutatják, hogy korszakunkban sem a tudományos munkákat részesítették előnyben a ferencesek könyvtáraik kialakításakor, hanem az előbb említetteken kívül még a bibliakommentárokat és a vitairatokat.

³⁸³ GAJDOŠ 1972. – KOTVAN 1960. – KOTVAN 1979. – KOTVAN 1981. – KOTVAN–FRIMMOVÁ 1996. – *Tlače 16. storočia* 1993. – ŠTURDIKOVÁ 1970.

Az egyes szakok kötetszámainak, s magának a szakoknak a sorrendje is igazolja azt a tényt, hogy ennek a könyvtárnak a gyarapításakor is a napi vallásgyakorlat és a világi papi teendők ellátásához szükséges könyvek beszerzését tartották szem előtt.

Viszonylag nagy számban vannak magyar nyelvű könyvek, de emellett, észak-magyarországi város lévén, cseh és lengyel nyelvűek is találhatóak.

A szerzetesrendek szakrendszereit összehasonlítva elmondhatjuk, hogy azok részben megegyeznek, hiszen egyházi közösségekről van szó. Azonban a hangsúlyok jól tükrözik az egyes rendek mentalitását, szellemiségét. Ezért is tér el egymástól egy ferences, egy jezsuita vagy egy bencés könyvjegyzék szakrendszere. Nagyobb különbségek akkor láthatóak, ha egy humanista gyűjtemény szakrendszerét vetjük össze pl. egy jezsuitáéval. A két csoport két különböző mentalitást képvisel, ebből adódóan szerepelnek az egyes szakok más-más helyeken könyvkánonjaikban.³⁸⁴

³⁸⁴ MADAS–MONOK 2003. 134–135.

A szerzők

A könyvanyag összetételét érdemes a szerzők felől is megközelítenünk. A szerzőkről mindenképpen el kell mondanunk, hogy hangsúlyosan jelen vannak a ferences írók, és a többi szerzetesrend, leginkább természetesen a jezsuiták, s mellettük a többi szerzetesi közösség néhány képviselője, akik leginkább beszédgyűjteményeikkel, vitairataikkal és meditációs műveikkel szerepelnek. A jelentősebb szerzők személyük vagy a példányszám miatt a következők:

A *ferences* szerzők leginkább a 13., 15. és 16. század jelentősebb írói, valamint jelen vannak a 17. századiak is: Bonaventura da Bagnorea (1221–1274), Didacus Stella (1524–1578), Johannes Duns Scotus (kb. 1266–1308), Nicolaus de Lyra (kb. 1270/80–1349), Johannes Ferus (†1554), Bernardinus Bustis (†1513), Cherubinus de Spoleto OFM (1414–1484), Johannes Gritsch OFMConv (15. sz.), Laskai Osvát (1450–1511), Temesvári Pelbárt (1435/40–1504), Robertus Caracciolus Licius (szül. kb. 1425), Johannes Royardus (†1547), Petrus Marchant (1585–1661), Johannes Rada (kb. 1545–1608), Franciscus Fevardentius (1539–1610); *kapucinus*: Valerianus Magni (1586–1661).

A *jezsuita* szerzők megjelenésük, a 16. század közepe óta hangsúlyosan szerepelnek szerzetesrendek könyvgyűjteményeiben: Roberto Bellarmino (1542–1621), Martinus Becan (1550–1624), Emmanuel Alvarez (1526–1583), Edmundo Campiano (1540–1581), Petrus Canisius (1521–1597), Hieronymus Drexel (1581–1638), Georgius Mayr (1564–1623), Cyprianus Soarius SJ (1548–1617), Franciscus Toletus (1532–1596), Martinus Roa SJ (1561–1637), Vincentius Bruni (1532–1594), Luca Pinelli (1542–1607), Tobias Lohner (1619–1697), Franciscus Coster (1532–1619), Johannes Busaeus SJ (1547–1611), Johannes Osorius (1542–1594), Antonius Escobar y Mendoza (1589–1669), Johannes de Lugo (1583–1660), Ludovicus de Ponte (1554–1624), Franciscus La Croix (1583–1644), Rodericus Arriaga (1592–1667), Adam Contzen (1573/75–1635), Julius Caesar Coturius (1598–1651). A jezsuiták nagy aránya tükrözi a rend részesedését a 16–18. századi irodalmi termelésben, másrészt alátámasztja azt, hogy a szakolcai ferences bibliotéka állományának kialakításakor a jezsuiták munkáit tevékenységük és jelentőségüknek megfelelő arányban szerezték be. A különböző jezsuita rendtartományok neves szerzői közül igen nagy számban eljutottak Szakolcára.³⁸⁵ Mind az európai, mind a magyarországi, s mint látni fogjuk, a ferences

³⁸⁵ KNAPP 1992. 314: a máriavölgyi pálos kolostor aszketikus műveinek bemutatásakor jellemezte így a szerző a könyvtárat.

bibliotékákra igaz, hogy igen nagy szerepük volt a katolikus könyvtermésben, egészen a rend feloszlataáig. A műfajok közül kiemelkedik az elbeszélő elemeket tartalmazó áhítatos irodalom.³⁸⁶

A középkor egyik legjelentősebb rendje, a *domonkos* szintén képviselteti magát, főként 13. és 16. századi íróival: Jacobus de Voragine (1230–1298), Johannes de San Geminiano OP (kb. 1260–70–1333 után), Albertus Magnus (kb. 1200–1280), Thomas Aquinas (1224–1274), Leutolpho Carthusiano (14. sz.), Johannes Herolt (†1468), Guillemus Pepin (†1533), Cajetanus (1469–1534), Petrus de Palude (1275–1342), Aegidius Topiarius (†1579), Dominicus Gravina (1573–1643), Johannes Andreas Coppenstein (†1638), Abraham Bzovius (1567–1637).

A többi szerzetesi közösség is jelen van néhány képviselője által, a középkorban és a korai újkor betöltött szerepüknek megfelelően: *ágostonosok*: Thomas de Kempis (1378/80–1471), Johannes Mabuenus (15. sz.), Simon de Cassia (†1348), Bartholomaeus Arnoldus (†1532), Ambrosius Calepinus (kb. 1440–1510); *bencések*: Haymo episc. (†853), Vincentius Lirinensis (†450 előtt), Ludovicus Blosius (1506–1566), Odo episc. (†959), Petrus Berchorius (†1362), David Georg Corner (1585–1648); *ciszterciek*: Ludovicus a S. Malachia, Bernardus Clarevallensis (kb. 1090–1153); *karthauziak*: Dionysius Carthusianus (†1471), Antonius de Molina (1560–1612/1619), Renatus Hensaeus, Andrea Capella (†1610), Laurentius Surius (1522–1578); *karmelita*: Johannes a Jesu Maria (1564–1615), Nicolaus Aurificius (1529–1601); *barnabita*: Didacus Nissenus (†1656), Bartholomaeus Gavantus (1569–1638).

*

A szerzők között szép számmal vannak jelen *magyarok* – akik közül többen a katolikus egyház legmagasabb tisztségeit töltötték be. Műveik több példányszámban találhatók meg, s ez egyébként is jellemző a magyarországi ferences gyűjteményekre. A hungarikumok több szakban találhatóak, ezek közül a legfontosabb a hetedik szak második osztálya, a *Pure Hungarici Idiomatis*, melyben tehát a magyar nyelvű művek vannak összegyűjtve: a korszak legjelentősebb személyiségének, Pázmány Péternek (1570–1637) minden fontos műve megtalálható (összesen 21 tétel): a *Kalauz*³⁸⁷ 4 példányban, az Alvinczi Péternek címzett *Öt*

³⁸⁶ TUSKÉS Gábor: *Az exemplum a 16–17. század katolikus áhítati irodalmában*. Irodalomtörténeti Közlemények 1992/2. 133.

³⁸⁷ *Isteni igazságra vezérlő kalauz*. Pozsony, 1613. (RMNy 1059); Pozsony, 1623. (RMNy 1293)

szép levél,³⁸⁸ a Fridericus Baldvinus wittenbergi teológiai professzornak válaszul megírt könyve³⁸⁹ (2), a többi munkája pedig controversiae, orationes és postilla megjelöléssel szerepel;³⁹⁰ Az 52. tétel „Szil János Kúnueczke in 8.”: Pázmány Péter egyik álneve Szyl Miklós volt; Pázmány személye annak ellenére is lehetséges, hogy a keresztnév nem egyezik, hiszen Vásárhelyi Gergely helyett is Vásárhelyi György szerepel; a szóba jöhető mű: Csepregi mesterség. Bécs, 1614.³⁹¹

Monoszló András (1552–1601) veszprémi püspök *Apológiája*³⁹² (3 példány), *A képeknek tiszteletéről*,³⁹³ *A szenteknek ... segítségéről ...*³⁹⁴ (3 példány) és *A szabad akaratról*³⁹⁵ (összesen 8 tétel); a jegyzék összeírója tévesen Monoszlóynak tulajdonít (eiusdem authoris) egy Bornemisza Péternek írott feleletet, ez azonban Telegdi munkája.³⁹⁶

Esterházy Miklós udvari hitszónokának, a ferences Kopcsányi Mártonnak (1579–1638) *Orationes* megjelöléssel három műve, valamint három példányban *A Szűz Mária élete*³⁹⁷ munkája szerepel (összesen 6 tétel); Lépes Bálint (1570–1623)³⁹⁸ nyitrai püspök írásai (5

³⁸⁸ *Egy keresztény prédikátortól ... Alvinczi Péter uramhoz íratott öt szép levél*. Gráz, 1609. (RMNy 980)

³⁸⁹ *A setét hajnalcsillag után bujdosó lutheristák vezetője*. Pozsony, 1627. (RMNy 1376)

³⁹⁰ *Az nagy Calvinus Jánosnak Hiszek egy Istene*. Nagyszombat, 1609. (RMNy 984) – *Peniculus papporum apologiae Solnensis conciliabuli*. Pozsony, 1610. (RMNy 1002), Pozsony, 1611. (RMNy 1024) – *A Szentírásról és az anyaszentegyházról*. Bécs, 1626. (RMNy 1351)

³⁹¹ 80, 76 oldalas, tehát egy kis könyvecske, s a címlapon is szerepel a Szyl Miklós név. (RMNy 1061)

³⁹² *Apologia. A közönséges keresztyén hit ágazatainak ... oltalma*. Nagyszombat, 1588. (RMNy 620)

³⁹³ *De cultu imaginum. Az üdvösségre intő képeknek tiszteletéről való igaz tudomány*. Nagyszombat, 1589. (RMNy 632)

³⁹⁴ *De invocatione et veneratione sanctorum. A szenteknek hozzánk való segítségéről hasznos könyv*. Nagyszombat, 1589. (RMNy 633)

³⁹⁵ *De gratia, ac libero hominis arbitrio et de voluntate Dei. Az Isten malasztjáról, a szabad akaratról és az Istennek akaratjáról való tudomány*. Nagyszombat 1600. (RMNy 868)

³⁹⁶ *Felelete Bornemisza Péternek Fejtegetés nevű könyvére*. Nagyszombat, 1580. (RMNy 476)

³⁹⁷ *A boldog Szűz Mária élete ...* Bécs, 1631. (RMNy 1489): Enciklopédikus mű, amely az első középkor utáni magyar nyelvű prédikáció-, imádság- és elmélkedésgyűjtemény, amely Mária tiszteletét szolgálja, s a ferences harmadrend világi asszonyainak készült. További jellegzetessége, hogy protestáns szerzőket is idéz. A 17. század első harmadában kialakuló Regnum Marianum és Patrona Hungariae eszmékör egyik alapvetése. (TÜSKÉS 1992. 139.) – *Orationes similes devotae*: Keresztyén imádságos könyvecske?, A keresztyéni tökéletes éltre intő tíz hétre rendeltetett nyolcvan elmélkedések?, Szerzetes rendtartó fenyíték tüköre?

³⁹⁸ *Pokoltól rettentő és mennyei boldogságra édesgető tükör ...* Prága, 1617. (RMNy 1146) című munka egyes részei (De Iudicio, Coelo, Morte, Inferno) több példányban. – *A mi urunk Jézus Krisztusnak ... életéről való ... elmélkedések*. Bécs, 1615. (RMNy 1079)

tétel); Pécsi Lukács (kb. 1550–1603 után) *Lelki paizsa*³⁹⁹ (2), a *De 7 operibus Misericordiae*⁴⁰⁰ (2) és egy *vitairata*⁴⁰¹ (összesen 5 tétel); a katolikus reformáció jeles képviselőjének, a nagyszombati katolikus nyomdászat elindítójának, Telegdi Miklós (1535–1586) pécsi püspök beszédgyűjteményei⁴⁰² (5 tétel); Káldi György SJ (1573–1634) bibliafordítása, amely az első magyar nyelvű, teljes katolikus bibliafordítás⁴⁰³ (3 példány), valamint egy beszédgyűjteménye; Vásárhelyi Gergely SJ (1560–1623) katekizmusfordítása⁴⁰⁴ és perikópás könyve elmélkedésekkel⁴⁰⁵ (összesen 5 tétel); Veresmarti Mihály (1572–1645) *vitairatai*, melyeket már katolizálása után írt: valószínű, hogy mind a kettő Leonardus Lessius németalföldi jezsuita művének a fordítása;⁴⁰⁶ a jegyzéken szerepel még a ferences Gyulai Frater Márton (életéről adatok: 1599–1603),⁴⁰⁷ két részbiblia-fordítás: egy újtestamentum,⁴⁰⁸

³⁹⁹ *Lelki paizs minden háborúk ellen ...* Nagyszombat, 1592. (RMNy 698)

⁴⁰⁰ *A test körül való hét irgalmasságnak cselekedetiről.* Nagyszombat, 1598. (RMNy 838)

⁴⁰¹ *?Hasznos orvosság minden lelki betegségek ellen.* Nagyszombat, 1597. (RMNy 810)

⁴⁰² *Az evangeliomoknak ... magyarázatjának első része.* Nagyszombat, 1577. (RMNy 374). Második része: Nagyszombat, 1578. (RMNy 418). Harmadik része: Nagyszombat, 1580. (RMNy 474)

⁴⁰³ *Szent Biblia.* Bécs, 1626. (RMNy 1352) További három példány található még a *Libri primae classis, subprimo tituloban.* – *Az ünnepekre való prédikációknak első része.* Bécs–Pozsony, 1631. (RMNy 1510). – *A vasárnapokra való prédikációknak első része.* Bécs–Pozsony, 1631. (RMNy 1509)

⁴⁰⁴ A jegyzéken Georgius, tehát György néven szerepel! A jezsuita meditáció első magyarországi megjelenése az ő és Pázmány Péter nevéhez fűződik. Műve: *Catechismus, azaz Canisius Pétertől írott keresztyén tudománynak rövid summája.* Kolozsvár, 1599 (RMNy 860) Bécs 1604, 1615, 1617. A szakban háromszor szerepel Petrus Canisius katekizmusa fordító nélkül, amelyet Vásárhelyi Gergely és Telegdi Miklós is lefordított magyar nyelvre. Valószínű, hogy mind a három példány Vásárhelyi fordítása: *Petrus Canisius cum figuris, eiusdem catechismus, Georgij Vasarhely catechismus.* A korszakban a műfaji újítások egyik legfontosabb csoportját alkotta a „jezsuita ellenreformációs katekézis, ezen belül a Canisius-féle katekizmusok hagyományát követő, a kateketikai elbeszélő irodalom körébe tartozó művek”. Canisius kátái nem tartalmaznak elbeszélő jellegű kateketikai elemeket, „s nem adnak alapot a közvetlen popularizálásra,” az ez alapján készült könyvek egy része tartalmaz több-kevesebb elbeszélő részt. Vásárhelyi fordításának első kiadása az előző típushoz tartozik, a továbbiak azonban az utóbbihoz. (TÜSKÉS 1992. 134, 136.)

⁴⁰⁵ *Esztendő által az anyaszentegyháztól redeltetett vasárnapokra és innepekre evangeliomok és epistolák es ezekre való lelki elmélkedések.* Bécs, 1605 (RMNy 926), további kiadásai: 1616, 1617?, 1618,

⁴⁰⁶ *Tanácskozás, melyiket kelljen a különböző vallások közül választani.* Pozsony, 1611. (RMNy 1025): *Leonardus Lessius quam fidem eligere oportet.* – A másik tétel: *Veres Marton Controversiae:* vagy az első (előző) kiadás, vagy a második: Pozsony, 1612. (RMNy 1042)

⁴⁰⁷ *Ad Regnum Hungaricae Gülei Marton:* 1623-ban két éneket írt Pethő Gergely *Rövid Magyar Krónika* című művéhez (Bécs, 1660 – RMK I 955), s valószínűleg ő írta a *Mostoha anyátul pogány dajkaságra jutottál Magyarország ...* kezdetű verset is (1605).

⁴⁰⁸ *Nouum Testamentum, sed antiqua impressio Imo et uersio in 4:* Valószínűleg Sylvester János fordítása:

egy az evangéliumokat⁴⁰⁹ tartalmazó kötet; szerepel még itt egy kéziratos ferences regula, amelyről tulajdonképpen csak annyit tudunk, hogy magyar nyelvű és kéziratos. Ezen ismeretek alapján a magyar nyelvű ferences kódexek egyikének részlete,⁴¹⁰ egy az arról készült másolat jöhetne szóba, vagy egyszerűen egy teljesen ismeretlen barát által készített önálló fordításról van szó.

Az *Orationes et meditationes de passione Domini nostri* öt és a *De dignitate sacrarum indulgentiarum* egy példányban található meg.

A magyar(országi) szerzők latin nyelvű művei tartalmazzák a hungarikumok másik nagy részét (a hetedik szak első osztálya, a *Pure latini hungarici*), amelyben tulajdonképpen a magyar történelemről latin nyelven írt művek és joggyűjtemények találhatóak: az első kötet Antonio Bonfini (1427–1502) Magyarország-története Johannes Sambucus (1531–1584) kiadásában.⁴¹¹ A kötethez egy terjedelmes *Appendix* is tartozik: a *Chronologia Pannoniae* elé Johannes Herold OP (†1468) írt rövid szerzői ajánlása, Baksay Ábrahám (kb. 1530–1577 után) kronológiája,⁴¹² továbbá egy dicsérő beszéd Hunyadi Mátyásról;⁴¹³ ebben az osztályban található Mossóczy Zakariás (1542–1587) nyitrai püspök törvénygyűjteménye (2 példány);⁴¹⁴ a jogtudós Kitionich János (1560–1619) perrendtartási kézikönyve;⁴¹⁵ Forgách Ferenc esztergomi érsek dekretuma⁴¹⁶ (2 tétel); a Soproni Tudós Társaság megalapítójának, az evangélikus Lackner Kristóf (1571–1631) emblematis munkája;⁴¹⁷ a lutheránus Révay

Sárvár–Újsziget, 1541. 4o (RMNy 49) vagy annak a második kiadása: Bécs, 1574. 4o (RMNy 335) – Esetleg szóba jöhetnek még protestáns fordítások is: Heltai Gáspár: Kolozsvár, 1561. 4o (RMNy 172), Kolozsvár, 1562. [1561] 4o (RMNy 186); (Melius Juhász Péter: Szeged [Várad?], 1567. 4o (RMNy 238)); Félegyházi Tamás: Debrecen, 1586. 4o (RMNy 584)

⁴⁰⁹ *Evangelia Hungarica* 8o: Pesti Gábor: *Új testamentum magyar nyelven*. Bécs, 1536. 8o (RMNy 16)

⁴¹⁰ *Regula S. P. N. Francisci in pergamina scripta*. V. KOVÁCS 1987. 145. (Elvek és utak) – MADAS 2002. 157–162. p.

⁴¹¹ Basileae, 1568. (RMK III 570)

⁴¹² *Chronologia, de Regibus Hungaricis*. Krakkó, 1567. (RMK III 559)

⁴¹³ *Ibidem Matthiae Coruini Encomium*.

⁴¹⁴ *Decreta, constitutiones et articuli regum inlyti Regni Ungariae ab anno domini 1305 ...* Nagyszombat, 1584. (RMNy 549)

⁴¹⁵ *Ioannis Kitionicus processus iudiciarius. V. Lib. Iuridicos*. Nagyszombat, 1619. (RMNy 1193)

⁴¹⁶ *Decreta et sanctiones synodi provincialis, ab ... Francisco Forgacz de Ghimes ... archiepiscopo Strigoniensis ... celebratae Tirnaviae ... M.DC.XI. octauo Idus Ianuarii*. Pozsony, 1611. (RMNy 1023)

⁴¹⁷ *Coronae Sanctae Regni Hungariae descriptio emblematica cum figuris varijs*. Lavingen, 1615. (RMK III 1156)

Péter (1568–1622) koronáról írott munkája.⁴¹⁸ Ide tartozik még a tiltott Gothardus Arthus Dantiscanus (1570 k. –1630) kronológiája,⁴¹⁹ 2 példányban egy Magyarország-történet,⁴²⁰ Berger Illés (1562–1644) egy kötete,⁴²¹ valamint Pázmánynak az esztergomi zsinat dekretuma.⁴²²

A harmadik osztály beszédgyűjteményei (*Concionatores Postillatores Hoministae et Sermonistae*) közt két olyan magyar ferences szerepel, akik Európában is nagy hírnévre tettek szert prédikációs köteteik által: Temesvári Pelbárt (kb. 1435–1504)⁴²³ (8 tétel) és Laskai Osvát (1450–1511) (4 tétel).⁴²⁴ Temesvári, majd Laskai is, annak ellenére váltak Európa más országaiban is népszerűvé, hogy korszakukban már egy elavult ideológiát képviseltek, s ahogy Kulcsár Péter írja, Temesvári személye egyáltalán nem képviselt korszakváltást.⁴²⁵ Olyan eszmerendszer védelmében lépett fel, amely már akkor letűnőben volt. Szorosan illeszkedett a korhoz, amelyben élt, s „műve oly nagy mértékben volt aktuális, hogy az aktualitás változásával, az általa képviselt tábor végleges vereségével egészében elveszítette.”⁴²⁶ Társai számára ő volt a forrás és a mester. Lényegében belőle táplálkozott a 16. század első két-három évtizedében hirtelen, utolsó erőfeszítéssel nekilendülő magyar kódexirodalom.

⁴¹⁸ *De sacrae coronae regni Hungariae ortu, virtute, victoria, fortuna etc. Commentarius.* Augsburg, 1613. (RMK III 1118)

⁴¹⁹ Műve: *Historia Chronologia Pannoniae, Ungarische und siebenbürgische Historia.* Francofurti, 1607. (RMK III 7524) – A tétel melletti megjegyzés: Author prohibitus. V. Index Librorum prohibitorum pag. 263. col. I.

⁴²⁰ *Cronica Regni Hungariae in f. – Cronica regni ejusdem in 4.* Valószínűleg Thuróczy János művének két kiadásáról van szó, amit a formátum is igazol: Brunn, 1488. 2o (RMK III 16); Augsburg, 1488. 4o (RMK III 15)

⁴²¹ Elias Perger, történétíró. 1622-től Szakolcán élt mint a harmincad hivatal igazgatója. Műve: *Symbolum sacrum et augustum decem reginarum Hungariae ...* Viennae Ausriae, 1637. (RMK III 1518)

⁴²² *Acta et decreta Synodi Strigoniensis.* Pozsony, 1629. (RMNy 1448)

⁴²³ *Stellarium coronae Mariae virginis.* Argentorati, 1496. (RMK III 36) – *Sermones pomerii de sanctis.* Hagenaue, 1499. (RMK III 49) – *Sermones pomerii de tempore.* S. l., 1489. (RMK III 19) – *Sermones pomerii quadragesimales.* Hagenaue, 1499. (RMK III 50)

⁴²⁴ *Sermones de sanctis Biga sautis intitlati.* Hagenaue, 1497. (RMK III 37) – *Sermones dominicales Biga salutis intitlati.* Hagenaue, 1498. (RMK III 39) – *Quadregesimale Biga salutis.* Hagenaue, 1498. (RMK III 40) – *Quadregesimale. Gemma fidei.* Hagenaue, 1507. (RMK III 141)

⁴²⁵ KULCSÁR Péter: *Temesvári Pelbárt válogatott írásai.* Irodalomtörténet 1985/1. sz. 192. (Könyvismertetés)

⁴²⁶ Uo.

Hungarikumokat tartalmaz még a hatodik osztály negyedik része (*Poetici*): Apponyi Balázs (1621–1637) zsoldármagyarázata;⁴²⁷ valamint a nyolcadik, a Calepinus-szótárakat, lexikonokat és repertóriumokat tartalmazó rész: Calepinus szótárai közül a tizenegy nyelvű,⁴²⁸ és az azt is használó Szenci Molnár Albert (1574–1634) szótára 2 példányban;⁴²⁹

További hungarikumok:

– Tractatus Concordiae Fridericum Imperatorem: Et Mathiam Regem Hungariae. etc. in f. (Libri primae classis sub quarto titulo. Asceticorum scriptorum ecclesiasticorum catholicorum)⁴³⁰

– Ritualia Strigoniensis⁴³¹ sunt Nr. 2. recentis impressionis. Item Nr. 1. antiquum in 4. (Libri primae classis sub quinto titulo. Praedicatorii concernentes divinum officium quoad rubricas tam breviarii quam missalis et quoad caeremonias)

– Actio Ordinis Cisterciensis pro Monasteriis in Regno Hungariae recuperandis in 4. (uo.)

– Manuale Sodalitatis B. V. M. Immaculatae Conceptio Tyrnaviensis in 12. (Libri primae classis sub septimo titulo spirituales)⁴³²

– Martinus Feierdi: Dialogus de horrenda et terribili ruina, et desolatione, statuq. lugubri, et bello infausto, nobilis et antiquae omnique decore plenae, Hungariae, ex sacris Script. per Martinum Feierdi, sacerdotum Hung. S. regiae M. Poloniae. Cracoviae, 1603. (Libri secundae classis sub primo titulo. Theologici speculativi item et morales.)

– Lima dissertationis Patakinae ... Kassa, 1654; református(?) vitairat.⁴³³ (Libri secundae classis sub secundo titulo. Controversiarum.)

– Synodus Tyrnaviensis: Franciscj Forgacz Arch(iepiscopi) Strig(oniensis) in 4. cum Ritualj Strig(onienis) simul. Pozsony, 1625.⁴³⁴ (Libri secundae classis sub quarto titulo. Libros satutorum seu actuum diversorum ordinum)

⁴²⁷ RMK III 1355. Lásd még a *Poetici* szakot.

⁴²⁸ Ambrosii Calepini dictionarium XI. linguarium. Basel, 1590. (RMNy 638)

⁴²⁹ Dictionarium sive Lexicon Latinograeco hungaricum. Idem secundo. Hanoviae, 1611. (RMNy 1012), Heidelberg, 1621 (RMNy 1239), Frankfurt, 1645 (RMNy 2099)

⁴³⁰ Iacobi Noquera De Eccl(lesi)a Christj, ab Haereticis: Eorumque Conciliabulis dignoscenda, sunt Librj 2. Ac quaedam Germanico Idiomate, a principio Librj: Item ...

⁴³¹ Pozsony, 1625. (RMNy 1346) – Nagyszombat, 1656. (RMK II 859)

⁴³² Pozsony, 1638. (RMNy 1744)

⁴³³ RMNy 2523. A vitairat szerzője ismeretlen, s tartalma alapján felekezeti hovatartozása is. Ma már csak a Teleki-tékában van egy csonka példány.

⁴³⁴ RMNy 1346

- Legende sanctorum regni Hungarie in Lombardica historia non contente⁴³⁵ (Libri quartae classis sub 1 titulo. Historiarum Sanctarum seu vitae aut exempla patrum)
- Ioannis Henricj Abbatis Opera, De Diua V. Maria Cellensj in 12. (uo.)
- Tractatur De Sanctis Patronis Regnj Hungariae in f. (uo.)
- Johannis Kitonicz processus Iudiciari in Regno Hungariae (Libri quintae classis sub titulo. Juris prudentiae utriusque. Item libri practicae criminalis. Item libri Concilii Tridentini et aliorum conciliorum sacrorum)⁴³⁶
- David Frölich: Medulla geographiae practicae. Bártfa, 1638.⁴³⁷ (Libri sextae classis sub tertio titulo. Astronomici, cosmographici, geographici, mathematici)

⁴³⁵ Első kiadása: Strassburg, 1486–1487 körül, majd Velencében 1498-ban és 1512-ben. Negyedik kiadása: Krakkó, 1511 – e kiadások a hazai legendák ismeretének legfontosabb forrásai voltak.

⁴³⁶ Kászoni János transl.: *Directio methodica processus iudicarii iuris consuetudinarii inclyti regni Hungariae* ... Lőcse, 1650. (RMNy 2320) Latin nyelven: Nagyszombat, 1619. (RMNy 1193)

⁴³⁷ RMNy 1709

A jelentősebb szerzők

Az, hogy kik tartoznak ebbe a kategóriába, nem könnyű megítélni, hiszen ha mennyiségileg közelítjük meg a kérdést, akkor a következő szempontokat kell figyelembe venni: 1. egy szerzőnek hány műve van a könyvtárban, 2. egy szerzőnek egy műve hány példányban van a könyvtárban – tehát nem a kötetek, hanem a művek példányszámát kell tekintetnünk.

Ki kell emelni azokat, akik egyetlen művükkel vannak jelen, s az: 1. kortárs mű, friss szerzemény (tehát a 17. század első felében jelent meg), vagy egyszerűen csak tartalma miatt fontos, s gyakorlatilag mindegy, mikor jelent meg.

Mindezen kitételeket figyelembe véve a következő szerzőket emelhetjük ki:

Rodericus Arriaga SJ (1592–1667), Augustinus Aurelius (354–430), Martinus Becanus SJ (1550–1624), Roberto Bellarmino SJ (1542–1621), Petrus Bessaeus (16–17. sz.), Bonaventura da Bagnoregio OFM (kb. 1217–1274), Vincentius Bruni SJ (1532–1594), Petrus Canisius SJ (1521–1597), Marcus Tullius Cicero (106–43), Franciscus Coster SJ (1532–1619), Hieremias Drexel SJ (1581–1638), Johannes Eck (1486–1543), Georgius Eder SJ (16. sz.), Johannes Ferus (Wild) OFM (†1554), Jacobus Gretser SJ (1562–1625), Johannes Chrysostomus (344/54–407), Káldi György SJ (1573–1634), Thomas de Kempis (kb. 1390–1471), Ludovicus Granatensis OP (1504–1588), Monoszló András (1552–1601), Pázmány Péter (1570–1637), Johannes Pontius (†1670), Seneca (K. e. 4–K. u. 65.), Thomas Stapleton (1535–1598), Cyprian Soarius SJ (1524–1593), Telegdi Miklós (1535–1586), Temesvári Pelbárt OFM (1435/40–1504).

Természetesen itt kellene felsorolnunk a protestáns és a prohibitus szerzőket is, akikről azonban a későbbiekben lesz szó.

Középkori vagy modern

Felvetődik a kérdés, hogy vajon a ferencesek megmaradtak-e egy középkori szerzetesi rendnek, vagy könyvgyűjteményük által egy viszonylag modern közösségnek tekinthetjük őket a 17. század közepén. A kérdésre előljáróban azt válaszolhatjuk, hogy a gyűjtemény egészét tekintve részben. Részben, mert szakonként eltérő válaszokat adhatunk. A következőkben szakonként tekintjük át a könyvjegyzéket. A szerzők nagy részét néhány szóban bemutatjuk, feltüntetjük legfontosabb életrajzi adataikat. A műveket, ha tudtuk, azonosítottuk (első megjelenési adatokat: megjelenés helye, ideje), ezzel is segítve az elemzést. Az alszakok titulusa mellett szerepel a kötetek, a tételek és a szerzők száma – ezen számadatok is segítenek bemutatni az egyes részek jelentőségét.

Sacrorum Bibliorum Latinorum – 32 kötet, 32 tétel

Feltételezhetjük, hogy mind a Trentói Zsinat előtt, mind a Zsinat után megjelent Szentírás-kiadások megvoltak a könyvtárban.

26 teljes, latin nyelvű biblia, 2 Pars bibliorum, 2 Ótestamentum és 2 Újtestamentum.

Biblia Bohaemica reperiuntur Nr. 4. Omnia in folio – 4 kötet

Cseh nyelvű bibliák 4 példányban, ahogy a titulus mondja, de egyébként egy tételnél sem szerepel bibliográfiai adat.⁴³⁸

Biblia Hungarica reperiuntur No. 3. Omnia in fol. – 3 kötet

Ebben a szakban sem szerepel leírás, azonban a titulusban leírt adatok alapján valószínű, hogy Káldi György SJ munkájáról⁴³⁹ van szó, hiszen 1662 előtt magyar nyelvű, katolikus fordítás, folio méretben más szerzőtől nem jelent meg.

⁴³⁸ A tétel nem azonosítható, a 16–17. századból több cseh nyelvű biblia ismeretes.

⁴³⁹ *Szent Biblia ...* Bécs, 1626. (RMNy 1352) Lásd még a *Pure hungarici idiomatis* szakot, ahol további három példány található!

Libri concordantiarum Sacrae Scripturae – 5 kötet, 5 tétel, 1 szerző

Egy Fr. Conradus de Alemannia OP (14. sz.)⁴⁴⁰ összeállítás 3, a másik kettőnél nincs szerző, csak megjegyzés: új kiadás (Concordantiae recentis) és ab haereticis editae (Concordantiae item recentes sed ab haereticis editae) – ez utóbbi talán az evangélikus Konrad Aricola munkája⁴⁴¹

Expositiorum Sacrae Scripturae – 25 kötet, 19 tétel, 15 szerző

A szentírásról készült könyvek szerzőinek nagy része késő középkori, illetve 16. századi, s valószínű, hogy ezeknek 17. századi kiadásai sem jellemzőek a szakolcai könyvtárban – tehát ez a szak nem tartozik a modernnek közé:

egyházatyák: Augustinus (354–430),⁴⁴² Athanasziosz (kb. 296–373) 2 példány

középkori szerzők: Albertus Magnus OP (kb. 1200–1280),⁴⁴³ Nicolaus de Lyra OFM (kb. 1270/80–1349) teljes Szentírásmagyarázata 6 kötetben, Haymo episcopus OSB (†853)⁴⁴⁴ 3 kötete, Dionysius Carthusianus OCarth. (†1471)⁴⁴⁵ 3 kötete, Thomas Hibernicus (†1289)⁴⁴⁶

16. századi szerzők: Johannes Ferus (Wild) OFM (†1554),⁴⁴⁷ Johannes Gagnaeus (†1549),⁴⁴⁸ Johannes Maldonatus SJ (1534–1583),⁴⁴⁹ Raynerus Snoygoudanus (1477–1538),⁴⁵⁰ Didacus Stella OFM (1524–1578),⁴⁵¹ Marcus Antonius Flaminus (1498–1550),⁴⁵² Jacobus Veldius OEA (†1580)⁴⁵³

⁴⁴⁰ Rendjének firenzei káptalanján definítor volt (1321). Műve: *Concordantiae Bibliorum*. (Norimbergae, 1485)

⁴⁴¹ *Concordantiae Bibliorum, das ist biblische Conkordantz* – a 17. század első felében többször is megjelent.

⁴⁴² Lásd még a *Sanctorum patrum*, a *Sacrorum meditationum*, a *Spirituales* és a *Concionatores, postillatores* szakot!

⁴⁴³ Lásd még a *Spirituales*, a *Theologici speculativi item et morales* és a *Medicinales* szakot!

⁴⁴⁴ Lásd még a *Concionatores* szakot!

⁴⁴⁵ Lásd még a *Sanctorum patrum* és a *Concionatores, postillatores* szakot!

⁴⁴⁶ Műve: *Scotj onomasticum theologicum ubi explicantur nomina et verba Sacrae Scripturae*.

⁴⁴⁷ Neves mainzi prédikátor. Műve: *Super euangelium S. Ioannis et super epistolam primam*. (Moguntiae, 1550)

Lásd még a *Casistarum*, a *Concionatores, postillatores, homilistae et sermonistae* és a *Bohemici, Moravicique concionum et controversiarum item spirituales* szakot!

⁴⁴⁸ Gagnée, Gagni, Guigni. A mainzi egyetem kancellára. Műve: *In omnes D. Pauli Epp. Scholia...* (Parisiis–Lugduni, 1537)

⁴⁴⁹ Spanyol teológus és exegeta. A filozófia, a teológia és a görög nyelv tanára. Műve: *Commentarii in quattuor evangelistas ...* (Pont-a-Moussons, 1596–1597)

⁴⁵⁰ Snoyus, Snojus. Holland lutheránus ellenes író. Járt II. Jakab skót és II. Keresztély dán udvarában is. Műve: *Psalterium paraphrasibus illustratum. Ad calcem libri Magni Athanasii in psalmos opusculum*. (Coloniae,

Sanctorum patrum – 17 kötet, 17 tétel, 17 szerző

Az egyházatyák művei és azok magyarázatai nagy száma nem olyan jellemző a ferences könyvgyűjteményekre, mint inkább a monasztikusokéra. A 17 szerző neve tulajdonképpen átlagosnak mondható, a szokásos, akárcsak a példányszám.

Augustinus (354–430)⁴⁵⁴ 4, Bernardinus Clarevallensis (kb. 1090–1153), Cyrillus (827 k.–869), Clemens Alexandrinus (150 előtt–215 után), Irenaeus (kb. 140–kb. 202), Isidorus Hispalensis (kb. 560–636),⁴⁵⁵ Vincentius Lirinensis OSB (†450 előtt), Dionysius Carthusianus OCart. (†1471),⁴⁵⁶ Polycarpus Sanctus, Thomas Aquinas OP (1224–1274),⁴⁵⁷ Jodocus Clichtoveus (1472–1543),⁴⁵⁸ Simon de Cassia OEA (†1348),⁴⁵⁹ Dionysios Aeropagita (5. sz. vége–6. sz. közepe) 3, Gregorius Magnus (kb. 540–604),⁴⁶⁰ Johannes Chrysostomus (344/54–407) két kötetben tizenhét műve.

Asceticorum scriptorum ecclesiasticorum catholicorum – 34 kötet, 33 tétel, 28 szerző

A szerzők nagyobb része középkori, a többiek pedig 16. és 17. századiak.

Valószínű, hogy 17. századi kiadásban voltak olvashatók a következő szerzők: Dominicus Gravina OP (1573–1643),⁴⁶¹ Henricus Kormannus (†1620 k.),⁴⁶² Martinus Roa SJ (1561–

1536)

⁴⁵¹ Diego de Estella. Spanyol ferences, misztikus író. Műve: *Enarrationes in evangelium Sancti Lucae evangelistae*. Lásd még a *Spirituales* és a *Concionatores, postillatores* szakot!

⁴⁵² Olasz költő, teológus, a tridenti zsinat titkára. Műve: *Paraphrasis in 30 psalmos*. (1546)

⁴⁵³ Provinciális, flamand. Műve: *Daniel propheta commentariis*. (Antverpiae, 1576)

⁴⁵⁴ Lásd még az *Expositiorum Sacrae Scripturae*, a *Spirituales*, a *Sacrorum meditationum* és a *Concionatores, postillatores* szakot!

⁴⁵⁵ Lásd még a *Casistarum* és a *Historia profanarum* szakot!

⁴⁵⁶ Ryckel. Huizinga a késő középkori vallásos rajongók legtokéletesebb képviselőjének nevezi a *doctor ecstaticust*. „Aki Dénest olvassa, mindent olvas” – mondta egy XVI. századi teológus. Vö.: HUIZINGA 1996. 143–144. Lásd még az *Expositiorum Sacrae Scripturae* és a *Concionatores, postillatores* szakot!

⁴⁵⁷ Lásd még a *Theologici Speculatiui item et Morales* szakot!

⁴⁵⁸ Josse Clichtove. Lásd még a *Scriptorum Ecclesiasticorum Catholicorum* és a *Concionatores, postillatores* szakot!

⁴⁵⁹ Olasz ágostonos. Műve: *Opus in quattuor euangelia ...*

⁴⁶⁰ Lásd még a *Regularum* szakot!

⁴⁶¹ Teológus. A nápolyi teológiai fakultás dékánja, rendje helyettes generálisa. Műve: *Vox turturis seu de florenti usque ad nostra tempora SS. Benedicti, Dominici, Francisci, et aliarum sacrarum Religionum statu*.

1637),⁴⁶³ Petrus Canisius SJ (1521–1597),⁴⁶⁴ Johannes a S. Geminiano OP (kb. 1260–70–1333 után),⁴⁶⁵ Johannes Mabuenus OEA (15. sz.),⁴⁶⁶ Hieronymus Piatti SJ (1545–1591),⁴⁶⁷ Ludovicus de Ponte SJ (1554–1624)⁴⁶⁸ 3 kötete, Ludolphus de Saxonia (14. sz.)⁴⁶⁹ és a *Fons vitae* kiadvány, amelyet több szerző összeállításában is ismert, s több a 17. század első felében is megjelent.

A 16. századi nyomtatványok közé sorolhatjuk: Johannes Cassianus (360–435), Gregorius Magnus,⁴⁷⁰ Guido de Monte (14. sz.) 2, Lactantius Firmianus (4. sz.), Ludovicus Blosius OSB (1506–1566),⁴⁷¹ Jodocus Clichtoveus (1472–1543),⁴⁷² Matthaeus Galenus (†1573),⁴⁷³ Stanislaus Hosius (1504–1579)⁴⁷⁴ 2, Albertus Nouicampianus (1508–1558)⁴⁷⁵ 2, Guillemus

(Leopoli, 1628) Lásd még a *Theologici speculatiui item et morales* és a *Controversiarum* szakot!

⁴⁶² Német jogász. Műve: *Enucleatae quaestiones de Virginum statu ac jure*. (Francofurti, 1610, 1629)

⁴⁶³ Cordobában a szentírástudományok tanszék vezetője. Műveit „meditációra indító exemplum-használat jellemzi”. Műve: *Status animarum purgatorii*. (A spanyol eredeti Sevilleben jelent meg 1619-ben: *Del estado de las almas en purgatorio*.)

⁴⁶⁴ Műve: *Opus catechisticum, siue de summa doctrinae christianae*. (Viennae Austriae, 1555) Lásd még a *Casistarum*, a *Concionatores*, *postillatores*, *homilistae et sermonistae* és a *Graeci diversorum authorum* szakot!

⁴⁶⁵ Dominikánus prédikátor. Műve: *Summa, De exemplis et rerum similitudinibus, pro verbi Dei concionatoribus*. Lásd még a *Concionatores*, *postillatores*, *homilistae et sermonistae* szakot!

⁴⁶⁶ Jean Mauburnus. Műve: *Rosetum exercitiorum spiritualium et sacrarum meditationum in quo etiam habetur materia predicabilis per totius anni circulum* – a devotio moderna egyik legjelentősebb munkája.

⁴⁶⁷ Platus. Több évig P. Claude Acquaviva titkára volt. Műve: *De bono status religiosi ...* (Romae, 1590), melyből a *Spirituales* és a *Meditationes* szakban is van egy-egy példány. Piatti a műben a szerzetesi állapot hasznáról, méltóságáról és örömről, valamint „az ember legmagasabb életlehetőségéről”, a kontemplációról ír.

⁴⁶⁸ Luis de La Punte. Spanyol aszketikus író, teológiaprofesszor, novíciusmester, rektor és vizitátor. Műve: *De Perfectione christiana*. (Parisiis, 1612–1616) Lásd még a *Sacrorum meditationum* szakot!

⁴⁶⁹ Leutolpho Carthusiano. A középkori misztika egyik neves szerzője. Műve: *Vita Jesu Christi*.

⁴⁷⁰ Lásd még a *Sanctorum patrum* szakot és a *Regularum* szakot!

⁴⁷¹ Blois, 22 évesen már vikárius volt. Műveit Jacques Frojus adta ki egy kötetben. (1571 Coloniae, 1606 Parisiis, 1633 Antverpiae)

⁴⁷² Lásd még a *Sanctorum patrum* és a *Concionatores*, *postillatores* szakot!

⁴⁷³ Galien, prépost és egyetemi kancellár. Műve: *Origines monasticae, seu de prima ac vera christianae monastices origine comment.* (Dilingae, 1563) – *De christiano et catholico sacerdotio commentarius.* (Dilingae, 1563)

⁴⁷⁴ Hoe, Hosz. Lengyel bíboros, Ermeland püspöke. 1565-ben meghívta a jezsuitákat, hogy alapítsanak kollégiumot a kelet-poroszországi Braunsbergben. Szoros barátság fűzte Petrus Canisiusához. Fontos politikai küldetéseket is teljesített, pl. II. Zsigmond I. Ferdinánd udvarába küldte Prágába, majd V.

Pepin OP (†1533),⁴⁷⁶ Hubertus Scutteputaeus (1558–1576) OEA,⁴⁷⁷ Cajetanus OP (1469–1534) műveit.

Külön színfolt a humanista költőfejedelem Francesco Petrarca (1304–1374) jelenléte, aki a jegyzéken két művével szerepel.⁴⁷⁸

Praedicatorii concernentes diuinum officium quod rubricas tam breuiarii quam missalis et quod caeremonias – 41 kötet, 19 tétel, 5 szerző

Az ebbe az osztályba beosztott művek kiadásának egy részét nem igen lehet azonosítani (liturgikus kézikönyvek: misekönyvek, rituálék és breviáriumok, 14 kötet), a többiek határozatok, jegyzőkönyvek, a domonkosok és a ciszterek aktái, az olomuci zsinat aktái, statutumok, amelyek nagy része 16. századi.

Bartholomaeus Gavantus OSB (1569–1638)⁴⁷⁹ művei a legfrissebb kiadványok közé tartoznak, hiszen azok a 17. század 20–50-es éveiben jelentek meg – akárcsak David Georg Corner OSB (1585–1648)⁴⁸⁰ *Officia parva B. V. Mariae*je.

Sacrorum meditationum – 44 kötet, 41 tétel, 23 szerző

A kora középkor óta (Augustinus Aurelius) igen népszerűek a meditációs témájú munkák, s folyamatosan jelentek meg azok újabb kiadásai is. A jegyzék egyik legjelentősebb alszakja,

Károlyhoz Brüsszelbe és Ghentbe. Műve: *Tractatus de expresso Dei verbo*. (Dilingae, 1558) – *Confessio catholicae fidei christiana*. (Moguntiae, 1557)

⁴⁷⁵ Wojciech Nowopolczyk. Teológus, költő, szónok. János Zsigmond tanítója volt. A krakkói egyetem teológia doktora. Műve: *Scopus Biblicus Veteris et Novi Testamenti*. (Antverpiae, 1555?)

⁴⁷⁶ Dominikánus szerzetes Evreux-ből (Normandia). 1504-ben Evreux-ben prior. I. Ferenc francia király támogatását is élvezte. Műve: *Elucidatio in confiteorum ...* (Venetiis, 1588)

⁴⁷⁷ Löveni ágostonos. Műve: *Institutio beatae vitae e puris sacrarum literarum, ac veterum orthodoxorum patrum fontibus concinnata*. (Antverpiae, 1570)

⁴⁷⁸ Műve: *De Remediis Utriusque Fortune*. A 15. század vége óta mind a 16., mind 17. században többször is kiadták. Lásd még a *Historia profanarum* szakot!

⁴⁷⁹ Barnabita, rendjének generálisa, liturgista. Művei: *Thesaurus sacrorum rituum seu commentaria in rubricas missalis et breuiarii Roma* (Monachii, 1628) – *Enchiridion seu manuale episcoporum ...* (Venetiis, 1639)

⁴⁸⁰ A göttweigi monostor apátja. Összeállított egy katolikus énekeskönyvet (Viennae, 1625). Műve: *Nucleus catholicae devotionis ... Accessit breuiarium laicorum, continens officium B. Mariae Virginis, et alia quaedam officia parva, a devotis passim usurpata; cum fasciculo litaniarum approbatum*. (Viennae, 1660)

nemcsak a művek mennyiségét tekintve, hanem azt, hogy a többség a 17. század első felének terméke – tehát ez az egyik legfrissebb alszak. Ki kell emelni azt a sajátosságot, hogy külön-külön szakba vannak beosztva a meditációs és a spirituális munkák, ami azt mutatja, milyen fontos szerepet tölt be ez a téma a ferencesek gondolkodásában, mentalitásában.

17. századi szerzők: Roberto Bellarmino (1542–1621)⁴⁸¹ 5, Vincentius Bruni SJ (1532–1594)⁴⁸² 10!, Johannes Busaeus SJ (1547–1611)⁴⁸³ 2, Francisus Coster SJ (1532–1619)⁴⁸⁴ 4, Martinus Hincza (1592–1667) SJ,⁴⁸⁵ Antonius de Molina OCarth. (1560–1612/1619),⁴⁸⁶ Ludovicus de Ponte SJ (1554–1624)⁴⁸⁷ 3, Andrea Capella OCarth. (†1610),⁴⁸⁸ Luca Pinelli SJ (1542–1607)⁴⁸⁹

16. századi kiadások: Bonaventura OFM (kb. 1217–1274),⁴⁹⁰ Ludovicus Granatensis OP (1504–1588)⁴⁹¹ 2, Hieronymus Piatti SJ (1545–1591)⁴⁹²

⁴⁸¹ Bellarmino jelentősebb spirituális műveit idős korában, visszavonulásakor írta meg: *De Ascensione mentis in Deum* (1615) 2 pld., *De gemitu columbae* (1617), *De septem verbis Christi* (1618), *De arte bene moriendi* (1620). Lásd még a *Sacrorum meditationum*, a *Controversiarum*, és a *Bohemici, Moravique concionum et controversiarum item spirituales* szakot!

⁴⁸² Műve: *Meditazioni sopra i principali misteri della Vita, Passione e Risurrezione di Christo* (Venetiis, 1585–1588). Tom. 4.: Krisztus életéről, Mária és a szentek ünnepeiről szóló elmélkedés, amely elsősorban a világiak számára íródott.

⁴⁸³ Busée, Buys, holland jezsuita. Műve: *Enchiridion piarum meditationum*. (Moguntiae, 1606). Busaeus a mainzi Mária-kongregáció számára írta ezt a saját elmélkedésgyűjteményt (korábban főként rendtársai (pl. Bruni, Pinelli) munkáit fordította le).

⁴⁸⁴ Teológus. A belga és a rajnai tartományok provinciálisa. Művei: *De quatuor novissimis Vitae humanae* (1605) – *Meditationes: De vita et laudibus deiparae Mariae Virginis meditationes* 50. (1588, 1600, 1610). Lásd még a *Spirituales*, a *Controversiarum* és a *Concionatores, postillatores* szakot!

⁴⁸⁵ Lengyel jezsuita. Műve: *Rex Dolorum Jesus Christus ...* (Cracoviae, 1635)

⁴⁸⁶ Spanyol karthuzianus, neves aszketikus író. Először Ágoston-rendi szerzetes volt. Spanyolul írt több aszketikus művet, melyeket több nyelvre lefordítottak. Műve: *Thymiana Sacerdotale*. (Antvepiae, 1618?)

⁴⁸⁷ Első és legtöbbet kiadott és fordított munkája a *Meditationes de los misterios de nuestra santa* (Valdoleti, 1605). Lásd még a *Scriptorum ecclesiasticorum catholicorum* szakot!

⁴⁸⁸ Spanyol jezsuita, apostoli pönitenciárius, majd karthuziánus szerzetes, apát Valenciában. Műve: *Meditationes in evangelia quadragesimae*. (Coloniae, 1607)

⁴⁸⁹ Műve: *Meditationes de mysterijs rosarii B. Virginis*. (Coloniae, 1608) Lásd még a *Spirituales*, a *Casistarum* és a *Bohemici, Moravique concionum et controversiarum item spirituales* szakot!

⁴⁹⁰ Lásd még a *Spirituales*, a *Theologici speculativi et morales*, a *Controversiarum*, a *Concionatores* és a *Regularum* szakot!

⁴⁹¹ Fray Luis de Granada. Spanyol hitszónok. Műve: *Exercitia, in septem meditationes matutinas, ac totidem vespertinas, distributa ...* (Coloniae, 1586) Lásd még a *Spirituales* és a *Concionatores, postillatores* szakot!

ki kell emelni a református Philippus Kegeliust⁴⁹³ és az evangélikus Daniel Cramert (1568–1637)⁴⁹⁴

középkori szerzők: Augustinus (354–430)⁴⁹⁵ 3, Bernardus Clarevallensis OCist. (kb. 1090–1153) 3, Anselmus (1033–1109)⁴⁹⁶ – a 17. században is többször kiadták őket, népszerűségük töretlen a korai újkorban is

Spirituales – 118 kötet, 100 tétel, 34 szerző

A második legtöbb művet tartalmazó szak, s maga a műfaj is fontos szerepet tölt be a rend életében, olvasmányműveltségében, s ezt a könyvek mennyisége is mutatja. A szerzők kb. egyharmada 17. századi (vagy a 16–17. század fordulóján élt), akiknek több műve is megtalálható ebben a részben, vagy egy műve több példányban. Ki kell emelnünk azt is, hogy a 16. század közepe óta, vagyis a jezsuita rend megalakulása és alapítójának fő munkája, az *Exercitia spiritualia* megjelenése óta a meditációs irodalom folyamatos megújuláson ment át, s az egyes korszakok legjelentősebb szerzői közül többen is jelen vannak. Itt is kiemelkednek a jezsuiták, akik különösen nagy hangsúlyt fektettek a lelki olvasmányokra. Azt is kijelenthetjük, hogy az alábbiak alapján, hogy a ferenceseket (is) gyakorlatilag ők látták el spirituális olvasmányokkal:

Jeremias Drexel SJ (1581–1638)⁴⁹⁷ 16!, Franciscus Coster SJ (1532–1619)⁴⁹⁸ 3, Vincentius Caraffa SJ (1585–1649),⁴⁹⁹ Franciscus de La Croix SJ (1583–1644)⁵⁰⁰ 2, Carolus

⁴⁹² Műve: *De bono status religiosi* (Romae, 1590) Lásd még a *Scriptores ecclesiasticorum catholicorum* és a *Spirituales* szakot!

⁴⁹³ Református teológus. Műve: *Thesaurus spirituali precationum piarum, in duodecim salutare meditationes distinctus*. (Magdeburgi, 1596). Magyar nyelvű fordítása: Debreceni Péter: *Tizenkét idvösséges elmélkedések...* Leiden, 1637. (RMNy 1678)

⁴⁹⁴ Marburgi professzor, lelkész Stettinben. Nevezetes könyve az *Apocalypsis, oder Offenbarung S. Johannis* (Stettin, 1618) melyben a keleti (Mohamed) és a nyugati Antikrisztusról (pápaság) is értekezik. Kiadta Luther bibliafordítását is, valamint egy rózsakeresztes emblémás könyvet is megjelentetett. Műve: *De praecipuis festis sanctorum*. (Hamburgi, 1611)

⁴⁹⁵ Lásd még a *Sanctorum patrum*, az *Expositiorum Sacrae Scripturae*, a *Spirituales* és a *Concionatores, postillatores* szakot!

⁴⁹⁶ Lásd még a *Spirituales* szakot!

⁴⁹⁷ A német nyelvterület legjelentősebb és legtermékenyebb aszketikus írója. Hazáján kívül nagymértékben befolyásolta mind a katolikus, mind a protestáns vallásos irodalom fejlődését. Kedvelt műfaja a traktátus, melyeket leginkább prédikációiból dolgozta át, s összegyűjtve jelentette meg. A traktátusok egy részének eszme alapját az ignáci *Exercitia spiritualia* képezi, mellyel sokszor szó szerinti egyezések is találhatók.

Musart SJ (1582–1653)⁵⁰¹ 2, Luca Pinelli SJ (1542–1607),⁵⁰² Jacobus Saliatus SJ (1558–1640),⁵⁰³ Carolus Scribanus SJ (1561–1629)⁵⁰⁴ 2, Ludovicus de Ponte SJ (1554–1624)⁵⁰⁵

A többi szerző középkori – akiknek művei továbbra is népszerűek –, vagy 16. századi, akiknek műveik 16. századi kiadásokban volt meg: Albertus Magnus OP (kb. 1200–1280),⁵⁰⁶ Augustinus (354–430),⁵⁰⁷ Anselmus (1033–1109),⁵⁰⁸ Cyprianus (kb. 200–258), Bonaventura OFM (kb. 1217–1274) 4,⁵⁰⁹ Ludovicus Granatensis (1504–1588) 8,⁵¹⁰ Johannes Gerson

Első gyűjteményes kiadása 1628-ban jelent meg. A *De aeternitate considerationes* (Monachii, 1620) magyarul is megjelent: SZENTGYÖRGYI Gergely: *Elmélkedések az örökké-valóságról* (Pozsony, 1643. RMNy 2023). – TÜSKÉS 1997. 45.

⁴⁹⁸ Műve: *Libellus Sodalitatis. Hoc est piarum et christianarum institutionum libri quinque* (Ingolstadii, 1595) Lásd még a *Sacrorum meditationum*, a *Controversiarum* és a *Concionatores, postillatores* szakot!

⁴⁹⁹ A nápolyi Collegium Maximum rektora, provinciális, generális (1646–1649). Társai nagyra becsülték személyes életszentségéért. Műve: *Fasciculus Myrrhae sive considerationes veriae de vulneribus Christi* ... Trad. P. J. Buccelleni. (Viennae, 1638)

⁵⁰⁰ Lacroix. Filozófiát tanított, s több helyen volt rektor. Műve: *Hortulus Marianus sive praxes variae colendi beatissimam V. Mariam*. (Duaci, 1622)

⁵⁰¹ A retorika, a filozófia és a Szentírás professzora Douaiban. Műve: *Via dolorosa seu peregrinus ad montem Calvariae, sive piae animae exercitationes circa septem praecipua loca et mysteria nostrae redemptionis in dies hebdomadae singulos*. (Viennae, 1638) – *Tres claves coeli aureae: sive meditatio quotidiana Passionis Dominicae: Cultus singularis B. Virginis: Actus amoris Dei et constitutionis*. (Viennae Austriae, 1632)

⁵⁰² Műve: *De Perfectione Religiosa* (Coloniae, 1602). Lásd még a *Sacrorum meditationum*, a *Casistarum* és a *Bohemici, Moravicique concionum et controversiarum item spirituales* szakot!

⁵⁰³ A retorika, a filozófia, a Szentírás, a morálteológia és a skolasztika professzora, rektor Besançonban. Műve: *De timore Dei*. (Parisiis, 1629)

⁵⁰⁴ A filozófia, a retorika professzora volt, rektor Antwerpenben és Bruxelles-ben, s Flandria provinciális. Műve: *Philosophus Christianus*. (Antverpiae, 1614)

⁵⁰⁵ Műve: *De perfectione Christiana*. Elutal a *Scriptorum ecclesiasticarum catholicorum* szakba. Lásd még a *Sacrorum meditationum* szakot!

⁵⁰⁶ Művei: *Paradisus animae. De Adhaerendo Deo*. Lásd még az *Expositiorum Sacrae Scriptorum*, a *Theologici speculativi item et morales* és a *Medicinales* szakot!

⁵⁰⁷ Lásd még a *Sanctorum patrum*, az *Expositiorum Sacrae Scriptorum*, a *Sacrorum meditationum* és a *Concionatores, postillatores* szakot!

⁵⁰⁸ Lásd még a *Sacrorum meditationum* szakot!

⁵⁰⁹ Lásd még a *Sacrorum meditationes*, a *Theologici speculativi et morales*, a *Controversiarum*, a *Concionatores* és a *Regularum* szakot!

⁵¹⁰ Művei: *Memoriale vitae Christianae* ... (Coloniae, 1589) – *Dux Peccatorum*. (Coloniae, 1587) – *Florum pars I–VIII. R. P. F. Ludovici Granatensis, magna fide ... exipius operibus spiritualibus Collectorum*. – *De*

(1363–1429)⁵¹¹ 2, Johannes Candela SJ (1541–1606),⁵¹² Julius Fatius SJ (1537–1596),⁵¹³ Johannes a Jesu Maria OCarm. (1564–1615)⁵¹⁴ 3 kötet, Georgius Mayr SJ (1564–1623),⁵¹⁵ Hieronymus Piatti SJ (1545–1591),⁵¹⁶ Johannes Polanco SJ (1516–1577)⁵¹⁷ 2, Simon Verepaeus (1531–1598),⁵¹⁸ Didacus Stella OFM (1524–1578).⁵¹⁹

Külön ki kell emelnünk a devotio moderna egyik legnépszerűbb művét, a *De imitatione Christit*, akinek szerzője talán Thomas de Kempis OEA (kb. 1390–1471) windesheimi kanonok. Kempis nem volt teológus, tudós, humanista, költő vagy misztikus. Mégis ő írta meg ezt a művet, „amely megjelenése óta az eljövendő századok vigasza lett. Talán éppen ebben a műben sikerült a legmagasabb értelemben legyőzni a középkori ember túlradó képzeletét. Kempis Tamás a mindennapi élethez vezet vissza bennünket.”⁵²⁰ Megjelenése óta

frequentj communione. (Coloniae, 1586) Lásd még a *Sacrorum meditationum* és a *Concionatores, postillatores* szakot!

⁵¹¹ A párizsi egyetem teológusa, kancellárja. A zsinati eszme egyik jeles képviselője, részt vett a konstanzi zsinaton, ahol védelmébe vette a Közös Élet Testvéreit. Műve: *De Imitatione Christi. Lib. 4. – De Meditatione Cordis*.

⁵¹² Syracusában és Palermóban volt rektor, szicíliai provinciális. Műve: *De bono status Virginitatis et continentiae*. (Moguntiae, 1613)

⁵¹³ A római novíciátus vezetője, szardíniai és szicíliai vizitátor, szicíliai, velencei és nápolyi provinciális. Műve: *Trattato utilissimo della Mortificatione delle nostri passioni ...* (Neapoli, 1594)

⁵¹⁴ Művei: *Liber de prudentia iustorum e verbis sacrae scripturae magna ex parte contextus*. (Coloniae, 1614)–*Stimulus Compunctionis*. (Coloniae, 1611) Lásd még a *Historia profanarum* szakot!

⁵¹⁵ Bajor jezsuita, széles körben elismert hellenista. Kiadta, kommentálta a *De imitatione Christit*. Műve: *Fasciculus sacrorum litaniarum ex Sanctis Scripturis et Patribus, Romae approbatus*. (Augustae Vindelicorum, 1614)

⁵¹⁶ Lásd még a *Scriptores ecclesiasticorum catholicorum* és a *Spirituales* szakot! Itt is van egy példány a *De bono status religiosi* kötetből.

⁵¹⁷ Loyola Szent Ignác titkára, közeli barátja. A rend általános prokurátora és krónikása, s a szicíliai provincia vikárius-generálja. Segített Ignácnak a *Rendalkotmány* megszövegezésében. Néhány társával (Hieronymus Nadal, Franciscus Borgia) hajlott arra, hogy katolizált zsidókat is felvegyenek a Jezsuita Társaságba. Részt vett a Poissyban Medici Katalin által összehívott vallási tanácskozáson, amelyen jelen volt még Ippolito d’Este, Diego Laynez, a másik oldal képviselőjében pedig Theodor Beza és Petrus Martyr. Műve: *Methodus iuuandi Morituros*. (Romae, 1577). Lásd még a *Casistarum* szakot!

⁵¹⁸ Rektor Turnhout-ban. Műve: *Praecationum piarum enchiridion*. (Dilingae, 1572)

⁵¹⁹ Műve: *De contemnendis mundi vanitatibus*. (Coloniae, 1585 – az eredeti spanyol 1562-ben jelent meg.) A mű népszerűségét mutatja, hogy igen hamar lefordították olasz, német, francia és angol nyelvre is. Lásd még a *Expositorum Sacrae Scripturae* és a *Concionatores, postillatores* szakot!

⁵²⁰ HUIZINGA 1996. 172.

az egyik legnépszerűbb, legtöbbet olvasott, számtalanszor kiadott írása. A meditációs művek megújulása hullámában érthető, hogy több példányban (3) is megvan a gyűjteményben.⁵²¹

A szakban megtalálható a *Manuale Sodalitatis* 5 példányban is, amely a Mária kongregációk kézikönyvei közé tartozik.⁵²²

A *Hortulus animae* című késő középkori imádságyűjtemény igen népszerű volt a 16. században is,⁵²³ sok kiadása ismert – ezek közül több fametszettel gazdagon díszített kiadás. Népszerűségét és „használatosságát” mi sem bizonyítja jobban, mint hogy magyar nyelvű kódexeink egy részébe is megtalálhatók részletek e könyvből (pl. *Festetics*-, *Winkler*-, *Peer*-, *Kriza-kódex*).

A *Thesaurus precum* és a *Viaticum Franciscanum* is két-két példányban volt meg a könyvtárban.

Theologici speculativi item et morales – 54 kötet, 43 tétel, 30 szerző

A hetedik legnagyobb alszak az általános erkölcsi kérdésekkel foglalkozó, kazuisztikus műveket (mint a *Casistarum* alszak), valamint különböző szertartástanokat tartalmazza. A (közel)kortárs szerzők vagy a régiek újabb kiadásai és a középkoriak is megtalálhatóak. A szerzők és a példányszámokat tekintve a jezsuiták vannak döntő többségben, de a kortárs ferences szerzők és művei is szép számmal vannak jelen:

17. századiak, vagy 16–17. század fordulóján éltek: Ferdinandus Castropalaius SJ (1581–1633)⁵²⁴ 3, Domenicus Gravina OP (kb. 1573–1643),⁵²⁵ Johannes de Lugo SJ (1583–1660)⁵²⁶

⁵²¹ A művet magyar nyelvre először Vásárhelyi Gergely (Kolozsvár, 1622), majd Pázmány Péter is lefordította (Bécs, 1624). Pázmány fordítása bizonyult a legsikeresebbnek, további kiadásai 1662-ig: Bécs, 1638. (RMNy 1713), Pozsony, 1648. (RMNy 2238). – Az *Adattár* kötetek is bizonyítják, hogy a kora újkori Magyarországon is rendkívül népszerű volt a *De imitatio Christi*, felekezetre való tekintet nélkül.

⁵²² Az öt példányból hungarikum: *Manuale Sodalitatis B.V. M. Immaculatae Conceptio Tyrnaviensis* in 12. Pozsony, 1638. (RMNy 1744) – Vö. TÜSKÉS 1992. 146–148. – TÜSKÉS Gábor: *A XVII. századi elbeszélő egyházi irodalom európai kapcsolatai* (Nádasi János). Budapest: Universitas Könyvkiadó, 1997. 438 p. (Historia litteraria 3.)

⁵²³ Az első ismert nyomtatott kiadása: Strassburg, 1498. Lásd még a *Bohemici, Moraucique concionum et controuersiarum item spirituales* és a *Germanici varii* szakot!

⁵²⁴ Spanyol morálteológus. Tanított Valladolidban, Compostellában és Salamancában is. A Szent Inkvizíció tanácsosa volt. Compostellában soha nem látott diáktömeg hallgata előadásait. Műve: *Opus morale*. (Lugduni, 1631–1651)

⁵²⁵ Műve: *Compendium theologiae rhythmicum*. (?Coloniae, 1604?) Lásd még a *Scriptorum ecclesiasticorum*

6, Bartholomaeus Mastrius OFM (1602–1673)⁵²⁷ 9 kötete, Valerius Reginaldus SJ (1545–1623),⁵²⁸ Thomas Sanchez SJ (1550–1610)⁵²⁹ 3, Rodericus Arriaga SJ (1592–1667)⁵³⁰ 7, Martinus Becanus SJ (1563–1624),⁵³¹ Johannes Rada OFM (kb. 1545–1608),⁵³² Gregorius Valentia SJ (1550–1603)⁵³³ 3

középkori szerzők: Albertus Magnus OP (kb. 1200–1280),⁵³⁴ Bonaventura OFM (kb. 1217–1274)⁵³⁵ 2, Gregorius Nasianseni, Petrus Lombardus (kb. 1095–1164) 3, Johannes Duns Scotus OFM (1265/66–1308), Petrus Tataretus (15. sz.),⁵³⁶ Thomas Aquinas OP (1224–

catholicorum és a *Controversiarum* szakot!

⁵²⁶ Spanyol jezsuita és kardinális, korának jelentős morálteológusa. Művei: *De justicia et jure* (Lugduni, 1642): Lugo ennek a művének köszönhetné hírnevét. – *De Incarnatione Domini*. (Lugduni, 1633) – *De virtute fidei divinae*. (Lugduni, 1648) – *De virtute et sacramento poenitentiae, de Suffragiis et Indulgentiis*. (Lugduni, 1638) – *De venerabili eucharistiae sacramento et de sacrosancto missae sacrificiae*. (Lugduni, 1636) – *De sacramentis in genere*. (Lugduni, 1636)

⁵²⁷ Korának egyik legprominensebb filozófiai, teológiai írója. Ebben a szakban logikai, metafizikai és filozófiai munkái szerepelnek, amelyek részben Duns Scotus írásainak magyarázata, melyek a bibliotéka legfrissebb kiadványai közé tartoznak. Műve: *Theologia moralis*. (Venetiis)

⁵²⁸ Neves morálteológus. Bordeaux-ban tanított filozófiát. Műve: *Tractatus de officio poenitentis ...* (Lugduni, 1618)

⁵²⁹ Az andalúziai trió (Franciscus Suarez, Franciscus Toletus) egyik tagja. Az erkölcsi kérdések szaktekintélyének számított, melyet a házasság szentségéről írott művével érdemelt ki: *De matrimonio doctrinam compendio continentes*. (1602)

⁵³⁰ Filozófiát tanított Valladolidban, teológiát Salamancában és Prágában, ahol az egyetem kancellárja is volt. Műve: *Disputationes Theologicae in primam secundae D. Thomae. Tomus primus, sive universi cursus theologici tomus tertius ...* (Antverpiae, 1644)

⁵³¹ Van der Beeck. Kontroverzalista. Würzburgban, Mainzban és Bécsben tanított teológiát. II. Ferdinánd gyóntatója. Kálvin, Luther és az anabaptisták nézeteivel vitázott írásaiban. Teológia professzorként a bizonyos körülmények közt megengedhető vallási türelem mellett érvelt. „A vallásháborúk letisztították gondolkozását.” Nem tudta megérteni, hogy tulajdonképpen miben különbözik az ausztriai lutheránusok eltérése a Pápai Államokban élő zsidók tolerálásától. Vö.: BANGERT, William V.: *A jezsuiták története*. Budapest: Osiris-JTMR, 2002. 191. – Műve: *Theologiae Moralis Opera Omnia*. Lásd még a *Controversiarum* szakot!

⁵³² Spanyol teológus, prokurátor. Professzor Salamancában. Műve: *Controversiae theologiae inter S. Thomam et Scotum super quatuor libros Sententiarum*. Tom. I–IV. (Salamanca, 1586)

⁵³³ Teológiát tanított Dilingenben és Ingolstadtban. Műve: *Commentariorum theologicarum*. (Ingolstadii, 1591)

⁵³⁴ Műve: *Compendium theologiae veritatis*. Lásd még az *Expositiorum Sacrae Scripturae*, a *Spirituales* és a *Medicinales* szakot!

⁵³⁵ Lásd még a *Sacrorum Meditationes*, a *Spirituales*, a *Concionatores* és a *Regularum* szakot!

⁵³⁶ Francia skolasztikus, filozófus. Műve: *Sententiarum Doctoris Subtilis*. Lásd még a *Philosophici* szakot!

1274)⁵³⁷ 2 – ez utóbbi három szerző Petrus Lombardus *Senetenciájához* írtak kommentárjaik kapcsán szerepelnek ebben az osztályban, Rainerius Pisanus OP (14. sz.)⁵³⁸

15. századi szerző: a firenzei újplatonikus Marsiglio Ficino (1433–1499) *Opusculája*⁵³⁹

Controversiarum – 74 kötet, 57 tétel, 35 szerző

Ebben a részben is kevesebb kortárs szerző vagy a korábban éltek műveinek újabb kiadásai, de a ferences és a jezsuita rend mérvadó szerzői természetesen jelen vannak, több könyvükkel, több példányban: Valerianus Magni OCap. (1586–1661)⁵⁴⁰ 5, Bonaventura Hocquardus a Lotharingia OFM (17. sz.) 3, Guilielmus Baila SJ (1557–1620),⁵⁴¹ Martinus Becan SJ (1563–1624)⁵⁴² 8, Roberto Bellarmino SJ (1542–1621)⁵⁴³ 5, Adam Contzen SJ (1573/75–1635),⁵⁴⁴ Julius Caesar Coturius SJ (1598–1651)⁵⁴⁵ 7, Franciscus Coster SJ (1532–

⁵³⁷ Lásd még a *Sanctorum patrum* szakot!

⁵³⁸ Reinerus de Pisis. Műve: *Pantheologia sive summa universae theologiae*. (A 15–17. században többször is kiadták.) Szertartástankönyve általánosan használt kézikönyv volt, amely a leghíresebb hittudósok műveiből vett kivonatokat ábécérendben tartalmazó könyv.

⁵³⁹ Műve: *Opuscula de Sole et lumine Libri duo Apologia [eiusdem in librum suum de Sole et lumine Catalogus librorum Marsilii Ficini Florentini de Christiana religione Marsilii Ficini Florentini] libri tres de uita sana. De uita longa; De uita celitus comparanda; Apologia in librum de Magia*. (Venetiis, 1503)

⁵⁴⁰ Ausztriában lett belőle aktív politikus. Vitába került a jezsuitákkal Count Ernst of Hesse konverziója miatt (1652), amelyben Valeriánnak nagy szerepe volt. Egy ideig börtönbe került. Filozófiai és teológiai műveket írt. Augustinusszal, Bonaventurával, Arisztotelésszel, Averoeszszel, különböző reneszánsz platonistával, Galileoval, Mersenne-nel és Descartes-tal foglalkozott. Műve: *Judicium de catholicorum et acatholicorum regula credendi*. (Pragae, 1628)

⁵⁴¹ Baile, francia jezsuita. Műve: *Catechismus controversiarum*, eredetileg franciául írta (1607), melyet Henricus Lamormaini fordított le. (Coloniae, 1627)

⁵⁴² Műve: *Manuale controversarium* (Moguntiae, 1623), melyben a predesztinációról, a szabad akaratról, az eucharisziáról, az egyház tévedhetetlenségéről ír, számos kiadást ért meg. Lásd még a *Theologici speculativi item et morales* szakot!

⁵⁴³ 16. századinak tekinthető, hiszen nagy műveit a 16. század végén írta meg, pl. a *Disputationes de controversiis christianae fidei* című műve 1584–1592-ben jelent meg három kötetben. A munka a jezsuita államelmélet egyik alapműve. Vö. BÁN Imre: *A jezsuita államelmélet*. In: BÁN Imre: *Költők, eszmék, korszakok*. Vál. és szerk. BITSKEY István. Debrecen: Kossuth Egyetemi Könyvkiadó, 1997. 148–150. (Csokonai Könyvtár 11.) Lásd még a *Sacrorum meditationum*, a *Libros statutorum seu actuum diuersorum ordinum* és a *Bohemici, Moravicique concionum et controversiarum item spirituales* szakot!

⁵⁴⁴ Szónok, bambergi, würtzburgi püspök, a bajor választófejedelem gyóntatója, a müncheni egyetemen a szentírás tanára. Védelmébe vette Bellarmino vitáitait Pareus támadásaival szemben. Műve: *Jubileum*

1619)⁵⁴⁶ 2, Franciscus Fevardentius OFM (1539–1610),⁵⁴⁷ Vitus Miletus (1549–1615),⁵⁴⁸ valamint a két dominikánus: Dominicus Gravina OP (1573–1643)⁵⁴⁹ és Johannes Andreas Coppenstein OP (†1638),⁵⁵⁰

Az ókoriak közül jelen van Tertullianus (160–230), akinek az eretnekek ellen írt munkája a 17. század első felében többször is megjelent, akárcsak Thomas Stapleton (1535–1598)⁵⁵¹ vitairatai 2

16. századi szerzők: Henricus Blissenius SJ (1537–1586),⁵⁵² Matthias Bredenbach (1489–1529/1559),⁵⁵³ Johannes Eck (1486–1543)⁵⁵⁴ 2, Martinus Eisengrein (1535–1578),⁵⁵⁵

jubileorum. (Moguntiae, 1615)

⁵⁴⁵ La Couture. Csehországban tanított retorikát és teológiát. Fő műve: *Epitome controversiarum, sive demonstrationes catholicae quibus ostenditur Lutheranum ecclesiam non esse apostolicam ...* (Monachi, 1643, 1645, 1654)

⁵⁴⁶ Műve: *Enchiridion controversiarum praecipuarum ...* (Coloniae, 1585) Lásd még a *Sacrarum meditationum*, a *Spirituales* és a *Concionatores, postillatores* szakot!

⁵⁴⁷ Vehemens kálvinizmus-ellenes prédikátor. A teológia doktora a párizsi egyetemen, s a párizsi konvent gárdiánja. Számos tanulmányt írt a patrisztika és az exegétika tárgykörében. Kiad. *Theomachia Calvinistica.* (Parisiis 1604, 1621)

⁵⁴⁸ Eredetileg Müller. Katolikus német teológus. Polemikus és apologetikus írásai jelentősek. Műve: *De sacramentis, mille sexcenti errores, vaniloquia et cavillationes eorum, qui hoc tempore ab Ecclesia secesserunt catholica, cum brevi eorum refutatione; plerique collecti ex Kemnitio [haeretico].* (Moguntiae, 1593)

⁵⁴⁹ Műve: *Pro sacro ordinis sacramento vindiciae orthodoxae.* (Neapoli, 1634) Lásd még a *Theologici speculativi item et morales* és a *Scriptorum ecclesiasticorum catholicorum* szakot!

⁵⁵⁰ Német prédikátor, teológus. Műve: *Christus defensus contra theomachiae antichristianismos Lutherocalvinianos ...* (Heidelbergae, 1629) Lásd még a *Concionatores, postillatores* szakot!

⁵⁵¹ Kontroverzalista. Erzsébet trónra lépésekor elhagyta Londont, hogy ne kelljen az új vallás mellett hitet tennie. Louvainbe, majd Párizsba ment teológiát tanulni. Belépett a jezsuita rendbe, de nem fejezte be a novíciátust. II. Fülöp kinevezte 1590-ben, Leuvenben a szentírás professzorává. Első munkái fordítások voltak, pl. Beda Venerabilis angliai egyháztörténete. Művei: *Authoritatis ecclesiasticae circa S. Scripturarum approbationem defensio.* [Contra Withacherum haereticum] (Antverpiae, 1592) – *Controversiae fidei: contra varios hostes ecclesiae.* Lásd még a *Concionatores, postillatores* szakot!

⁵⁵² Blissenius, német jezsuita, az osztrák tartomány provinciálisa. 1556-ban a teológia doktora Rómában. A prágai és a gráci jezsuita kollégium rektora. Műve: *Tractatus eucharistiae synaxeos ... contra gravissimos aduersariorum errores utiliter et compendiose conscriptus.* (Ingolstadii, 1585)

⁵⁵³ Német kontroverzalista. Műve: *De dissidiis ecclesiae compendis sententiae.* (Coloniae, 1557)

⁵⁵⁴ Lásd még a *Concionatores, postillatores* és a *Philosophici* szakot!

⁵⁵⁵ Képzett katolikus teológus, polemikus író. Megszervezte az ingolstadti egyetem könyvtárát. Műve: *Controversiae pro ecclesia catholica.*

Casparus Schatzgeyer OFM (1463/64–1527),⁵⁵⁶ Nicolaus Serarius SJ (1555–1609)⁵⁵⁷ 2, Johannes Leisentritt (1527–1586),⁵⁵⁸ Georgius Eder (1524–1596)⁵⁵⁹ 4, Robert Parsons SJ (1546–1610)⁵⁶⁰

Casistarum – 69 kötet, 42 tétel, 33 szerző

A kazuisztika szak az általános erkölcsi kérdésekkel foglalkozó műveket tartalmazza, hasonlóan a *Theologici speculativi item et Morales* alszak. Leginkább 16. századi szerzők és műveik szerepelnek, s a jezsuita szerzők nagy száma figyelhető meg:

középkori szerzők: Astesanus ab Asti OFM (†1330), Isidorus (kb. 560–636),⁵⁶¹ Odo episc. OSB (†959),⁵⁶² Angelus de Clavasio OFM (1411–1495)⁵⁶³

16. századi szerzők: Nicolaus Aurificius OCarm. (1529–1601)⁵⁶⁴ 2, Martinus Azpilcueta (1493–1586)⁵⁶⁵ 3, Petrus Canisius SJ (1521–1597)⁵⁶⁶ 2, Clemens VIII (1536–1605),⁵⁶⁷

⁵⁵⁶ A protestánsok egyik legelső ellenfele, inkvizítor. Münchenben volt gvárdián, s 1517-től a strasbourgi provincia vezetője. Johann Eck gyűjtötte össze és adta ki írásait (Ingolstadii, 1543). Műveiben többek között a szentek tiszteletéről, a monaszticizmusról, a házasság felbonthatatlanságáról, a miséről, a purgatóriumból ír. Műve: *De fide et operibus*. (Basileae, 1522)

⁵⁵⁷ A skolasztikus teológia és az exegézis doktora. Teológiát tanított a mainzi egyetemen. Jártas volt a görög, a héber és a szír nyelvben. Műve: *De Lutheri magistro ...* (Moguntiae, 1594)

⁵⁵⁸ Krakkóban tanult, apátsági dékán Bautzenben. Megkövetelte a német nyelv használatát a misén és a szentségek kiszolgáltatásakor az apátságban. Műve: *Libellus de salutari preparatione ad sacrosanctae missae celebrationem*. (S. l., 1559) – *Commendatio et doctrina Martini Lutheri*. (S. l., 1560)

⁵⁵⁹ Művei: *Malleus haereticorum*. (Ingolstadii, 1580) Lásd még a *Casistarum* szakot!

⁵⁶⁰ Angol jezsuita. Műve: *Elizabethae Reginae Angliae edictum. Promulgatum Londini 29 Novemb. Anni M.D.XCL. Andreae Philopatri ad idem edictum responsio*. (Romae, 1593) Parsons védelmébe veszi az angol missziós papokat I. Erzsébet angol királynő proklamációjával szemben.

⁵⁶¹ Lásd még a *Sanctorum patrum* szakot!

⁵⁶² episcopus Cameracensis

⁵⁶³ Antonio Carletti, Angelo Carleti de Chivasso. Civil és kánonjogot tanult Bolognában. Morálteológus. Műve: *Summa Angelica de casibus conscientiae*. – 1486 óta számos kiadása volt. Igen népszerű volt a pasztorációt és gyóntatást ellátók között.

⁵⁶⁴ Aurifex, Sienában született. Karmelita szerzetes, prédikátor, Firenzében a teológia professzora, provinciális. Művei: *De vita et moribus episcoporum*. – *Examen ordinandorum*. (Venetiae, 1586; Coloniae, 1610)

⁵⁶⁵ Spanyol jogtudós. Műve: *Enchiridion*. (első spanyol kiad.: Coimbriae, 1553; első latin kiad.: Antverpiae, 1573)

⁵⁶⁶ Műve: *Summa doctrinae christianae*. (1555) Lásd még a *Scriptorum ecclesiasticorum catholicorum* és a *Graecorum diversorum authorum* szakot!

Johannes Ferus OFM (†1554),⁵⁶⁸ Martinus Fornari SJ (1547–1612),⁵⁶⁹ Fabius Incarnatus (16–17. sz.)⁵⁷⁰ 2, Luca Pinelli SJ (1542–1607),⁵⁷¹ Johannes Polanco SJ (1516–1577)⁵⁷² 2, Emmanuel Sa SJ (1530–1596)⁵⁷³ 3, Petrus Thyreus SJ (1546–1601),⁵⁷⁴ Franciscus Toletus SJ (1532–1596)⁵⁷⁵ 5, Martinus Antonius Delrius SJ (1551–1608),⁵⁷⁶ Johannes Holthusius (16. sz.),⁵⁷⁷ Georgius Eder SJ (16. sz.)⁵⁷⁸

17. századi szerzők: Martinus Bonacina SJ (†1631),⁵⁷⁹ Antonius Diana TerzOrdFr (1586–1663),⁵⁸⁰ Antonius Fernández SJ (1569–1642),⁵⁸¹ Petrus Marchant OFM (1585–1661),⁵⁸² Johannes Pellezarius SJ (1596–1651),⁵⁸³ Antonius Escobar y Mendoza SJ (1589–1669)⁵⁸⁴ 9

⁵⁶⁷ Pápa 1592–1605 között. Megjelentette a Vulgáta javított kiadását (1598).

⁵⁶⁸ Műve: *Examen ordinandorum*. (Moguntiae, 1550) További művei vannak még az *Expositorum Sacrae Scripturae*, a *Concionatores*, *postillatores*, *homilistae es sermonistae* és a *Bohemici, Moravicique concionum et controversiarum item spirituales* szakban.

⁵⁶⁹ 24 évig tanított morálteológiát Padovában, Nápolyban és Rómában. Műve: *Institutiones Confessariorum*. (Romae, 1607)

⁵⁷⁰ Nápolyban a teológia professzora volt. Műve: *Scrutinium sacerdotate*. (Venetiis, 1579)

⁵⁷¹ Műve: *De virtute seu energia et admirandis sacrosanctae missae effectibus. Libri duo*. (Coloniae, 1608) Lásd még a *Sacrorum meditationum*, a *Spirituales* és a *Bohemici, Moravicique concionum et controversiarum item spirituales* szakot!

⁵⁷² Műve: *Directorium*. (Lovani, 1554) Lásd még a *Spirituales* szakot!

⁵⁷³ Portugál teológus, exegéta. Jelentősek exegétikai és teológiai munkái. Kommentálta Hoseás próféciáit és Aquinói Szent Tamás Summáját. A Római Kollégium tanára volt. Műve: *Aphorismi Confessariorum ex Doctorum sententiis collecti*. (Venetiis, 1595)

⁵⁷⁴ A teológia professzora. Műve: *Disputationes*. 3. (Moguntiae, 1588) – *De Daemoniacis*. (Coloniae, 1594) – *De variis tam spirituum, quam vivorum hominum prodigiis apparitionibus et nocturnis infestationibus*. (Coloniae, 1594)

⁵⁷⁵ Spanyol jezsuita, filozófus, teológus, exegéta, bíboros. Salamancában és a Római Kollégiumban tanított. Aquaviva egyik bírálója, ellenfele. Az andalúzia trió (Franciscus Suarez, Thomas Sanchez) egyik tagja. Filozófiai, teológiai és exegétikai művei fontosak, melyeket a 17. század első felében is többször kiadtak. Könyve: *Summa casuum sive instructio sacerdotum*. (Lugduni, 1599) (46 kiadás!)

⁵⁷⁶ Teológus, jogász, államférfi. Justus Lipsius korának csodájának nevezte. *Disquisitiones magicarum libri sex*. (Lovani, 1599–1600) Igen sokszor kiadott kánonjogi munka, amely a 17. században a legtöbbet idézett boszorkánytraktátus 265 példatörténettel.

⁵⁷⁷ Műve: *Examen ordinandorum*. (Dilingae, 1571)

⁵⁷⁸ Műve: *Confessio Catholica Concilij Tridentini*. (Coloniae, 1570) Lásd még a *Controversiarum* szakot!

⁵⁷⁹ Itáliai teológus, jogász. Műve: *Theologia moralis*. (Lugduni, 1645)

⁵⁸⁰ Morálteológus, a Szent Officium tanácsadója (1645). Művei: *Resolutionum moralium* (1628, 1656), *Summa Diana* (1656).

⁵⁸¹ Jezsuita misszionárius. 1602 körül járt Indiában. Számos liturgikus könyvet fordított le etióp nyelvre.

Regularum – 32 kötet, 30 tétel

A címmel ellentétben nemcsak regulákat (*Regula S. P. N. cum Expositionibus Summorum Pontificum et Sanctorum Virorum ordinis Nostri, Compendium Regulae S. Benedicti Abbatis*) találunk ebben a szakban, hanem rendtörténeteket (*Chronologia Historicoregalis Ordinis Minorum*), életrajzokat, statutumokat és konstitúciókat is (*Commentaria in Statuta et constitutiones Fratrum Minorum*), továbbá Gregorius Magnus (kb. 540–604)⁵⁸⁵ *Dialogorum*át, valamint Bonaventura OFM (1217/18–1274)⁵⁸⁶ és Johannes de Neapoli OFM (1587–1648)⁵⁸⁷ egy-egy munkáját.

Assisi Szent Ferenc életéről Thomas de Celano (1190 k.–1260 k.) óta – aki 1228-ban készítette el a rendalapító első hivatalos életrajzát szentté avatása alkalmából IX. Gergely pápa felkérésére – több összeállítás is született. Ezek közül az egyik legfontosabb Bonaventura (1217/18–1274) munkája, amely már új szellemben íródott, a rend hivatalos életrajzának tekintették, a korábbiakat pedig elégettették (1266). A Ferencről készült életrajzokat asszerint szokták csoportosítani, hogy azok a ferences rend melyik irányának szellemében íródtak.⁵⁸⁸ 1504-ben, Velencében jelent meg az Igali Fábíán OFMConv. (15. sz.

Aszketikus, polemikus műveket írt az Etiópában elterjedt eretnekek ellen. Műve: *Examen theologiae moralis* ... (Coloniae, 1618)

⁵⁸² Fő műve: *Tribunal Sacramentale* (Ghent, 1642; Antverpiae 1672) a gyóntatók számára készült. A jegyzéken szereplő műve a *Resolutiones notabiles variorum cassum et quaestionum a multis hactenus desideratae* (Antverpiae, 1655). Több művet írt a ferencesek történetéről, törvénykezéséről is. Lásd még a *Concionatores, postillatores* szakot!

⁵⁸³ Irodalmat és morálteológiát tanított, egyházjogi ismereteivel tűnt ki. Művei: *Tractatus de Monialibus* ... (1644), *Manuale Regularium* ... (1647)

⁵⁸⁴ Műve: *Theologia Moralis*. (Lugduni, 1650; Venetiis, 1652) 9 példányban! Mendozát élesen bírálta Blaise Pascal, s a spanyol szerző nevét a francia nyelv átvette, és az „escobar” szó a szörszálhasogató, hímező-hámozó, kertelő ember szinonimája lett. Saját bevallása szerint soha sem olvasott el egyetlen jezsuiták által írt erkölcszociológiai könyvet sem, kivéve Mendozának a gyóntatóknak készült kézikönyvét. Vö.: BANGERT 180.

⁵⁸⁵ Lásd még a *Scriptores ecclesiasticorum catholicorum* és a *Sanctes patres* szakot!

⁵⁸⁶ Lásd még a *Sacrorum meditationes*, a *Theologici speculativi et morales*, a *Concionatores* és a *Spirituales* szakot!

⁵⁸⁷ A ferences rend miniszter generálisa. Támogatta és ösztökölte a rend tagjait a tudományos munkára, publikálásra. Műve: *Compendium privilegiorum fratrum minorum seu potius pontificiae constitutiones*.

⁵⁸⁸ Az életrajzok áttekintésére, bemutatására, egymáshoz való kapcsolatukhoz lásd: *Assisi Szent Ferenc Perugiai legendája*. Ford., a bevezetést és a jegyzeteket írta VARGA Imre Fr. Kapisztrán OFM. Budapest: Helikon,

II. fele) által összeállított *Speculum vitae beatae Francisci et sociorum eius* című legendagyűjteményt, melyben a ferences írókat is felsorolta.⁵⁸⁹

Libros sequentes – az alszakon belüli külön egység

Ez a szak tulajdonképpen a jezsuita szak, hiszen Loyola Szent Ignác (1491–1556) életrajza, és az általa alapított rendre vonatkozó konstitúciók, levelek találhatók itt.

Libros statutorum seu actuum diuersorum ordinum – az alszakon belüli külön egység

Vegyes szaknak is nevezhető, hiszen nem csak a ferencesekre, hanem a többi szerzetesi közösségre (domonkosok, ciszterek, jezsuiták) vonatkozó kiadványok is megtalálhatók itt: akták, az olműci és a nagyszombati zsinat iratai,⁵⁹⁰ Roberto Bellarmino SJ⁵⁹¹ és Emmanuel Acosta SJ⁵⁹² egy-egy műve.

Concionatores, postillatores, homilistae et sermonistae – 163 kötet, 151 tétel, 72 szerző

A szakolcai könyvtár egyik legjelentősebb és a legtöbb könyvet tartalmazó szakja, amely szerzői és művei pontosan mutatják a ferences létet és tevékenységük lényegét. Érdekes azt is kiemelni, hogy ebben a szakban a nagy és fontos szerzők egyes műveiben itt van a legtöbb példány összegyűjtve. Jelen vannak mind a kortárs, mind a középkor s a korai újkor szerzői (a két utóbbi korból származók közül többeknek van 17. század eleji kiadásuk is):

középkori szerzők: Johannes Aquilanus OP (†1479), Astensis episcopus (2), Augustinus (354–430)⁵⁹³ 3, Bonaventura OFM (1217/18–1274)⁵⁹⁴ 2, Bernardinus Bustis OFM (†1513) 2,

1990. 19– 29. p. (Harmonia mundi)

⁵⁸⁹ Arnold MAGYAR: *Die ungarischen Reformstatuten des Fabian Igali aus dem Jahre 1454*. Archivum Franciscanum Historicum 1971. 71–122. – Michael BIHL OFM: *L'édition du Speculum Vitae B. Francisci parue à Győr en 1752 et l'origine hongroise de Speculum Vitae*. Archivum Franciscanum Historicum 1927. 132–153. – A kötet a *Historiarum sanctorum seu vitae aut exempla patrum* részben is megtalálható.

⁵⁹⁰ Pozsony, 1625. RMNy 1346. Lásd még a *Praedicatorii concernentes divinum officium quoad rubricas tam breviori quam missalis et quoad caeremonias* szakot!

⁵⁹¹ Műve: *Theses de fractione panis eucharistici haeretica est*. Lásd még a *Sanctorum patrum*, a *Controversiarum* és a *Bohemici, Moravicique concionum et controversiarum item spirituales* szakot!

⁵⁹² Portugál jezsuita, anyanyelvén írta könyveit. Műve: *Rerum a Societate Jesu in Oriente V*. (Dilingae, 1571) Lásd még a *Libros statutorum seu actuum diuersorum ordinum* szakot!

⁵⁹³ Lásd még a *Sanctorum patrum*, az *Expositiorum Sacrae Scripturae*, a *Spirituales* és a *Sacrorum meditationum* szakot!

⁵⁹⁴ Lásd még a *Sacrorum meditationes*, a *Theologici speculativi et morales*, a *Spirituales* és a *Regularum* szakot!

Cherubinus de Spoleto OFM (1414–1484), Dionysius Carthusianus,⁵⁹⁵ Johannes Gritsch OFMConv.⁵⁹⁶ (15. sz.), Jacobus de Voragine OP (1230–1298),⁵⁹⁷ Haymo episc. OSB (†853),⁵⁹⁸ Ludovicus Granatensis (1504–1588) 7,⁵⁹⁹ Johannes Meffret (15. sz.)⁶⁰⁰ 2, Osvaldus de Lasko OFM (1450–1511) 3, Robertus Caracciolus Licius OFMConv. (szül. kb. 1425)⁶⁰¹ 4, Pelbartus de Temeswar OFM (1435/40–1504) 8, Petrus de Palude OP (1275–1342) 3, Johannes a S. Geminiano OP (kb. 1260–70–1333 után)⁶⁰²

16. századi szerzők: Petrus Canisius SJ (1521–1597),⁶⁰³ Jodocus Clichtoveus (1472–1543)⁶⁰⁴ 2, Johannes Dadraeus,⁶⁰⁵ Johannes Eck (1486–1543)⁶⁰⁶ 3, Johannes Ferus OFM (†1554)⁶⁰⁷ 4, Johannes Lanspergius OCarth. (1489–1539) 2, Fridericus Nausea (kb. 1480–

⁵⁹⁵ Lásd még az *Expositiorum Sacrae Scripturae* és a *Sanctorum patrum* szakot!

⁵⁹⁶ *Sermones quadragesimale*. (Reutlingen, 1479 ..., 1505, 1512: Parisiis) – A 15. század harmincas éveiben prédikált Németországban, népszerű bázeli szónok, az ars praedicandi egyik jeles művelője volt. *Quadragesimaléja* volt a legnagyobb a böjti prédikációgyűjtemények között. Meffret mellett ő tekinthető Temesvári Pelbárt *Stellarium*ának fő forrásának.

⁵⁹⁷ Lásd még a *Historiarum sanctorum seu vitae aut exempla patrum* szakot!

⁵⁹⁸ Lásd még az *Expositiorum Sacrae Scriptorum* szakot!

⁵⁹⁹ Lásd még a *Sacrorum meditationum* és a *Spirituales* szakot!

⁶⁰⁰ Meissenai prédikátor, Johannes Gritsch mellett Temesvári Pelbárt másik fő forrása.

⁶⁰¹ Az obszerváns-konventuális vitában az utóbbiak mellé állt (1452). A 15. század egyik legjelentősebb, legnagyobb hatású ferences szónoka, aki nagy tisztelettel tekintett az obszerváns prédikátorokra. Johannes Capestrano azt mondta róla, hogy ez a szegény ember rosszul fogja végezni, Jacobus de Marce pedig azt, hogy akik így viselkednek, azokat börtönbe kellene küldeni. (MOORMAN 1968. 481–482, 522.) Művei: *De aduentu. De quadragesima: De penitentia. De timore iudiciorum dei. De diuina charitate. De immortalitate anime rationalis. De beatitudine sanctorum. De precipuis festis beate Marie. Et quibusdam alijs videlicet De sancto Joseph. De bona spe. De virginitate. De patientia. De predestinatione. De iudicio pestilentie. De morte. Et de catenis peccatorum*. (Lugduni, 1513)

⁶⁰² Műve: *Summa, de exemplis et rerum similitudinibus, pro verbi Dei concionatoribus*. Lásd még a *Scriptorum ecclesiasticorum catholicorum* szakot!

⁶⁰³ Lásd még a *Scriptorum ecclesiasticorum catholicorum*, a *Casistarum* és a *Graecorum diversorum authorum* szakot!

⁶⁰⁴ Lásd még a *Sanctorum patrum* és a *Scriptorum ecclesiasticorum catholicorum* szakot!

⁶⁰⁵ Műve: *Loci communes similibus et dissimilibus ex omni prepotum antiquitate, tam sacra quam prophana collectorum* ... (1577)

⁶⁰⁶ Lásd még a *Controversiarum* és a *Philosophici* szakot!

⁶⁰⁷ Művei: *De tempore ab aduentu usque ad Pascha. De tempore, a Paschate usque ad Aduentum. De festis sanctorum. In Quadragesima*. További művei vannak még az *Expositiorum Sacrae Scripturae* és a *Casistarum* szakban.

1552)⁶⁰⁸ 3, Johannes Osorius SJ (1542–1594) 4, Johannes Royardus OFM (†1547) 2, Thomas Stapleton (1535–1598)⁶⁰⁹ 5, Aegidius Topiarius OP (†1579) 7, Johannes Voello SJ (1541–1610),⁶¹⁰ Didacus Stella OFM (1524–1578),⁶¹¹ Franciscus Poligranus OFM (16. sz.)⁶¹² 9, Philippus Diez OFM (1550–1601)⁶¹³ 2, Johannes Nevizanus (1490 k. –1540)⁶¹⁴ (2)

17. századi szerzők és kiadások: Abraham Bzovius OP (1567–1637),⁶¹⁵ Alexandrus Calamatus (†1648) 2,⁶¹⁶ Johannes Carthagenae SJ-OFM 4, Johannes Andreas Coppenstein OP (†1638),⁶¹⁷ Franciscus Coster SJ (1532–1619)⁶¹⁸ 2, Matthias Fabri SJ (1586–1653⁶¹⁹) 2, Franciscus Maidalchini OP,⁶²⁰ Jacobus Marchant OFM (1585–1648),⁶²¹ Laurentius Beyerlinck (1578–1627)⁶²² 7, Petrus Besseus (17. sz. első fele)⁶²³ 9, Didacus Nissenus (†1656),⁶²⁴ Johannes Gans (1591–1662) SJ⁶²⁵

⁶⁰⁸ Grau. Bécs püspöke. Részt vett a Tridenti Zsinaton. Művei: *Homiliarum centuriae. – Sermones quadragesimales. – Orationes ad diversos status. – Homiliarum catholicarum compendium sive postilla per totum annum, de dominicis et festis.* (Coloniae, 1550)

⁶⁰⁹ Lásd még a *Controversiarum* szakot!

⁶¹⁰ Retorikát tanított. Rektor volt Lyonban és Dôle-ben. Műve: *Index in breviarium concilii Tridentini ...* (Coloniae, 1614)

⁶¹¹ Lásd még a *Spirituales* és az *Expositiorum Sacrae Scripturae* szakot!

⁶¹² Polygranus. Műve: *Postillae sive enarrationes in evangelium ... Pars I–IV.* (Coloniae, 1570)

⁶¹³ Felipe Diez. Portugál/spanyol ferences prédikátor. Műve: *Conciones quadruplices. Tom. 1. Quae a dominica in Septuagesima, usque ad Resurrectionem Domini quotidie in Ecclesia habentur; primae et secundae partis.* (1586) – *Conciones quadruplices. Tom. 6. super Evangelia omnium sanctorum, quibus etiam funebres conciones accesserunt; secundae partis.* (1586)

⁶¹⁴ Giovanni Nevizzano. Jogász, a torinói egyetemen tanított. Műve: *Postilla maiores totius anni.* (1514)

⁶¹⁵ Bzowski. Lengyel teológus, prédikátor. Milánóban filozófiát, Bolognában teológiát tanított. A krakkói domonkosok perjele és Virginio des Ursins könyvtárosa volt. Folytatta Baronius egyháztörténetét (Coloniae 1616, 1630; Romae 1652). Műve: *Monile Gemmeum divae virginis deiparenti sacraum.* (Coloniae, 1615)

⁶¹⁶ Pap Messinában. Művei: *Sententiae selectae pro concionibus totius anni, ex sanctis patribus ... excerptae ...* (Venetiis, 1643) – *Quadragesimale seu discursus selecti in sacra evangelia per quadragesimam occurrentia ...*

⁶¹⁷ Műve: *Discursus Reales.* (Moguntiae, 1627) Lásd még a *Controversiarum* szakot!

⁶¹⁸ Művei: *Conciones* Lásd még a *Sacrarum meditationum*, a *Spirituales* és a *Controversiarum* szakot!

⁶¹⁹ Neves hitszónok, az ingolstadtai egyetem professzora. Műve: *Concionum Pars I–3.* (Ingolstadtii, 1631)

⁶²⁰ Műve: *Sermonum cultissimorum ... in omnes dominicas et festa adventu ...* (Francofurti, 1651)

⁶²¹ Műve: *Hortus Pastorum.* (Parisiis, 1641) Lásd még a *Casistarum* szakot!

⁶²² Belga teológus, egyházi író, szónok. Művei: *Promptuarium morale ...* (Coloniae, 162?, 163?)

⁶²³ Párizsi teológus és királyi prédikátor. Művei: *Conceptus et conciones in evangelia totius anni. Trad. Matthias Martinez. – Conceptus et conciones morales in singulos dies quadragesimae et festa Pacharos. – Conceptus et conciones in octavam et festa Sanctorum.* (Coloniae, 1613)

Historiarum sanctarum seu vitae aut exempla patrum – 34 kötet, 34 tétel, 17 szerző

Az ebben a csoportban lévő kötetek a szokásosaknak mondhatóak, s ahogy a titulus is mondja, szentek életrajzai, példázatai és különböző egyháztörténeti művek találhatóak meg – ez utóbbiak között szerzetesrend-történetek is szerepelnek, annak ellenére hogy ezen könyveknek külön szakjuk is van (vö. *Libri secundae classis sub quarto titulo. Regularum, libros sequentes, libros statutorum seu actuum diversorum ordinum*). A másik érdekesség, hogyha egy kötetből több példány is megvan, akkor néha több szakba is beosztották, nem csak utaltak annak másik meglétére (vide utalással), pl. Emmanuel Acosta: *Rerum gestarum a S. I. in Oriente* kötete nemcsak itt, hanem a *Libros statutorum seu Actuum Diversorum Ordinum*ban is megtalálható, továbbá a *De imitatione Christi* és az Assisi Szent Ferenc életéről írt könyvek is több helyre vannak beosztva (pl. a *Speculum vitae beatae Francisci et sociorum eius*)⁶²⁶

középkori szerzők: Johannes Faius (†1395); Jacobus de Voragine OP (1230–1298)⁶²⁷ műve a *Legenda aurea* a nemzetközi legendairodalom legjelentősebb forrása. Művében az egyházi év beosztása szerint több mint 800 életrajz olvasható.⁶²⁸

16. századi szerzők: Emmanuel Acosta SJ (16. sz. 2. fele),⁶²⁹ Edmondus Campianus SJ (1540–1581),⁶³⁰ Zacharias Lipel OCarth. (1566 k.–1599),⁶³¹ Marcus Marulus Spalatensis (1450–1524)⁶³² 2, Petrus Ribadeneira SJ (1527–1611)⁶³³

⁶²⁴ Diego Niseno. Spanyol prédikátor, apát, barnabita. Megírta Basilius Magnus és János evangélista életét (1643). Műve: *Sermones vere aureos in omnia quadragesimae Evangelia*. (1646)

⁶²⁵ IV. Ferdinánd gyóntatója volt. Műve: *Quinquatria Mariana siue de quavis quinque Solennitatum Deiparae Virginis Mariae conciones siue discursus*. (Viennae, 1632)

⁶²⁶ Lásd még a *Regularum* szakot!

⁶²⁷ Lásd még a *Concionatores, postillatores* szakot!

⁶²⁸ Munkája több címen is megjelent: *Legenda Sanctorum* vagy *Lombardica Historica, Vita Sanctorum*. Ennek megfelelően ebben a szakban négy tétel köthető a nevéhez.

⁶²⁹ Portugál jezsuita. Műve: *Rerum a societate Jesu in Oriente gestarum, ad annum 1568*. (Dilingae, 1571)

⁶³⁰ Magyar nyelvre Balassi Bálint kezdte el lefordítani, majd Dobokay Sándor fejezte be. Bécs, 1606. (RMNy 943) Nem tudjuk, vajon melyik kiadás volt meg a könyvtárban (a 17. század első felében is többször kiadták a katolikusok körében szívesen olvasott könyvet), de nem magyar nyelvű, hiszen akkor oda osztották volna be.

⁶³¹ Lippeloo. Holland karthuziánus. Műve: *Vitae Sanctorum sive res gestae martyrum, confessorum atque sanctarum virginum ...* (1596)

⁶³² Marko Marulić, dalmát tudós. Műve: *De ratione bene vivendi per exempla Sanctorum*. (Aversae, 1601)

⁶³³ Toledói jezsuita, Toscana, Etruria és Szicília provinciálisa. Műve: *Vitae Ignatii Loiolae, Societatis Iesu*

17. századi szerzők: Antonius Daurolt SJ (1533–1614)⁶³⁴ 2, Johannes Maior (1564–1644)⁶³⁵

Historia profanarum – 47 kötet, 45 tétel, 38 szerző

A tételek számát tekintve a hatodik leggazdagabb szak, amelyben inkább a 16. századi kiadások dominálnak, s a szerzőket végigtekintve egy hagyományos összetételt láthatunk. Ez azt is jelenti, hogy az alábbi történeti művek között szép számmal szerepelnek az antikvitás:

az ókori szerzők művei általában 16. századi kiadások, de mivel kiadták őket a 17. század első felében is, így nem kizárható, hogy ezekből is megvolt egy-egy: Curtius Rufus (kétszer is szerepel; az egyik kiadást a jezsuita Matthaeus Raderus SJ (1561–1634) készítette), Josephus Flavius (37 k.–100 k.) 4, Hérodotosz (484 k.–425), Gaius Julius Caesar (100–44) 3, Titus Livius (i. e. 59–i. sz. 17) 3, Plinius (29–79), Plutarkhosz (46–120), Suetonius (70 k.–140/160), Lucius Fenestella (†70)

középkori szerző: Isidorus Hispalensis (560 k.–636)⁶³⁶

humanisták: Aeneas Sylvius Piccolomini (1405–1464) 2, Franciscus Petrarca (1304–1374), a keresztény Ciceró⁶³⁷

16. századi szerzők: Paolo Jovio (1483–1552), Stephanus Guazzus (kb. 1531–1593), Johannes Mariana SJ (1536–1624)⁶³⁸ 2 kötete, Laurentius Surius OCarth. (1522–1578), Johannes Dubravius (1486–1553) 2, Christianus Adrichomius (1533–1585)⁶³⁹ 2;

Fundatoris ... (Neapoli, 1572)

⁶³⁴ Averoult. A löveni kollégium rektora. Műve: *Flores exemplorum ... sive catechismus historialis ...* (Coloniae Agrippinae, 1616)

⁶³⁵ Lutheránus teológus. *Magnum Speculum Exemplorum*. 6. kiad. 1618: a szerző egy bevált antik és középkori gyűjteményekből összeállított későközépkori művet alakított át a loci communes humanista elvének megfelelően, tárgyszavak szerint rendezett enciklopédikus gyűjteménnyé. Lényegében megőrizte a különböző forrásokból származó elbeszélések szerkezetét, s könyvét prédikációs segédletnek szánta. (TÜSKÉS 1992. 135.) Műve: *Speculum exemplorum*. (Coloniae, 1611)

⁶³⁶ Lásd még a *Sanctorum patrum* és a *Casistarum* szakot!

⁶³⁷ Műve: *Rerum memorabilium*. Lásd még a *Scriptorum ecclesiasticorum catholicorum* szakot!

⁶³⁸ A 16. századi jezsuita rend egyik kiemelkedő elméletírója. (*De rege et regis institutione*. Toledo, 1599) Vö. BÁN 1997. 156–159. A jegyzéken szereplő műve: *Histoire de rebus Hispaniae libri XX*. (Toledo, 1592; Madriti, 1608; appendix-szel: Moguntiae, 1605)

⁶³⁹ Katolikus pap, teológiai író. Műve: *Theatrum Terrae Sanctae et Biblicarum Historiarum*. (Coloniae, 1590): leírja Palesztínát, jeruzsálem régiségeit, és egy kronológiát is közzétesz Ádámtól János apostol haláláig, 109-ig.

17. századi szerzők: Sethus Calvisius (1566–1615),⁶⁴⁰ Nicolaus Cassin (Caussin) SJ (1583–1651),⁶⁴¹ Matthaeus Raderus SJ (1561–1634),⁶⁴² Nicolaus Trigault SJ (1577–1628),⁶⁴³ Johannes Bussieres SJ (1607–1679),⁶⁴⁴ Jacob Gordon de Lesmoir SJ (1573–1641),⁶⁴⁵ Marcus Zuerius Boxhorn (1612–1653);⁶⁴⁶

külön ki kell emelni a Philipp Melanchthon kiadta, kiegészítette Johannes Carion (1499–1538) krónikát,⁶⁴⁷ amely a kevés protestáns művek egyike, s a protestáns Ludovicus Lavatert (1527–1586)⁶⁴⁸

⁶⁴⁰ Német író, asztronómus, zenész. Scaliger munkáinak olvasása nyomán kronológiai számításokkal kezdett foglalkozni. Indexre tették a *Formula calendarii novi, calendario Gregoriano expeditor, melior et certior* (Heidelbergae, 1613) című munkáját. Műve: *Opus chronologicum ex auctoritate potissimum S. Scripturae et historicorum fide dignissimorum, ad Motum luminarium coelestium tempora et annos distinguendum*. (Lipsiae, 1606)

⁶⁴¹ Híres rétor. A harmincéves háború befejezése érdekében írt beadványában szót emelt XIII. Lajosnál a sok szenvedés ellen. Richelieu bíboros száműzette a gyóntatót, s befeketítette a nevét a jezsuita előljárók és a francia kormány előtt. Műve: *Eques Christianus*. (Viennae Austriae, 1637)

⁶⁴² Tiroli filológus, történész, iskoladráma-író. Műve: *Matthaei Raderi e Societate Jesu ad Q. Curtii Rufi, de Alexandro Magno Historiam ...* (Coloniae Agrippinae, 1628)

⁶⁴³ A keleti nyelvek ismerője. Járt Kínában, a misszió egyik tagja – ott is halt meg. Niccola Longobardi 1610-ben Európába köldte, hogy Trigault állítson össze egy tudományos könyvtárat, és hívjon meg két csillagászt a missziók számára. (A Társaságból többen úgy gondolták, hogy a kínai misszió támogatásának az lenne a legeredményesebb módja, ha tanult embereket, főként matematikusokat küldenének az országba. 1618-ban huszonnégy misszionárius szállt hajóra Lisszabonban, akik magukkal vittek egy hétezer kötetes tudományos gyűjteményt, s egy teleszkópot. Galileit nem sikerült megnyerni az ügynek.) Műve: *Litterae Societatis Jesu e Regno Sinarum ad R. P. Aquavivam eiusdem Societatis praepositorum generalem annorum M.DC.X. et M.DC.XI.* (Antverpiae, 1615; Lugduni, 1616)

⁶⁴⁴ Francia jezsuita író, költő. Műve: *Flosculorum historicorum*. (Coloniae, 1654)

⁶⁴⁵ Teológiát tanított, toulousi és Bordeaux-i rektor volt. XIII. Lajos gyóntatója. Műve: *Opus Chronologicum, annorum seriem, regnorum mutationes, et rerum toto orbe gestarum memorabilium seriem annumque a Mundi exordio ad nostra usque tempora complectens*. (Coloniae, 1614)

⁶⁴⁶ Holland. Klasszikusokat adott ki, történetíró (pl. *Theatrum seu Comitatus Hollandiae nova descriptio, Chronicon Zelandiae, Commenatriolus de statu foederati Belgii*). Leydenben az ékesszólás professzora. Krisztina svéd királynő követe. Műve: *De republica Leodiensi*. (Amstelodami, 1633)

⁶⁴⁷ A katolikus egyház Indexén szerepelt. Vö. Roma 1559, Parma 1580.

⁶⁴⁸ Ulrich Zwingli egyik unokájának férje. Zwinglihez hasonlóan ő is azt vallotta, hogy „a Krisztus teste és vére lelkileg, nem testileg, nem szájjal, hanem lélekkel és hittel élveztetik: *Historia de origine et progressu controversiae sacramentariae de coena Domini*. Vö.: ZOVÁNYI Jenő: *A reformáció Magyarországon 1565-ig*. Budapest: Állami Könyvterjesztő Vállalat, 1986. 279. p. – Műve: *Elegiae*. – Ludovicus Lavater a római (1559) Indexen szerepelt.

Iuris prudentiae utriusque, libri practicae criminalis, libri Concilii Tridentini et aliorum Conciliorum Sacrorum – 18 kötet, 16 tétel, 6 szerző

Az alszakot nem bontották külön kánonjogra és civil jogra, hiszen nem sok kötet van ebben a csoportban, s a kötetek számát tekintve nem is tartozik a jelentősebb szakok közé. Ide vannak még beosztva a zsinatokról szóló könyvek (velencei (1585) négy példányban), azok határozatai. A korai újkor legjelentősebb zsinatának, a Trienti Zsinat (1546-1563) határozatainak jelenléte gyakorlatilag természetesnek mondható minden egyházi gyűjteményben.⁶⁴⁹ Az alábbi művek gyakorlatilag a 16. század nyomtatványai közül kerültek ki:

ókori szerző: Justinianus (482–565) egy 16. századi kiadásban⁶⁵⁰

16. századi szerzők: Jean Bodin (1530–1596),⁶⁵¹ Alphonsus Vilagut⁶⁵²

17. századi szerző: Sanctorus Melfi⁶⁵³

Flores regum

a *Corpus Juris Canonici* jelenléte természetesnek mondható, az alapművek közé tartozik, még ha e szerzetesi közösséget sem jellemzi a jogi művek nagy száma: a munka különböző törvénykönyvek gyűjteménye (*Decretum Gratiani, Decretales Gregorii pape noni, Liber sextus, Clementinae*), amelyek tartalmazzak még kisebb részeket az egyházatyák műveiből, s a középkori nagy enciklopédikus művekből⁶⁵⁴

⁶⁴⁹ Az egyes tételeknél szokatlan módon meg van adva, hol adták ki a könyveket: Antuerpiae (2), Venetiis (4), Leodii (1) – ezeknek a kiadásoknak 16-17. századi kiadásai is vannak.

⁶⁵⁰ Henricus Cnaustinus. Műve: *Epitome, seu breviarium, in quo Institutiones Imperiales Iustiniani, in Isagogen breuissimam, contractae sunt: incipientibus Iura discere, mire profuturum, Latino Germanicum.* (Erphordium, 1572)

⁶⁵¹ Műve: *Juris universi distributio.* (Coloniae, 1580) – egy kötetben van Justiniánusszal, s ez a kötet összesen nyolc munkát tartalmaz. – Bodin több munkája is szerepel az Indexen: *Universae naturae theatrum, Demonomania, Methodus, Six livres de la Republique.* (Index 1600–1699)

⁶⁵² Műve: *Practica canonica criminalis.* (?Francofurti, 1585)

⁶⁵³ Műve: *Practica criminalis ad sancte administrandam iustitiam in ordine fratrum minorum S. Francisci regul. observ. iuxta praescriptum statutorum generalium ex sacris canonibus & probatis auctoribus compendiose collecta.* (Romae, 1645)

⁶⁵⁴ MÁLYUSZ 1971. 312. – „Az a klerikus tehát, aki az egyházi törvénykönyvet forgatta, a középkor erkölcsi felfogását, mondhatnók: gondolatrendszerét is közvetlen tanításból megismerhette.”

magyar vonatkozású művek: *Decreta Regni Hungariae*, Kitonicz János: *Processus Iudiciari in Regno Hungariae*⁶⁵⁵

Medicinales – 17 kötet, 17 tétel, 13 szerző

A hagyományos szerzők mellett – akiknek művei szintén megjelentek mind a 16., mind a 17. század első felében – jelen van még egy-két kortárs, közel kortárs is. A címszó alatt hagyományosan különbözőbb természettudományos könyveket gyűjtöttek össze:

ókori szerzők: Galénosz (130 k–190) 2, Dioscorides

középkori szerző: Raymundus Lullus (1232/35–1315/16), Albertus Magnus OP (kb. 1200–1280)⁶⁵⁶

16. századi szerzők: Johannes Curione (†1561)⁶⁵⁷ 4, Henricus Ranchovius (1526–1598),⁶⁵⁸ Guglielmo Grataroli (1516–1568),⁶⁵⁹ Gualtherus Bruele (16. sz. II. fele)⁶⁶⁰

17. századi szerzők: Julius Caesar Baricelli (17. sz. első fele)⁶⁶¹

Továbbá szerepel még ebben az alszakban két herbáriumos könyv szerző nélkül.

⁶⁵⁵ Lásd a 436. jegyzetet!

⁶⁵⁶ Lásd még a *Spirituales*, a *Theologici speculativi item et morales* és a *Expositiores Sacrae Scripturae* szakot!

⁶⁵⁷ Német orvos, Erfurtban tanított. Műve: *Conservandae bona valetudinis praecepta longe saluterrima Regi Angliae ...* (Lugduni, 1570)

⁶⁵⁸ Ranzow, Rantzau. Holstein és Schleswig kormányzója. Nagy szerepe volt a lübecki béke (1570) megkötésében. Óriási bevételeiből több esetben kölcsönzött komoly összegeket V. Károlynak, I. Erzsébetnek és más uralkodóknak. Nagy és szép könyvtára volt. Műve: *De conservanda valetudine*. (Francofurti 1591, 1604)

⁶⁵⁹ Itáliai orvos, a padovai egyetemen tanult. Soha nem gyakorolta nyíltan a lutheránus vallást, de az bizonyos, hogy vallási nézetei miatt Bázélbe menekült. Kevéssel később Marburgba hívták, hogy az ottani orvosi katedrát átvegye. Műveinek nagy része Bázélben jelent meg, ott is halt meg. Műve: *Prolegomena in Alchemiae Auctorum Collectionem* (Basileae, 1561): Grataroli ezt a művet saját maga állította össze, s szerepel benne pl. Bacon, Arisztotelész, Rupescissa, Savonarola, Arnauld de Villeneuve.

⁶⁶⁰ Brant. Orvos és matematikus. Műve: *Praxin medicinae theoricam et empiricam familiarissimam*. (1589, 1612)

⁶⁶¹ Itáliai orvos és filozófus. Műve: *Hortulus genialis, sive arcanorum valde admirabilium, tam in arte medica quam, in reliqua philosophia compendium, curiosis scrutatoribus naturae lectu tam utile, quam jucundum*. (Bononiae, 1617; Genevae, 1620)

Philosophici – 99 kötet, 65 tétel, 34 szerző

A filozófia szak – amely filozófiai, metafizikai és logikai műveket tartalmaz – az a szak, amellyel leginkább kimutatható, hogy a ferencesek szakolcai gyűjteménye részben egy viszonylag friss gyűjtemény. A legtöbb szerző 17. századi, akiknek munkái a 16–17. század fordulóján, vagy a 17. század első felében jelentek meg:

ókori szerzők: Aristoteles (Kr. e. 384–322) 4, Seneca (K. e. 4–K. u. 65.)

középkori szerzők: Algazelis (1072–1127), Petrus Tataretus (15. sz.)⁶⁶² 2

16. századi szerzők: Johannes Camers OFM, Johannes Eck (1486–1543),⁶⁶³ Petrus Fonseca SJ (1528–1599)⁶⁶⁴ 2, Hieronymus Pardus (15–16. sz.),⁶⁶⁵ Constantinus Sarnari OFM (†1595), Gulielmus Adolphus Scribonius, Petrus Tholosanus SJ⁶⁶⁶

17. századi szerzők: Raphael Aversa (†1657)⁶⁶⁷ 4, Casparus Bartholinus (1585–1630),⁶⁶⁸ Thomaso Campanella (1568–1639)⁶⁶⁹ 2, Philippus Faber (Faventinus) OFMConv. (1564–1630)⁶⁷⁰ 2, Bartholomaeus Mastrius OFMConv. (1602–1673)⁶⁷¹ 9, Zacharias Pasqualigus (†1664)⁶⁷² 2, Franciscus Piccolomini SJ (1582–1651),⁶⁷³ Franciscus Suarez SJ (1548–

⁶⁶² Művei: *Logica* Nr. 6., *Philosophici*. Nr. 7. Lásd még a *Theologici Speculativi item et Morales* szakot!

⁶⁶³ Műve: *Physica Aristotelis*. Lásd még a *Controversiarum* és a *Concionatores, postillatores* szakot!

⁶⁶⁴ Teológus, filozófus, a „portugál Arisztotelész”, a Társaság legjelentősebb metafizikusának számított. Filozófiát tanított az evorai és a coimbrai egyetemen. Műve: *Institutionum Dialecticarum*. (Lisbonae, 1564)

⁶⁶⁵ Műve: *Medulla dyalectices*. (Parisiis, 1510)

⁶⁶⁶ Tholozano vagy Pierre Grégoire. Műve: *Syntaxeon artis mirabilis*. (Lugduni, 1575)

⁶⁶⁷ Műve: *Philosophia metaphysicam physicamque complectens quaestionibus contexta*. (Bononiae, 1605)

⁶⁶⁸ „A felfrissített wittenbergi szellem egyik érdekes képviselője.” Hazájában, Dániában az egyik könyve az orthodox lutheranizmus fő fegyvere volt a ráizmussal szemben. (BARTÓK 1998. 82.) Legtöbb kiadást megért könyve: *Logicae peripateticae praecepta* (1611). Az erdélyi lutheránus iskolák számára: Szeben, 1648. (RMNy 2242). Első magyarországi kiadása: Kassa, 1622. (RMNy 1264)

⁶⁶⁹ Műve: *Philosophiae rationalis quinque partes. Realis philosophia epilogistica*. Ed. Tobia Adami. (1623) Lásd még a *Rhetorici et oratorii* szakot! – Összegyűjtött művei (*Opera*) 1632–1900 között szerepeltek az Indexen.

⁶⁷⁰ Teológus, filozófus, Duns Scotus egyik magyarázója. Műve: *Philosophia naturalis Scoti in theoremata distributa*. (Parma 1601, Venetiis 1606, 1622, Parisiis 1622)

⁶⁷¹ Korának egyik legjelentősebb ferences filozófusa, teológusa. Jártas volt a skolasztikus teológiában és filozófiában, főként Duns Scotus írásaival foglalkozott. Művei: *Mastrii Logica, in Physicam, in Metaphysicam Scoti, De anima, De coelo et Mundo, De generis et corruptione*.

⁶⁷² Műve: *Disputationes metaphysicae*. Vol. 1. (Romae, 1634)

⁶⁷³ Filozófiát és teológiát tanított. Provinciális (Róma, Milánó, Velence) és generális (1649–1651). Rendfőnökként összeállított egy olyan listát, amelyen hatvanöt filozófiai és harminc teológiai tétel szerepel, ezeknek tanításától a jezsuitáknak tartózkodniuk kell. Némely tétel Descartes hatását tükrözi. Műve:

1617),⁶⁷⁴ Hieronymus Balduin (†1632) 4, Johannes Pontius (†1670)⁶⁷⁵ 5, Johannes a Sancto Thoma (†1644)⁶⁷⁶ 8,

Ki kell emelni a református Johann Heinrich Alsted (1588–1638) jelenlétét. Három műve szerepel ebben az alszakban,⁶⁷⁷ melyek a legfrissebb beszerzésekhez tartoznak.

Astronomici, Cosmographici, Geographici, Mathematici – 9 kötet, 9 tétel, 10 szerző

A fenti tárgyszavak az egyik legizgalmasabb részt sejtetik, ámbár ez a terület mégsem az, amely a jelentősebbek közé tartozik; ezt az is mutatja, hogy négy tematika van egybe sűrítve, s mindez csak 10 tételt jelent – ez is mutatja, hogy a ferences rend nem egy tudós rend. Tartalmilag vizsgálva: a 10 szerzőből 4 tiltott: Gerardus Mercator (1512–1594) *Atlas minora*,⁶⁷⁸ Guilelmus Postel (1510–1581) *Cosmographiája*,⁶⁷⁹ Jacobus Mycillus (1503–1558) *Astronomiája*⁶⁸⁰ és Johannes Schöner (1477–1547) *Mathematicája*.⁶⁸¹

Univerſa philoſophia de moribus. (Venetiis, 1594)

⁶⁷⁴ Skolasztikus spanyol jezsuita. Több mint negyven évig tanított Spanyolországban, Itáliában és Portugáliában.

Az andalúziai trió tagja (Thomas Sanchez, Franciscus Toletus). Ő fejezte be Pedro da Fonsecának Arisztotelész műveire írt kommentárjait. Jelentős könyve a *De legibus* (1612) és a *Defensio fidei* (1613), amelyek a jezsuita államelmélet alapvetései közé tartoznak. Vö. BÁN 1997. 150–156. – 1614-ben vihart kavart a szelíd lelkületűnek tartott Suarez, amikor kiadta *A katolikus hit védelme* című munkáját, mellyel kétségbe akarta vonni az angliai I. Jakab királynak tett állampolgári esküt. A parlament elrendelte a mű elégetését. – A szakolcai jegyzéken szereplő műve, a *Metaphysica* (1597) legismertebb könyvei közé tartozik, amely a hagyományos és eredeti gondolkodásmód terméke, a skolasztikus metafizika első teljes és rendszeres bemutatása. A kötet Spanyolország és Portugália határain kívül is igen népszerű volt. Németországban 1620-ig hatszor adták ki. Vö. BANGERT 103–104, 115.

⁶⁷⁵ Ponce. Ír filozófus, teológus. Némely nézete ellenkezett Mastriuszéval, neki az *Appendix apologeticus* (Romae, 1645) című munkájában válaszolt, melyben azt mondja, hogy elfogadja ugyan Scotus következtetéseit, de nem érzi kötelességének adoptálni Scotus bizonyításait. Lucas Waddinggal adták ki Duns Scotus írásait. Művei: *Cursus philosophiae* (Romae, 1643), *Integer cursus philosophiae* (Parisiis, 1652): ez a két munka a scotusi iskola tanításait magyarázza.

⁶⁷⁶ Művei: *Logicae*. Pars 1–3. – *Philosophiae Naturalis*.

⁶⁷⁷ Műve: *Oratoria succinte et methodice proposita*. (Herbornae Nassoviorum, 1611) – *Metaphysica, tribus libris tractata per praecepta methodica, theoremata selecta, et commentariola dilucida*. (Herbornae Nassoviorum, 1613) – *Metaphysicae brevissima delineatio*. (Herbornae Nassoviorum, 1611) – Alsted *Opera omnia*ja csak 1757-ben került Indexre (1900-ig), két másik munkája azonban még a 17. század első felében: 1648-ban az *Encyclopaedia septem tomis distincta*. (Herbornae, 1630); 1612-ben pedig a *Systema mnemonicum duplex ...* (Francofurti, 1610) in: *Index 1600–1966*.

⁶⁷⁸ A 16. század második felében új elvek alapján jelentek meg a modern atlaszok (helyesen megválasztott

A további szerzők, kiadók: Macrobius (V. sz.),⁶⁸² Nonnos Panopolitanus (V. sz.),⁶⁸³ Johannes Antonius Maginus (1555–1617),⁶⁸⁴ Johannes Zimmermann SJ⁶⁸⁵ és David Frölich (1595–1648).⁶⁸⁶

Poetici – 43 kötet, 32 tétel, 29 szerző

A következő irodalmi (szépirodalom, irodalomtudomány) szakokban lévő viszonylag sok szerző sok példányszámú műve annak tudható be, hogy Szakolcán volt a rend egyik legjelentősebb iskolája, ahol teológiai képzés mellett bölcseleti oktatás is folyt, tehát a művek nagy része tankönyvnek, egy másik része pedig szépirodalmi műnek számított:

méretarányok, vetületekkel kiegészített térképgyűjtemények). Mercator műveiben nemcsak térképeket jelentetett meg, hanem a világról kozmográfiai leírásokat is közzé tett, a korban uralkodó ptolemaioszi elvekkel eltéréseket, javítva azokat – ez utóbbi miatt tették indexre. (Vö. Index 1580 Parma, Roma 1596) A 17. század első felében többször is kiadták, pl. 1634, 1648, 1651.

⁶⁷⁹ Műve: *De cosmographia disciplina*. (Basileae, 1561) vagy *De universitate seu Cosmographia*. (Parisiis, Lugduni Batavorum, 1563.) vagy *Compendium cosmographiae* (ca. 1560) – Postel minden műve szerepel az Indexen (Roma, 1559).

⁶⁸⁰ Valószínű, hogy egy Gaius Julius Hyginus-kötetről van szó, amely Mycillus gondozásában jelent meg: *Fabularum liber, ad omnium poetarum lectionum mire necessarius, et nunc denuo excusus. Eiusdem Poeticon astronomicon libri quatuor ...* (Basileae, 1535) Micillus minden műve szerepel az Indexen (Roma, 1559).

⁶⁸¹ Korának egyik legismertebb német matematikusa, asztronómus, geográfus. Az ő földgömbje az első, amelyen be van rajzolva Amerika. 1530-tól hozzáfért Regiomontanus (1436–1476) és Bernhard Walther (1430–1504) hagyatékához. Georg Joachim Rheticus (1514–1574) 1538-ban, Nürnbergben felkereste Schönert, hogy elmélyítse asztrológiai és asztronómiai tudását. Nürnbergbe térése után áttért az evangélikus hitre. Műve: *Opera mathematica*. (Norimbergae, 1561) – A katolikus egyház Indexén szerepelt: Roma, 1559.

⁶⁸² Műve: *In Somnium Scipionis*. A 17. század első felében is több kiadása volt, pl. 1656, 1608, 1607.

⁶⁸³ Műve: *Evangelium S. Joannis evangelistae*. A tiltott Guillaume Postell művével van összekötve, s a jegyzéken a ferencesek odaírták Nonnosz neve mellé, hogy „non est prohibitus”. Valószínű, hogy egy 16. századi kiadásról van szó.

⁶⁸⁴ Itáliai asztronómus, asztrológus, térképész, matematikus. Saját planetáris elméletet dolgozott ki, amely tizenegy váltakozó szférából áll. Levelezett Tycho Brahéval, Claviussal, Abraham Orteliusszal és Johann Keplerrel. Kommentálta Ptolemaiosz *Geographiáját*. (Coloniae, 1596)

⁶⁸⁵ Czimmermann. Cseh jezsuita, Prágában született. Grammatikát, héber nyelvet és matematikát tanított. Műve: *Discursus Astronomicus de loco, magnitudine et materia novi Cometae*. (Olomucii, 1661)

⁶⁸⁶ Lásd a 437. jegyzetet!

ókori szerzők: Cicero (106–43), Demosthenes (384–322) 2, Euripidész (484?–406), Horatius (65–8), Lucanus, Ovidius (43–17), Plautus (250–184), Vergilius (70–19)

15. századi szerző: Laurentius Valla (1407–1457) *De lingua latinája*⁶⁸⁷

16. századi szerzők: Andras Alciatus (1492–1550),⁶⁸⁸ Andreas Frusius SJ (†1556),⁶⁸⁹ Marcus Hieronymus Vida (1490–1566)⁶⁹⁰

17. századi szerzők: Jacobus Bidermann SJ (†1639)⁶⁹¹ 2, Franciscus Montmorency SJ (1578–1640),⁶⁹² Matthias Casimir Sarbievius (Sarbiewski) SJ (1595–1649)⁶⁹³ 3, Henricus Smetius OP (†kb. 1645),⁶⁹⁴ Apponyi Balázs (1621–1637)⁶⁹⁵ 2, Ludovicus a S. Malachia OCist. (2), Jacobus Pontanus SJ (†1626)⁶⁹⁶ 4, Odoricus Vincentius Valmarana⁶⁹⁷ 2

Margarita Poetica

Rhetorici et oratorii a nostratibus editio – 22 kötet, 20 tétel, 4 szerző

középkori szerző: Leonardus Aretinus (Bruni) (1370–1444)⁶⁹⁸

16. századi szerző: Cyprianus Soarius SJ (1524–1593) retorikája 6 példányban

⁶⁸⁷ Laurenzio Valla is szerepel a katolikus egyház Indexén (Roma, 1559), de „csak” a szabad akaratról írott műve, a Constantinus-féle adománylevélről írott könyve és az Újtestamentumhoz írt annotációi.

⁶⁸⁸ Műve: *Emblemata* [sentences morales en vers latins] Publ. Claude Mignault. (1581)

⁶⁸⁹ Loyola Szent Ignác titkára, a görög nyelv tanára Messinában. Műve: *Epigrammata in haereticos*. (Coloniae, 1582)

⁶⁹⁰ Itáliai humanista. Műve: *De arte poetica*. (1527)

⁶⁹¹ Német teológus, iskoladráma-író. Együtt tanult Drexellel, tanára volt Matthias Rader. Műve: *Epigrammatum libri tres*. (Dilingae, 1620, 1623; Romae, 1628)

⁶⁹² Műve: *Poetica canticorum sacrorum expositio*. (Antverpiae, 1629)

⁶⁹³ Műve: *Lyriconum libri IV. Epodon liber unus, alterque Epigrammatum*. (Antverpiae, 1632)

⁶⁹⁴ Brabanti dominikánus. A költészetben, a skolasztikus teológiában, a retorikában és a görög nyelven volt jártos. A jegyzékből nem derül ki, melyik művéről van szó.

⁶⁹⁵ Lásd a 427. jegyzetet!

⁶⁹⁶ Spanmüller. Cseh klasszika-filológus. Az ókori nyelvek és a retorika tanára. Kiadta több ókori szerző munkáit. Népszerű latin nyelvű tankönyvsorozatával lett híres: *Progymnasmatum latinitatis, sive dialogorum*. Vol. 1–2. (Ingolstadii, 1588–1589)

⁶⁹⁷ Műve: *Daemonomachiae siue de bello intelligentiarum super Diuini verbi incarnatione*. (Viennae Austriae, 1627)

⁶⁹⁸ Itáliai humanista. Fő műve: *Historiarum Florentianorum Libri XII*. (Argentorati, 1610). Megírta olasz nyelven Dante és Petrarca életrajzát, latinul Ciceróét és Arisztotelészét. Görögből latinra fordított Arisztotelész, Platón, Plutarkosz, Demoszthenész műveket. A jegyzéken szereplő műve: *De studiis et literis*. (1510)

17. századi szerzők: Tommaso Campanella OP (1568–1639),⁶⁹⁹ Michael Radau SJ (1617–1687)⁷⁰⁰

Oratorii – az alszokon belüli külön egység

Itt ismét szónoklattani művek szerepelnek:

ókori szerzők: Apuleius (Beroaldus (1453–1505) kiadása), Marcus Tullius Cicero (106–43) 8, Marcus Fabius Quintilianus (35–100) 2, Gaius Crispus Sallustius (86–35) 2, Valerius Maximus

15. századi szerzők: Antonio Bonfini (1427–34–kb. 1503),⁷⁰¹ Philippus Beroaldus (1453–1505)⁷⁰²

16. századi szerző: Theodoricus Morellus,⁷⁰³ Marcus Antonius Muretus (1526–1585) 2, Johannes Perpinianus SJ (1530–1566),⁷⁰⁴ Carolus Sigonius (1524–1584)⁷⁰⁵

Philipp Melanchthon (1497–1560) jelenlétét is ki kell emelni,⁷⁰⁶ aki filológusként szerepel itt: két szövegkiadásról van szó, amelyekhez előszót és tanulmányt írt: *Oratio Demosthenis* és Cicero: *De perfecto oratore*

Epistolarum – 20 kötet, 17 tétel, 21 szerző

ókori szerzők: Cicero (106–43) 9, Seneca (K. e. 4–K. u. 65.) 3

középkori szerzők: Philippus Beroaldus (1472–1518),⁷⁰⁷ Boethius (kb. 480–524),⁷⁰⁸ Augustinus Dathus (1420–1478) 3, Johannes Sulpitius Verulanus, Georgius Valla (15. sz.), Johannes Sulpitius (15. sz.)

⁶⁹⁹ Műve: *De libris propriis et recta ratione studendi syntagma*. (Parisiis, 1642?) Lásd még a *Philosophici* szakot!

⁷⁰⁰ Teológiát, filozófiát és retorikát tanított. Műve: *Orator extemporaneus sive artis oratoriae brevium bipartitum ...* (Amstelodami, 1655)

⁷⁰¹ Műve: *Alter pars libri Auli Gellii Noctium Atticarum*. Lásd még a *Pure latini hungarici* szakot!

⁷⁰² Műve: *Lucii Apulei cum commento Beroaldi et figuris additis Libri XI*. Lásd még az *Epistolarum* szakot!

⁷⁰³ Nápolyi. Műve: *Enchiridion ad verborum copiam frugiferum*.

⁷⁰⁴ Coimbrában, Lyonban, Párizsban és Rómában tanított ékesszólást. Nagy csodálója volt Marcus Antonius Muretus és Paulus Manutius. Műve: *Orationes duodeviginti*. (Duaci, 1598)

⁷⁰⁵ Itáliai humanista. Az ókori görög és római szerzők műveit adta ki. Műve: *Orationes VII*. (Venetiis, 1560)

⁷⁰⁶ Az Indexen (Roma, 1559) Melanchthon teljes egészében szerepel, tehát minden művének olvasása tilos volt.

⁷⁰⁷ Lásd még az *Oratorii* szakot!

⁷⁰⁸ Műve: *De disciplina scholarium cum commento*. Valószínű, hogy a Thomas De Aquinas-féle munkáról van szó, amelyet a 15. század második felében többször is kiadtak.

16. századi szerzők: Bartholomaeus Arnoldus OEA (†1532), Jodocus Badius (Ascensius) (1462–1535), Paulus Manutius (1513–1574)

Grammaticales – 19 kötet, 18 tétel, 13 szerző

A nyelvtanok mellett természetesen nemcsak nyelvtankönyvek szerepelnek, hanem olyan szépirodalmi munkák is, amelyek segítségével könnyebben meg lehetett tanulni és gyakorolni az egyes nyelveket. Az itt szereplő görög nyelvtanok a görög könyvek szakban is szerepelnek. Nem lehet tudni, hogy ez csak a gondosság eredménye, vagy duplumokról van szó. Valószínű azonban, hogy az utóbbi jöhet szóba, mert jellemző az utalás, ha több helyre is be van osztva, sorolva egy mű:

ókori szerzők: Aesopus (Kr. e. 6. sz.) 3, Cicero (106–43) 2, Vergilius (70–19)

középkori szerzők: Donatus (4. sz.), Bernardus Perger?, Laurenzio Valla (1407–1457) 3

16. századi szerzők: Laurentius Abstemius (Aesopus) (15–16. sz) 2, Emmanuel Alvarez SJ (1526–1583)⁷⁰⁹ 5, Erasmus (1466–1536),⁷¹⁰ Johannes Varennius (†1536)⁷¹¹

17. századi szerzők: Jacobus Gretser SJ (1562–1625)⁷¹² 6

⁷⁰⁹ Műve: *De institutione grammaticae libri tres*. (Lisbonae, 1572) Többször megjelent Magyarországon is, az 1662 előtti: Lőcse, 1650 (RMNy 2317) „Ahogy a katolikus iskolákban a retorikát „a Soarius” jelentette, ugyanúgy a grammatika „az Alvarus” volt.” BARTÓK István: *Sokkal magyarabbul is szólhatnánk és írhatnánk*: Irodalmi gondolkodás Magyarországon 1630–1700 között. Budapest: Akadémiai Kiadó: Universitas, 1998. 27. (Irodalomtudomány és kritika)

⁷¹⁰ A neves humanistának gyakorlatilag minden műve tiltott olvasmány volt: „Desiderius Erasmus Roterodamus cum universis Commentariis, Annotationibus, Scholiis, Dialogis, Epistolis, Censuris Versionibus, Libris, et scriptis suis, etiam si nil penitus contra Religionem, vel de Religione contineat.” (Index Roma, 1559) – A szakolcai könyvtárban lévő műve: *De octo orationis partium constructione libellus*. A korszak egyik legjelentősebb nyelvtankönyve, amelynek eredeti szerzője William Lily (1468 k.–1522). Ezt a művet dolgozta át és adta ki Erasmus (Basileae, 1515).

⁷¹¹ Mechleni, jártas volt a görög nyelvben. Műve: *Syntaxis Linguae Graecae*. (Lovani, 1532) Lásd még a *Graeci diversorum authorum* szakot!

⁷¹² Neves tiroli író, tudós, grammatikus. A protestantizmus buzgó ellenfele ("magnus Lutherorum domitor"), korának egyik legképzettebb jezsuitájának tartották. Támogatta a boszorkányüldözéseket. A regensburgi gyűlésen a protestánsok ellenfelének szószólója volt. Műve: *Rudimenta linguae graecae*. Ezen műből a görög szakban is van további hat példány, melyek talán magyarországi kiadásúak: (Lőcse, 1649. RMNy 2268)

Calepini vocabularii dictionarii seu repertorii – 18 kötet, 18 tétel, 5 szerző

A különböző szótárakat sokszor a *Grammatici* szakba osztják be, itt azonban a viszonylag nagy példányszámi miatt, s a szak fontosságát is hangsúlyozandó, külön egységbe találhatók. A szótárak sokfélesége, a soknyelvűség Szakolca földrajzi elhelyezkedéséből adódik.

középkori szerző: Petrus Berchorius OSB (†1362)

16. századi szerző: Ambrosius Calepinus OEA (kb. 1440–1510): kettő görög-latin, egy latin, s egy 11 nyelvű szótár

a 17. századi szerzők közül két olyan nem katolikus személyt is találunk, akiknek műveit nem véletlenül szerezték be és használták a ferencesek: Szenci Molnár Albert (1574–1634)⁷¹³
2, Johannes Amos Comenius (1592–1670)⁷¹⁴

Blasius Fabricius: latin-német-görög

továbbá kettő latin-cseh-német, kettő latin-német, egy latin-lengyel, egy latin-német-francia-spanyol, egy latin- német-görög-héber, egy latin-olasz, egy német-cseh

*Pure Latini Hungarici – 15 kötet, 12 tétel, 14 szerző*⁷¹⁵

Két témát ölel fel a szak: történelem, jog.

középkori szerzők: Antonio Bonfini (1427–34–kb. 1503)⁷¹⁶

16. századi szerzők: Forgách Ferenc (1535–1577), Johannes Herold (15. sz.), Kitionich János (1560–1619), Mossóczy Zakariás (1542–1587), Révay Péter (1568–1622), Johannes Sambucus (1531–1584), Baksay Ábrahám (kb. 1530–1577 után)

17. századi szerzők: az evangélikus soproni polgármester, Lackner Kristóf (1571–1631), Pázmány Péter (1570–1637), a királyi történetíró Elias Berger (1562–1644), az „author prohibitus” Gothardus Arthus Dantiscanus (1570 k.–1630) *Historia Chronologiája*

*Pure Hungarici idiomatis – 72 kötet, 72 tétel, 15 szerző*⁷¹⁷

16. századi szerzők: Sylvester János (1504–1552) Új testamentuma, Telegdi Miklós (1535–1586) 5, Monoszló András (1552–1601) 9

⁷¹³ Lásd a 429. jegyzetet!

⁷¹⁴ *Janua linguarum quatuor ...* (Dantisci, 1643)

⁷¹⁵ Lásd a 113–114. oldalt!

⁷¹⁶ Lásd még az *Oratorii* szakot!

⁷¹⁷ Lásd a 110–113. oldalt!

17. századi szerzők: Káldi György SJ (1573–1634) 4,⁷¹⁸ Pázmány Péter SJ (1570–1637) 21, Vásárhelyi Gergely SJ (1560?–1623) 5, Kopcsányi Márton (1579–1638) 6, Lépes Bálint (1570–1623) 5, Veresmarti Mihály (1572–1645), Pécsi Lukács (kb. 1550–1603 után) 5

Bohemici, Moravicique concionum et controversiarum item spirituales – 38 kötet, 38 tétel, 15 szerző

a 16. századi szerzők dominálnak, akik közül kiemelkednek a jezsuiták; a szerzők között természetesen megtalálhatók a cseh szerzők és azok, akiknek művei cseh nyelvre van lefordítva:

16. századi szerzők: Johannes Ferus OFM (†1554)⁷¹⁹ 2, Luca Pinelli SJ (1542–1607),⁷²⁰ Georgius Scherer SJ (1540–1605),⁷²¹ Jacobus Wuyek SJ (1541–1597)⁷²² 2, Jacob Feucht (1540–1580),⁷²³ Laurentius Leandrus,⁷²⁴ Thomas Baworowsky,⁷²⁵ Johannes Kocyn (1543–1610),⁷²⁶ Sebastian Adalbert Scipio,⁷²⁷ Franciscus Capucinus,⁷²⁸ Simon Lomniczky (1552–1622)⁷²⁹

⁷¹⁸ Lásd még a *Biblia hungarica* szakot!

⁷¹⁹ Műve: *Catholici postilla Czeska na ewangelia a epistoli nedelnij a owatecznij ad Adventu, az do Welikenocznij ko czasu*. Lásd még a *Casistarum*, a *Concionatores*, *postillatores*, *homilistae et sermonistae* és az *Expositiores Sacrae Scripturae* szakot!

⁷²⁰ Műve: *Odokonalostj Kzeholny Pinelli*. Lásd még a *Sacrorum meditationum*, a *Spirituales* és a *Casistarum* szakot!

⁷²¹ Tiroli kontroverzalista, szónok, udvari prédikátor, misszionárius, a bécsi jezsuita kollégium rektora, a Burg hitszónoka. Nagy botrányt kavart az *Ágostai hitvallást* ízekre szedő beszédeivel, amelyek miatt előljárói önmérsékletre is intették. Számos ellenséget szerzett magának. Heves kirohanásokat intézett az eretnekek, a boszorkányok, a muszlimok és a zsidók ellen is. A korai katolikus kontroverz-teológia jellegzetes alakja. Sokan Abraham a Sancta Clara (1644–1709) előfutárának tartották, és Ausztriában Petrus Canisius mellett a legjelentősebb személynek. Műve: *Bericht, ob der Bapst zu Rom der Antichrist sey: in etliche Predigen kürztlich verfasset*. (Ingolstadii, 1585)

⁷²² Wujek, Vangrovitius, lengyel jezsuita. A vilnusi, a poznańi és a kolozsvári egyetem rektora. Műve: *Postilla catholica* (1573–1575) vagy *Postille mniejsze* (1579–1580).

⁷²³ Bambergi segédpüspök, szónok. Műve: *Postilla catholica evangeliorum de tempore (de Sanctis) totius anni ...* (Coloniae, 1570)

⁷²⁴ Laurentij Leandry Sacerdotis Magsopust(?): „Valet pro Concionatoribus.”

⁷²⁵ Műve: *Postilla Czeska. De Dominicis tantum*.

⁷²⁶ Jan Kocin. Híre munkája a török krónika, melyet németből fordított le cseh nyelvre (Pragae, 1594). Műve: *De Prouidentia Dei*.

⁷²⁷ Műve: *De Celibatu Sacerdotum*.

⁷²⁸ Műve: *Controuersia de communione sub utraque specie*.

17. századi szerző: Roberto Bellarmino (1542–1621)⁷³⁰ 2

A *Hortulus animae* imádságos kötet cseh nyelven is megtalálható volt a könyvtárban a latinon és németen kívül.

teljes bibliák (egy velencei és három prágai kiadású cseh nyelvű), evangéliumok cseh és morva nyelven.

Libri Bohemici non sacrio aut non spirituales – 16 kötet, 16 tétel, 3 szerző

a szakban szinte csak 16. századi kiadások találhatók:

ókori szerzők: Eusebius Pamphilus (†339) egyháztörténete két példányban, Josephus Flaviusnak (37 k.–100 k.) a zsidó háborúról és a zsidók történetéről (2 példány) írt könyve

16. századi szerző: Georg Lauterbeck (1505–1570),⁷³¹ az evangélikus Paul Eber (1510–1569),⁷³² Daniel Adam z Veleslavina (1546–1599)⁷³³

Historia Bohemica: két szerző jöhet szóba: Aeneas Sylvius Piccolomini (1405–1464) és Johannes Dubravius (1486–1553)⁷³⁴

Germanici varii – 14 kötet, 12 tétel, 7 szerző

a könyvtár német szakja modernebb, mint a cseh és a lengyel, hiszen a kortárs szerzők itt nagyobb számban szerepelnek – ez a hagyományos szoros német kapcsolatokkal is magyarázható:

⁷²⁹ Šimon Lomnický z Budče. A fehérhegyi csata után – nem saját meggyőződéséből – konvertált. Javai nagy részét konfiskálták. Lefordította Laskai Osvát nagypénteki prédikációit (Pragae, 1605). Művei: *Tractatus O tancy bugneho tela. – Kupidowa strela.* (1590)

⁷³⁰ A 17. századiakhoz osztható be ebben a szakban, mert a műve 1620-ban jelent meg: *De arte bene noriendi.* Lásd még a *Sacrorum meditationum*, a *Controversiarum* és a *Libros statutorum seu actuum diuersorum ordinum* szakot!

⁷³¹ Műve: *Politia Historica. O Wrchnostech a Sprawcých Swětských. Knihy Patery. W nichž se obsahuj mnohá vžitečná naučení jakby se Králowstwij Knížetswij Země Obce y Města buďto w času pokoge aneb wálky pobožně sslechetně chwalitebně a vžitečně řijditi a spravowati mohla ...* (1584)

⁷³² Német teológus, Melanchthon közeli barátja. Műve: *Historicum Calendarium.* (Witebergae, 1550)

⁷³³ Cseh humanista: történész, filológus, szónok. Hozzájárult a cseh nyelv fejlődéséhez. Műve: *Sylva quadrilinguis vocabulorum et phrasium Bohemicae, Latinae, Graecae et Germanicae linguae ...* (Pragae, 1598)

⁷³⁴ Kiad. Jordán Tamás orvos. Basileae, 1575. (RMK III 646) 2. kiad. Hanau, 1602 (RMK III 991)

16. századi szerzők: Petrus Dasepodius (†1559),⁷³⁵ Johannes Fabri OP (kb. 1470–1531),⁷³⁶ Wilhelmus Lindanus Damasus (1525–1588)⁷³⁷

17. századi szerzők: Aegidius Albertinus (1560–1620),⁷³⁸ Felix Reineccius OFM (17. sz. első fele),⁷³⁹ Wolfgang Schoensleder SJ (1570–1651),⁷⁴⁰ Johann Georg, Sachsen, Kurfürst, I. (1585–1656)⁷⁴¹

ebben a részben is megtalálható a *Hortulus animae* imádságos könyv, amelynek mind a latin, mind a német változata rendkívül népszerű volt.⁷⁴²

Polonici varii – 6 kötet, 6 tétel, 4 szerző

a polonicum szak igen kicsi, mégis fontosnak tartották a ferencesek, hogy külön tegyék ezeket a köteteket:

16. századi szerzők: Emmanuel Alvarez SJ (1526–1583) latin-lengyel nyelvtana, Ambrosius Calepinus OEA (kb. 1440–1510) 11 nyelvű szótára, melyben a kelet európai nyelvek közül a magyar mellett a lengyel szerepel

17. századi szerző: Paulus de Leczyca OFM (1572–1642),⁷⁴³ Georgius Cnapius SJ (1564–1638)⁷⁴⁴

továbbá: egy lengyel nyelvű cantionale és vitairat.

⁷³⁵ Dasypodius. Svájci orvos. Görög, latin, német szótárát szerkesztett. Műve: *Dictionarium Latino-germanicum*.

⁷³⁶ Műve: *Homiliae*.

⁷³⁷ Holland teológus, inkvizitor (Frízland), ghenti püspök. Műve: *Ruebardij controuersiae*.

⁷³⁸ Német költő, a 17. századi egyházi irodalom sikerszerzője volt. Műve: *Landstörzer, Guzman von Alfarche oder, Picaro genannt, dessen wunderbarliches, abenthewrlichs und possirlichs Leben ...* (Monachi, 1616)

⁷³⁹ Német ferences. Műve: *Chronicken der Mundern Brüder ...* (Insbruck, 1658)

⁷⁴⁰ Volupius Decorus. Rétor, misszionárius. Műve: *Promptuarium Germanico-Latinum ...* (Augsburgi, 1618)

⁷⁴¹ Műve: *Copia Resolutionis, Welche Churf. Durchl. zu Sachsen etc. dem Königl. Hispanischen subdelegierten Gesandten gegeben, den 19. Oct. An. 1631, Sampt darzu gehörigen Beylagen ...* (1631)

⁷⁴² 1501-ből ismert az első német fordítás. Lásd még a *Spirituales* és a *Bohemici, Moravicique concionum et controversiarum item spirituales* szakot!

⁷⁴³ Pawel z Leczycy. Lengyel ferences. Lefordította Johannes Boterus *Cosmographia* című könyvét.

⁷⁴⁴ Grzegorz Knapski, Knapius. Lengyel jezsuita. Műve: *Synonyma sive dictionarium Polono-Latinum ...* (Cracoviae, 1643)

Graeci diversorum authorum – 28 kötet, 27 tétel, 17 szerző

az ebben az alszakban szereplő könyvek egy részének más példánya más-más szakokban is megtalálhatóak, a szerzők nevének felsorolásán részben ismétlés; a művek nagy része tudományos mű, nyelvtankönyv, s a görög nyelv tanulását segítő szövegek

ókori szerzők: Aesopus (Kr. e. 6. sz.), Euripides (484?–406),⁷⁴⁵ Hérodotosz (kb. 484–425),⁷⁴⁶ Hesiodos (Kr. e. 8. sz. második fele–7. sz. első fele), Nonnos Panopolitanos (5. sz.),⁷⁴⁷ Clemens Alexandrinus (150 előtt–215 után)

16. századi szerzők: Petrus Canisius SJ (1521–1597) 2 görög-latin nyelvű katekizmusa,⁷⁴⁸ Nicolaus Clenardus (1495–1542),⁷⁴⁹ Erasmus (1536),⁷⁵⁰ Johannes Stobaeus (4. sz.),⁷⁵¹ Johannes Varennius (†1536)⁷⁵² 2

a két Indexen lévő szerző: Guilelmus Postel (1510–1581)⁷⁵³ és Johannes Possel (1528–1591)⁷⁵⁴

17. századi szerző: Jacobus Gretser SJ (1562–1625)⁷⁵⁵ görög-latin nyelvtana 4 példányban, plussz 2 „Gretserus parvus” és Georg Mayor SJ (1564–1623)⁷⁵⁶ 2

továbbá evangéliumok, episztolák, újtestamentumok.

⁷⁴⁵ Lásd még a *Poetici a nostratibus editio* szakot!

⁷⁴⁶ Lásd még a *Historiarum profanarum* szakot!

⁷⁴⁷ Lásd még az *Astronomici* szakot!

⁷⁴⁸ Lásd még a *Scriptorum ecclesiasticorum catholicorum*, a *Casistarum* és a *Concionatores, postillatores, homilistae et sermonistae* szakot!

⁷⁴⁹ Görög és héber grammatikái korának legnépszerűbb könyvei közé tartoztak: *Institutiones linguae graecae*. (1551, 1553, 1560) – *Tabula in grammaticam Hebraeam*. (Parisiis, 1564)

⁷⁵⁰ Latin-görög nyelvű újtestamentuma. Lásd még a *Grammaticales* szakot!

⁷⁵¹ Művei: *Eclogarum libri duo quorum prior physicas, posterior ethicas complectitur; Una et G. Gemistii Plethonis de rebus Peloponnes. orationes duae; Accessit et alter eiusdem Plethonis libellus Graecus de virtutibus*. (?Antverpiae, 1575?)

⁷⁵² Műve: *Syntaxis linguae graecae*. (Lovani, 1532) Lásd még a *Grammaticales* szakot!

⁷⁵³ Műve: *Compendium Cosmographiae*. Lásd még az *Astronomici* szakot!

⁷⁵⁴ Német hellenista. Weimarben az egyetem helyettes rektora. A rostocki egyetem görög tanszékén tanított. Szerepelt az 1559-es római Indexen. Műve: *Calligraphia oratoria linguae graecae, ad proprietatem, elegantiam et copiam graeci sermonis parandam utilissima ...* (1560)

⁷⁵⁵ Műve: *Grammatica Graeca et Latina et alia quaedam*. Lásd még a *Grammaticales* szakot!

⁷⁵⁶ A görög és a héber nyelv professzora, a római Collegium Germanicumban volt gyóntató. Művei: *Thomas a Kempis de imitatione Christi latinograecus. Interprete Georgio Mayr ...* (Augustae Vindelicorum, 1615) – *Fasciculus Sacrarum Litaniarum ex Sanctis Scripturis et Patribus, Romae approbatus*. (Augustae Vindelicorum, 1614)

A fejezet elején feltettük a kérdést, hogy modern vagy csupán egy középkori gyűjteményről van-e szó, s erre azt válaszoltuk, hogy részben. Ezt az egyes szakok átnézése után úgy magyarázhatjuk, hogy azért részben, mert egy folyamatosan gyarapodó gyűjteményről van szó, amit a 16. század közepi pestis, majd a 17. század eleji támadások (Bocskai, Bethlen, I. Rákóczi György csapatai), pusztítások sem tudták megszakítani. A ferences barátok könyveket vettek, szereztek be, amikor csak tudtak. A könyvjegyzék összeállításakor, 1662-ben egy viszonylag modern gyűjteményről beszélhetünk, mind a szerzőket, mind a művek megjelenési idejét tekintve. Világosan látszik a kiadások dátumából, hogy a nagy fellendülés az 1610-es, 1620-as évek után figyelhető meg, amikor végre viszonylagos nyugalom köszöntött a szakolcai kolostorra. Nagy számban szerepelnek a 17. századi szerzők (köztük igen sok jezsuita, de a ferencesek is kiemelendők), akiknek a 17. század első felében vagy a közepén jelentek meg műveik. Továbbá az is megfigyelhető, hogy a középkori és a 15–16. századi szerzőknek többször az újabb kiadásait szereztek be. Mindez azt jelenti, hogy nem egy bezűkült, régi szerzetesrendről, s annak gyűjteményéről van szó, hanem egy a korrallal együtt élő közösségről.

Nyelv, formátum, érték és használat

Nyelvileg vizsgálva a gyűjteményt természetesnek mondhatjuk, hogy a művek nagy része latin nyelvű. A magyar nyelvű munkák száma sem meglepő, sőt, azt a ferences könyvgyűjtemények jellemzőjeként is említhetjük. Továbbá, ahogy a szakok vizsgálatakor láttuk, jelentős számú cseh és német nyelvűek, valamint a lengyel és a görög nyelvet kell megemlíteni.

Az egyes művek leírásának egyik legbiztosabb eleme a formátum megadása. Ez egyrészt segíti a kiadások beazonosítását, és segít abban is, hogy a művek leírásánál hol van vége az egyes tételnek, ha nem egyértelműen írt a könyvek összeírója – tehát egyfajta tagolási segédletet is jelent.

A kötetek értékére és használatára csak néhány adatból következtethetünk. Egy-két esetben szerepel az egyes tételeknél az a jelző, hogy *lacer*, ami jelentheti azt, hogy a használatban tönkrement a könyv, de persze ez a sorozatos támadások „eredménye” is lehet. Ár egyetlen esetben sem szerepel a tételeknél.

Tartalmi és műfaji sajátosságok

Az egyes szakok tulajdonképpen műfaji felosztások is, mégpedig igen részletesek, ahogy ezt az egyes szakok egyes osztályai is mutatják. Természetesen az egyes szakok vagy műfajok a rend életének, feladatának megfelelően gyarapították a ferencesek az egyes részlegeket. A legtöbb kötettel rendelkező tíz alszak (a harmincból), amelyek egyben a legjelentősebbek is: 1. *Concionatores, Postillatores, Homiliastae et Sermonistae* (163 kötet, 151 tétel), 2. *Spirituales* (118 kötet, 100 tétel), 3. *Philosophici* (99 kötet, 65 tétel), 4. *Controversiarum* (74 kötet, 57 tétel), 5. *Pure Hungarici Idiomatis* (72 kötet, 72 tétel), 6. *Casistarum* (69 kötet, 42 tétel), 7. *Theologici Speculativi, item et Morales* (54 kötet, 43 tétel), 8. *Historiarum Profanarum* (47 kötet, 45 tétel), 9. *Sacrorum Bibliorum Latinorum, Biblia Bohemica, Biblia Hungarica et Libri Concordantiarum Sacrae Scripturae* (45 kötet, 45 tétel), 10. *Sacrorum Meditationum* (44 kötet, 41 tétel).

Az egyes részlegek sorrendje nem egyezik meg azzal, amit a kötet- és tételszámok alapján a fentiek alapján láthatunk. Kiemelhetjük spirituális és a meditációs részlegek előkelő helyét, amely részben a kor jellemzője is; a filozófiát, amely szellemi érdeklődésüket mutatja, a magyar nyelvű könyvek nagy számát, ami a ferences gyűjtemények egyik jellegzetessége; valamint a profán történelmet, amely a világtörténelem iránti nyitottságukat mutatja. A fenti adatok egy igen szimpatikus ferences gyűjteményt mutatnak.

A katolikus egyház legjelentősebb kora újkori zsinatának, a Tridenti Zsinatnak (1546-1564) (is) az egyik célkitűzése az volt, hogy befolyásolja, ellenőrzése alatt tartsa klerikusainak olvasmányanyagát. Éppen ezért egyfajta listát állítottak össze, melyben javasolták, előírták, mely szerzőket, műveket kell elsősorban olvasni.⁷⁵⁷ Az ezen összeállításban szereplők természetesen a ferencesek gyűjteményeiben, így a szakolcaiban is megtalálhatóak voltak.

Megszorításokkal, de viszonylag nyitott szelleműnek mondhatjuk a ferencesek szakolcai gyűjteményét, s magukat az ott szolgálókat is, hiszen ha csak kevés számban is, de megtalálhatóak olyan szerzők akik

⁷⁵⁷ Dominique JULIA: *Az olvasás és az ellenreformáció*. In: *Az olvasás kultúrtörténete a nyugati világban*. Szerk. Guglielmo CAVALLO, Roger CHARTIER. Budapest: Balassi, 2000. 280–295. p.

1) katolikusok voltak (mert még a reformáció előtt éltek), vagy a reformáció után is megmaradtak ezen a hiten, de műveik olvasását a katolikus egyház tiltotta: Erasmus görög-latin nyelvű újtestamentuma és *De octo orationis partium constructione libellusa*, a neoplatonista Marsilio Ficino *Opusculája*, Paolo Jovio opera omniája, Gerhard Mercator *Atlas minora*, Guillaume Postel *Cosmográfiája* két példányban és a *Calligraphia oratoria linguae graecae*, Jacobus Mycillus *Astronomiája*, Tommaso Campanella *Philosophiae rationalis quinque partes*; vagy azok, akik

2) protestánsok voltak: Johann Heinrich Alsted *Metafizikája* két példányban és *Oratoriája*, Johann Carion krónikája, Philipp Melanchthon három munkája (*Oratio Demosthenis in Aeschinum Aeschines Orator*, *De perfecto oratore Liber cum Scholiis P. M., P. M. et Casparo Peucero Chronicon secundo*), Paul Eber *Calendarium*, Johann Possel *Calligraphiája*, Johannes Schöner *Mathematicája*, Ludovicus Lavater elégiái, Philippus Kegelius tezaurusa, Casparus Bartholinus logikája, Daniel Cramer *De praecipuis festis sanctorum*, valamint Henricus Smetius, Szenci Molnár Albert szótárai, Lackner Kristóf, Révay Péter művei.

Ha végignézzük a fentebb felsorolt szerzőket és műveiket, akkor azt mondhatjuk, hogy még akkor is beszerezték és olvasták egy *persona non grata* könyvét, ha az *Indexre* került – a filológia, a hasznosság elve erősebbnek bizonyult. Nem szeretnénk eltúlozni a fenti tényeket, de jelenlétét mindenképpen ki kell emelni.

A ferences gyűjtemények jellemzőjeként említhetjük azt a tényt, hogy a protestáns szerzők műveit, a könyvjegyzékek szerint, szinte egyáltalán nem gyűjtötték. Ismerni azonban bizonyosan ismerték, hiszen vitatkoztak velük, s nézeteiket, hittételeiket cáfolták a katolikus híveknek. Valószínű, hogy nem írták össze a vagyonszeírásakor, leltárkor. Szinte egyáltalán nem, mondjuk, hiszen azért találunk néhány személyt. Ezek a személyek, ha szerepelnek a jegyzéken, akkor a nevük mellett ott áll, hogy *prohibitus*, vagy olyan írókról van szó, akik annak ellenére, hogy másik hitet vallanak, mégis olyan művet alkottak meg, amelyek használhatóak, sőt gyakran nélkülözhetetlenek voltak.

Az „eretnek” szerzőket gyakran a *Haeretici* vagy a *Miscellanea* szakba osztották be. Szakolca esetében láttuk, hogy nincs külön szak vagy alszak ezen szerzők, művek számára, ezért szóba jöhetne még egy lehetőség: nevezetesen az, hogy az „eretnekeket” külön írták össze. Elvethetjük ezt a megoldást, hiszen akkor nem szerepelne a főjegyzéken nevük és könyvük mellett: *liber prohibitus*.

Mindenképpen meg kell említeni, hogy a cáfolatok alapján tudhatunk néhány olyan protestáns személyről, akinek nézeteit ismerték. Erre jó bizonyíték az a néhány mű, amelyek az „eretnek” tanok ellen íródtak: Johannes Andreas Coppenstein OP: *Christus defensio contra Lutheranus*, Lima *Dissertationis Patakinae*, Vitus Miletus: *De sacramentis, mille, sexcenti, errores confutati, collecto ex Kemnitio*.

A ferences kolostor fennmaradt könyvtárának állománya tehát tükrözi a 16–17. században betöltött szerepüket, s azt a törekvésüket, hogy missziós feladatukat a Királyi Magyarországon, a Hódoltságban, Erdélyben és Moldvában folyamatosan el tudták látni. Ennek megfelelően a könyvtár gyarapításakor beszédgyűjtemények, bibliakommentárok és vitairatok kapták a nagyobb hangsúlyt a tudományos munkákkal szemben, ahogy ezt a szakolcai ferencesek gyűjteménye is mutatja; valamint a katolikus hit védelmét taglaló, magyarázó műveket, tanításokat is nagy számban gyűjtötték a ferences barátok. Jelentős számban találhatók meditációs és spirituális jellegű írások, amelyek a pihenni térő szerzetesek szellemi felüdülését, épülését is szolgálták.⁷⁵⁸

⁷⁵⁸ MADAS–MONOK 2003. 125.

Összefoglalás

A dolgozatban felvázoltuk és bemutattuk Szakolca történetét, jelentőségét, mert kevésnek tartottuk azt a figyelmet, amit eddig a szakirodalom ennek a városnak szentelt. Egy hadi úton feküdt, amely a Királyi Magyarországot és Csehországot, Morvaországot kötötte össze, aminek következtében mind a császári csapatok, mind az erdélyi fejedelmek (Bocskai István, Bethlen Gábor, I. Rákóczi György) többször is átvonultak a városon, amelyet kiraboltak a kolostorral együtt. Egy nagy pestis is törést okozott a szakolcai ferencesek életében a 16. század közepén. Mégis, mindig igen rövid időn belül helyreállt az élet, igazolva a rend élet- és megújuló képességét. Ez a Morva-menti település mind a környék, mind a szalvatoriánus rend számára fontos volt, hiszen elég messze feküdt a Hódoltságtól ahhoz, hogy kolostora legalább a török csapatoktól biztonságban működhessen.

A város jelentőségét több dolog is mutatja, melyek közül a fontosabbak:

a) a 16–17. századi szalvatoriánus rendtartományi közgyűlések jelentős részét – éppen viszonylagos védettségének köszönhetően – Szakolcán tartották meg (1576–1703 között harminckétszer);

b) a fennmaradt tabulákból világosan kiderül, hogy Szakolca a ferences barátok létszámát tekintve is meghatározó szerepű település volt, s a rend újraéledése után is a nagyobb kolostorok közé tartozott; e rendkívül fontos forrás segítségével sikerült összeállítani az eddig ismert legteljesebb gvárdián-névsort és a kolostorban élők (klerikusok, laikusok és a tanulók) névsorát. Gyöngyöshöz és Szegedhez hasonlóan a ferencesek sokszor már igen tapasztaltan érkeztek meg a városba; ezeknek a rendtagoknak nyilván jelentős hatásuk volt az őket befogadó hívők közösségére;

c) Szakolcán is működött egy rendi iskola, ahol bölcséleti és/vagy teológiai tanulmányokat is folytathattak a barátok; felvidéki város lévén fontosnak tartották a szlovák rendtagok képzését is, ezért az ő számukra is létrehoztak egy iskolát (1616-os rendelet).

Assisi Szent Ferenc hiába intette testvéreit, hogy a regulájában és a végrendeletében leírtakhoz ne tegyenek semmit, és az abban foglaltakat csak szó szerint értelmezzék. Már életében elkezdődtek azok a viták a tulajdonlásról, amelyek a közösség kettéválásához vezettek. Sajátos kapcsolatuk volt a könyvekkel, hiszen Ferenc féltette a közösség tagjait a tudományoktól, a tanulástól. Erről azonban nem ő döntött, hanem a rend támogatói, pártfogói,

az újabb vezetők, azok a rendtagok, akik úgy gondolták, hogy egy egyre nagyobb szervezettel rendelkező közösségnek változtatnia, módosítania kell szabályain. Pápai bullák és rendi határozatok törölték el a birtoklás elől az akadályokat; az a katolikus egyház, amely egyben politikum is, s amely felismerte a ferencesek jelentőségét, beemelte őket szervezetébe, s általuk hirdethette: az evangéliumi szegénység az egyház keretein belül is megvalósítható.

Ahhoz, hogy megfelelő ellenfelei legyenek az eretnekeknek, a ferenceseknek képezniük kellett magukat. Hamarosan az egyetemek, a teológia, a filozófia meghatározó személyei lettek, nagy és színvonalas könyvgyűjteményeket alakítottak ki.

A Magyarországon működő szerzetesrendek könyvei, könyvtárai nagyrészt teljes mértékben megsemmisültek a korai újkorban, köztük a ferenceseké is. Maradtak fenn azonban könyvjegyzékek, amelyek alapján viszonylag hű képet alakíthatunk ki ezen rendek olvasmányműveltségéről. Időszakunkból (1526–1750) a szerzetesi közösségek közül a ferenceseknek ismert a legtöbb könyvjegyzékük, összesen huszonkilenc. Ha figyelembe vesszük, hogy még a szalvatoriánus központ könyvtárának állományáról sem maradt fenn teljes jegyzék, szerencsések vagyunk Szokolcával, hiszen ismert egy összeírás 1662-ből. Ez – annak ellenére, hogy a 16. század közepén közel harminc évig szinte üresen állt a rendház – nemcsak a 17., hanem a 16. századi kulturális állapotokról árulkodik, hiszen ez a több mint 1000 kötetes gyűjtemény több évtized gyűjtésének eredményeként jött létre. Veszély esetén a barátok valószínűleg minden eszközt bevetettek, hogy megmentsek kincseiket, elrejtették őket.

Szerzetesrendenként változik, hogy felekezetiileg homogén vagy heterogén gyűjteményről van-e szó, s természetesen a mennyiség sem elhanyagolható szempont. A magyarországi, kora újkorból fennmaradt könyvjegyzékek közül a bencések jegyzékei az előbbi típushoz tartoznak, míg a jezsuitáké az utóbbihoz. Ez természetesen szellemiségükből, életmódjukból adódik. A ferencesek bibliotékái a két típus keverékei, hiszen ha nem is mondhatjuk, hogy módszeresen gyűjtötték a protestáns prédikátorok műveit, azért néhány „eretnek” munka megtalálható. Az „eretnek” kifejezést is kétféleképpen kell alkalmaznunk könyvtáraik esetében, hiszen egy mű vagy szerző nemcsak azért számított *non gratanak*, mert a másik felekezethez tartozott, hanem mert gondolatai a katolikus egyház számára veszélyesnek számítottak. Mindkét esetben *Indexre* kerül(het)tek. Az szinte biztosan kijelenthető, hogy ha a jegyzéken nem is szerepeltek bizonyos protestáns szerzők művei, azért még a barátok ismerték tanításaikat. A könyvek a könyvtár vagy a kolostor egy elzárt helyiségében lehettek,

ahonnan csak megfelelő felügyelettel, külön engedéllyel kölcsönözhatték ki – s nem is akárhik, csak az úgymond megbízható személyek.

A hivatalos *Indexen* szereplő „eretnek” művek közül néhány szerepel a szakolcai jegyzéken is. Ezek azonban valószínűleg csak filológiai, földrajzilag vagy filozófiai érdekeltek a ferenceseket: pl. Philipp Melanchthon krónikája, Gerhard Mercator *Atlasz minora*, Guillaume Postel *Cosmographiája*, Johann Heinrich Alsted *Metafizikája*.

Az egyes szakokban lévő könyvek száma igazolja azt az állítást, hogy a ferences rend nem tudós, hanem egy prédikáló rend. Ennek megfelelően nem a tudományos műveket gyűjtötték, hanem a különböző beszédgyűjteményekre helyezték a hangsúlyt. Jelentős még a spirituális és a meditációs könyveket tartalmazó szak, valamint a filozófia, a spekulatív és a morálteológia, a kontroverzália és a profán történelem. A ferencesekre jellemzően nagy számban gyűjtötték a magyar nyelvű műveket is. Észak-magyarországi város révén külön szakot hoztak létre a bohemicumoknak és a polonicumoknak.

A szerzőket és a művek megjelenési évét azonosítva elmondhatjuk, hogy ez a középkori alapítású szerzetesi közösség nem maradt meg a középkor rendjének. A jegyzék elolvasásakor egy a korával együtt élő rendről kapunk képet. A szerzők közül sok a 16–17. század fordulóján, a 17. század első felében élt, és sokszor a régebbi műveknek egy később megjelent kiadását szerezték be. A művek alapján világosan látszik, hogy a bibliotéka gyarapodása az 1600-as évek elejétől nőtt meg ugrásszerűen.

A barátok tevékenységének köszönhetően Szakolca nemcsak a magyar ferencesség integráns része maradt, hanem a legmeghatározóbbak egyike volt a kora újkori Magyarországon. Működésük segítette a katolikus egyház megújulását, szinte folyamatos kapcsolatuk a Török Hódoltsággal és Erdéllyel a rendház fontosságát bizonyítja. Kolostoruk fennmaradt könyvállománya is világosan mutatja a korai újkorban betöltött szerepüket.

Levéltári és könyvtári források

Csongrád Megyei Levéltár (Szeged)

XII. 4. A Szegedi Alsóvárosi Ferences Rend iratai

a) Rendet érintő iratok

17. köt. BLAHÓ, Vincentius–VEREBÉLYI, Vincentius: *Annales Provinciae SS. Salvatoris II. 1440–1898.*
19. köt. *Chronica seu origo Fratrum Minorum de Observancia in Provincia Boznae et Hungariae Christo Jesu miulitantium ab anno 1313–1656.*
20. köt. *Liber Tabularum 1523–1647*
21. köt. *Liber Tabularum 1531–1631*
22. köt. *Liber Tabularum 1531–1691*
23. köt. *Liber Tabularum 1655–1696*
24. köt. *Liber Tabularum 1692–1715*
25. köt. *Liber Tabularum 1697–1731*
26. köt. *Liber Tabularum 1716–1737*
27. köt. *Liber Tabularum 1732–1772*

Magyar Ferences Könyvtár (Budapest)

- BLAHÓ, Vincentius: *Annales Provinciae Hungariae Sanctissimi Salvatoris Ordinis Minorum S. Patris Francisci strictioris observantiae. I. 1339–1439. Jelzet nélkül*
- FRIDRICH, Urbanus: *Chronologia Almae Provinciae SS. Salvatoris in Hungaria in duas partes partita. Jelzet nélkül*

Szalvatoriánus Rendtartomány Iratai

Vol. 34. [Tabulae Provinciae Hungariae S. Salvatoris OFM /1526–/1612–1629]

Vol. 35. *Registrum seu actus capitulorum provincialium, et congregationum intermediarum Provinciae Sanctissimi Salvatoris (...) Ab Anno MDCLIX, Magyar Ferences Könyvtár, Budapest (a továbbiakban: Registrum 1659–1691)*

Tabulae et Ordinationes Almae Provinciae Hungariae Ssmi Salvatoris [...] Ab Anno 1644 usque ad annum 1724 [...]

Tabulae et ordinationes diffinitoriales Provinciae Hungariae Sanctissimi Salvatoris Ordinis Fratrum Minorum Strictioris Observantiae Sancti Patris Francisci 1644–1724. Jelzet nélkül

Gyöngyösi Rendház iratai (Gyöngyös)

Tabulae antiquae ab An. 1608 usque ad annum 1699. Cassoviae compactae, labore M. V. P. Benedicti Pileatoris A. D. 1763. Mense Decembri

OSZK – Országos Széchényi Könyvtár (Budapest)

Nádasdy-omniárium, OSZK Oct. Lat. 1220.

A szakolcai könyvjegyzékeket tartalmazó kötet: OSZK Quart. Lat. 2119.

SNK – Slovenská národná knižnica (Martin, Szlovákia)

Szakirodalom

800 Jahre Franz von Assisi. Franziskanische Kunst und Kultur des Mittelalters. Niederösterreichische Landesausstellung (1982). Katalog. Leiter: Johann Gründler. Wien, 1982. XXVIII, 775 S. (Katalog des Niederösterreichischen Landesmuseums. N. F. 122.)

Abate, G.: Manoscritti e biblioteche francescane nel Medio Evo. In: *Il libro e le biblioteche*. Rome, 1950. 79–126.

Alessandri, L.: *Inventario dell 'antica biblioteca del convento di san Francesco in Assisi compilato nel 1381*. Assisi, 1906.

Analecta Monumentorum Hungariae Historicorum Literariorum Maximum inedita quae collegit, recensuit et partim typis commendavit Franciscus Toldy. ac commentariis, epilogo et indice aucta publici iuris facienda curavit Geisa Érszegi. Budapest, 1986. 402 p.

Aquinói Szent Tamás: *A teológia foglalata*. Első rész. = *Summa Theologiae. Prima Pars*. Ford., az előszót és a jegyzeteket írta Tudós-Takács János. Budapest: Telosz Kiadó, 1994.

Archivum generale ordinis fratrum minorum conventualium, Convento Santi Apostolis, Roma, prov. Ungheria S/XXX. A. I. busta I. iratai

Assisi Szent Ferenc művei. *Opuscula S. Francisci*. Újvidék–Szeged–Csíksomlyó: Agapé, 1993. 150 p. (Ferences források I.)

Assisi Szent Ferenc perugiai legendája. Ford., a bev. és a jegyzeteket írta Varga Imre Fr. Kapisztrán OFM. A fordítást az eredetivel Madas Edit vetette egybe. Budapest: Helikon, 1990. 144 p. (Harmonia mundi)

Assisi Szent Ferenc Virágoskertje. Fioretti. Szeged: Agapé, 1999. 199 p. (Ferences források 6.)

Bán Imre: *A jezsuita államelmélet*. In: Bán Imre: *Költők, eszmék, korszakok*. Vál. és szerk. Bitskey István. Debrecen: Kossuth Egyetemi Könyvkiadó, 1997. 145–160. (Csokonai Könyvtár 11.)

Bangert, William V.: *A jezsuiták története*. Budapest: Osiris–JTMR, 2002. 489 p.

- Bartók István: Sokkal magyarabbúl is szólhatnánk és írhatnánk”: Irodalmi gondolkodás Magyarországon 1630–1700 között. Budapest: Akadémiai Kiadó: Universitas, 1998. 380 p.(Irodalomtudomány és kritika)
- Bethlen Gábor krónikásai. Budapest: Gondolat Kiadó, 1980. (Bibliotheca Historica) – Krauss György: Erdélyi krónika; Thurzó Szaniszló naplója a II. Ferdinánd és Bethlen Gábor közti fegyverszüneti tárgyalásokról.
- La Bibliotheca francescana di Palermo, a cura di D. Ciccarelli. Palermo, 1995. 360 p.
- Bihl, Michael: Constitutiones Generales editae in Capitulis Generalibus Caturci an 1337 et Lugduni an 1351 celebratis. AFH 1937. 69–169.
- Bihl, Michael OFM: L’édition du Speculum Vitae B. Francisci parue à Győr en 1752 et l’origine hongroise de Speculum Vitae. Archivum Franciscanum Historicum 1927. 132–153.
- Bihl, Michael: Ordinationes a Benedicto XII pro Fratribus Minoribus promulgatae per bullam 28 novembris 1336. AFH (30) 1937. 346–377.
- Bihl, Michael: Ordinationes Fr. Bernardi de Guasconibus Ministri Provincialis Thusciae pro Bibliotheca Conventus S. Crucis, Florentiae, an. 1356–1367. AFH (26) 1933. 141–164.
- Bihl, Michael: Statuta generalia Ordinis edita in Capitulis generalia Ordinis edita in Capitulo generali in 1354 Assisi celebrato, cooumter Farinerariana apellata. AFH (35) 1942. 90–195.
- Bihl, Michael: Statuta generalia Ordinis edita in Capitulis generalibus celebratis Narnbornae an 1260, Assisi an 1279 atque Parisiis an 1292. AFH 1941. 40, 46–47, 69, 71–74, 82–83, 294, 303.
- Bihl, Michael: Statuta generalia ultramontanarum Barcinonae an 1451 textus. AFH (38) 1945. 129–143.
- Bihl, Michael: Statuta Provincialia Provinciarum Aquitaniae et Franciae (saec. XIII–XIV.) AFH (7) 1914. 470–487.
- Bocskai kíséretében a Rákosmezőn: emlékiratok és iratok Bocskai István fejedelem és Lalla Mehmed nagyvezír találkozásjáról 1605. november 11. Közreadja Csonka Ferenc és Szakály Ferenc. Budapest: Európa, 1988. 202 p. (Bibliotheca Historica)
- Bonaventura, Szent: Legenda major. <http://www.fvr.hu/forras/LegMaj.htm>
- Bujanda, Jesús Martínez de: Index librorum prohibitorum: 1600–1966. Avec l’assistance de Marcella Richter. Montréal: Médiaspaul; Geneve: Droz, 2002. 980 p. (Index des livres interdits, 11.)

Bullarium Franciscanum sive Romanorum Pontificum Constitutiones, epistolae, diplomata tribus Ordinis Minorum, clarissarum, Poenitentium a seraphico Patriarcha Sancto Francisci Instituti ab eorum originibus ad nostra usque tempora concessa. Tom. I. Assisi, 1983.

Bullarium Franciscanum Tom. VI. 33. XII. Benedek pápa bullájának "De libris" című fejezete.

Bullarium Franciscanum. Tom. I. 400–402. "Ordinem vestrum" kezdetű bulla.

Bullarium Franciscanum. Tom. I. 487–488. "Quanto studiosius" kezdetű bulla.

Buzás, Josef: Kanonische Visitationen der Diözese Raab aus dem 17. Jahrhundert. I–IV. Teil. Eisenstadt, 1966–1969. (Burgenländische Forschungen. Heft 52–55.)

Buzás, Josef: Kanonische Visitationen der Diözese Raab aus dem Jahre 1713. Eisenstadt, 1981. (Burgenländische Forschungen. Heft 59.)

Carlini, Armandus: Constitutiones generales O. F. M. anno 1316. Assisi. AFH (4) 1911. 280–294.

Celanói Tamás: Szent Ferenc első életrajza. Vita Prima. Szent Ferenc második életrajza. Vita Secunda. Szent Ferenc csodái. Tractatus de Miraculis. Újvidék–Szeged–Csíksomlyó: Agapé, 1993. 413 p. (Ferences források 2.)

Censi, Caesar: Constitutiones Provinciales Provinciae Umbriae anni 1316. AFH (56) 1963. 18–33.

Chronologo-provinciale Ordinis Fratrum Minorum S. Francisci Conventualium provinciae Hungariae et Transylvaniae. Posonii, 1803.

Clark, John Williams: Libraries in the medieval and Renaissance periods. Cambridge, 1894. 61 p.

Clark, John Williams: The Care of Books. Cambridge, 1901. 330 p.

Crivelluci, A.: I codici della libreria raccolta da S. Giacomo della Marca nel convento di S. Maria delle Grazie presso Montepandone. Livorno, 1889. 9–16.

Dante: Isteni színjáték. Ford. Babits Mihály. Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó, 1986. 617 p. (Babits Mihály művei)

Deák Viktória Hedvig OP: A ferences és a domonkos lelkeség összehasonlítása a korai rendtörténet alapján. In: A ferences lelkeség hatása az újkori Közép-Európa történetére és

- kultúrájára. 1–2. köt. Szerk. Öze Sándor, Medgyesy-Schmikli Norbert. Piliscsaba-Budapest: PPKE BTK–METEM, 2005. 61–77. p. (Művelődéstörténeti műhely. Rendtörténeti konferenciák 1.)
- Dezséri Bachó László: Gyöngyös város a török hódoltság idejében. Gyöngyös, 1941.
- Documenta Artis Paulinorum II. A magyar rendtartomány kolostorai. N–SZ. Gyűjt. Gyéressy Béla. Szerk. Tóth Melinda. Közrem. Hervay Ferenc. Budapest, 1976. 113–114. (Művészettörténeti Kutatócsoport Forráskiadványai)
- Duby, Georges: A katedrálisok kora. Művészet és társadalom 980–1420. Budapest: Corvina, 1998. 295 p.
- Dümmert Dezső: A budapesti Egyetemi Könyvtár gyűjteményének keletkezése (1561–1635). In: Írástudók küzdelmei: Magyar művelődéstörténeti tanulmányok. Budapest: Panoráma, 1987. 93–120. – MKsz (79) 1963. 43–58.
- Egyháztörténeti emlékek a magyarországi hitujítás korából. Szerk. Bunyitai Vince, Rapaics Rajmund, Karácsonyi János. II. Budapest, 1904. 534 p.
- Erdélyi Gabriella: Egy kolostorper története: hatalom, vallás és mindennapok a középkor és az újkor határán. Budapest: MTA Történettudományi Intézete, 2005. 275 p. (Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok 38.)
- Erdélyi Pál: A gyöngyösi toldalék. Magyar Könyvszemle 1898. 225–240.
- Esterházy Pál: Az Boldogságos Szűz Mária szombatja, azaz minden szombat napokra való áéztatosságok. Nagyszombat, 1691. Hasonmás kiadása: Szörényi László tanulmányával. A facsimile szöveget közzéteszi Kőszeghy Péter. Budapest: Balassi Kiadó–MTA Irodalomtudományi Intézet, 1995. [6], 164, [8] p. (Bibliotheca Hungarica Antiqua, 31.). A tanulmányt lásd még: Studia Hungarolatina: Tanulmányok a régi magyar és neolatin irodalomról. Budapest: Kortárs, 1999. 41–60.
- Esterházy Pál: Az egész világon lévő csudálatos Boldogságos Szűz képeinek rövideden föltett eredeti. Nagyszombat, 1690. Hasonmás kiadása: Knapp Éva–Tüskés Gábor és Galavics Géza tanulmányával. A facsimile szöveget közzéteszi Kőszeghy Péter. Budapest: Balassi Kiadó–MTA Irodalomtudományi Intézet, 1994. 6 + [217], 8 l., 118 t. (Bibliotheca Hungarica Antiqua, 30.) (Ism. Monok István: ItK 1997/5–6. 682–684.
- Esterházy Pál. In: Magyar művelődéstörténeti lexikon: középkor és kora újkor II. Calcagnini–Falkoner. Főszerk. Kőszeghy Péter. Budapest: Balassi Kiadó, 2004. 418 p. (Kőszeghy Péter)

- Esterházy-könyvtárak. Magyar művelődéstörténeti lexikon: középkor és kora újkor II. Calcagnini–Falkoner. Főszerk. Kőszeghy Péter. Budapest: Balassi Kiadó, 2004. 427. (Monok István)
- Faloci Pulignani, M.: La Biblioteca Franciscana di Gubbio. *Miscellanea Franciscana* 1902. 156–163.
- Farkas Gábor Farkas: A nagyszombati egyetemi könyvtár az alapításkor. Budapest–Szeged: OSZK, 2001. LXIV, 258 p. (A Kárpát-medence koraújkori könyvtárai III.)
- Fáy Zoltán: Ferencesek Gyöngyösön: Fejezetek a gyöngyösi barátok életéből. Budapest: Kapisztrán Szent Jánosról nevezett Ferences Rendtartomány, 1999. 187 p.
- Fáy Zoltán: Egy kevésbé ismert forráscsoport. A ferencesek hódoltságkori történetéhez: szalvatoriánus tabulák a XVII. századból. In: *A ferences lelkeség ...* 2005. 193–201.
- Ferences könyvjegyzékek 1681–1750. Sajtó alá rend. Zvara Edina. Szerk. Monok István. (Adattár 19/3.) (előkészületben)
- A ferences lelkeség hatása az újkori Közép-Európa történetére és kultúrájára. 1–2. köt. Szerk. Óze Sándor, Medgyesy-Schmikli Norbert. Piliscsaba-Budapest: PPKE BTK–METEM, 2005. 1086 p. (Művelődéstörténeti műhely. Rendtörténeti konferenciák 1.)
- Fridrich, Urban: *Historia seu compendiosa descriptio Provinciae Hungariae Ordinis Minorum S. P. Francisci. Cassoviae, MDCCLIX.*
- Fussenegger, Geroldus: *Statuta Provinciae Germaniae superioris annis 1303, 1309 et 1341 condita.* AFH (53) 1960. 244–275.
- Fügedi Erik: A szerzetesrendek a középkori Magyarországon. In: *A katolikus egyház Magyarországon.* Szerk. Somorjai Ádám, Zombori István. Budapest, 1991. 37–48.
- Fügedi Erik: Koldulórendek és városfejlődés Magyarországon. In: *Uő.: Kolduló barátok, polgárok, nemesek: Tanulmányok a magyar középkorról.* Budapest: Magvető, 1981. 57–88.
- Fügedi Erik: A szerzetesrendek a középkori Magyarországon. In: *A katolikus egyház Magyarországon.* Szerk. Somorjai Ádám, Zombori István. Budapest: Magyar Katolikus Püspöki Kar Egyháztörténeti Bizottsága, 1991. 37–48.

- Gabriel, Astrik L.: The university of Paris and its Hungarian students and masters during the reign of Louis XII. and François Ier. Notre Dame (Indiana)–Frankfurt am Main, 1986.
- Gajdoš, Vševlad Jozef: Skalicki inkunabuly. Skalica, 1972. 16 p.
- Gajdoš, Vševlad Jozef: Františkáni na Záhorii. (Črta k dejinám františkánskeho kláštora v Skalici a Malackách). In: Almanach Spolku záhorských akademikov so sídlom v Malackách k 20-ročnému jubileu Československej republiky. Malacky SZA. b.r. 105–115.
- Gajdoš, Vševlad Jozef: Františkánska knižnica v Malackách: Dejepisný a súpisný prehľad. Bratislava, 1943. 119.
- Galamb György: Marchiai Jakab prédikációs és inkvizíciós tevékenysége. A ferences obszervancia itáliai, boszniai és magyarországi szerepéhez. Doktori disszertáció. 2001.
- Galavics Géza: „Kössünk kardot az pogány ellen. Török háborúk és képzőművészet. Budapest: Képzőművészeti Kiadó, 1986. 180 p., [96] t.
- Galavics Géza: A mecénás Esterházy Pál. (Vázlat egy pályaképhez). Művészettörténeti Értesítő 1988/3–4. 136–161.
- Galla Ferenc: A csiksomlyói ferencrendi kolostor viszontagságai Bethlen Gábor idején. A Bécsi Magyar gróf Klebelsberg Kuno Történet-kutatóintézet 1934. évi Évkönyve. 283–302.
- Galla Ferenc: A pálosrend reformálása a XVII. században. Regnum 1940–1941. 123–222.
- Galla Ferenc: Ferences misszionáriusok Magyarországon: a Királyságban és Erdélyben a 17–18. században. Sajtó alá rend. Fazekas István. Budapest–Róma: Gondolat, 2005. 404 p. (Collectanea Vaticana Hungariae. Classis I, Vol. 2.)
- Galla Ferenc: Fulgenzio da Jesi ferences misszionárius vitája a böjtről a gyöngyösi jezsuitákkal. Budapest, 1947. – Klny. Regnum 1944–1946.
- Galla Ferenc: Magyar tárgyú pápai felhatalmazások, felmentések és kiváltságok a katolikus megújulás korából. Budapest, 1947. – Klny. Levéltári Közlemények 1946–47.
- Garin, Eugenio: La biblioteca di San Marco. Firenze: Casa Editrice Le Lettere, 2000. 120 p.
- Gerhard, Hartwig: Schicksal der alten Hammelburger Bibliotheken vom 16. Jahrhundert bis zur Gegenwart: Untersuchungen an Hand der Inkunabeln- und Frühdruckbestände der Hessischen Landesbibliothek Fulda und der Bibliothek des Franziskanerklosters Altstadt. Würzburg: Freunde Mainfränkischer Kunst und Geschichte E. V. Würzburg: Historischer Verein Schweinfurt, 1995. 220 p. (Mainfränkische Studien. Band 57.)

- Gilson, E.: Michel Menot et la technique du sermon médiéval. In: Les idées et les lettres. Paris, 1932. 93–154.
- Gottlieb, Theodor: Über mittelalterliche Bibliotheken. Graz: Akademische Druck und Verlagsanstalt, 1955. 520 p.
- Gulyás Pál: A könyv sorsa Magyarországon III. Budapest, 1961. 240 p.
- Handbuch der Bibliothekswissenschaft. Begründet von Fritz Milkau. Zweite vermehrte und verbesserte auflage. Hrsg. Von Georg Leyh. Dritter Band. Geschichte der Bibliotheken. Wiesbaden, 1955.
- A Három Társ Legendája. Bevezető és jegyzetek: Várnai Jakab. Újvidék–Szeged–Csíksomlyó: Agapé, 1995. 70 p. (Ferences források 4.)
- Harsányi Albert: A domonkos rend Magyarországon a reformáció előtt. Budapest: Paulus Hungarus: Kairosz, 200.. Reprint kiadás. 351, V p.
- Hervay Ferenc: A magyarországi kolostorok pusztulása a 16. század közepén és a reformáció. In: Tanulmányok a lutheri reformáció történetéből: Luther Márton születésének 500. évfordulójára. Szerk. Fabiny Tibor. Budapest: A Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, 1984. 183–194.
- Hervay, Ferenc: Geschichte der Franziskaner in Ungarn bis zum Beginn der Reformation. In: 800 Jahre Franz von Assisi. Franziskanische Kunst und Kultur des Mittelalters. Niederösterreichische Landesausstellung. Katalog. Lesiter: Gründler, Johann. Wien, 1982. 312–317. (Katalog des Niederösterreichische Landesmuseum. N. F. 122.)
- Hofer, J.: Johannes von Capistrano. Innsbruck, 1936. Aquila, 1955. St. Louis, 1943.
- Holl Béla: A podolini piaristák első könyvvásárlásai 1646–1658. In: A piaristák Magyarországon 1642–1992: Rendtörténeti tanulmányok. Szerk. Holl Béla. Közrem. Domokos György, Dósai Attila et al. Budapest: Magyar Piarista Tartományfőnökség, 1992. 58–88.
- Holzappel, Heriberto: Manuale Historiae Ordinis Fratrum Minorum. Frisburgi Brisgoviae, 1909. 26–27. – Handbuch der Geschichte des Franziskanerordens. Freiburg, 1909. 732 p.
- Horváth János: A magyar irodalmi műveltség kezdetei. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1988. 325 p. (Az Akadémiai Kiadó reprint sorozata)
- Huizinga, Johan. A középkor alkonya. Az utószót Klaniczay Gábor írta. Budapest: Európa, 1996. 327 p.

- Humphreys, K. W.: *The Book Provision of Medieval Friars 1215–1400*. Amsterdam: Erasmus Booksellers, 1964. 157 p. (Studies in the History of Libraries and Librarianship)
- Humphreys, K. W.: *The Friars Libraries*. London: The British Library: The British Academy, 1990. 281 p. (Corpus of British Medieval Library Catalogues)
- Humphreys, K. W.: *The Library of the Franciscans at the convent of St. Anthony, Padua at the Beginning of the Fifteenth Century*. Amsterdam, 1966. 206 p.
- Il libro e le biblioteche. Atti del primo congresso bibliologico francescano internazionale, 20-27 febbraio 1949, Bibl. Pont. Ath. Antoniani, 6. Rome, 1950.
- Index de Rome 1590, 1593, 1596. Avec étude des index de Parme 1580 et Munich 1582. Pars J. M. De Bujanda et al. 1994. (Index de livres interdits IX.)
- Intézményi- és magángyűjtemények 1589–1750. Összeáll. Monok István, Zvara Edina. Szerk. Monok István. Szeged: Scriptum Rt., 2001. XVIII, 143 p. (KtF XI.)
- Intézményi- és magángyűjtemények Magyarországon 1551–1750. Könyvjegyzékek bibliográfiája. Összeáll. Vilam Čičaj, Monok István, Zvara Edina. Szerk. Monok István. Szeged: Scriptum Rt., 2001. X, 240 p. (KtF IX.)
- Intézményi- és magángyűjtemények Magyarországon 1552–1750. Könyvjegyzékek bibliográfiája. Összeáll. Monok István, Zvara Edina. Szerk. Monok István. Szeged: Scriptum Rt., 1997. XIII, 175 p. (KtF VIII.)
- Intézményi- és magángyűjtemények Magyarországon 1722–1750. Könyvjegyzékek bibliográfiája. Összeáll. Monok István, Varga András. Szerk. Monok István. Szeged: Scriptum Rt., 1990. XIV, 159 p. (KtF VII.)
- Intézményi gyűjtemények 1535–1721. Könyvjegyzékek bibliográfiája. Összeáll. Farkas Gábor, Monok István, Németh Noémi. Szerk. Monok István. Szeged: Scriptum Rt., 1989. XIX, 146 p. (KtF VI.)
- Jankeassek, Anastasius: *Memorabilia Provinciae S. Mariae in Hungariae a primo ortu suo, usque ad annum 1741*. Malacka, 1741. – MOL, Mariánus Ferences Rendtartomány Levéltára p. 233.
- Jedlicska Pál: *Eredeti részletek gróf Pálffy-család okmánytárához 1401–1653 s gróf Pálffyak életrajzi vázlatai*. Budapest: Stephaneum nyomda RT, 1910. 760 p.

- Jezsuita okmánytár. I/1–2. Erdélyt és Magyarországot érintő iratok 1601–1606. Sajtó alá rend. Balázs Mihály, Kruppa Tamás, Lázár István Dávid, Lukács László. Szeged: Scriptum Rt., 1995. 698 p. (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez 35.)
- Jókai-kódex. XIV–XV. század. A nyelvemlék betűhű olvasata és latin megfelelője. Bev. és jegyzetekkel ellátva közzéteszi P. Balázs János. Budapest, 1981. 354 p. (Codices Hungarici VIII.)
- Julia, Dominique: Az olvasás és az ellenreformáció. In: Az olvasás kultúrtörténete a nyugati világban. Szerk. Guglielmo Cavallo, Roger Chartier. Budapest: Balassi, 2000. 268–304. p.
- Kanonische Visitationen der Diözese Raab aus dem 17. Jahrhundert. I–IV. Teil. Bearb. Josef Buzas. Eisenstadt, 1966–1969. (Burgenländische Forschungen. Heft 52–55.)
- Kassa város olvasmányai 1562–1731. Sajtó alá rend. Gács Hedvig, Farkas Gábor, Keveházi Katalin, Lázár István Dávid, Monok István, Németh Noémi. Mutató: Farkas Gábor, Varga András. Szerk. Monok István. Szeged: Scriptum Rt., 1990. XII, 226 p. (Adattár 15.)
- Katolikus intézményi könyvtárak Magyarországon 1526–1726. Jegyzékszerű források. S. a. rend. Zvara Edina. Szerk. Monok István. Szeged: Scriptum Rt., 2001. 499 p. (Adattár 19/1.)
- Katona Lajos: Adalékok codex-irodalmunk forrásaihoz. Irodalomtörténeti Közlemények 1901. 447–451.
- Kecskeméti Gábor: Prédikáció, retorika, irodalomtörténet: a magyar nyelvű halotti beszéd a 17. században. Budapest: Universitas, 1998. 325 p. (Historia Litteraria 5.)
- A kecskeméti piarista rendház XVI. századi könyvei. Összeáll. Kósáné Horváth Mária. Szeged, 1990. 51 p. (Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae. Acta Bibliothecaria. Tomus X. Fasciculus 4.)
- Keveházi Katalin–Monok István: XVI–XVII. századi könyvgyűjtők kötetei a csíksomlyói ferences rendház könyvtárában. In: Acta historiae litterarum Hungaricarum 21. Szeged, 1985. 121–128.
- Keveházi Katalin–Monok István: A Csongrád Megyei Levéltár ferences kódexe. In: Collectanea Tiburtiana: Tanulmányok Klaniczay Tibor tiszteletére. Szerk. Galavics Géza, Herner János, Keserű Bálint. Szeged: JATE, 1991. 65–82. (Adattár 10.)
- Kiss Domonkos OSB: Régi magyarországi könyvek a pannonhalmi Szent Benedek-rendi főkönyvtárban az 1786-os abolíciós katalógus alapján. Pannonhalma: Bencés Kiadó, 1996. 107 p. (Pannonhalmi füzetek 38.)

- Knapp Éva: A máriavölgyi pálos kolostor könyvtára a 18. században (Rekonstrukciós kísérlet) I–II. Magyar Könyvszemle 1992. 193–216, 313–327.
- Kollányi Ferenc: Magyar ferenczrendiek a XVI. század első felében. Századok, 1898. 317–327, 405–419, 510–518, 600–620, 716–731, 814–821, 909–930.
- Koltai András: Batthyány Ádám és könyvtára. Budapest: OSZK, 2002. 376 p. (A Kárpát-medence kora újkori könyvtárai IV.)
- Košik, Ľudovít: Z duchovného dedičstva Skalice. 1996.
- Kovács Sándor, V.: Kolostori műveltség és magyar kódexirodalom (Irodalmi élet a késő középkorban). In: V. Kovács Sándor: Eszmetörténet és régi magyar irodalom. Budapest: Magvető, 1987. 133–184. (Elvek és utak)
- Kowalská, Eva: Kláštory frantiskánov na Slovensku a národnostný problém v 17–18. storočí. Slovensky národopis 1993.
- Kőszeghy Sándor: XVI. századi könyvtáraink történetéhez. Magyar Könyvszemle 1894. 303.
- Krauss György: Erdélyi krónika; Thurzó Szaniszló naplója a II. Ferdinánd és Bethlen Gábor közti fegyverszüneti tárgyalásokról. In: Bethlen Gábor krónikásai. Budapest: Gondolat Kiadó, 1980. (Bibliotheca Historica)
- Kubinyi András: Mátyás király. Budapest: Vince Kiadó, 2001. 171 p. (Tudomány – egyetem. Történelmi életrajzok).
- Kulcsár Péter: Kapisztrán János. Budapest, 1987. 234 p. (Magyar história. Életrajzok)
- Kulcsár Péter: Temesvári Pelbárt válogatott írásai. Irodalomtörténet 1985/1. sz. 190–193. (Könyvismertetés)
- Kulla, V.: Stručný prehľad dejín a pôsobenia františkánov na Slovensku. In: Katolícke Slovensko 1933.
- Kumorovitz Bernát Lajos: A leleszi konvent országos levéltárának története. Klny. Levéltári Közlemények 1932.
- Kumorovicz Bernát Lajos: A leleszi prépostság tagjai és hiteleshelyi személyzete 1569-ig. In: Emlékkönyv Szent Norbert halálának 800 éves jubileumára. Fejezetek a magyar premontreiek 800 éves múltjából. Gödöllő, 1934. – Uez. Budapest, 1934.
- Kuncze Leo: A pannonthalmi Szentbenedekrend könyvtárainak története és jelen állapota. MKsz 1878. 174–175.
- Kuzmík, Jozef, Knižnice na Slovensku v 15. a 26. storočí. [Kláštorné knižnice.] In: Humanizmus a renesancia na Slovensku v 15.–16. storočí. Red. Ľudovít Holotík a Anton Vantuch. Bratislava, 1967. 416–435.

Kühm: *De votum religiosorum apologia apud controversistas OFM saec. XVI–XVII.* Rome, 1968.

Laspéras, Jean–Michael: *Inventaires de bibliothèques et documents de librairie dans le monde hispanique au XVe, XVIe et XVIIe siècle.* *Revue française d'histoire du livre* 28 (1980). 535–557.

Le Goff, Jacques: *Assisi Szent Ferenc.* Budapest: Európa Könyvkiadó, 2002. 212 p.

Lesestoffe in Westungarn II. Forchtenstein (Fraknó), Eisenstadt (Kismarton), Güns (Kőszeg), Rust (Ruszt). Hrsg von Tibor Grüll, Katalin Keveházi, Károly Kokas, István Monok, Péter Ötvös, Harald Prickler. Szeged, 1996. (*Burgenländische Forschungen. Sonderband XV.*) 312 p. (Adattár 18/2.)

Leto, Alessandri: *Inventario dell' antica biblioteca del Sacro Convento di S. Francesco in Assisi compilato nel 1381.* Assisi, 1906.

Libros habere. Manoscritti Francescani in Casentino. Stoppazzi, Patrizia–Parigi, Maria Cristina. Firenze: Edizioni Polistampa, 1999. 175 p.

Litterae missionariorum de Hungaria et Transylvania (1572–1717). I. Ed. Tóth, István György. Roma–Budapest: Római Magyar Akadémia–METEM–MTA Történettudományi Intézete, 2002. 756 p. (*Bibliotheca Academiae Hungariae – Roma. Fontes 4.*)

Litterae missionariorum de Hungaria et Transylvania (1572–1717). II. Ed. Tóth, István György. Roma–Budapest: Római Magyar Akadémia–METEM–MTA Történettudományi Intézete, 2003. 759–1596. p. (*Bibliotheca Academiae Hungariae – Roma. Fontes 4.*)

Lukács László S. I.: *Catalogi Personarum et officiorum Provinciae Austriae S. I. III.* (1641–1665). Romae: Institutionum Historicum S. I., 1990. 720 p.

Madas Edit: *Középkori prédikációirodalmunk történetéből. A kezdetektől a XIV. század elejéig.* Debrecen, 2002. 256 p. (Csokonai könyvtár 25.)

Madas Edit: *Magyar nyelvű kódexirodalom (1440 k. –1530 k.).* In: *Uralkodók és korvinák: az Országos Széchényi Könyvtár jubileumi kiállítása alapításának 200. évfordulóján,* 2002. május 16–augusztus 20. Szerk. Karsay Orsolya. Budapest: OSZK, 2002. 157–162. p.

Madas Edit: *A prédikáció szerepe és átalakulása a 13. században.* *Vigilia* 2000/2. 106–107.

Madas Edit–Monok István: *A könyvkultúra Magyarországon a kezdetektől 1800-ig.* Budapest: Balassi Kiadó, 2002. 237 p. (Első kiadása: *A könyvkultúra Magyarországon a*

- kezdetektől 1730-ig. 1998. 183 p.)
- Magyar, Arnold: Die ungarischen Reformstatuten des Fabian Igali aus dem Jahre 1454. Archivum Franciscanum Historicum 1971. 71–122.
- A magyar könyvkultúra múltjából: Iványi Béla cikkei és anyaggyűjtése. Sajtó alá rend. Herner János, Monok István. Szeged: JATE BTK, 1983. 645 p. (Adattár 11.)
- Magyar Művelődéstörténeti Lexikon I: középkor és kora újkor: Aachen–Bylica. Főszerk. Kőszeghy Péter. Budapest: Balassi Kiadó, 2003. bencés könyvtárak 341–342. (Monok István–Varga András)
- Magyar Művelődéstörténeti Lexikon II: középkor és kora újkor: Calcagnini–Falkoner. Főszerk. Kőszeghy Péter. Budapest: Balassi Kiadó, 2004. ciszterci könyvtárak 55. (Monok István–Varga András)
- Magyarország története 1526–1686. Főszerk. Pach Zsigmond Pál. Szerk. R. Várkonyi Ágnes. 1. köt. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1987. 929 p.
- Magyarországi jezsuita könyvtárak 1711-ig. I. Kassa, Pozsony, Sárospatak, Túróc, Ungvár. Sajtó alá rend. Farkas Gábor, Monok István, Pozsár Annamária, Varga András. Szerk. Monok István, Varga András. Szeged, 1990. 330 p. (Adattár 17/1.)
- Magyarországi jezsuita könyvtárak 1711-ig. II. Nagyszombat 1632–1690. Sajtó alá rend. Farkas Gábor Farkas. Szeged, 1997. 381 p. (Fejezetek az Eötvös Lóránd Tudományegyetem történetéből 18.) (Adattár 17/2.)
- Magyarországi magánkönyvtárak I. 1533–1657. Sajtó alá rend. Varga András. Budapest–Szeged: MTA Könyvtára, 1986. 259 p. (Adattár 13.)
- Majláth Béla: A szakolczai ferenczrendi könyvtár XVII. századi történetéhez. Magyar Könyvszemle 1882. 289–305.
- Mályusz Elemér: Egyházi társadalom a középkori Magyarországon. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1971. 398 p.
- Mansi, J. D.: Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio. 1757–1798. Vol. 22.
- Marinus a Neukirchen: De Capitulo Generali in Primo Ordine Seraphico. Rome, 1952.
- Mazzi, C.: L’inventario quattrocentistico della biblioteca di Santa Croce in Firenze. Rivista delle Biblioteche e degli Archivi. 1897. 16–31, 99–113, 129–148.
- Missziós dokumentumok Magyarországról és a Hódoltságról. I. A Propaganda Fide kongregáció levéltárából I. Gyűjt. és közread. Sávai János Pintér Gábor közreműködésével és jegyzeteivel. Szeged, 1993. 514 p. (Documenta missionaria I/I.)
- Molnár Antal: Katolikus missziók a hódolt Magyarországon I. (1572–1647). Budapest: Balassi Kiadó, 2002. 587 p. (Humanizmus és reformáció 26.)

- Molnár Antal: Mezőváros és katolicizmus: Katolikus egyház az egri püspökség hódoltsági területein a 17. században. Budapest: METEM, 2005. 322 p. (METEM-könyvek 49.)
- Molnár Antal: Püspökök, barátok, parasztok: Fejezetek a szegedi ferencesek török kori történetéből. Budapest: METEM, 2003. 120 p. (METEM-könyvek 41.)
- Molnár Antal: A Szentszék és Magyarország kapcsolatai a török hódítás időszakában (1526–1699). In: A magyar kereszténység ezer éve = Hungariae Christianae Millennium. Szerk. Zombori István, Cséfalvy Pál, Maria Antonietta De Angelis. Budapest: Magyar Katolikus Püspöki Konferencia, 2001. 88–102.
- Molnár Antal: Tanulmányok az alföldi katolicizmus török kori történetéhez. Budapest: METEM, 2004. 189 p. (METEM-könyvek 45.)
- Monay, Franciscus: De provincia Hungarica Ordinis Fratrum Minorum Conventualium memoriae historiae. Romae, 1953.
- Monok István: A XVI–XVIII. századi olvasmánykultúránk. (Régi magyarországi könyvjegyzékek összegyűjtése, nyilvántartása és publikálása.) Magyar Könyvszemle 1988. 78–82.
- Monok István: A ferences könyvkultúráról. In: P. Takács J. Ince OFM – Pfeiffer János: Szent Ferenc fiai a veszprémi egyházmegyében a 17–18. században. Szerk. Kapiller Imre. Pápa–Zalaegerszeg, 2001. 886–895.
- Monok István: A könyv- és könyvtártörténeti kutatások helyzete és finanszírozása: A szegedi könyvtörténeti kutatások 1980–1995 (Esettanulmány). Könyvtári Figyelő 1996/1. 23–29.
- Monok István: Könyvjegyzékek és katalógusok Magyarországon 1535–1721. Forrástipológia, forráskritika, forráskiadás. Szeged, 1993. 95 p. (Olvasmánytörténeti dolgozatok IV.)
- Moorman, John: A History of the Franciscan Order from its Origins to the Year 1517. Oxford: At the Clarendon Press, 1968. 641 p.
- Moorman, John: The Grey Friars in Cambridge. Cambridge, 1957.
- Muckenhaupt Erzsébet: A csíksomlyói ferences könyvtár 1727, 1734. Szerk. Monok István. (A Kárpát-medence koraújkori könyvtárai) (Előkészületben)
- Muckenhaupt Erzsébet: A csíksomlyói Ferences Könyvtár kincsei: könyvleletek, 1980–1985. Budapest – Kolozsvár: Balassi – Polis, 1999. 247 p.
- Muckenhaupt Erzsébet: A csíksomlyói könyvkötő műhely első korszaka. In: Emlékkönyv a Teleki Téka alapításának 200. évfordulójára 1802–2002. Szerk. Deé Nagy Anikó, Sebestyén-Spielmann Mihály, Vakarcs Szilárd. Marosvásárhely, 2002. 341–359.

Nagy Júlia: Ferences könyvkincsek a szatmárnémeti Szent János Apostol és Evangélista rk. plébánián. [CD-ROM]

Oliger, Livarius: De bibliotheca S. Ludovici episcopi Tolosani. *Antonianum*. VII. 1932. 495–500.

Ordinationes a Benedicto XII pro Fratribus Minoribus Promulgatae per Bullam 28 Novembris 1336. *AFH* 1937. 355.

Pacetti, Dionisio: De S. Bernardino. *AFH* 1942–1943. 78–97.

Pacetti, Dionisio: I codici autografi di S. Bernardino da Siena della Vaticana e della comunale di Siena. *AFH* 1934. 225–230.

Pagnani, G.: Alcuini codici della libreria di S. Giacomo della Marca scoperti recentemente. *AFH* 1952. 171–192; 1955. 131–146.

Pálfiovci v novoveku: Vzostup významného uhorského šľachtického rodu. Zborník z vedeckej konferencie Zostavil Fundárková, Anna–Pálffy, Géza. Bratislava 20. mája 2003. Bratislava–Budapest, 2003.

Z pamätnej knihy P.P. františkánov v Uhor. Hradišti. In: *Slovenský letopis*, III, 1878/79. p. 134–155.

A pannonhalmi Szent-Benedek-rend története. Szerk. Erdélyi László. I. köt. Budapest, 1902.

Pařez, Jan–Kuchařová, Hedvika: Hyberní v Praze: dějiny františkánské koleje Neposkvrněného početí Panny Marie (1629–1786). Praha: Oswald, 2001. 188 p.

Pázmány Péter: *Acta et decreta synodi dioecesis Strigoniensis ... Appendix secunda, De religiosis ordinibus, qui olim in Hungaria floruerunt*. Pozsony, 1629. 2, 152, 2 p.

Pintér Mária Zsuzsanna: A magyarországi ferences rend középfokú iskolái a XVII–XVIII. században. In: *A ferences lelkiség ...* 2005. 582–592.

Powitz, Gerhardt: *Die Bibliothek des Franziskanerklosters Frankfurt am Main*. Frankfurt am Main, 1997.

Rácz Piusz: Ferencesek az ország nyugati részén. Zalaegerszeg: Szűz Máriáról Nevezett Ferences Rendtartomány, 2004. 251, 4 p. (Ferences írások)

Radvánszky Béla: Magyar családélet és háztartás a XVI–XVII. században. III. köt. Budapest: Helikon, 1986.

- Rászlai Tibor. A ferences könyvkultúra történetéből. A könyv 1988/4. 135–146.
- Récsey Viktor: A pannonthalmi Főapátság könyvtárának jegyzéke 1658-ban, Magger András Placid főapát kormánya alatt. – *Catalogus librorum omnium conventus S. Martini de S. Monte Pannoniae Anno 1658. Sub. D. Andrea Placido (Magger) eiusdem monasterii archiabbate confectus.* Budapest, 1902. 59 p.
- Régi könyveink és kézirateink katalógusai. A szegedi alsóvárosi ferences könyvtár. Összeáll. Keveházi Katalin, Monok István. Szeged: JATE, 1991. 62 p. (*Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae. Acta Bibliothecaria. Tomus XII. Fasciculus 4.*)
- Régi könyveink és kézirateink katalógusai. A szegedi minoriták könyvtára. Összeáll. Varga András. Szeged: JATE, 1991. 62 p. (*Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae. Acta Bibliothecaria. Tomus XI. Fasciculus 4.*)
- Régi könyveink és kézirateink katalógusai. A szegedi piaristák könyvtára. Összeáll. Varga András. Szeged, 1986. XIV, 88 p. (*Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae. Acta Bibliothecaria. Tomus IX. Fasciculus 1.*)
- Richard de Bury: *Philobiblon.* Bukarest: Kriterion, 1971. 198 p. (Téka)
- Rónay György: *Ars praedicandi.* Teológia 1968. 26–28.
- Rotzetter, Anton–Van Dijk, Willibrord–Christian–Matura, Thaddée: *Franz von Assisi. Ein Anfang und was davon bleibt.* Zürich–Düsseldorf: Benzinger, 1999. 364 p.
- Ruf, Paul: *Mittelalterliche Bibliotheks kataloge Deutschland und der Schweiz.* München, 1932. 3/1–4.
- Saktorová, Helena–Komorová, Klára–Petrenková, Emilia–Agnet, Ján: *Tlače 16. storočia vo fondoch Slovenskej národnej knižnice Matice slovenskej.* Martin, 1993. 462 p. (*Generálny katalóg tlači 16. storočia zachovaných na území slovenska. I. zväzok*)
- Sarbak Gábor: *Pálosaink írásbelisége a középkor végén.* Vigilia, 2001/2. 112–120.
- Šátek, Jozef: *Náboženské pomery v Skalici od reformácie do jozefinizmu.* Trnava, 1946.
- Šátek, Jozef: *Ukážka apologetiky zo XVI. storočia.* Duchovný pastier, roč. XXIII. 1942. 433–438.
- Schwarcz Katalin: *A klarissza apácák könyvkultúrája a XVIII. században.* Szeged, 1994. 84 p. (*Olvasmánytörténeti Dolgozatok VI.*)
- Senocak, Neslihan: *Book Acquisition in the Medieval Franciscan Order.* Journal of Religious History 2003, Vol. 27. Issue 1. 14–28. p.

- Senocak, Neslihan: Circulation of Books in the Medieval Franciscan Order: Attitude, Methods, and Critics. *Journal of Religious History* 2004, Vol. 28. Issue 2. 146–161. p.
- Sill Aba Ferenc OFM: A mariánus rendtartomány kolostorainak újjáépítése és benépesítése a katolikus restauráció idején. In: *A ferences lelkiesség hatása ...* 2005. 202–215.
- Sólymos László Szilveszter: Himmelreich György pannonhalmi kormányzóapát (1607–37) könyvtárkatalógusának feldolgozása: Adalékok a Szent Benedek-rend pannonhalmi könyvtárának történetéhez. Sajtó alá rend. Somorjai Ádám. Pannonhalma, 1998. 155, 4 p. (Pannonhalmi Füzetek 44.)
- Soltész Zoltánné: XVI. századi könyvgyűjtők kötetei a gyöngyösi műemlékkönyvtár antikvagyűjteményében. In: *Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve 1965–1966*. Budapest: OSZK, 1967. 115–147.
- Soltész Zoltánné: A gyöngyösi ferences könyvtár ősnymtatványainak possessorai. *MKsz* 1993. 129–145.
- Sprievodca po Historických knižniciach na Slovensku. Peter Sabov a kol.: Martin: Slovenská národná knižnica, 2001. 164 p.
- Szabó András: Reformáció Északkelet-Magyarországon: meggondolkodtató esetek. In: *Mezőváros, reformáció és irodalom (16–18. század)*. Szerk. Szabó András. Budapest: Universitas, 2005. 41–49. (*Historia litteraria* 18.)
- Szabó Elek: A ferences skolasztika tanulmányi élete. Budapest, 1942. 196 p.
- Szakály Ferenc: A hódoltsági katolikus egyháztörténet távlatairól. In: *Katolikus egyháztörténeti konferencia, Keszthely*, 1987.
- Szelestei N. László: Magyar ferencesek prédikációs gyakorlata a 17. században: Csíksomlyói kéziratos prédikációk. Piliscsaba: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar, 2003. 198 p. (Pázmány Irodalmi Műhely. Források 4.)
- Szelestei N. László: Magyar nyelvű ferencesek prédikációk a XVII. századból. In: *A ferences lelkiesség ...* 2005. 754–761.
- Szluha Márton: Bács-Bodrog, Csanád, Liptó, Nyitra, Udvarhely és Vas vármegyék nemes családjai. CD-ROM. Budapest: Heraldika, 2005.
- Szörényi László: A Jókai-kódex kérdése a Szent Ferenc-legendára vonatkozó újabb kutatások fényében. In: *Studia Hungarolatina: Tanulmányok a régi magyar és neolatin irodalomról*. Budapest: Kortárs, 1999. 5–13. Uez: Tarnai Andor-émlékkönyv. Szerk. Kecskeméti Gábor. Budapest: Universitas, 1996. 273–281.

- Takács J. Ince: A Szent Ferenc-rend hierarchiája és a Ferences Szentek és Boldogok. Budapest, 1927. 64 p.
- Takács J. Ince: Assisi küldöttei. Összegyűjtött tanulmányok. Gyöngyös, 1945. 306 p.
- P. Takács Ince OFM–Pfeiffer János: Szent Ferenc fiai a veszprémi egyházmegyében a 17–18. században 1–2. köt. Szerk. Kapiller Imre. Kísérőtanulmányok: Borsodi Csaba, Monok István. Pápa–Zalaegerszeg: Deák Ferenc Megyei Könyvtár, 2001. 896 p.
- Tarnai Andor: „A magyar nyelvet írni kezdik”: irodalmi gondolkodás a középkori Magyarországon. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1984. 345 p.
- Tarnai Andor: A magyarországi obszervánsok rendi krónikájának szerzői és forrásai. ItK, 1973. 135–147.
- Temesvári Pelbárt válogatott írásai. Vál., a kísérő tanulmányt írta és a jegyzeteket összeáll. V. Kovács Sándor. Ford. Bellus Ibolya, Jelenits István, Váradi Béla, Vásárhelyi Judit, Vida Tivadar, Waigand József. Budapest: Európa : Helikon, 1982. 465 p.
- Tóth István György: Szent Ferenc követői vagy a szultán katonái? Bosnyák ferencesek a hódoltsági misszióban. Századok, 2000. 769–772.
- Török József–Legeza László–Szacsvey Péter: Bencések. Budapest: Mikes Kiadó, 1996. 48 p., (Szerzetesrendek a Kárpát-medencében)
- Török József: A szerzetesrendek Magyarországon. In: A magyar kereszténység ezer éve = Hungariae Christianae Millennium. Szerk. Zombori István, Cséfalvy Pál, Maria Antonietta De Angelis. Budapest: Magyar Katolikus Püspöki Konferencia, 2001. 162–172.
- Tüskés Gábor: A XVII. századi elbeszélő egyházi irodalom európai kapcsolatai (Nádasi János). Budapest: Universitas Könyvkiadó, 1997. 438 p. (Historia litteraria 3.)
- Tüskés Gábor: Az exemplum a 16–17. század katolikus áhítati irodalmában. ItK 1992/2. 133–151.
- Van den Wyngaert, Anastasius: Statuta provincialia fratrum minorum observantium Ianuae an: 1487–1521. AFH (22) 1929. 130–133.
- Vanyó Tihamér: A tridenti zsinat határozatainak végrehajtása Magyarországon. A magyarországi római katolikus egyházfegyelem alakulása 1600–1850. Pannonhalma, 1933. 78 p.
- Varga András: A szegedi alsóvárosi ferences könyvtár 1846-ban. Szeged: Scriptum, 1998.

139 p. (Olvasmánytörténeti dolgozatok VIII.)

Varga András: A szegedi minorita könyvtár a XVII. században. Szeged: Scriptorum Kft., 1991.

41 p. (Olvasmánytörténeti dolgozatok II.)

Varjú Elemér: A gyulafehérvári Batthyány könyvtárból. Magyar Könyvszemle, 1901. 264–265.

Vavra, Elisabeth: Buchbesitz – Buchproduktion. Überlegungen zur Geschichte des Buchwesens innerhalb der franziskanischen Orden. In: 800 Jahre Franz von Assisi. Franziskanische Kunst und Kultur des Mittelalters. Niederösterreichische Landesausstellung. Katalog. Lesiter: Gründler, Johann. Wien, 1982. 623–630. (Katalog des Niederösterreichische Landesmuseum. N. F. 122.)

Vielle, C.: Saint Louis d'Anjou évêque de Toulouse, sa vie, son temps, son culte. Vanves, 1930. 481 p.

Vizkelety András: Nádasdi Bálint omniáriuma és beszéde a fejedelmi tisztről. In: Collectanea Tiburtiana: Tanulmányok Klaniczay Tibor tiszteletére. Szerk. Galavics Géza, Herner János, Keserű Bálint. Szeged: JATE, 1991. 121–128. (Adattár 10.)

Wadding, Lucas: Annales Minorum seu trium Ordini a S. Francisco institutorum ad annum 1267. – De Praedicatoribus [et Bibliothecis] 1633. 37. p.

Wadding. Lucas: Annales Minorum seu trium Ordinum a S. Francisco institutorum, ab anno 1541 continuati a pluribus viris eruditis. Tom. XV (1492–1515). Ed. 3a. Quaracchi, 1933.

Wagner, E.: Historia Constitutionum Generalium Ordinis Fratrum Minorum. Rome, 1954.

Zanotti, G.: Assisi: La biblioteca del sacro convento. Conventuale-Comunale (sette secoli di storia). Il miracolo di Assisi, 8. Assisi: Casa Editrice Francescana, 1990. 303 p.

Zvara Edina: 16–17. századi könyvgyűjtők kötetei a szakolcai ferences könyvtárban. In: A ferences lelkeség ... 2005. 539–560.

Zvara Edina: Ferences könyvtárak és könyvek Magyarországon 1526–1750. Bibliográfia. Kézirat.

Zvara Edina: A ferences rend könyves műveltsége a 16–17. századi Magyarországon. Szeged, 1999. Kézirat.

Zvara Edina: Magyarországi ferences possessorok a 16–18. században. Kézirat.

Zvara Edina: A szerzetesrendek könyves kultúrájáról. In: Katolikus intézményi könyvtárak Magyarországon 1526–1726. Jegyzékszerű források. S. a. rend. Zvara Edina. Szerk. Monok István. Szeged, 2001. (Adattár 19/1.) Utószó: 442–444.

1. számú melléklet

A szakolcai ferences kolostor tagjainak névsora 1467–1696⁷⁵⁹

1467

P. Nicolaus de Moravia⁷⁶⁰

1531

Guardianus de Zakolcza P. Petrus de Morauia

1533⁷⁶¹

G(uardianus) de Szakolcza P. F. Martinus de Liptouia

1535

Guardianus P. Petrus de Turbyn⁷⁶²

1561/1563

G(uardianus) V. P. F. Joannes de Chyk

Fr. Joannes de Magoczj polonus

Fr. Emericus de Geong(iosi) polonus

Fr. Franciscus de Barilla confessarius

Fr. Emericus Thuser? de Geong(iosi) Sacerdos

Fr. Blasius Chyato de eodem

Fr. Vincentius de eodem

Fr. Stephanus de eodem

Fr. Joannes de eodem

Clerici

Fr. Jacobus de eodem

Fr. Emericus de eodem

Fr. Joannes de eodem

Fr. Paulus de eodem

Fr. Michael de eodem

Fr. Blasius de Chyanadeo?

Fr. Matthias de Bereny

Fr. Matthias dr et Nouitius

Laici

Fr. Andreas de Erked

Fr. Joannes de Nitrawicza

Fr. Franciscus de Giongios

⁷⁵⁹ A dátum magyarázata: a szakolcai kolostort 1467-ben alapították, 1696 pedig az egyik tabula záró dátuma. Az utolsó szakolcai könyvjegyzék, amit közreadunk, 1754-ből való. Logikusnak tűnne, ha a 18. század közepéig mennénk el a nevek közreadásában, azonban az túlságosan megnövelné a dolgozat terjedelmét.

⁷⁶⁰ FRIDRICH: megjegyzése: Qui fuit Primus Superior, reliquorum usque ad annum 1531. non habetur notitia. (22. p.)

⁷⁶¹ A kötetben nem szerepel, több krónikában viszont igen: *Liber Tabularum 1523–1647*. 47v; *Liber Tabularum 1531–1631*. – *Liber Tabularum 1531–1691*. 105; *Egyháztörténeti emlékek ... 1904*. 472.

⁷⁶² További névváltozatok: Turbinai, Trubin, Trubinyi.

1563⁷⁶³

Guardianus Csíki János

1565

Guardianus de Szakolcza Fr. Franciscus Barillaj

Fratres ad Studiosum deputatj

Fr. Emericus de Geong(iosi) sacerdos

Fr. Emericus de eodem clericus

Fr. Joannes de eodem clericus

Fr. Joannes de eodem junior clericus

Fr. Franciscus de Geong(iosi) clericus

Fr. Stephanus de eodem

Fr. Casparus de Bereny [clericus]

Fr. Emericus de Felnemeth [clericus]

Fr. Blasius de Chianadino [clericus]

Fr. Andreas de Filek [clericus]

Fr. Egidius laicus Nouitius

1567Guardianus de Zakolcza R. P. Emericus de Thwis⁷⁶⁴**1570**Guardianus de Zakolcza Fr. Joannes Geongiosi [Poczi]⁷⁶⁵
[Praedicator de Szakolcza idem]⁷⁶⁶**1572**G(uardianus) V. P. F. Joannes Poczi Geongiosis⁷⁶⁷

Fr. Georgius de Racza

Fr. Michael de Erdöd

Fr. Venceslaus de Zakolcza

*Clerici*Fr. Jacobus Dusi⁷⁶⁸Fr. Paulus de [Szeleueny]⁷⁶⁹Fr. Stephanus de [Felnemeti]⁷⁷⁰

⁷⁶³ Ez az adat több forrásban is szerepel: KARÁCSONYI II. 1924. 155. Karácsonyi forrása a *Chronica seu origo fratrum* 77r, az itt lévő nevek azonban 1561-re vonatkoznak. – ŠÁTEK 1946. 34–35. Forrásai között Karácsonyi rendtörténete is szerepel, valószínűleg innen vette az adatot. További források: *Egyháztörténeti emlékek* ... 1904. – FRIDRICH.

⁷⁶⁴ ŠÁTEK 1946. 35: 1565 a 1567 František Barilla.

⁷⁶⁵ Gyöngyösi János Pócsi János néven is szerepel a krónikákban, tehát a két személy egy (Karácsonyi két személynek veszi: II. kötet 157.

⁷⁶⁶ *Liber Tabularum 1531–1631*. 92v

⁷⁶⁷ Somlyai Mihály rendtörténetében nem szerepelnek a szakolcai ferencesek nevei.

⁷⁶⁸ *Liber Tabularum 1531–1691*: Jacobus de Gyengyes G. (183.)

⁷⁶⁹ Uo.

⁷⁷⁰ Uo.

*Laici*Fr. Martinus de Attina⁷⁷¹

Fr. Ludouicus de Angialos

1574Guardianus Fr. Matthias Tharnak⁷⁷²**1576**Matthias de Tharnok Guard(ianus) de Szakolcza⁷⁷³**1579**⁷⁷⁴

Guardianus et praedicator P. Joannes Poczij alias Geongiosi

1581Guardianus in Zakolcza F. Franciscus de Geongiosi
[et pradicator]⁷⁷⁵**1583**Guardianus in Zakolcza F. Franciscus de Geongiosi⁷⁷⁶
[et pradicator],⁷⁷⁷ [et concionator]⁷⁷⁸**1585**⁷⁷⁹

Guardianus et concionator de Szakolcza H. Pr. Fr. Franciscus de Gyengies

1586Guardianus in Zakolcza F. Stephanus Felnemeti p(rae)d(icator) idem⁷⁸⁰**1589**Guardianus in Zakolcza F. Venceslaus de eadem [Szakolca]
Concionator V. P. Casparus de Varad**1592**

Guardianus H. P. F. Georgius de Abda, pr(aedicator) idem

1599

Guardianus in Zakolcza P. F. Georgius de Abda

⁷⁷¹ Uo.: másik névalak: Athina⁷⁷² további névváltozatok: Tárnok, Tárnoki⁷⁷³ *Liber Tabularum 1531–1691.* 185.⁷⁷⁴ *Liber Tabularum 1523–1647.* 73v – *Liber Tabularum 1531–1631.* 102v. – ŠÁTEK 1946. 35. – KARÁCSONYI II. 1924. 157. – *Liber Tabularum 1531–1691.* 192.⁷⁷⁵ *Liber Tabularum 1531–1631.* 104r⁷⁷⁶ *Annales Provinciae SS. Salvatoris II. 1440–1896.* (a továbbiakban: *Annales*) 94. p.: P. Joannes de Gyöngyös.⁷⁷⁷ *Liber Tabularum 1523–1647.* 74r⁷⁷⁸ *Liber Tabularum 1531–1631.* 106r⁷⁷⁹ *Liber Tabularum 1531–1691.* 196.⁷⁸⁰ Uo.: 1586-ban ezen tabula szerint kétszer is volt közgyűlés. Az első májusban, akkor volt a szakolcai gárdián Stephanus de Felnemeti Szakolcensis, a másik összejevetelt pedig júniusban tartották, akkor pedig már Venceslaus de Gyengies volt az előljáró.

1602⁷⁸¹Guardianus in Zakolcza F. Michael Poczy⁷⁸²*Laici*

F. Dionysius Sauoli senex sacerdos

F. Stanislaus Polonus

F. Bonauentura Uraj

F. Marcus Morauus paruus

[Numerus fr(atr)um Prou(inc)iae sub Anno 1602 usque ad Annum 1605

Guard(ianus) Zakolczen(sis). Pr. Petrus Geongiosi

P. Georgius de Abda Minister Pro(uincia)lis

P. Bernardus Marutsi Conf(essarius) Caluus

Fr. Stephanus Uduarhely Diaconus, praedicat(or)

Fr. Petrus Transiluanus Clericus

Fr. Matthias Leo Lyptouiensis Clericus Sclauus primus

Fr. Michael Somliaij. Nouit(ius) Anno 1603. 9. April induit

Laici

Fr. Dionydus Sauoly Senex Sacrista et Portarius

Fr. Demetreus Somosuyfalui Cocus et Canapar(ius)]

[In Szakolca sacerdotes

G. H. Pr. Fr. Georgius de Abda et conc(ionator)

Fr. Bernardus de Quintavilla

Fr. Stephanus de Chyk

Clerici

Fr. Maximilianus exiit

Fr. Matthias Liptoviensis Leo

Fr. Petrus Transylvanus

Laici

Fr. Demetrius de Somos wj falua

Fr. Dionysius de Sans ...

Fr. Casparus de Ugroc] ⁷⁸³**1604**⁷⁸⁴

Gyöngyösi Péter gvárdián

1605⁷⁸⁵

Guardianus V. P. F. Bernardus de Maros 4tus diffinitor instituitur

⁷⁸¹ Az *Annales*ban szereplő megjegyzés: ...⁷⁸² *Liber Tabularum 1523–1647*. 76v: egyedül itt szerepel Gyöngyösi Péter mint szakolcai gvárdián. A névsort lásd alább.⁷⁸³ P. Kaizer Nándor tabula jegyzetei: Magyar Ferences Könyvtár, Budapest. – *Liber Tabularum 1531–1691*. oldal??⁷⁸⁴ KARÁCSONYI II. 1924. 157. – ŠÁTEK 1946. 35.⁷⁸⁵ *Liber Tabularum 1523–1647*. 77v – *Liber Tabularum 1531–1631*. 112r – KAIZER – *Liber Tabularum 1531–1691*. 209. A forrásokban Újlaki Imre is szerepel mint szakolcai gvárdián 1605-ben: ŠÁTEK 1946. 35. – KARÁCSONYI II. 1924. 157: mindkét név szerepel.

1606⁷⁸⁶

Marosi Bernát

1608//1610⁷⁸⁷Guard(ianus) Szakolcensis V. P. Petrus de Gongios instituitur⁷⁸⁸Vicarius et Magister Nouitiorum V. P. Mihael de Somlyo ordinat.⁷⁸⁹ (ordinarius?)

P. Andreas Remetehazy senex Conf(essarius)

P. Bernardus Marosi Confess(arius)

Fr. Laurentius Judaeus Polonus factus Sacerd(os)

Clerici

Fr. Gregor(ius) Nadasi Tyrnauiensis 2

Fr. Casparus Nadasi Sartor. Slauus annotus

Fr. Fran(ciscus) a S. Benedicto Slauus 3

Fr. Joann(es) Zakolcensis Slauus 4

Fr. Michael Tyrnauiensis Ungar(icus)

Laici

Fr. Dionysius Sauoly Sacrista et Portar(ius) senex

Fr. Stanislaus Polonus quaestuar(ius)

Fr. Bonauentura Uraj, Ungar(icus) longus ex militi fact

Fr. Marcus de Brezolub Morauus pusillus Cocus

1610⁷⁹⁰

G. H. Pr. Fr. Petrus Gyengies

P. Fr. Michael de Somlio vic(arius) et novit(iorum) magist(er)

Pr. Fr. Andreas de Remetehaza conf(essarius)

Pr. Fr. Laurentius Polonus de Cracovia⁷⁹¹

P. Fr. Bernardus de Maros

Clerici

Fr. Casparus Nadasi novitius

Fr. Gregorius de Nadas nov(itius)

Fr. Franciscus de S. Benedicto nov(itius)

Fr. Joannes de Szakolcza nov(itius)

Fr. Michael de Tirnavia nov(itius)

Laici

Fr. Dionysius de Savolÿ portas et sacrista

Fr. Stanislaus Polonus

Fr. Bonaventura Vary

Fr. Marcus Paran

⁷⁸⁶ Ez az adat csak Šáteknél szerepel (35. p.).⁷⁸⁷ *Liber Tabularum 1523–1647*. 79r–79v – FRIDRICH 22. – *Liber Tabularum 1608–1699*: 1608: P. Ludovicus de Angyalos.⁷⁸⁸ *Liber Tabularum 1531–1691*. 212: V. P. Fr. Ludouicus de Angialos guardianus ordinatur. V. P. Fr. Andreas Remetehazi vicarius instituitur.⁷⁸⁹ *Liber Tabularum 1608–1699*: Pr. Fr. Andreas Remetehazi vicarius instituitur.⁷⁹⁰ KAIZER⁷⁹¹ *Liber Tabularum 1531–1691*. 214: ap(o)s(ta)ta.

1612

Guardianus in Zakolcza V. P. F. Joannes Varadj qui et Magister Nouitiorum et Juuenorum
Vicarius eiusdem F. Casparus Nadasi [diffinitor]

1613

Guardianus in Zakolcza P. F. Casparus Nadasi
Vicarius P. F. Gregorius Nadasi

1616

Guardianus in Zakolcza R. P. F. Joannes Varadi [Provincialis praeteritus]⁷⁹²
Vicarius et Magister Nouitiorum P. Casparus Nadasi [Guardianus] praeteritus

1622

G(uardianus) V. P. F. Michael a Somlyo Custos Prouinciae
Vicarius P. F. Franciscus Brigleuiczj Croata
P. Adamus Polonus

Clerici

Fr. Nicolaus Croata
Fr. Andreas Szombathely
Fr. Antonius Rohoi Sclauus

Laici

Fr. Bonifacius Seniczen
Fr. Nicolaus Korniondj [Körmendi]
Fr. Matthias Slauus
Fr. Josephus Tarianj

1626

G(uardianus) V. P. F. Joannes Zakolczensis
P. F. Georgius Zeleveni Vicarius [et magister novitiorum]⁷⁹³
P. F. Adamus Polonus Confessarius

Clerici

Fr. Bonaventura Tyrnavies diarius
Fr. Antonius Rohoi Croata
Fr. Augustinus Priuigiensis
Fr. Raphael Sandorffi Scla(uus)

Laici

Fr. Bonifacus Szeniczensis Canap(arius)
Fr. Nicolaus [Körmendi Chocus]⁷⁹⁴ Ungarus
Fr. Josephus Tarianj

⁷⁹² Karácsonyinnál 1615 szerepel.

⁷⁹³ *Liber Tabularum 1608–1699*. 1763.

⁷⁹⁴ *Liber Tabularum 1523–1647*. 86r

1628⁷⁹⁵

Instituitur guardianus V. Pr. Joannes Szakolczensis
Vicarius et Mgr. V. P. Georgius Szeleuény custos

1629

G(uardianus) et Mag(iste)r Juuen(or)um et Nouitiorum instituitur P. F. Michael Somlyo
Vicarius P. F. Augustino Priuigen(sis) [Germanus]⁷⁹⁶
[Lector humanitatis Fr. Bonaventura Tyrnaviensis diaconus]⁷⁹⁷

Numerus Fratrum

R. P. F. Michael a Somlyo Minister
Guard(ianus) H. P. F. Joan(nes) Zakolczen(sis)
Vicar(ius) P. F. Ambrosius Geongiosj
V. P. F. Fulgent Italus Lector Artium
P. F. Andreas Zagrabiensis Stud(iosus)
P. F. Augustinus Priuigen(sis) Stud(iosus)
P. F. Gregorius Bodofalui Stud(iosus), Stud(iosus) Ph(ilosoph)iae

Clerici

F. Clemens Zakolczen(sis) Stud(iosus)
F. Georgius a S. Cruce Stud(iosus) Sub(diaconus)
F. Raphael Sandorfi Stud(iosus) Subdiac(onus)
F. Chrysostomus Geongiosi Stud(iosus)
F. Albertus Geongiosi Stud(iosus)
F. Benedictus Mindszenti Stud(iosus)
F. Hieronym Morauus Pr. Clericorum et Sacristianus

Laici

Fr. Bonifacius Seniczen(sis) Canap(arius)
F. Nicolaus Ungarus
F. Fabianus Polonus
F. Laurentius Daud Germanus

1631⁷⁹⁸

Guard(ianus) R. P. F. Michael a Somlyo difinit(or) et Prouin(cialis) Pr.
Vicar(ius) P. F. Augustinus Priuigensis Scla(uus) et Germanus
P. F. Adamus Polonus Confess(arius)
P. F. Philipus Bosnen(sis) Studiosus
P. F. Vincentius a S. Cruce nos Sacerdos et Mag(iste)r Humanit(a)tis

Clerici

Fr. Gerardus Saruari Stud(iosus) diac(onus)
Fr. Bartholomus Colosuari Stud(iosus)
Fr. Martinus Pasztoi Stud(iosus)
Fr. Sebastianus Geongiosi Stud(iosus)
Fr. Silvester Zelei Ungar(icus) Nouit(iorum) M(agist)er

⁷⁹⁵ *Liber Tabularum 1531–1691.*

⁷⁹⁶ *Liber Tabularum 1608–1699.* 1763.

⁷⁹⁷ Uo.

⁷⁹⁸ *Liber Tabularum 1523–1647.* 92v: 1630; a többi forrásban nem szerepel sem 1630, sem 1631.

Laici

Fr. Paulus Miskolczy Laicus Canapar(ius)⁷⁹⁹

Fr. Dionysius Cziani Sacristianus

Fr. Joachimus Sclauus

Fr. Fabianus Slauus quaestuarus

Fr. Pacificus Egegi Vngar(icus) Cocus

1632

NB. A(nn)o 1632 Sexta 7bri Zakolczae fuit Cap(itu)l(u)m. Vide sup. Caetera: Guardiani Geong(iosi) fuit institus R. P. M. Somliai. Zakol(censi) uero P. Joannes Uaradi sed fuit concambium chierel.. Vicar(ius) Zakol. P. Bernardin de eodem ...

1632⁸⁰⁰

Guard(ianus) In Con(ven)tu Zakolcensi

R. P. Joannes Varadi fuit institutus, sed pot. Discessum P(at)ris Commissarij reflexit se non posse manere obignorantiam linguae.

Pr. Michael Somliai Custos qui iam institutus fuerat Guard(ianus) Pro Geongios ex Consensu totius Diffinitorij iterum est Confirmatus Pro Zakolcza.

1635

Guardiani in Con(ven)tu Zakolcensi

R. P. Frat. Michael Somliai diffinit(or)

Vicar(ius) V. P. F. Bernardus Zakol(censis)

P. F. Joanes Zakolczen(sis)

V. P. F. Conradus Confes(sarius) Italarum

V. P. F. Vincentius a S. Cruce

Clerici

Fr. Martinus Pasztoi diac(onus)

Fr. Sebastianus Geong(iosi) diac(onus)

Fr. Accursius Komaromi

Nouitij

Fr. Bernardinus Germanus [Silesita]⁸⁰¹

Fr. Thomas Giongiosj

~~Fr. Augustinus~~ Chaktorniai

~~Fr. Bonifacius~~ Diosi

Fr. Albertus Sasiniensis

Fr. Jacobus Szakolczen(sis)

Laici

Fr. Fabianus Sandreczkj [polonus canaparius]⁸⁰²

Fr. Pacificus Egegi

Fr. Venceslaus Koroczianj

⁷⁹⁹ *Liber Tabularum 1523–1647*. 92v: Paulus Békési Canaparius.

⁸⁰⁰ *Liber Tabularum 1523–1647*. 94v – FRIDRICH 22, ŠÁTEK 1946. – 35. – KARÁCSONYI II. 1924. 157: Váradi János szerepel.

⁸⁰¹ *Liber Tabularum 1523–1647*. 97v

⁸⁰² *Uo.*

Fr. Elzearius [Boraniai]⁸⁰³ Nouit(ius)
 Fr. Didacus Pograni Nouiti(us)
 Fr. ~~Bonauent. Tyrnauin.~~ Nouit(ius)

1638

Guard(ianus) V. P. Fr. Bernardinus Zakol(censis)
 Vicar(ius) M. V. P. Clemens [Zakolcensis] diffinitor

1640

Guardianus habet Confirmatum V. P. F. Bernardinum Zakolczen(sis)
 Vicarium simili ... [P. Clemens Zakolcensis]

1641

G(uardinus) R. P. F. Michael a Somlio Prou(incialis) Pr.
 Vicar(ius) et Mag(iste)r Nouitiorum R. P. Fr. Bernardinus Zakolcze(nsis) Prou(inciae) Custos
 Pr. Fr. Joannes Zakolczen(sis) Confess(arius)
 Pr. Fr. Vincentius [a S. Cruce]⁸⁰⁴ Lector Humanit(a)tis
 Fr. Albertus Sacerdos Morauus [a Jesoua]⁸⁰⁵
 Fr. Bonifacius nouus Sacerdos

Clerici

Fr. Berardus a S. Benedicto
 Fr. Matthaeus [Geongiosi Acel..?]⁸⁰⁶
 Fr. Wenceslaus [Szétsény]⁸⁰⁷
 Fr. Casimirus [Szétsény]⁸⁰⁸
 Fr. Georgius Podmerskj
 Fr. Raphael Holiczien(sis)
 Fr. Didacus Filek Pispokj

Laici

Fr. Juniper Solnensis
 Fr. Martinus [Bogdanocj]⁸⁰⁹
 Fr. Michael Jaslouiensis

Nouitij

Fr. Laurentius Jasz Clericus
 Fr. Ignatius
 Fr. Victor Laicus
 Fr. Innocenc(ius) [Pardubicensis]⁸¹⁰ Laicus

⁸⁰³ Uo.

⁸⁰⁴ *Liber Tabularum 1523–1647*. 104v–105

⁸⁰⁵ Uo.

⁸⁰⁶ Uo.

⁸⁰⁷ Uo.

⁸⁰⁸ Uo.

⁸⁰⁹ Uo.

⁸¹⁰ Uo.

1644

Guardinai Zakolczen(s) V. P. Fr. Bernardinus de eadem [Szakolcensis] iterum Confirmatus
 Vicarius V. P. Fr. Basilius Jaszj⁸¹¹
 Lector Ph(ilosoph)ia eM. V. P. Franciscus Sgurgula⁸¹² Italus
 Confess(arius) R. P. Fr. Fran(iscus) a S. Benedicto olim Pro(uincia)lis
 M. V. P. Fr. Clemens Diffinitor
 V. P. Fr. Joannes Zakolczensis
 P. Fr. Bonifacius Bogdanoczi
 [Pr. Casparus Bereny Studiosus
 Pr. Franciscus Szakolczensis Studiosus]⁸¹³

F(rat)res Studiosi

Fr. Laurentius Jasz Sacerd(os)
 Fr. Franciscus Zakolczen(sis) Sacerd(os)
 Fr. Bartholomus Silezita [diaconus]⁸¹⁴
 Fr. Balthazar Olomuczensis [germanus]⁸¹⁵
 Fr. Nicolaus Barotis⁸¹⁶
 Fr. Simon Zakolczen(sis)
 Fr. Benedictus Zakolczen(sis)
 Fr. Paulus Urbanovicz Zakolczen(sis)
 Fr. Casimirus Szechieniensis
 Fr. Raphael Holiczien(sis)
 Fr. Daniel Werkay [más kézzel: Szakolcensis]
 Fr. Ambrosius Podiebrassius [más kézzel: Boemus]

Laici

Fr. Paschalis Wisskouiensis
 Fr. Ignatius [canaparius]⁸¹⁷
 Fr. Innocentius Pardubiczkien(sis) [Sartor]⁸¹⁸ bohemus
 Fr. Michael Jaszlouiczensis
 Fr. Barnabas
 Fr. Martinus [Bogdanoczi]⁸¹⁹
 Fr. Emericus Arcul(arius)
 Fr. Alexander Arcul(arius)

1646⁸²⁰

Guard(ianus) continuat M. V. P. P. Bernardinus de eadem [Szakolcensis], Diffinitor primus
 Vicarius instituitur Pr. Didacus Czandler Tyrnauiensis
 Lector Philosophiae M. V. P. Franciscus Scurcula Romanae Prouinciaie alumnus. Cum decem
 fratribus studiosis⁸²¹

⁸¹¹ *Liber Tabularum 1523–1647*. 109r: Vicarius Pr. Georgius a S. Cruce diffinitor, 110v: Vicarius V. Pr. Basilius Desereczky. – *Liber Tabularum 1531–1691*. 250: Vicarius P. Fr. Basilius Desereczki [más kézzel:] slauus.

⁸¹² További névváltozatok: Scurcula, Zgurgula.

⁸¹³ Uo.

⁸¹⁴ *Liber Tabularum 1523–1647*. 110v–111r

⁸¹⁵ Uo.

⁸¹⁶ Fr. Nicolaus Vitinczj †1698

⁸¹⁷ *Liber Tabularum 1523–1647*. 110v–111r

⁸¹⁸ Uo.

⁸¹⁹ Uo.

⁸²⁰ Ezen rész adatai főként a *Liber Tabularum 1608–1699* (1763) kötetből valók.

P. Fulgentius Miticka

In eodem Conventu instituitur studium philosophicum in quo erunt sequentes

Fr. Balthasar Germanus Olumucensis
 Fr. Petrus Urbanovics Szakolc(ensis)
 Fr. Thomas Szvetkovics Szakolc(ensis)
 Fr. Gabriel Rutkai Turocze
 Fr. Tiburtius Bohemus
 Fr. Simon Szakolcz(ensis)
 Fr. Benedictus N.
 Fr. Paulus N.⁸²²
 Fr. Nicolaus Baroti⁸²³

Laici

Fr. Ignatius N.
 Fr. Barnabas N.
 Fr. Hyppolitus N.

1647⁸²⁴

Guardianus M. V. P. F. Basilius Desereczki Diffinitor 4.
 R. Pr. Michael Somliay Prouincia Pr.
 R. P. Fr. Franciscus Scurcula Custos Prouincia et Lector Philosophiae
 V. P. Fr. Adiutus Pilznensis Vicar(ius) Loci
 V. Pr. Fr. Franciscus Kossonius (Kosinius) Hradiscensis Contionator
 Pr. Fr. Bonifacius Bogdanoczj Sacristianus
 Pr. Fr. Nicolaus Barothi Stud(iusus) Philosophiae

*Clerici Studiosi Philosophiae*⁸²⁵

Fr. Simon Sakolcensis Diaconus
 Fr. Tyburcius Bohemus Diaconus
 Fr. Petrus Urbanouiczj Sakolcensis Diaconus
 Fr. Thomas Sakolcensis Diaconus
 Fr. Ambrosius Bohemus Subdiaconus [más kézzel: Podiebratski]
 Fr. Balthauser Germanus [Olomucensis]⁸²⁶ Subdiaconus
 Fr. Benedictus Sakolcensis Subdiaconus
 Fr. Paulus Urbanouiczj Sakolcensis
 Fr. Daniel Werkay Sakolcensis

Laici

Fr. Hypolitus Koetinensis Morauus Cocus
 Fr. Barnabas Suhai
 Fr. Ignatius Skala Canaparus
 Fr. Fabianus Morauus
 Fr. Anthonius Germanus Arcularius ex Svevia

⁸²¹ Ez az adat csak két helyen szerepel: *Liber Tabularum 1523–1647*. 114r – *Liber Tabularum 1608–1699*. 1763.

⁸²² *Liber Tabularum 1531–1691*. 252: Fr. Paulus Urbanouiczj.

⁸²³ Uo.: Fr. Nicolaus Baroti Siculus.

⁸²⁴ *Liber Tabularum 1523–1647*. 116r–116v

⁸²⁵ *Liber Tabularum 1531–1691*-ben még Pr. Fr. Nicolaus Baroti Studiosus is szerepel (254.)

⁸²⁶ *Liber Tabularum 1608–1699*. 1763.

1649⁸²⁷

Guardianus Instituitur R. P. Michael Somliay Prou(inciae) Pater
 V. P. Franciscus a' Scurcula Custos Prouinc(iae) et Lector Theologiae
 Vicarius et Concionator V. P. Franciscus Kossinius⁸²⁸
 Fr. Bonifacius Sacristianus
 Fr. Sanctus a' Castro Maris Studiosus Theologiae
 Fr. Bartholomaeus Silesita Stud(iosus) Theologiae
 Fr. Tiburtius Bohemus Stud(iosus) Theologiae
 Fr. Nicolaus Panrotj Stud(iosus) Theologiae
 Fr. Bernardinus Promensis Stud(iosus) Theologiae

Fr(atr)es Clerici Studiosi

Fr. Simon Szakolczensis
 Fr. Ambrosius Bohemus
 Fr. Balthazar Olomucensis
 Fr. Paulus Urbanovicz
 Fr. Petrus Urbanovicz
 Fr. Thomas Swetkowitz
 Fr. Daniel Werkay

Fr(atr)es Laicj

Fr. Aloysius N. Clauiger
 Fr. Venceslaus Coriczanskj Cocus
 Fr. Martinus Bogdanoczj
 Fr. Fabianus Epitator?
 Fr. Paschalis Portarius
 Fr. Antonius Arcularius

1650⁸²⁹

Guardianus instituitur M. V. P. Fr. Anthonius Csaslavjensis
 Vicarius confirmatur U. P. Fr. Didacus Csandler
 Magister Novitiorum V. P. Fr. Vincentius a' S. Cruce

1650⁸³⁰

Guardinus instituitur M. V. P. Fr. Antonius Csaslauiensis
 Rdus Pr. Michael Somliay Pr. Prou(inci)ae
 R. Pr. Bernardinus Szakolczensis Pr. Prou(inci)ae et Diffinitor
 R. P. Franciscus a Scurcula SS. Theologiae Lector
 Vicarius confirmatur V. P. F. Francisus Kossinius qui et Concionator Slauorum
 V. P. F. Ferdinandus Szuhai Confessarius Hungarorum
 P. F. Bonifacius Bogdanoczki Confessarius
 P. F. Bernardinus Dalmata
 P. F. Paulus Urbanouich
 P. F. Daniel Verkai qui et studiosi Theologiae

⁸²⁷ *Liber Tabularum 1608–1699.* 1763.

⁸²⁸ *Liber Tabularum 1531–1691.* 256: Kossinus.

⁸²⁹ *Liber Tabularum 1644–1724.*

⁸³⁰ *Liber Tabularum 1531–1691.* 259–260.

Clerici Studiosi SS. Theologiae

Fr. Michael Baghi
 Fr. Bonaventura Bogdanoczi
 Fr. Petrus Urbanovich
 Fr. Bernardinus Paulini

Fratres Laici

Fr. Petrus Szeleczeni Sacristianus
 Pr. Bonifacius Zaszlocski?
 Fr. Hyppolitus Cocus
 Pr. Paschalis Uiszkouiensis Portinarius
 Pr. Martinus Bogdanoczki
 Fr. Adalbertus Szuha Clauiger

1651⁸³¹

Guardianus confirmatur M. V. P. Fr. Anthonius Czaslouiensis
 Rdu Pr. Michael Szomliai Provinciae Pr.
 Vicarius confirmatur V. Pr. Fr. Franciscus Cossinus, qui et Concionator⁸³²
 V. Pr. Fr. Vincentius a' Sancta Cruce Magister Nouitiorum
 Pr. Fr. Ferdinandus Szuhai Confessarius
 Pr. Fr. Bernardinus Dalmata
 Pr. Fr. Michael Procelius

Fratres Clerici

Fr. Stephanus Fodor
 Fr. Modestus Nouitius

Fratres Laici

Fr. Pacificus Egegi Claviger
 Fr. Hypolitus Cocus
 Fr. Martinus
 Fr. Paschalis Portinarius
 Fr. Anthonius Arcularius

Ibidem continuatur Nouiciatus

1651⁸³³

Guardianus confirmatur M. V. Pr. Fr. Antonius Cziesnowiensis
 Rndus Pr. Fr. Michael Somlyay Prou(inciae) Pr.
 Vicarius confirmatur Pr. Fr. Franciscus Kossenius qui et Concionator
 Pr. Fr. Vincentius a S. Cruce Mag(iste)r Novitiorum

1653⁸³⁴

Guardianus Instituitur M. V. P. Pr. Fr. Vitus Burganovski Lector
 Rdu Pr. Michael Somliay Prouincia Pater
 Rdu Pr. Franciscus a'Scurgia Lector

⁸³¹ Uo.

⁸³² *Liber Tabularum 1531–1691*. 259: concionator slauorum.

⁸³³ Uo. 266.

⁸³⁴ *Liber Tabularum 1608–1699*. 1763.

Vicarius Instituitur Rdus Pr. Fr. Tiburtius Bohemus qui director Cordigerorum S. Francisci ac
Concionator

Lector Philosophiae Pr. Fr. Lucas Lippay

Pr. Fr. Vincentius a' S. Cruce

Pr. Fr. Bonifacius Bogdanoci Confessarius

Pr. Fr. Bernardinus Dalmata

Pr. Fr. Michael Procidis

Fratris Clerici studiosi Phi(losop)hiae

Fr. Jacobus Tarkani

Fr. Paulus Miskei

Fr. Capistranus Brunczlik

Fr. Benedictus Szakolciensis⁸³⁵

Fr. Franciscus Varkony

Fr. Augustinus Ambrovich

Fr. Modestus

Fr. Andreas Oroszi

Fr. Arsenius

Fratres Laici

Fr. Pacificus Egegi Canaparius

Fr. Hyppolitus Cocus

Fr. Martinus Bogdanocsi

Fr. Cyrillus Sacrista

Fr. Juniper Portarius

Fr. Paschalis

1655⁸³⁶

Guardianus instituitur M. V. P. Fr. Basilius ...

V. Pr. Fr. Vincentius a Sancta Cruce Vicarius

Pr. Fr. Tiburtius Bohemus Concionator et Cordigerorum S. Francisci director et discretus
Con. (Cordigerorum?) ac Fratrum Confessarius

Pr. Fr. Lucas Lippai Lector Phi(losophi)ae

Pr. Fr. Thomas Szuetskovich Lector Phi(losophi)ae

Pr. Bonifacius Bogdanoczi quaestarius

Pr. Jacobus Cudlar quaestarius

Pr. F. Daniel Verkai Confessarius Fratrum ibit Cremnicium

Fratres Clerici studiosi Phi(losophi)ae

Fr. Jacobus Tarkany

Fr. Paulus Miskei

Fr. Capistranus Blunzik

Fr. Benedictus Szokolczensis Nou(iti)orum Sacerdos

Fr. Franciscus Varkony

Fr. Augustinus Ambrouicz

Fr. Modestus

⁸³⁵ Nem azonos azzal a Szakolcai Benedekkel, aki 1647-ben Szakolcán volt klerikus.

⁸³⁶ *Liber Tabularum 1655–1696*. Az 1655-ös közgyűlésről csak ebben a kötetben van adatunk: „Haec est tabula Congregationis inter Mediae, Reformata prouinciae Nostrae Illmi Saluatoris Vno a... in Conuentu Galgoczensi ... die 25. Ianuarii A. D. 1655. ...”

Fr. Andreas Oroszi
Fr. Arsenius
Fr. Franciscus Cocta?

Fratres Laici

Fr. Hipolitus Cocus
Fr. Cirillus sacrista
Fr. Timotheus Canaparius
Fr. Juniper portarius
Fr. Fabianus

1656 I.⁸³⁷

Guardinus P. Paulus Urbanovics
Rndus Pr. Fr. Basilius Desericzki Custos Prouinciae
M. V. Pr. Fr. Gregorius Gottman Diffinitor Prouinciae
M. V. Pr. Fr. Clemens Pangyela Vicarius et Concionator ac Cordigerorum S. Francisci
director
V. Pr. Fr. Thomas Szuetskouicz Lector Philosophiae
V. Pr. Fr. Vincentius a S. Cruce Confessarius Fratrum
Pater Fr. Bonifacius Bogdanczi Quaestuarus
Pater Fr. Daniel Verkai Concionator 2darius

Fratres Clerici Studiosi Phylosophiae

Pater Fr. Benedictus Deandreacze
Frater Modestus Diosi
Frater Andreas Fülöp
Frater Arsenius Diosi
Frater Franciscus Koltasius
Frater Hyacinthus Bublak

Fratres Laici

Frater Bonifatius Jászlóczi Canaparius
Frater Barnabas Szuhai Cocus
Fr. Cirillus Sacristianus
Fr. Fabianus Hortulanus
Fr. Juniperus Portarius

1656 II.⁸³⁸

Guardinus confirmatur M. V. Pr. Fr. Basilius Desericzky
Venerandus P. Fr. Tyburtius Hemanensis
Vicarius qui et Congregationis Chordigerorum S. Francisci Director, ac Concionator et
Confessarius Fratrum
V. P. Fr. Vincentius a S. Cruce Secundus Confessarius Fratrum
Reliqui manebunt praeter P. Daniele Werkai, qui amovebit? Hradistium

⁸³⁷ A gvardián: ŠATEK 1946. 35. – FRIDRICH 22. – KARÁCSONYI II. 1924. 157. – A névsor: *Liber Tabularum 1531–1691*. 272: itt a gvárdián nem Paulus, hanem Petrus Urbanouicz.

⁸³⁸ A *Liber Tabularum 1655–1691*. 1656. augusztus 28.

1657⁸³⁹

Guardianus instituitur M. V. Pr. Clemens Pagela qui et Concionator ordinarius et director cordigerorum

Vicarius M. V. Pr. Didacus Czandler Diffinitor Prouinciae confessarius F(rat)rum

M. V. Pr. Fr. Uitus Burganoczki Lector Concionator

V. Pr. Fr. Michael Curatoczj a S. Cruce Lector Philosophiae

Pr. Fr. Bonifacius Bogdanoczi Quaestuarium

[P. Jacobus Kudla Confessarius 2i (secundi)]⁸⁴⁰

Pr. Fr. Daniel Verkai confessarius fratrum

Pr. Fr. Modestus Diosi promouentur ad ordines

Fr(atr)es Clerici Studiosi Philosophiae

Fr. Adamus Racziski⁸⁴¹

Fr. Conradus Cotulinczki⁸⁴²

Fr. Joannes Bilouicensis

Fr. Simon Pudmericziensis⁸⁴³

Fr(atr)es Laici

Fr. Petrus Czeleczeny⁸⁴⁴

Fr. Antonius Arcularius

Fr. Jacobus Polonus clauiger

Fr. Dionisius Halassi cocus

[~~Fr. Didacus Bohemus Sacrista~~]⁸⁴⁵

Fr. Cyrillus Morauus quaestuarium

Fr. Fabianus Hortulanus

Fr. Pacificus Morauus

Fr. Elias Czanouiczensis⁸⁴⁶

1659⁸⁴⁷

Guardianus P. Clemens Pagyela

Vicarius V. Pr. Fr. Timotheus Lopasouczki confessarius fr(at)rum) Magister Nouitiorum

V. Pr. Fr. Michael Czuratoci? Lector Ph(ilosoph)iae

V. Pr. Fr. Franciscus Kossinius Concionator et Cordigerorum director et confessarius fr(at)rum

V. Pr. Fr. Adalbertus K..outki confessarius

Pr. Fr. Modestus Diosi procurator et confessarius

Pr. Fr. Foelix Touaczouiensis Sacrista

Fr(atr)es Clerici Studiosi

Fr. Adamus

Fr. Joannes Bilouicensis

⁸³⁹ FRIDRICH 22. – KARÁCSONYI II. 1924. 157. – A névsor: *Liber Tabularum 1531–1691*. 276.

⁸⁴⁰ *Liber Tabularum 1655–1696*.

⁸⁴¹ Uo: Fr. Adamus Morauus.

⁸⁴² Uo: Kotulinszki.

⁸⁴³ Uo: Pudmericensis.

⁸⁴⁴ Uo: Szeleceny.

⁸⁴⁵ Uo.

⁸⁴⁶ Uo: Cunouicensis.

⁸⁴⁷ FRIDRICH 22. – KARÁCSONYI II. 1924. 157. – A névsor: *Liber Tabularum 1531–1691*. 281–282. A gvárdián itt M. V. Pr. Fr. Paulus Urbanouicz.

Fr. Athanasius Erdős
 Fr. Joachimus .yeki
 Fr. Simon Pudmercensis
 Fr. Ambrosius Tretin Bohaemus
 Fr. Valerianus Czaslauiensis Bohaemus
 Fr. Daud Veron Slauus

Fr(atr)es Nouitii Clerici

Fr. Bartholomaeus Klobucki

Fr(atr)es Laici

Fr. Petrus Szeleczeny
 Fr. Ignatius Skala Kanaparius
 Fr. Barnabas Szuhay cocus
 Fr. Fabianus Hortulanus et Coadjutor Communitarii
 Fr. Cyrillus procurator
 Fr. Antonius Arcularius
 Fr. Pacificus Morauus Comunitarius et portarius

Fr(atr)es Nouitii Laici

Fr. Stephanus Viuari

1660⁸⁴⁸

Guardianus confirmatur pro 2do Anno M. V. P. Fr. Paulus Urbanovicz qui et concionator ac
 Chordigerorum director
 Multum V. P. Fr. Nicolaus Michalik Lector Theologiae Moralis
 Vicarius V. P. Fr. Jacobus Kudla Confessarius Fr(atr)um et secularium
 Magister Novitiorum P. Fr. Augustinus Ambrovicz, et confessarius Fratrum
 Pater Fr. Modestus Diosy Procurator
 Pater Franciscus Vofasius⁸⁴⁹ Concionator Secundarius

Studiosi Theologiae Moralis

Pater Frater Samuel Czaslaviensis
 Pater Frater Adamus Raczekley⁸⁵⁰
 Pater Frater Franciscus Brunensius
 Pater Frater Sigismundus Gaal

*Fratres Clerici Studiosi Theologiae Moralis*⁸⁵¹

Frater Raphael
 Frater Sebastianus Nitray
 Frater Cyprianus Saladinus
 + Fr. Melchior Kyrinay
 Fr. Christophorus Agricola

⁸⁴⁸ *Registrum seu actus capitulorum provincialium, et congregationum intermediarum Provinciae Sanctissimi Salvatoris (...) Ab Anno MDCLIX*, Magyar Ferences Könyvtár, Budapest (a továbbiakban: *Registrum 1659–1691.*)

⁸⁴⁹ *Liber Tabularum 1531–1691.* 289: Koktasius.

⁸⁵⁰ Uo.: Racikry?

⁸⁵¹ *Liber Tabularum 1531–1691.* 289–290: eltérések: *Fr(atr)es Clerici Stud(io)si Theo(lo)iae Mor(al)is*: Fr. Raphael Kremniciensis, Fr. Sebastianus Gyytray, Fr. Bonauentura Habemon. *Fr(atr)es Clerici Nouitii*: Fr. Nicolaus Fricir, Fr. Cyprianus Saladinus, Fr. Melchior Kyriniay, Fr. Chrystophorus Agricola.

Fratres Laici

Fr. Ignatius Skala Canaparius
 Fr. Antonius Arcularius
 Fr. Martinus Moravy Cocus
 Fr. Venceslaus Joka Communitarius
 + Fr. Andreas Arcularius

Fratres laici Novitij

Fr. Marcus Beno

1661⁸⁵²

Guardianus instituitur Rdus P. Fr. Aegidius Barilouicz Prouinciae Pr.
 V. P. Fr. Daniel Verkai Vicarius, Nouitiorum Magister, Concionator et Chortigerorum
 director
 M. V. P. Fr. Jacobus Tiul? Philosophiae Lector
 M. V. P. Fr. Vitus Burganouski confessarius fr(atr)um et secularum
 M. V. P. Fr. Basilius Dezericki Confessarius et cum necesse fuerit in spiritualibus inserviat
 Illmo Dno Emericus Czobor
 P. F. Augustinus Ambrouicz Magister Chori
 P. F. Modestus Diosi Procurator
 P. Fr. Samuel Caslauski Sacrista
 P. Fr. Raphael Viskouiensis Concionator Secundarius

Fr(atr)es Cleric Studiosi Philospohiae

Fr. Bartholomaeus Klobucensis
 Fr. Stephanus Farkas
 Fr. Nicolaus Fricz
 Fr. Ciprianus Saladinus
 Fr. Matheus Baroti
 Fr. Christophorus Agricola

Fr(atr)es Clerici Nouitii

-

Fr(atr)es Laici

Fr. Hippolitus Moravus cocus
 Fr. Antonius Arcularius
 Fr. Cirillus Hradisciensis Procurator
 Fr. Venceslaus Joka canaparius
 Fr. Lazarus Sebesta Portinarius et Communitarius

Fr(atr)es Laici Nouitii

—

⁸⁵² FRIDRICH 22. – KARÁCSONYI II: 1924. 157. – ŠATEK 1946. 35. – A névsor: *Liber Tabularum 1531–1691*. 298–299.

1662⁸⁵³

Guardianus instituitur M. V. P. F. Clemens Pagyela qui et Concionator et Chordigerorum Director

R. P. F. Paulus Urbanovicz Provinciae Custos et Concionator

V. P. F. Bernardinus Paulini Vicarius

V. P. F. Thomas Kyranus Hybernus Philosophiae Lector

M. V. P. F. Vitus Burganovski⁸⁵⁴

P. F. Adalbertus Geozovski⁸⁵⁵ Confessarius Fr(atr)um

P. F. Modestus Diosi Procurator et Confessarius Fr(atr)um

P. F. Dominicus⁸⁵⁶

P. F. Joannes Kaderlauff Confessarius Germanorum et sacrista

Fratres Clerici Philosophiae Studiosi

F. Bartholomaeus Klobuczki

F. Stephanus Farkass

F. Nicolaus Fritz

F. Cyprianus Saladinus

F. Matthaeus Barotti

F. Christophorus Agricola

F. F. Balthazarus Moravus

Fratres Laici

F. Ignatius Skala⁸⁵⁷ Canaparius

F. Hyppolitus Moravus Cocus

F. Cyrillus Quaestuaris⁸⁵⁸

F. Antonius Mayr Arcularius

F. Franciscus Mayr Arcularius

F. Alexius Moravus

F. Didacus Mali⁸⁵⁹

F. Dominicus Strasniciensis Communitarius

1663⁸⁶⁰

Guardianus instituitur R. P. Fr. Aegidius Barilovicz Provinciae Pater

R. P. F. Petrus Urbanovich Provinciae Pater qui et M(a)g(iste)r Novitiorum

Vicarius confirmatur V. P. F. Bernardinus Paulinj

M. V. P. F. Clemens Pagiela Concionator Primarius

M. V. P. F. Vitus Burganovskj

M. V. P. F. Valerianus a' S. Cruce

V. P. F. Daniel Verkaj Concionator secundarius

V. P. F. Adalbertus Jesoczky Cordigerorum Director et Confessarius Fratrum

V. P. F. Didacus Csandler Confess(arius) Fr(atr)um

P. F. Modestus Diosi

⁸⁵³ FRIDRICH 22. – KARÁCSONYI II. 1924. 157. – ŠATEK 1946. 35.

⁸⁵⁴ *Liber Tabularum 1655–1696*: Burganoczki.

⁸⁵⁵ *Liber Tabularum 1531–1691*. 308–309: Pr. Fr. Rosoczki. – *Liber Tabularum 1655–1696*: Josouczky

⁸⁵⁶ *Liber Tabularum 1531–1691*. 308–309: Pr. Fr. Dominicus Polonus organista. – *Liber Tabularum 1655–1696*: Pr. Frater Polonus, Pr. D(omi)nicus organista.

⁸⁵⁷ *Liber Tabularum 1531–1691*: Cala.

⁸⁵⁸ *Uo.* 308–309: procurator.

⁸⁵⁹ *Uo.* 308–309: Maller

⁸⁶⁰ *Uo.* 316.

P. F. Joannes Kadarlauf⁸⁶¹ Confess(arius) Germanorum

Fr(atr)es Laici

F. Bonifacius Jaszloci Canaparius
 F. Venceslaus Koricsanski Sacrista
 F. Hypolitus Coctinensis Cocus
 F. Ignatius Scala⁸⁶² [infirmarius]⁸⁶³
 F. Antonius Maar Arcularius
 F. Cyrillus Moravus Quaestuarium
 F. Dominicus Valachunek Communitarius et Portarius

1665⁸⁶⁴

Guardianus P. Basilius Dezericzki
 Vicarius M. V. Pr. Paulinus Szokol Concionator et Chord(igerorum) Direc(tor)
 V. Pr. Adalbertus Jezovsky Confessarius Fr(atr)um
 Pr. Modestus Diosi Quaestuarium
 Pr. Raphael Wiskoviensis
 Pr. Alexander Bona

Fr(atr)es Clerici

Fr. Antonius Véglesi

Fr(atr)es Laici

Fr. Wenceslaus Koriczansky Sacrista
 Fr. Hyppolitus Cocus
 Fr. Ignatius Canaparius
 Fr. Antonius Arcularius Infirmarius
 Fr. Cyrillus Quaestuarium
 Fr. Basilicus W/Moskrosgsky? Coadiutor Co(rdigerorum?)
 Fr. Dominicus Portarius
 Fr. Bonaventura Nitray

1667⁸⁶⁵

Guardianus instituitur M. V. P. Daniel Werkay Concionator Ordinarius
 M. V. P. Basilius Dezericzki Provinciae Diffinitor, Confessarius Fratrum
 Vicarius V. P. Bernardinus Paulini Mag(ister) Novitiorum et Confessor Fr(atr)um primarius
 M. V. P. Vitus Burganowsky Discretus Conventus et Confessarius Fr(atr)um secundarius
 V. P. Modestus Diosi
 V. P. Arsenius Diosi Capellanus Illmi Comitum D(omi)ni Adami Czobor
 V. P. Raphael Wiskoviensis Quaestuarium
 P. Ludovicus Jurina Novitius

Fratres Clerici

Fr. Antonius Viglesi

⁸⁶¹ *Liber Tabularum 1655–1696*: Kaderlaut.

⁸⁶² *Liber Tabularum 1531–1691*. 316: infirmarius.

⁸⁶³ *Liber Tabularum 1655–1696*.

⁸⁶⁴ FRIDRICH 22. – KARÁCSONYI II: 1924. 157. – ŠATEK 1946. 35. – A névsor: *Liber Tabularum 1531–1691*. 321–322.

⁸⁶⁵ *Registrum 1659–1691*.

Novitij Clerici

Fr. Petrus
 Fr. Vincentius
 Fr. Paulus
 Fr. Franciscus⁸⁶⁶
 Fr. Ferdinandus⁸⁶⁷
 Fr. Antonius
 Fr. Andreas⁸⁶⁸

Fratres Laici

Fr. Wenceslaus Koriczansky Sacrista
 Fr. Hyppolitus Cocus
 Fr. Ignatius Szkala Canaparius
 Fr. Valentinus Sarosi Quaestuarium et Adjutor Sacristarius
 Fr. Basilus Mokrohagsky Adjutor Coci
 Fr. Dominicus Walakaunok Portarius
 Fr. Bonaventura Nitray
 Fr. Gregorius Szakolcensis Communitarius et Infir(marius)
 Fr. Ivo Novitius

1668⁸⁶⁹

Guardianus instituitur M. V. P. Basilus Desericky diffinitor
 R. P. Ambrosius Podebradsky Custos concionator primarius et confessarius
 V. P. Benedictus Deandreaus Vicarius et Novitiorum Magister et confessarius Fr(atr)um
 V. Pr. Franciscus Kossinius Concionator 2darius et chordigerorum director
 V. Pr. Nicolaus Michalik Confessarius Hungarorum
 V. Pr. Modestus Diosi Quaestuarium
 V. Pr. Ludovicus Jurina

Clerici Novitii

Fr. Clemens Niemeczek
 Fr. Mathias Zelinka

Fr(atr)es Laici

Fr. Ignatius Skala Canaparius et Communitarius
 Fr. Alexius Moravus Cocus
 Fr. Gabriel Faber infirmarius
 Fr. Basilus Kralovicz⁸⁷⁰ Quaestuarium
 Fr. Antonius Eschler? Sacristianus
 Fr. Bonaventura Nitray

Fr(atr)es Laici Novitii

Fr. Bartholomaeus Curabovsky
 Fr. Hyacinthus Bicz

⁸⁶⁶ *Liber Tabularum 1531–1691*. 328: Fr. Franciscus Petes.

⁸⁶⁷ *Uo.* 328: Fr. Ferdinandus Petes.

⁸⁶⁸ *Uo.* 328: Fr. N. Szombati.

⁸⁶⁹ *Uo.* 335–336.

⁸⁷⁰ *Liber Tabularum 1655–1696*: Kralossius?

1669⁸⁷¹

Guardianus instituitur M. V. P. Valerianus Csaslowsky Provinciae Secretarius
 R. P. Vitus Burganowsky Provinciae Diffinitor
 Vicarius V. Pr. Francisci Kossinius Confessarius Fr(atr)um
 M. V. Nicolaus Michalik Confessarius Fr(atr)um
 V. P. Tiburtius Hermannensis Concionator Ordinarius et Chordigerorum Director
 V. P. Nicolaus Fnisch⁸⁷² lector Ph(ilosoph)iae actualis declaratur
 V. P. Modestus Diosi Quaestuarium

*Clerici Philosophiae studiosi*⁸⁷³

Fr. Vincentius a S. Cruce
 Fr. Antonius Kozak
 Fr. Franciscus Petes
 Fr. Marianus Polonkay
 Fr. Ludovicus Stracota
 Fr. Augustinus Porubsky⁸⁷⁴
 Fr. Clemens Niemtzek

Laici

Fr. Pascalis Viskoviensis Portarius
 Fr. Ignatius Skala Canaparius et Communit(arius)
 Fr. Alexius Pawlowsky Cocus
 Fr. Timotheus Uyheli
 Fr. Basilius Krakowicz⁸⁷⁵ Quaestuarium
 Fr. Antonius Eschler⁸⁷⁶ Sacrista et infirmarius
 Fr. Bonaventura Nitray
 Fr. Hyacinthus Buž⁸⁷⁷ Excitator

1671⁸⁷⁸

Guardianus instituitur R. P. Tyburtius Hermanensis qui et Conc(ionator)
 Rdu Pr. Franciscus Kossinius Pr(ovinci)ae Diffinitor Iunior Magister
 Vicarius Rdu Pr. Paulinus Szokol
 M. V. Pr. Nicolaus Miczhalik Conf(essoris) Lector Generalis
 V. Pr. Stephanus Gelenius Lector Ph(i)l(osophi)ae
 V. Pr. Joannes Manák Conc(ionator) 2darius
 V. Pr. Modestus Dyosi Quaestuarium

Clerici Ph(i)l(osophi)ae Studiosi

Fr. Stephanus Mauds
 Fr. Bonaventura Rigl
 Fr. Leopoldus Mayer
 Fr. Maximilianus Vacstainer
 Fr. Mauritius Gatman

⁸⁷¹ *Registrum 1659–1691.*

⁸⁷² *Liber Tabularum 1531–1691.* 343: Fricz.

⁸⁷³ *Uo.* 343: még két név szerepel: Fr. Franciscus Petes, Fr. Antonius Hertaczi.

⁸⁷⁴ *Uo.* 343: Perubsky.

⁸⁷⁵ *Uo.* 343: Scarlovics.

⁸⁷⁶ *Uo.* 343: Eskler.

⁸⁷⁷ *Uo.* 343: Bics

⁸⁷⁸ *Registrum 1659–1691. – Liber Tabularum 1531–1691.* 350.

Fr. Valentinus Fovudj
 Fr. Hyacinthus Futak
 Fr. Bernardinus Lestvor
 Fr. Henricus Dugmovics

Fr(atr)es Laici

Fr. Paschalis Viskousky
 Fr. Pacificus Verzal claviger
 Fr. Timotheus Uyhelyi, cocus
 Fr. Basilius Micsak Quaestuarium
 Fr. Bonaventura Nytray Sartor(ius)
 Fr. Alexius Vialomski cocus
 Fr. Lucas Dalmata Sacristianus

1672⁸⁷⁹

Guardianus instituitur M. V. P. Arsenius Diosi Concionator et Chordigerorum directorum
 Vicarius M. V. P. Benedictus de Andreacze, Magister Novitiorum
 R. Pr. Franciscus Cossini, Diffinitor Prov(inciae) Concionator et Confessarius Fratrum
 M. V. P. Nicolaus Michalik Lector, Confessarius Fratrum
 M. V. P. Stephanus Gelenius, Philosophiae Lector
 V. P. Joannes Manak Concionator 2darius
 V. P. Michael Bedussi Quaestuarium Ordinarius
 M. V. P. Vitus Burganovsky, Lector, Confessarius

Clerici Philosophiae studiosi

Fr. Valentinus Twrdi⁸⁸⁰
 Fr. Henricus Dugmovicz⁸⁸¹
 Fr. Mauritius Rothmann⁸⁸²
 Fr. Josephus Maudri⁸⁸³
 Fr. Leopoldus Mayer
 Fr. Maximilianus Walsteiner
 Fr. Hyacinthus Futak
 Fr. Bonaventura Rigel⁸⁸⁴
 Fr. Hieronymus Polassek
 Fr. Remigius Hadarcz

*Clerici Nouitij*⁸⁸⁵

Fr. Fulgentius Jacobinus
 Fr. Marcellus Pinkovy⁸⁸⁶
 Fr. Cyriacus Misskovicz
 Fr. Antonius Kossler

⁸⁷⁹ *Registrum 1659–1691.*

⁸⁸⁰ *Liber Tabularum 1531–1691.* 358: Fr. Valentinus Purdi.

⁸⁸¹ *Uo.* 358: Dujmovicz.

⁸⁸² *Uo.* 359: Rattman. – *Liber Tabularum 1655–1696:* Roman.

⁸⁸³ *Liber Tabularum 1655–1696:* Mody.

⁸⁸⁴ *Liber Tabularum 1531–1691.* 359: Rigl.

⁸⁸⁵ *Uo.* 359: *Clerici Philosophiae Studiosi:* Fr. Valentinus Purdi, Fr. Henricus Dujmovicz, Fr. Mauritius Rattman, Fr. Josephus Maudri, Fr. Leopoldus Majer, Fr. Maximilianus Ualstajner, Fr. Hyacinthus Futak, Fr. Bonaventura Rigl, Fr. Hieronymus Polassek, Fr. Remigius Hadarz.

⁸⁸⁶ *Liber Tabularum 1655–1696:* Pinkay.

Fr. Ludovicus Maar
 Fr. Modestus Diagli⁸⁸⁷
 Fr. Petrus Echrab
 Fr. Joannes Duchkovicz⁸⁸⁸
 Fr. Vitus Widmann

*Laici Profess(or)i*⁸⁸⁹

Fr. Paschalis Viskoviensis Portinarius
 Fr. Pacificus W(e)rzal Canaparius
 Fr. Thymothaeus Uyheli Quaestuaris
 Fr. Alexius Wraczovsky Cocus
 Fr. Basilius Kralovicz Quaestuaris
 Fr. Bonaventura Nitray [sartorius]⁸⁹⁰
 Fr. Antonius Eschler⁸⁹¹

1673⁸⁹²

Guardinus instituitur M. V. Pr. Fr. Timothaeus Lopasouski⁸⁹³ Concionator
 R. P. Fr. Franciscus Kossini⁸⁹⁴ Diffinitor et cordigerorum director
 M. V. P. F. Vitus Burganovszki Lector et confessorum
 M. V. P. Nicolaus Mihalik SS. Theologiae Lector
 M. V. P. Bernardinus Paulini Vicarius et Con(fessarius) Fr(atrum)
 M. V. P. Bartholomaeus Klubusouski⁸⁹⁵ Concionator
 V. P. F. Raphael Viskouiensis Quaestuaris
 Pr. Fr. Valentinus Frei⁸⁹⁶ Quaestuaris
 [M. V. P. Stephanus Gelenius futuri studii SSae Theologiae Lector secundarius]⁸⁹⁷

Clerici SS. Theologiae Studiosi

Fr. Henricus Dubnouicz
 Fr. Leopoldus Maier
 Fr. Mauritius Rothmany
 Fr. Maximilianus Keisner
 Fr. Hyacinthus Futak
 Fr. Bonaventura Rigel
 Fr. Hyeronimus Polasek
 Fr. Remigius Hadacz
 Fr. Hilarius Vier

Laici Profess(or)i

Fr. Paschalis Viskouiensis portenarius
 Fr. Pacificus Versal Hortulanus et Communitarius

⁸⁸⁷ *Liber Tabularum 1655–1696*: Diaki.

⁸⁸⁸ *Uo.*: Zubkowicz.

⁸⁸⁹ *Liber Tabularum 1531–1691*. 359; még egy név: Fr. Philippus Gugari Cocus ordinarius.

⁸⁹⁰ *Liber Tabularum 1655–1696*.

⁸⁹¹ *Uo.*: Ejther.

⁸⁹² FRIDRICH 23. – KARÁCSONYI II: 1924. 157. – A névsor: *Liber Tabularum 1531–1691*. 367.

⁸⁹³ *Liber Tabularum 1655–1696*: Lukasoczki Coadiutor concionum.

⁸⁹⁴ *Uo.*: Cussini.

⁸⁹⁵ *Uo.*: Klobuczki concionator ordinarius et confessarius fratrum.

⁸⁹⁶ *Uo.*: Trdi.

⁸⁹⁷ *Uo.*.

Fr. Blasius Kralouicz Quaestuarius
 Fr. Bonauentura Nitrai Sartorius
 Fr. Adalbertus Pochi cocus
 Fr. Lucas Kis sacrista
 Fr. Foelix Botis cocus
 Fr. Aduitus Bartos canaparius

1674⁸⁹⁸

Guardianus instituitur Adm. V. P. F. Franciscus Kossini Concionator
 Adm. V. P. F. Nicolaus Michalik Prouincia Actualis Diffinitor Lector Sanctae Theologiae et
 confessarius fr(atr)um
 Adm. V. P. F. Daniel Verkaj Vicarius Concionator ordinarius Dir(ector) Chrodigerorum et
 confessarius fr(atr)um
 Adm. V. P. F. Vitus Burganouski Con(fessarius) Fr(atr)um
 V. P. F. Raphael Quaestuarius
 Pr. F. Valentinus Prudi Quaestuarius

Fr(atr)es Clerici Studiosi Philosophiae

Pr. Fr. Ciriacus Makowic
 Fr. Gabriel Nagy
 Fr. Ladislaus Radosseni
 Fr.
 Fr. Casimirus Szej
 Fr. Cirillus Polentari
 Fr. Cusebius Staronczik
 Fr. Valerianus Konczik
 Fr. Tiburtius Diuclek
 Fr. Jacobus Ragocius
 Fr. Philippus Bradacz

Laici

Fr. Paschalis Viskowen portarius
 Fr. Pacificus canaparius et co.
 Fr. Basilius Krulowicz cocus
 Fr. Bonauentura Nitray sartorius
 Fr. Felix Bonss?
 Fr. Adjutus Bartos
 Fr. Fabianus Krejkowicz

1675⁸⁹⁹

Guard(ianus) instituitur M. V. P. Fr. Arsenius Diois Concio(nator) Ord(inarius) slauorum et
 director cordigerorum
 Adm. Vdus P. Fr. Nicolaus Michalik Diffi(ni)tor Prov(in)ciae actualis lector et confessarius
 fratrum
 Adm. V. P. Fr. Ferdinandus Egheghi diffi(ni)tor actualis et lector magister Ssae Theologiae
 M. V. P. Fr. Nicolaus Fricz SS. Theologiae Lector secundarius
 Adm. R. P. Fr. Didacus Czandler Vicar(ius) Con(uentus) Director chori Conf(essarius)
 Fratrum et Concion(arius)

⁸⁹⁸ FRIDRICH 23. – KARÁCSONYI II: 1924. 157. – A névsor: *Liber Tabularum 1531–1691*. 373–374.

⁸⁹⁹ FRIDRICH 23. – KARÁCSONYI II: 1924. 157. – A névsor: *Liber Tabularum 1531–1691*. 385–386.

Adm. R. P. Fr. Franciscus Kossinius Conf(essarius) Fratrum
 M. V. P. Fr. Timotheus Zapasovsky⁹⁰⁰ procurator
 V. P. Fr. Raphael Viskouiensis Quaestuarium

Studiosi Sacrosanctae Theologiae

P. Fr. Gregorius Fodor
 P. Fr. Bernardinus Somoghy⁹⁰¹
 P. Fr. Remigius Hyacias⁹⁰²
 P. Fr. Carolus Kosocsky⁹⁰³
 Fr. Antonius Lindvay
 Fr. Alexius Fekete
 Fr. Venceslaus Urovics
 Fr. Tiburtius Diveleko
 Fr. Eusebius Storanczik/Staranczik
 Fr. Philippus Brodacs
 Fr. Ualerianus Konczik

Fratres Laici

Fr. Paschalis Vizkovicz⁹⁰⁴ portuarius
 Fr. Ignatius Skala canaparius et Communit(arius)
 Fr. Bonifacius Zapzlocty?⁹⁰⁵ Sacrista quae(stuarium)
 Fr. Bartholomaeus Karaboczky⁹⁰⁶ sacrista
 Fr. Basilius Skarolovics⁹⁰⁷ cocus
 Fr. Joachimus Pritersky Infirm(arius)

1676⁹⁰⁸

Guardianus confirmatur M. V. P. F. Arsenius Diosi Concionator Ordinarius, et
 Chordigerorum Director
 A. V. P. F. Nicolaus Michalik, Diffinitor Provinciae actualis, Lector SS. Theologiae, et
 Confessarius F(ratrum)
 M. V. P. F. Stephanus Gelenius finito cursu Philosophico, Lector SS. Theologiae
 M. V. P. F. Timotheus Lopasovsky vicarius Conventus et Confessarius Fratrum
 M. V. P. F. Franciscus Kossini Confessarius Fratrum
 M. V. P. F. Ambrosius Trettin, Coadjutor concionatoris
 P. F. Vitus Matuskovicz Quaestuarium
 P. F. Gregorius Fodor

Studiosi Sacro-Sanctae Theologiae

P.F. Hieronymus Polasek
 P. F. Bonaventura Horvat
 F. Tiburtius Diveleko
 F. Valerianus Konczik

⁹⁰⁰ *Liber Tabularum 1655–1696*: Lopasovczki.

⁹⁰¹ *Uo.*: Somodi.

⁹⁰² *Uo.*: Nyaias.

⁹⁰³ *Uo.*: Kozoczky.

⁹⁰⁴ *Uo.*: Vizkoviensis.

⁹⁰⁵ *Uo.*: Zaszloczi.

⁹⁰⁶ *Uo.*: Kraboczky.

⁹⁰⁷ *Uo.*: Kralovics.

⁹⁰⁸ *Registrum 1659–1691*.

F. Lauentius Tirley
 F. Daniel Lopasovsky
 F. Leonardus Andrekovics
 F. Casparus Buzasi
 F. Constantinus Mayer
 F. Rudolphus Snobelius
 F. Innocentius Haidu

Fratres Laici

Fr. Paschalis Viskoviensis
 F. Ignatius Szala Canaparius et communitarius
 F. Basilius Kralovics Cocus
 F. Joachimus Prtrzkij
 F. Stephanus Mercator coadjutor Canaparii
 F. Ignatius Gyöngyösi Sacrista

1677⁹⁰⁹

Guardianus instituitur M. V. P. Michael Habelicz concionator festivus
 R. Pr. Daniel Verkaj Diffinitor Pro(vinci)ae, Concionator Ordinarius et praeses congregationis
 Vicarius instituitur V. P. Joannes Manak Concionator 2darius
 M. V. P. Nicolaus Michalik SS. Theologiae Lector Confessarius Fratrum et Magister
 Novitiorum

M. V. P. Petrus Oreblovicz⁹¹⁰ Lector Theologiae Moralis
 V. P. Fr. David Veron⁹¹¹ Concionator Confessarius 2darius Fr(at)rum
 Pr. Fr. Clemens Niemeczek⁹¹²
 Pr. Fr. Felix Hoyny sacrista
 Pr. Fr. Gregorius Fodor Confessarius Hungarorum
 Pr. Fr. Vitus Matusskouicz Quaestuarus
 Pr. Fr. Laurentius Frail⁹¹³
 Pr. Fr. Hyeronimus Polassek
 Pr. Fr. Cyriacus Miskovicz Quaestuarus

Studiosi Moralis Theologiae⁹¹⁴

Fr. Alexius Molitoris
 Fr. Reginaldus Kis
 Fr. Modestus Cserma⁹¹⁵
 Fr. Godefridus Haschbaher⁹¹⁶
 Fr. Fridericus Pupik
 Fr. Bernardinus Laytercz⁹¹⁷
 Erigitur novitiatus in hoc Con(ven)tu

⁹⁰⁹ *Registrum 1659–1691. – Liber Tabularum 1531–1691. 393–394.*

⁹¹⁰ *Liber Tabularum 1655–1696: Ohreblovicz.*

⁹¹¹ *Uo.: Weron.*

⁹¹² *Liber Tabularum 1531–1691. 393: Nemecskai. – Liber Tabularum 1655–1696: Nemeczka.*

⁹¹³ *Uo.. 308–309. – Liber Tabularum 1655–1696: Firlag.*

⁹¹⁴ *Uo.. 308–309: még egy név: Fr. Basilius Panlis; Laytercz helyett Lauterer.*

⁹¹⁵ *Liber Tabularum 1655–1696: Krsa.*

⁹¹⁶ *Uo.: Hadsbacher.*

⁹¹⁷ *Uo.: Lauterer.*

Fratres Laici

Fr. Basilius Kralovicz Cocus
 Fr. Paschalis Viskoviensis Portarius
 Fr. Joachimus Pereszleny
 Fr. Pacificus Urzal⁹¹⁸ Canaparius et Communitarius
 Fr. Didacus Galgoczi Sacrista
 Fr. Stephanus Mercator Quaestuaris
 Fr. Dominicus Carniolus Arcularius

1678⁹¹⁹

Guardianus confirmatur M. V. P. Michael Habelicz
 R.P. Daniel Werkai Provinciae Diffinitor Concionator Imarius, Chordigerorum Director
 M. V. P. Michael Kuratoczy S. Theologiae Lector Imarius
 M. V. P. Stephanus Gelenius SS. Theologiae Lector 2darius
 M. V. P. Joannes Manak Confirmatus Vicarius
 M. V. P. Nicolaus Michalik SS. Theologiae Lector Confessarius F(rat)rum
 V. P. Hieronymus Polasek Concionator 2darius
 V. P. Gregorius Fodor Confessarius Fr(atr)um, et Director Cordigerorum
 V. P. Isidorus Krzisudovsky Procurator
 V. P. Foelix Hoyni Quaestuaris
 V. P. Laurentius Frail⁹²⁰ Quaestuaris

Fr(atr)es Studiosi SSae Theologiae

P. Fr. Leo Bogardi
 F. Daniel Koriczanski
 F. Philippus Bradacz
 Fr. Sigismundus Vibiera
 Fr. Athanasius Mora
 F. Benignus Pruffius
 F. Modestus Halasz
 F. Clarus Landsperg
 F. Franciscus Besselin
 F. Capistranus Kosulicz

Proxime ordinandi

Fr. Fridericus Puppini
 Fr. Basilius Pauliss

Fr(atr)es Laici

F. Pascalis Viskoviensis Portarius
 F. Joachim Przitisky Quaestuaris
 F. Georgius Prziborsky Cocus
 F. Pacificus Vrzal Canaparius
 F. Didacus Galgoczi Excitator
 F. Dominicus Carniolus Arcularius
 F. Stephanus Mercator Quaestuaris

⁹¹⁸ *Liber Tabularum 1531–1691*. 394. – *Liber Tabularum 1655–1696*: Vigal.

⁹¹⁹ *Registrum 1659–1691*. – *Liber Tabularum 1531–1691*. 399.

⁹²⁰ *Liber Tabularum 1531–1691*. 399: Ferlai.

F. Accursius Sartor
F. Didacus Novitius Lapididae

1679⁹²¹

Guardianus instituitur M. V. P. Hyeronimus Polasek Concionator Ordinarius
R. P. Nicolaus Mihalik Lector G(e)n(e)ralis et Confessarius Fratrum
R. P. F. Michael Kuratoczi SS. Theologiae Lector Actualis
R. P. Fr. Stephanus Gelenius SS Theologiae Lector actualis
Vicarius instituitur V. P. Fr. Gregorius Fodor Confessarius Ungarorum et Concionator aulicus
M. V. Pr. Fr. Michael Habelicz Concionator Actualis et Confessarius secundarius Fratrum et
Director Chordigerorum
V. P. Fr. Ludouicus Strachota Procurator
V. Pr. Fr. Leopoldus Mayer Celsissimi Principis Stanicensis Capellanus
V. Pr. Fr. Laurentius Frail
Pr. Fr. Vitus Matuscovicz quaestuarium
Pr. Fr. Daniel Koriczanski quaestuarium
Pr. Fr. Fridericus Pupik

Patres et Fratres Studiosi SS. Theologiae

Pr. Fr. Philippus Braday
P. Fr. Leo Bogardi
Fr. Sigismundus Vibiera
Fr. Benignus Bruffius
Fr. Clarus Lanczberg
Fr. Athanasius Mora
Fr. Modestus Halass
Fr. Franciscus Beselin
Fr. Capistranus Kosulik

Fratres laici

Fr. Paschalis Viskoviensis portinarius
Fr. Joachimus Przitrsky cocus
Fr. Didacus Galgoczy sacrista
Fr. Foelix Botis canaparius et communitarius
Fr. Dominicus Carnioly arcularius
Fr. Stephanus Mercatoris quaestuarium
Fr. Accursius Sartor
Fr. Didacus Lapidida

1680⁹²²

Guardianus adaptatur M. V. P. Michael Habelicz Concionator Imarius, Chordigerorum
director
Adm Rndus Pater ex Minister Provi(nci)ae Custos (Joannis Ziveczki)
Rndus Pr. Stephanus Gelenius P(ro)vinciae Diffinitor et secretarius SS. Theo(logiae) lector
actualis
M. V. Pr. Andreas Palasti SS. Theo(logiae) lector actualis
Vicarius instituitur V. Pr. Laurentius Firlai Concionator 2darius
M. V. P. Nicolaus Michalik SS. Theologiae Lector G(ene)ralis, Confessarius Fratrum

⁹²¹ *Liber Tabularum 1655–1696*: intermedia, Hradistye, vigesima Augusti 1679.

⁹²² *Registrum 1659–1691*. – *Liber Tabularum 1531–1691*. 405.

V. P. Vitus Matuskovicz Quaestuarium
 V. P. Daniel Koriczanski Quaestuarium
 V. P. Constantinus Maier Concionator coadiutor
 V. P. Eusebius Starončik Quaestuarium

P(at)res et Fratres Studiosi SS. Theologiae

Pr. Fr. Sigismundus Vibera
 Pr. Fr. Benignus Pruffius
 Pr. Fr. Capistranus Cossulicz⁹²³
 Pr. Fr. Samuel Hladik⁹²⁴
 Fr. Clarus Landsberg
 Fr. Athanasius Mora
 Fr. Franciscus Besselin
 Fr. Josephus Han
 Fr. Emericus Terchovicz
 Fr. Capistranus Duchkovicz
 Fr. Adalbertus Dubek
 Fr. Narcissus Silha
 Fr. Bernardus Kussich
 Fr. Berardus Naiman
 Fr. Aegidius Cancer⁹²⁵

Fratres Laici

Fr. Paschalis Viskoviensis Portinarius
 Fr. Joachimus Pritski Quaestuarium
 Fr. Didacus Galgoci Sacrista
 Fr. Elzearius Cremsiriensis Canaparius
 Fr. Dominicus Arcularius
 Fr. Hyacinthus Bics Cocus
 Fr. Paschalis Janecska
 Fr. Accursius Sartor Socius A. R. P. ex Mini. et Commitaris

1681⁹²⁶

Guardianus ordinarius M. V. P. Leonardus Ondriczko⁹²⁷ Dir(ector) Cordig(eratorum)
 R. P. Joannes Ziueczki Prou(inci)ae Pr. Con(cionator) 1m (primarius) M(agiste)r
 Nouit(iorum)
 R. P. Stephanus Gelenius P(ro)vinciae Diffinitor et secretarius SSae Theologiae Lect(or)
 M. V. P. Andreas Palass⁹²⁸ SS. Theol(ogiae) Lector
 Vicarius M. V. P. Bartholomaeus Klobuczki
 M. V. P. Nicolaus Michalik SS. Th. Lector Confess(arius) Fratrum
 M. V. P. Sigismundus Wibiera Phi(losophi)ae Lector actualis
 M. V. P. Constantinus Mayer Concio(nes) Ordinarius
 M. V. P. Laurentius Ferlai Confess(arius) Fratrum

⁹²³ *Liber Tabularum 1655–1696*: Kossulicz.

⁹²⁴ *Uo.*: Ladik.

⁹²⁵ *Uo.*: Kanczer.

⁹²⁶ *Liber Tabularum 1531–1691*. 408.

⁹²⁷ *Liber Tabularum 1655–1696*: Ondeykovicz.

⁹²⁸ *Uo.*: Palasti.

V. P. Vitus Matuszkouicz
V. P. Daniel Koriczansky

P(at)res et Fr(atr)es SSae Philosophiae Studiosi

P. Clarus Landsperg
Pr. Capistranus Kossulicz
P. Samuel Hladik⁹²⁹
Fr. Franciscus Besselin
Fr. Josephus Han⁹³⁰
Fr. Emericus Terchouicz
Fr. Capistranus Dubkouicz
Fr. Narcissus Sibha⁹³¹
Fr. Bernardus Kruss⁹³²
Fr. Bernardus Haimon⁹³³⁹³⁴
Fr. Agidius Cancer

Clericus ... Fr. Joan(nes) Gocz⁹³⁵ et Novitius Fr. Gabriel Semsei

Fr(atr)es Laici

Fr. Paschalis Viskoviensis
Fr. Joachimus Przitrski [cocus]⁹³⁶
Fr. Didacus Galgoci [sacrista et infirmarius]⁹³⁷
Fr. Elzearius Cremsiriensis [canaparius et communitarius]⁹³⁸
Fr. Hyacinthus Bicz [cocus]⁹³⁹
Fr. Acursius Sartor [socius R. Patrus Prouvinciae]⁹⁴⁰
Fr. Paschalis Janeczka [quaestuarium]⁹⁴¹
[Fr. Dominicus Arcularius]⁹⁴²

1682⁹⁴³

Guardianus confirmatur M. V. P. F. Leonardus Ondregkovicz director cordigerorum
R. P. Fr. Stephanus Gelenius SS. Theologiae lector ordinarius Diffinitor et secretarius
Provinciae
M. V. P. F. Andreas Palasti SS. Theologiae lector ordinarius
A. V. P. Nicolaus Michalik SS. Theologiae lector et Confess(oris) Fratrum
M. V. P. F. Bartholomaeus Klobucký⁹⁴⁴ Vicarius confirmatur

⁹²⁹ *Liber Tabularum 1655–1696*: Ladicz.

⁹³⁰ *Uo.*: Fr. Josephus Kohutt.

⁹³¹ *Uo.*: Sytha.

⁹³² *Uo.*: Kusicz.

⁹³³ *Uo.*: Cacer.

⁹³⁴ *Uo.*: Nayman

⁹³⁵ *Uo.*: Gűsz.

⁹³⁶ *Uo.*

⁹³⁷ *Uo.*

⁹³⁸ *Uo.*

⁹³⁹ *Uo.*

⁹⁴⁰ *Uo.*

⁹⁴¹ *Uo.*

⁹⁴² *Uo.*

⁹⁴³ *Registrum 1659–1691*. – FRIDRICH 23. – KARÁCSONYI II. 1924. 157: 1681 szerepel. – *Liber Tabularum 1531–1691*. 410.

⁹⁴⁴ *Liber Tabularum 1655–1696*. M. V. P. Bartholomaeus Sputalius.

M. V. P. F. Philippus Bradacz Actualis Phi(losophi)ae Lector
 M. V. P. F. Constantinus Mayer Concionator Magister Novitij Laici
 M. V. P. F. Franciscus Beselin Concionator actualis
 V. P. F. Vitus Matuskovicz Quaestuaris
 V. P. F. Laurentius Firlai
 V. P. F. Daniel Koriczanski Procurator
 V. P. F. Modestus Halasi

*Patres et fratres Studiosi Theologiae*⁹⁴⁵

Pr. Fr. Josephus Han
 Pr. Fr. Samuel Hladik
 Pr. Fr. Emericus Terchovicz
 Fr. Narcissus Sitha⁹⁴⁶
 Fr. Bernardus Kruss
 Fr. Aegidius Cancer⁹⁴⁷

Fratres Clerici Philosophiae Studiosi

Fr. Norbertus Lazar
 Fr. Modestus Czermak
 Fr. Franciscus Svetkovicz
 Fr. Raymundus Jankovicz
 Fr. Martinus Hartiani
 Fr. Coelestinus Vrabkovicz⁹⁴⁸
 Fr. Hieronymus Prokopovicz

Fratres Laici

Fr. Paschalis Viskoviensis
 Fr. Joachimus Prilozki
 Fr. Didacus Galgoci
 Fr. Elzearius Cremsiriensis
 Fr. Accursius Kraczmér
 Fr. Paschalis Janechka
 Fr. Gregorius Vaka⁹⁴⁹

Fratres Novitij Laici

Fr. Josephus Arcularius

1684⁹⁵⁰

Guardinus instituitur M. V. P. Franciscus Besselin Concion(ator), Dir(ector) Cord(igerorum)
 et Secretarius Prouinciae
 M. P. Petrus Orlouicz⁹⁵¹ SS. Theologiae Lector Prouinciae Diffin(itor)
 M. V. P. Nicolaus Miczhalik SS. Phil(osophi)ae Lector Confess(arius) Fratrum
 Vicarius instituitur M. V. P. Ladislaus Radossini
 M. V. P. Constantinus Mayer Conciona(tor) Ordina(rius)

⁹⁴⁵ *Liber Tabularum 1531–1691*. még egy név: Fr. Bernardus [...]

⁹⁴⁶ *Liber Tabularum 1655–1696*: Sylha.

⁹⁴⁷ *Uo.*: Rak.

⁹⁴⁸ *Liber Tabularum 1531–1691*. Fr. Coelestinus Leuai. – *Liber Tabularum 1655–1696*: Drabkovicz.

⁹⁴⁹ *Liber Tabularum 1655–1696*: Okal.

⁹⁵⁰ FRIDRICH 23. – KARÁCSONYI II: 1924. 157. – A névsor: *Liber Tabularum 1531–1691*. 412–413.

⁹⁵¹ *Liber Tabularum 1655–1696*: Ohrlovicz.

M. V. P. Daniel Koriczanski Concio(nator) Ordina(rius)
 V. P. Vitus Matuskouicz
 V. P. Hilarius Ostal⁹⁵²
 V. P. Narcissus Silha
 V. P. Josephus Han
 V. P. Bernardus Naiman
 V. P. Aegidius Cancer
 V. P. Bernardinus Literati

Futuri Phi(losophi)ae studiosi

Fr. [Go]defridus Mayer
 Fr. Franciscus Maroth
 Fr. Ca[rolus] Fidra
 Fr. Chrysostomus Mercz
 Fr. Georgius [B]urski
 Fr. Bartholomaeus Benkouicz
 Fr. Baptista Dobrodinay
 Fr. Nicolaus Androczi
 Fr. Matthias Hanusska⁹⁵³
 Fr. Bernardinus Vibiera
 Fr. Joannes Peterzon

Fr(atr)es Laici

Fr. Paschalis Viskoviensis
 Fr. Didacus Galgoci
 Fr. Gregorius Vokal
 Fr. Bartholomaeus Krakoczki
 Fr. Elzearius Kremziriensis
 Fr. Paschalis Janeczka

1685⁹⁵⁴

Guardinus eligitur M. V. P. Capistranus Kossulicz⁹⁵⁵ Concion(ator), Dir(ector)
 Cord(igerorum)
 Vicarius confirm(atur) M. V. P. Ladislaus Radossini
 P. Nicolaus Michalik SS. Th(eo)l(og)iae Lector Confess(arius) Fratrum
 M. V. P. Vitus Huber Phil(osophi)ae lector actu(alis)
 M. V. P. Narcissus Silha Con(fessarius) actu(alis)
 M. V. P. Daniel Koriczansky Con(fessarius) actu(alis)
 M. V. P. Gregorius Fodor Capellanus Ill(ustrissi)mi D. Fundatoris
 V. P. Maximilianus Valssainer⁹⁵⁶ Confess(arius) Fatrum
 V. P. Basilius Pauliss
 V. P. Josephus Hon⁹⁵⁷
 V. P. Hilarius Ostal Capellanus Gödingum⁹⁵⁸

⁹⁵² *Liber Tabularum 1655–1696*: V. P. Hilarius Hokkal.

⁹⁵³ *Uo.*: Hanusi.

⁹⁵⁴ FRIDRICH 23. – KARÁCSONYI II: 1924. 157. A névsor: *Liber Tabularum 1531–1691*. 414.

⁹⁵⁵ *Liber Tabularum 1655–1696*: Cossulicz.

⁹⁵⁶ *Uo.*: Walstagner.

⁹⁵⁷ *Uo.*: Hönn.

⁹⁵⁸ *Uo.*: V. P. Hilarius Ostal Capellanus Excellentissimus D(o)m(in)i Comititis Gedingensis

V. P. Aegidius Cancer
 V. P. Bernardinus Litterati
 Fr. Modestus Czermak ordinandus⁹⁵⁹

Studiosi Phi(losophi)ae
 Fr. Bartholomaeus Benkouicz⁹⁶⁰
 Fr. Chrysostomus Mercz
 Fr. Carolus Fidra
 Fr. Georgius Bursky
 Fr. Baptista Dobronay
 Fr. Franciscus Maroth
 Fr. Nicolaus Andrassi
 Fr. Matthias Hanusska
 Fr. Stephanus Karoctin⁹⁶¹
 Fr. Bernardinus Vibiera
 Fr. Joannes Pelzron⁹⁶²
 Fr. Joannes Abrahamfi

Fr(atr)es Laici
 Fr. Paschalis Viskoviensis
 Fr. Didacus Galgoci
 Fr. Elzearius Cremsiciensis
 Fr. Stephanus Markatoris⁹⁶³
 Fr. Paschalis Janeczka
 Fr. Martinus Stephi⁹⁶⁴
 (414.)

1686⁹⁶⁵

Guardinus confirmatur M. V. P. Capistranus Cossulicz Concionator et director chordigerorum
 M. V. P. Franciscus Besselin secretarius Prouincia Concio(nator) actu(alis)
 Vicarius instituitur M. V. P. Modestus Krsa
 R. P. Nicolaus Michalik Ssae Th(eo)l(og)iae lector g(enera)lis conf(essarius) Fratrum
 M. V. P. Vitus Huber Phi(losophi)ae lector actualis
 M. V. P. Gregorius Fodor capellanus Ill(ustrissi)mi D. Comitis Fundatoris
 M. V. P. Daniel Koriczanski concionator actualis
 V. P. Basilius Pauliss⁹⁶⁶ procurator
 V. P. Josephus Hon
 V. P. Bernardinus Litterati
 V. P. Hilarius Ostal
 [V. Pr. Petrus Gransky quaestuaris]⁹⁶⁷

⁹⁵⁹ *Liber Tabularum 1655–1696*: ordinandus helyett clericus.

⁹⁶⁰ *Uo.*: Benouicz.

⁹⁶¹ *Uo.*: Karatin.

⁹⁶² *Uo.*: Petrzon.

⁹⁶³ *Uo.*: Mercatoris.

⁹⁶⁴ *Uo.*: Stefil.

⁹⁶⁵ *Liber Tabularum 1531–1691*. 417.

⁹⁶⁶ *Liber Tabularum 1655–1696*: Pawliss.

⁹⁶⁷ *Uo.*

*Fr(at)res clerici Phi(losophi)ae studiosi absoluto cursu Philosophico in hoc Con(ven)tu futuri
statim Th(eo)lo(gi)ae studiosi in Con(ven)tu Hradistiensi*

Fr. Bartholomaeus Benouicz
Fr. Chrysostomus Mercz
Fr. Carolus Fidler
Fr. Stephanus Karatin
Fr. Georgius Bursky
Fr. Bernardinus Vibiera
Fr. Baptista Dobronay
Fr. Joannes Abrahamffi
Fr. Nicolaus Andrassi
Fr. Matthias Hanuska

Fr(at)res Clerici Philosophiae studiosi

Fr. Michael Benouicz
Fr. Sigismundus Lunda
Fr. Martinus Podiunsky⁹⁶⁸
Fr. Leonardus Belevari
Fr. Josephus Holi
Fr. Laurentius Vibiera⁹⁶⁹

Fr(at)res laici

Fr. Paschalis Viskouiensis
Fr. Didacus Galgoci
Fr. Paschalis Janeczka
Fr. Elzearius Kremsiriensis
Fr. Martinus Stephl

1687⁹⁷⁰

Guardianus instituitur M. V. P. Daniel Koriczansky Chordigerorum Director
A. R. P. Joannes Zivieczky Provi(nci)ae Pr.
Vicarius instituitur M. V. P. Ladislaus Radossini
R. P. Nicolaus Michalik SS. Th(eo)l(o)giae Lector G(ene)r(a)lis Confessorum Fr(at)rum
M. V. P. Sigismundus Vibiera Ph(ilosoph)iae Lector actualis
M. V. P. Placidus Lettoch Concionator actualis
M. V. P. Franciscus Svetkovicz Th(eolog)iae Moralis Lector
M. V. P. Adjutus Rakovsky Concionator Actualis
M. V. P. Joannes Pöte(!) Capellanus Ill(ustrissi)mi D(omi)ni Comitiss Czobor
V. P. Bernardinus Litterati
V. P. Modestus Krsa
V. P. Hilarius Ostal
V. P. Thadaeus Lazar
V. P. Petrus Granskj
V. P. Michael Niderreiter

P(at)res et Fr(at)res Th(eolog)iae Moralis Studiosi

Pr. Ambrosius de Gradicza

⁹⁶⁸ *Liber Tabularum 1655–1696*: Podiunsky.

⁹⁶⁹ *Uo.*: Wibera.

⁹⁷⁰ FRIDRICH 23. – KARÁCSONYI II. 1924. 157. – *Liber Tabularum 1531–1691*. 420–421.

Fr. Innocentius Sarkesi
 Fr. Silvester Vass
 Fr. Casparus Molitoris
 Fr. Bernardinus Wibiera +
 Fr. Chrysostomus Merz
 Fr. Stephanus Karatin

Fr(atr)es Clerici Ph(ilosoph)iae studiosi

Fr. Michael Benovicz
 Fr. Martinus Podiumsky
 Fr. Josephus Holi
 Fr. Leopardus Belevari
 Fr. Sigismundus Lunda
 Fr. Laurentius Wibiera

Fr(atr)es Laici

Fr. Paschalis Viskoviensis
 Fr. Gabriel Muzik
 Fr. Didacus Galgoczi
 Fr. Dominicus Arcularius
 Fr. Didacus Schulz
 Fr. Paschalis Janeczka
 Fr. Vincentius Seltmar

1688⁹⁷¹

Guardianus eligitur M. V. P. Ladislaus Radosiini Director Cordigerorum
 M. V. P. Franciscus Besselin secretarius Pr(o)vi(nci)ae Concionator ordinarius
 Vicarius instituitur M. V. P. Remigius Hadars
 R. Pr. Nicolaus Mihalik SS. Th(eo)l(og)iae Lector G(e)n(era)lis Confessarius Fratrum
 M. V. P. Venceslaus Uhrovicz Concionator ordinarius Chronologus Provinciae Confessarius
 Fratrum
 M. V. P. Narcissus Sylha Philosophiae Lector actualis
 M. V. P. Dionysius Kelefy moralis Th(eo)l(og)iae Lector actualis
 M. V. P. Berardus Naymon director et magister Chori
 M. V. P. Gregorius Fodor Capellanus Ill(ustriss)mi D(omi)ni Comitiss Czobor
 M. V. P. Laurentius Firlay Capellanus Excell(entiss)mi D(omi)ni Comitiss ab opprstorff?
 V. P. Georgius Burski Procurator
 V. P. Modestus Czermak quaestuaris

Fratres Theologiae Moralis Studiosi

Fr. Josephus Holi
 Fr. Leonardus Bellevari
 Fr. Martinus Podivinsky
 Fr. Antonius Gulicz
 Fr. Constantinus Knocz

Fratres Clerici Philosophiae studiosi

Fr. Tiburtius Urbanovicz

⁹⁷¹ FRIDRICH 23. – KARÁCSONYI II. 1924. 157. – A névsor: *Liber Tabularum 1655–1696*.

Fr. Antonius Voltraics
 Fr. Leopoldus Mari
 Fr. Bonaventura Englhart
 Fr. Jacobus Hartl
 Fr. Franciscus Babila

Fratres Laici

Fr. Paschalis Viskoviensis
 Fr. Didacus Galgoczy
 Fr. Dominicus Arcularius
 Fr. Stephanus Mercatoris
 Fr. Alexander Alolczer
 Fr. Antonius Brinner
 Fr. Adamus Gedliczka

1689⁹⁷²

Guardianus eligitur M. V. P. Franciscus Besseleny Pr(ovin)ciae secretarius ac Chordigerorum
 director
 R. P. Nicolaus Michalik SS. Theologiae Lector Generalis et Confessarius Fratrum
 M. V. P. Venceslaus Ugrovics⁹⁷³ Concionator Generalis actu. et M(a)g(iste)r humaniorum et
 Confessarius Fratrum
 Vicarius instituitur M. V. P. Berardus Haymon Mag(ister) et director Chori
 M. V. P. Narcissus Silha Lector Philosophiae actualis
 M. V. P. Ludovicus Kicska Lector Philosophiae actualis
 M. V. P. Raphael Sramko Concionator acualis
 M. V. P. Laurentius Firlay ad servitia Excelentissimi D(omi)ni
 V. P. Georgius Bursky Procurator
 [Fr. Josephus Hosi prod. ordinandus presbiter

Fr(atr)es Clerici Phil(osophi)ci

Fr. Tiburtius Urbanovicz
 Fr. Antonius Valdreich
 Fr. Leopoldus Mari
 Fr. Bonaventura Engelard
 M. V. Pr. Joannes Panics Concionator Slavorum actualis et Confessarius Fr(atr)um
 V. Pr. Aegedius Cancer procurator
 V. Pr. Ludovicus Sartoris procurator
 Fr. Simon Klobicski

Fr(atr)es Laici

Fr. Florianus Buczko
 Fr. Foelix Bottis
 Fr. Laurentius Horváth]⁹⁷⁴

⁹⁷² *Liber Tabularum 1655–1696.*

⁹⁷³ *Uo.*: Uhrovics.

⁹⁷⁴ *Uo.*

1690⁹⁷⁵

Guardinus eligitur M. V. P. Timotheus Jrziczek concionator director cordigerorum
 R. P. Franciscus Besselin Provinciae diffinitor concionator actualis et Mr. Juniorum
 R. P. Philippus Bradacz secretarius provinciae SSae Th(eo)l(og)iae lector actualis
 R. P. Nicolaus Michalik Ssae Th(eo)l(og)iae Lector Generalis Confessarius fratrum
 M. V. P. Berardus Haimon⁹⁷⁶ pro Vicario et magistro Chori confirmat.
 M. V. P. Vitus Huber SSae Th(eo)l(og)iae Lector actualis
 M. V. P. Laurentius Wibiera Concionator actualis
 M. V. P. Daniel Koriczanski Procurator
 M. V. P. Chrysostomus Saskai⁹⁷⁷ Capellanus Godingae
 V. P. Josephus Holi Procurator

P(at)res et Fr(atr)es Ssae Th(eo)l(og)iae studiosi

P. Fr. Godefridus Mayer Organista

P. Fr. Matthias Hanusska

Fr. Martinus Ziwecki⁹⁷⁸

Fr. Joannes Lonski

Fr. Ambrosius Trecha

Fr. Augustinus Uyheli

Fr. Emericus Istvanfi

Fr. Jacobus Boldoki

Fr. Constantinus Knocz

Fr. Tiburtius Urbanovicz

Fr. Antonius Valdreich

Fr. Leopoldus Máry

Fr. Bonaventura Engelhart

Fr. Jacobus Hárss⁹⁷⁹

Fr. Bonaventura Poskai⁹⁸⁰

Fr(atr)es Laici

Fr. Paschalis Wiskoviensis

Fr. Didacus Galgoczi

Fr. Fr. Paschalis Janečks

Fr. Alexander Melczar

Fr. Accursius Vaiczkerber⁹⁸¹

Fr. Ivo Valenta

Fr. Adamus Gedliczka⁹⁸²

1691⁹⁸³

Guardinus eligitur M. V. P. Berardus Haimon⁹⁸⁴

R. P. Gregorius Fodor Provi(nci)ae Diffinitor, Capellanus Excellentissimae D(omi)nae
 Comissae Czobor

⁹⁷⁵ FRIDRICH 23. – KARÁCSONYI II: 1924. 157. – A névsor: *Liber Tabularum 1531–1691*. 424.

⁹⁷⁶ *Liber Tabularum 1655–1696*.

⁹⁷⁷ *Uo.*: Salkai.

⁹⁷⁸ *Uo.*: Zivezki.

⁹⁷⁹ *Uo.*: Hártl.

⁹⁸⁰ *Uo.*: Bosgai.

⁹⁸¹ *Uo.*: Weisgeber.

⁹⁸² *Uo.*: Gedlizka.

⁹⁸³ FRIDRICH 23. – KARÁCSONYI II. 1924. 157. – A névsor: *Liber Tabularum 1531–1691*. 435.

⁹⁸⁴ *Liber Tabularum 1655–1696*: Naymon.

R. P. Christophorus Janik Provi(nci)ae Diffinitor Sacrae Theologiae lector Actualis Gen(era)lis
 R. P. Franciscus Besselin Pro(vinciae)ae Diffinitor Concionator Actualis
 R. P. Philippus Badacs⁹⁸⁵ Pro(vinciae)ae Secretarius et SSmae Theologiae Lector Actualis
 R. P. Nicolaus Michalicz Sacrae Theologiae Lector Generalis Conf(essarius) Fratrum
 Vicarius Instituitur M. V. P. Laurentius Vibera director chori et Congregationis S. Francisci
 M. V. P. Emericus Thurkovicz Concionator Actualis
 M. V. P. Mathias Hannuska Lector futurus
 V. P. Daniel Koricsansky procurator
 V. P. Josephus Holy procirator
 V. P. Hilarius Ostal Procurator
 P. Hyeronimus Procopovicz Sacrista et Conf(essarius) Fr(atrum)

Patres et fr(atr)es Theologiae studiosi

P. Martinus Zyveski
 P. Ambrosius Tricha
 Fr. Emericus Istvanfi
 Fr. Joannes Lonsky
 Fr. Jacobus Hartl
 Fr. Tiburtius Urbanovics
 Fr. Nicolaus Sebestia⁹⁸⁶
 Fr. Casimirus Horgyakovicz
 Fr. Stanislaus Markus⁹⁸⁷

Fr(atr)es Laici

Fr. Adamus Gedlicka
 Fr. Paschalis Jenicka
 Fr. Didacus Galgoczy Portinarius
 Fr. Dominicus Arcularius
 Fr. Georgius Urbanovics [cocus]⁹⁸⁸
 Fr. Accursius Vaisemberger
 Fr. Stephanus Mercatoris

1692⁹⁸⁹

Guardianus eligitur Rev. Pr. Philippus Bradacz Sstae Theologiae lector Pro(vinciae)ae secretarius et concionator
 R. P. Franciscus Beselin Pro(vinciae)ae difinitor, concionator generalis actualis Magister Juniorum et Confessarius Fr(atr)um
 R. P. Nicolaus Mikhalik SSstae Theologiae Lector Generalis Confessarius Fratrum
 M. V. P. Lairentius Vibera Confirmatur vicarius Magister Chori et Director Congregationis S. Francisci
 M. V. P. Vitus Hueber SSstae Theologiae Lector actualis et Declarator Regulae
 M. V. P. Franciscus Svetkouicz SSstae Theologiae Lector actualis
 M. V. P. Berardus Naimon Concionator actualis et Conf(essarius) Fr(atr)um
 M. V. P. Godefridus Maiier Lector Philosophiae actualis

⁹⁸⁵ *Liber Tabularum 1655–1696*: Bradacs.

⁹⁸⁶ *Uo.*: Sebesta.

⁹⁸⁷ *Uo.*: Markuth.

⁹⁸⁸ *Uo.*

⁹⁸⁹ FRIDRICH 23. – KARÁCSONYI II. 1924. 157. – A névsor: *Liber Tabularum 1655–1696*.

M. V. P. Athanasius Mora Capellanus Excellentissimae Czoborianae
 V. P. Hillarius Ostal Capellanus Excellentissimi Comitatus Gedingensis
 V. Pr. Clarus Lansperg Procurator
 V. Pr. Carolus Kubovicz Sacrista
 V. Pr. Michael Bengotticz Procurator
 V. Pr. Ambrosius Trecha

Fr(atr)es Clerici SSae Theologiae Studiosi

Fr. Emericus Istvanfi
 Fr. Joannes Lonski
 Fr. Jacobus Hartl
 Fr. Tiburcius Urbanovicz
 Fr. Stanislaus Markut
 Fr. Casimirus Korulovicz
 Fr. Nicolaus Sebesta
 Fr. Urbanus Ramocsai
 Fr. Cirillus Plebnyai

Fr(atr)es Clerici Philosophiae Studiosi

Fr. Franciscus Babilla
 Fr. Isidorus Finetius
 Fr. Ignatius Utalius
 Fr. Anselmus Novotin
 Fr. Narcissus Csirhlari

Fr(atr)es Laici

Fr. Bonifacius Storcz canaparius
 Fr. Didacus Galgoci portarius
 Fr. Paschalis Haluska Quaestuarium
 Fr. Accursius Vaisgerber
 Fr. Stephanus Mercatoris Quaestuarium
 Fr. Dominicus Arcularius
 Fr. Placidus Dolczel cocus

1693⁹⁹⁰

Guardianus eligitur Adm. Rndus Pr. Sigismundus Wibiera Provi(inci)ae Pr. SS. Theologiae
 Lector Generalis, director Chordigerorum Concionator in festis B. V. et in Quadragesima
 ac Promotor aedificii
 Rndus Pr. Franciscus Besselin Provinciae Custos, Secretarius et Concionator g(e)n(e)r(a)lis
 actualis
 Rndus Pr. Philippus Bradacz SS. Theologiae Lector actualis
 Rndus Pr. Nicolaus Michalik SS. Theologiae Lector g(e)n(e)r(a)lis Conf(essarius) Fr(atr)um
 Vicarius instituitur M. V. Pr. Raphael Samko
 M. V. Pr. Franciscus Swetkovicz SS. Theologiae lector actualis
 M. V. Pr. Godefridus Mayer Philosophiae Lector actualis
 M. V. Pr. Clarus Landsperg Concionator actualis Conf(essarius) Fr(atr)um
 M. V. Pr. Basilius Pacolis? Magister Chori Conf(essarius) Fr(atr)um
 M. V. Pr. Daniel Koriczansky procurator

⁹⁹⁰ FRIDRICH 23. – KARÁCSONYI II. 1924. 157. – A névsor: *Liber Tabularum 1655–1696*.

M. V. Pr. Carolus Kubovicz sacristianus Conf(essarius) Fr(atr)um
 V. Pr. Hieronymus Prokopowicz procurator
 V. Pr. Michael Benowicz capellanus Holicziensis
 V. Pr. Hilarius Ostal procurator
 V. Pr. Joannes Lonsky procurator

Patres et Fratres SS. Theologiae studiosi

Pr. Tiburtius Urbanowicz
 Pr. Jacobus Hartel
 Fr. Nicolaus Sebesta
 Fr. Casimirus Hosgiakowicz
 Fr. Stanislaus Markuth
 Fr. Urbanus Ramoczai
 Fr. Cyrillus Plewnay
 Fr. Cyprianus Fidicen
 Fr. Benedictus Spigler
 Fr. Leopoldus Klein
 Finito studio

Fratres Clerici Philosophiae Studiosi

Fr. Franciscus Bavilla
 Fr. Isidorus Finettius
 Fr. Ignatius Vtalius
 Fr. Anselmus Nowotny
 Fr. Narcissus ...

Fratres laici

Didacus Galgoczy
 Fr. Felix Boti
 Fr. Bartholomaeus ...
 Fr. Accursius Weishober
 Fr. Adamus Gedliczka
 Fr. Dominicus Zvoczky

1694⁹⁹¹

Guardianus confirmatur Adm. R. P. Sigismundus Wibera Pro(vin)ciae Pr. et SS. Theologiae
 Lector Generalis
 R. P. Franciscus Besselin Concionator Generalis actualis et Pro(vin)ciae Custos
 R. P. Philippus Bradacz SS. Theologiae Lector Generalis actualis
 R. P. Christophorus Jannich SS. Theologiae Lector Generalis actualis
 R. P. Nicholaus Michalik SS. Theologiae Lector Generalis Confess(arius) Fratrum
 Vicarius instituitur M. V. P. Clarus Landsperg Concion(ator) actualis Director
 Congreg(ationis) S. Francisci
 M. V. P. Godefridus Mayer Philosophiae Lector actualis
 M. V. P. Daniel Koricsanszki procurator
 V. P. Hieronymus Propkopovics procurator
 V. P. Michael Benyouics Capellanus in Holics
 V. P. Joannes Pannics Procurator

⁹⁹¹ *Liber Tabularum 1655–1696.*

Patres et Fratres Ssae Theologiae Studiosi

P. F. Nicholaus Sebesta
 P. F. Casimirus Horziakouich
 P. F. Urbanus Ramocsai
 Fr. Stanislaus Markut
 Fr. Cyrillus Plegnai
 Fr. Cyprianus ...
 Fr. Benedictus Szaiszecs
 Fr. Leopoldus Klein

Fratres Clerici Philosophiae Studiosi

Fr. Franciscus Bauilla
 Fr. Isidorus Phincius
 Fr. Ignatius Utalius
 Fr. Anselmus Nouotny
 Fr. Narcissus Pihlarzik

Fratres Laici

Fr. Didacus Galgoczi
 Fr. Bartholomaeus Krakouzki
 Fr. Urbanus Vorovics
 Fr. Adamus Geblicska
 Fr. Adamus Lebedovics
 Fr. Ivo Valenta
 Fr. Bernardus Kmet

1695⁹⁹²

Guardianus eligitur M. V. P. Isidorus Kisidovszki Concion(ator)
 Adm. Rndus Pr. Sigismundus Viebera Provinciae Pr. SS. Th(eo)l(o)giae Lector Generalis
 Act(ualis)
 Rndus P. Philippus Bradacs SS. Th(eo)l(o)giae Lector Generalis Actualis
 R. P. Nicolaus Mikalik SS. Th(eo)l(o)giae Lector Generalis
 Vicarius instituitur M. V. P. Timotheus Gricsek Chordigerorum director
 M. V. P. Daniel Koricsanszki Concionator Actualis Conf(essarius) Fr(atr)um
 M. V. P. Martinus Zivecki Concio(nator) Act(ualis)
 V. P. Hyeronimus Prokovius⁹⁹³ Procurator, Conf(essarius) Fr(atr)um
 V. P. Josephus Hon Procurator
 V. P. Carolus Kubovics Procurator
 V. P. Casimirus Hosdiakovics Procurator
 P. F. Modestus Halass⁹⁹⁴ Pro Choro
 P. F. Elias Pikalik Pro Choro

Patres et Fr(atr)es S(anctis)imae Th(eolog)iae studiosi

P. Urbanus Ramocsaj
 F. Sebastianus Cimmerman
 F. Cyprianus Fidicen

⁹⁹² *Tabulae Provinciae Sanctissimi Salvatoris 1693–1741.*

⁹⁹³ *Liber Tabularum 1655–1696: Prokopovics.*

⁹⁹⁴ *Uo.: Halász.*

F. Leopoldus Klein
 F. Benedictus Csáßler
 F. Igantius Uralius
 F. Narcissus Cellarcsik
 F. Bartholomaeus Roszborsik
 F. Capistranus Valovius⁹⁹⁵
 F. Bernardinus Otká
 F. Ciprianus Nadacsek
 F. Antonius Turanszkj

Fr(atr)es Laici

F. Didacus Galgoczi
 F. Bartholomaeus Krakoczki
 F. Urbanus Uhrovics
 F. Adamus Lebedovics
 F. Adamus Jedlicska⁹⁹⁶
 F. Ivo Valenta
 F. Pascalis Veber socius Adm. Rndi P(at)ris Pr(ovinc)iae
 F. Matthias Vimer

1696⁹⁹⁷

Guardianus confirmatur M. V. P. Isidorus Crisodotczki?
 Rndus Pr. Nicolaus Michalik SS. Theologiae G(e)n(e)r(a)lis
 Vicarius instituitur M. V. P. Benignus Pruffius
 M. V. P. Clemens Nagy SS. Th(eo)l(o)giae Lector actualis
 M. V. P. Godefridus Mayer SS. Theologiae Lector actualis
 M. V. P. Daniel Koricsanczki Concionator actualis Confessarius Fr(atrum)
 M. V. P. Joannes Loncki Concionator actualis Confessarius Fr(atrum) et director
 V. P. Hieronymus Procopovics Procurator et confessarius fratrum
 V. Pr. Carolus Cubovics Procurator
 Pr. Fr. Elias Picalik pro choro

Fratres Clerici SS. Theologiae studiosi

Fr. Sebastianus Cimerman
 Fr. Cyprianus Fidium?
 Fr. Antonius Turánszki
 Fr. Capistranus Valovics
 Fr. Ignatius Utalius
 Fr. Bartolomeus Roszboril
 Fr. Cyprianus Nahacsek
 Fr. Narcissus Czyhlarik
 Fr. Bernardinus Otká
 Fr. Mechior Medik
 Fr. Balthazar Phyalá

⁹⁹⁵ *Liber Tabularum 1655–1696*: Valovics.

⁹⁹⁶ *Uo.*: Gedlicska.

⁹⁹⁷ *Uo.*.

Fr(atr)es Laici

Fr. Didacus Galgóczi

Fr. Urbanus Uhrovics

Fr. Adamus Jedlicska

Matthias Vilmer

Paschalis Viber

Fr. Paschalis Janecska

Fr. Adamus Lebedovics

Fr. Ivo Valenta

Fr. Capistranus Cadner

2. számú melléklet

A szakolcai ferencesek névsora betűrendben, 1467-1696

Abda, Georgius de 1592, 1599, 1602–1605
 Abrahamffi, Johannes 1685, 1686
 Adamus 1659
 Adamus, polonus 1622, 1626, 1631
 Agricola, Christophorus 1660–1662
 Alexander, arcularius 1644
 Alolczer, Alexander 1688
 Aloysius, claviger 1649
 Ambrovicz (Ambrovich), Augustinus 1653, 1655, 1660, 1661
 Andrassi, Nicolaus 1685, 1686
 Andreace, Benedictus de 1672
 Andreas, arcularius 1660
 Androczi, Nicolaus 1684
 Angyalos, Ludovicus de 1572
 Antonius, arcularius 1649, 1651, 1657, 1659, 1660, 1661, 1665
 Antonius 1667
 Antonius Germanus, arcularius ex Svevia 1647
 Arsenius 1653, 1655
 Attina, Martinus de 1572

Babila (Babilla), Franciscus 1688, 1692
 Badacs (Bradacs), Philippus 1691
 Barilla, Franciscus de 1561, 1565
 Barilovics, Aegidius 1661, 1663
 Barnabas, arcularius 1644, 1646
 Baróti, Nicolaus 1644, 1646, 1647
 Barotti, Matthaeus 1661, 1662
 Bartholomaeus ... 1693
 Bartholomaeus, silesita 1644, 1649
 Bartos, Adiutus 1673, 1674
 Basilius ... 1655
 Bavilla, Franciscus 1693, 1694
 Bedussi, Michael 1672
 Belevari, Leonardus 1686, 1687, 1688
 Benedictus 1646
 Bengotticz, Michael 1692
 Benkovicz (Benovicz), Bartholomaeus 1684–1686
 Beno, Marcus 1660
 Benovicz, Bartholomaeus *vide* Benkovicz
 Benovicz (Benowicz, Benyovics), Michael 1686, 1687, 1693, 1694
 Berény, Casparus de 1565
 Berény, Matthias de 1561
 Berényi, Casparus 1644
 Bernardinus, germanus 1635
 Besselin (Beselin, Besseleny)) Franciscus 1678–1682, 1684, 1686, 1688–1694

- Bicz (Buž, Bics), Hyacinthus 1668, 1669, 1680, 1681
 Bics *vide* Bicz
 Biloviczensis, Johannes 1657, 1659
 Blunszik *vide* Brunczlik
 Bodófalvi, Gregorius 1629
 Bogardi, Leo 1678, 1679
 Bogdanoczi, Alexander 1644
 Bogdanoczi, Bonifacius 1644, 1647, 1649, 1653, 1655–1657
 Bogdanoczi, Martinus 1641, 1644, 1649, 1651, 1653
 Bohemus (Cseh), Tiburtius 1646, 1647, 1649, 1653, 1655, 1657
 Boldoki, Jacobus 1690
 Bona, Alexander 1665
 Bonifacius, sacerdos 1641
 Bonifacius, sacristianus 1649
 Bonss?, Felix 1674
 Boraniai, Elzearius 1635
 Bosnensis, Philipus 1631
 Botis (Bottis), Felix 1673, 1679, 1689, 1693
 Bradacz (Bradacs, Brodacs), Philippus 1674, 1675, 1678, 1682, 1690, 1692–1695
 Bradacs *vide* Bradacz
 Braday *vide* Bradacz? (Philippus 1679)
 Brezolub, Marcus de 1608/1610
 Brigleviczj, Franciscus 1622
 Brinner, Antonius 1688
 Brodacs *vide* Bradacz
 Bruffius, Benignus 1679
 Brunczlik (Blunszik), Capistranus 1653, 1655
 Brunensius, Franciscus 1660
 Bublak, Hyacinthus 1656
 Buczko, Florianus 1689
 Burganovski (Burganoczki, Burganowsky), Vitus 1653, 1655, 1661–1663, 1667, 1669, 1672–1674
 Burski (Bursky), Georgius 1684, 1685, 1686, 1688, 1689
 Buž *vide* Bicz
 Buzasi, Casparus 1676
- Cadner, Capistranus 1696
 Cancer (Kanczer, Rak), Aegidius 1680–1682, 1684, 1685, 1689
 Carniolus, Dominicus 1677–1679
 Cellarcsik (Czyhlarik, Csirhlari?), Narcissus 1692, 1695, 1696
 Chianadino *vide* Csanádi
 Chyato de Geongios, Blasius 1561
 Chyanadeo *vide* Csanádi 1561
 Cimmerman (Cimerman, Zimmermann), Sebastianus 1695, 1696
 Cirillus, sacrista 1655, 1656
 Clemens, diffinitor 1644
 Cocta (Koktasius), Franciscus 1655, 1660
 Coetininsas, Hypolitus 1663
 Conradus, confessarius italicus 1635

Cossini *vide* Kossini
 Cossulicz *vide* Kossulicz
 Cotulinczki *vide* Kotulinszki
 Cracovia, Laurentius de 1610
 Cremsiriensis *vide* Kremsiri
 Crisodotczki *vide* Kisidovszki
 Cubovics, Carolus 1696
 Cudlar *vide* Kudla
 Cunovicznensis *vide* Czanovicznensis
 Curabovsky, Bartholomaeus 1668
 Czuratoci?, Michael 1659
 Cussini *vide* Kossini 1673
 Cyprianus ... 1694
 Cyrillus, sacrista 1653
 Cyrillus, procurator 1659
 Cyrillus, quaestuaris 1665
 Czandler *vide* Csandler
 Czanovicznensis (Cunovicznensis), Elias 1657
 Czaslaviensis *vide* Csalaviensis
 Czeleczeny *vide* Szelerény
 Czermak *vide* Csermák
 Cziani *vide* Csányi
 Czobor, Emericus 1661, 1667, 1687, 1691, 1692
 Czyhlarik *vide* Cellarcsik

Csáktonyai, Augustinus 1635
 Csanádi (Chianadino, Chyanadeo), Blasius 1561, 1565
 Csandler (Czandler, Csandr), Didacus 1646, 1650, 1657, 1663, 1675
 Csányi (Cziani), Dionysius 1631
 Csalaviensis, Anthonius 1650, 1651
 Csalaviensis, Samuel 1660, 1661
 Csalaviensis (Czaslaviensis), Valerianus, bohemus 1659
 Csalowsky, Valerianus 1669
 Csássler (Csaszler), Benedictus 1695
 Cseh *vide* Bohemus
 Cserma *vide* Csermák
 Csermák (Czermak, Cserma, Krsa?), Modestus 1677, 1682, 1685, 1688
 Csík, Johannes de 1561, 1563
 Csík, Stephanus de 1602–1605
 Csirhlari? *vide* Cellarcsik

Dalmata, Bernardinus 1651, 1653
 Deandreaus Deandreace), Benedictus 1656, 1668
 Demetrius, laicus 1602–1605
 Dezseriecki (Desericky, Dezericzki, Dezsericzki), Basilius 1647, 1656, 1661, 1665, 1667, 1668
 Diagli, Modestus (Diaki) 1672
 Diaki *vide* Diagli

Didacus 1678
 Dionysius, laicus 1602–1605
 Diósi, Arsenius 1656, 1667, 1672, 1675, 1676
 Diósi, Bonifacius 1635
 Diósi (Dyosi), Modestus 1656, 1657, 1659, 1660–1662, 1663, 1665, 1667–1669, 1671
 Divelek *vide* Divelko
 Diveleko *vide* Divelko
 Divelko (Diveleko), Tiburtius 1674–1676
 Dobronay (Dobrodinay), Baptista 1684–1686
 Dolczel, Placidus 1692
 Dominicus, arcularius 1680, 1681, 1687, 1688, 1691, 1692
 Dominicus, polonus, organista 1662
 Dominicus, portarius 1665
 Drabkovicz (Vrabkovicz), Coelestius 1682
 Dubek, Adalbertus 1680
 Dubkovicz *vide* Duchkovicz
 Duchkovicz (Zubkovicz), Johannes 1672
 Duchkovicz (Dubkovicz), Capistranus 1680, 1681
 Dujmovicz (Dubnovicz, Dugmovicz), Henricus 1671–1673
 Dujmovicz *vide* Dugmovicz
 Dúsi, Jacobus 1572
 Dyosi *vide* Diósi

Echrab, Petrus 1672
 Egegyi, Pacificus 1631, 1635, 1651, 1653
 Egheghi, Ferdinandus 1675
 Egidius, laicus 1565
 Ejther *vide* Eschler
 Emericus, arcularius 1644
 Engelhart (Engelard, Enghart), Bonaventura 1688, 1689, 1690
 Epitator?, Fabianus 1649
 Erdélyi (Transilvanus), Petrus 1602–1605
 Erdőd, Michael de 1572
 Erdős, Athanasius 1659
 Erked, Andreas de 1561
 Eschler (Ejther, Eskler), Antonius 1668, 1669, 1672
 Eskler *vide* Eschler

Faber, Gabriel 1668
 Fabianus 1655
 Fabianus, hortulanus 1656, 1657, 1659
 Fabianus, polonus 1629, 1631
 Farkas, Stephanus 1661, 1662
 Fekete, Alexius 1675
 Felnémeti, Emericus 1565
 Felnémeti, Stephanus 1586
 Ferlai *vide* Tirlai
 Fidicen, Cyprianus 1693, 1695

Fidium?, Cyprianus 1696
 Fidler, Carolus 1684–1686
 Filek *vide* Füleki
 Finetius (Finettius), Isidorus 1692, 1693
 Firlag *vide* Tirlay
 Firlai *vide* Tirlay
 Firlay *vide* Tirlay
 Fnisch *vide* Fricz
 Fodor, Gregorius 1675–1679, 1685, 1686, 1688, 1691
 Fodor, Stephanus 1651
 Fovudj, Valentinus 1671
 Frail *vide* Tirlay
 Franciscus 1667
 Frei (Trdi?), Valentinus 1673
 Fricir? *vide* Fricz
 Fricz (Fnisch, Fricir, Fritz), Nicolaus 1661, 1662, 1669, 1675
 Fridericus 1678
 Fritz *vide* Fricz
 Futak, Hyacinthus 1671–1673
 Füleki, Andreas de 1565
 Fülekpüspöki, Didacus 1641
 Fülöp, Andreas 1656

Gaál, Sigismundus 1660
Galgóc 1655
 Galgóci (Galgoczi), Didacus 1677–1682, 1684–1688, 1690–1696
 Gatman, Mauritius 1671
 Geding *vide* Göding
 Gedliczka (Gedlicka, Jedlicska), Adamus 1688, 1691, 1693–1696
 Gelenius, Stephanus 1671–1673, 1676, 1678–1682, 1690
 Geongyös *vide* Gyöngyös
 Geozovski, Adalbertus 1662
 Gocz, Johannes 1681
 Gottmann, Gregorius 1656
Göding (Geding) 1685, 1692
 Gradicza, Ambrosius de 1687
 Granski, Petrus 1686, 1687
 Gricsek *vide* Jirzicsek
 Gricsek, Timotheus 1695
 Gugari, Philippus 1672
 Gulicz, Antonius 1688

Gyitray (Gyytray), Sebastianus 1660
 Gyöngyös (Pócsi), Johannes de 1561, 1565, 1570, 1572, 1579
 Gyöngyös, Albertus de 1629
 Gyöngyös, Ambrosius de 1629
 Gyöngyös, Chrysostomus de 1629
 Gyöngyös, Emericus de 1561, 1565

Gyöngyös, Franciscus de 1561, 1565, 1581, 1583
 Gyöngyös, Ignatius de 1676
 Gyöngyös, Jacobus de 1561
 Gyöngyös, Johannes de, junior 1565
 Gyöngyös, Michael de 1561
 Gyöngyös, Michael Pócsi 1602
 Gyöngyös, Paulus de 1561
 Gyöngyös, Petrus de 1602–1605, 1604, 1608/1610, 1610
 Gyöngyös, Sebastianus de 1631, 1635
 Gyöngyös, Stephanus de 1561, 1565
 Gyöngyös, Thomas de 1635
 Gyöngyös, Vincentius de 1561
 Gyöngyösi, Balázs 1561
 Gyöngyösi, Ignatius 1676

Habemon, Bonaventura 1660
 Habelicz, Michael 1677–1680
 Hadács (Hadacz, Hadarcz, Hadars), Remigius 1672, 1673, 1678
 Hadsbacher *vide* Haschbaher
 Haidu *vide* Hajdu
 Haimon (Nayman), Bernardus 1681
 Haimon (Naymon), Berardus 1690, 1691
 Hajdu (Haidu), Innocentius 1676
 Halasi, Dionysios 1657
 Halass (Halasi, Halass, Halász), Modestus 1678, 1679, 1682, 1695
 Halász *vide* Halass
 Haluska, Paschalis 1692
 Hamernyik, Augustinus 1711
 Han (Hon, Hönn), Josephus 1680–1682, 1684–1686, 1695
 Hanusi *vide* Hanusska
 Hanusska (Hannuska, Hanusi, Hanuska), Matthias 1684–1686, 1690, 1691
 Hartiani *vide* Hartyáni
 Hartl (Hárss, Hartel, Hártl), Jacobus 1688, 1690–1693
 Hartyáni (Hartiani), Martinus 1682
 Haschbaher (Hadsbacher), Godefridus 1677
 Haymon (Naiman) Berardus 1680, 1689
 Hermann (Hermannensis), Tiburtius 1669, 1671
 Hladik (Ladicz, Ladik), Samuel 1680–1682
 Holi, Josephus 1686–1688, 1690
 Holicziensis, Raphael 1641, 1644
Holics 1693, 1694
 Holy, Josephus 1691
 Hon *vide* Han
 Horgyakovicz, Casimirus 1691
 Horvát, Bonaventura 1676
 Horváth, Laurentius 1689
 Hosi, Josephus 1689
 Hoszdiakovics (Horziakovich, Hosdiakovics, Hosgiakovicz), Casimirus 1693–1695
 Hoyni (Hoyny), Felix 1677, 1678

Hönn *vide* Han
 Hradistiensis, Cirillus 1661
Hradistye 1656, 1679, 1686
 Huber (Hueber), Vitus 1686, 1690, 1692
 Hyacias (Nyaias), Remigius 1675
 Hyppolitus 1646
 Hyppolitus, cocus 1650, 1651, 1653, 1655, 1665, 1667

Ignatius 1641, 1644, 1646, 1665
 Ignatius, canaparius 1644, 1665
 Istvanfi, Emericus 1690–1692
 Ivo, novitius 1667

Jacobinus, Fulgentius 1672
 Jcobus, polonus, claviger 1657
 Janeczka (Janečks, Janechka, Janecska), Paschalis 1680–1682, 1684–1687
 Janik (Jannich), Christophorus 1691, 1694
 Jankovicz (Jankovics), Raymundus 1682
 Jasloviensis (Jaszlovicensis), Michael 1641, 1644
 Jász, Laurentius 1641, 1644
 Jászi, Basilius 1644
 Jaszloczi, Bonifacius 1656, 1663
 Jedlicska *vide* Gedlicska
 Jenicka, Paschalis 1691
 Jesoczky (Jezovsky), Adalbertus 1663, 1665
 Jezovsky *vide* Jesoczky
 Jirzicsek (Gricsek, Jrziczek), Timotheus 1690, 1695, 1703
 Joachimus, sclavus 1631
 Joka, Venceslaus 1660, 1661
 Josephus, arcularius 1682
 Juniper, portarius 1653, 1655, 1656
 Jurina, Ludovicus 1667, 1668

K..outki, Adalbertus 1659
 Kadarlauf, Johannes 1663
 Kanczer *vide* Cancer
 Karaboczky (Kraboczky), Bartholomaeus 1675
 Karatin (Karoctin), Stephanus 1685–1687
 Karoctin *vide* Karatin
 Keisner, Maximilianus 1673
 Kelefy, Dionysius 1688
 Kicska, Ludovicus 1689
 Kis, Lucas 1673
 Kis, Reginaldus 1677
 Kisidovszki (Crisodotczki, Krizsidovszki, Krzisudovsky), Isidorus 1678, 1695, 1696, 1702
 Klein, Leopoldus 1693–1695
 Klobicski, Simon 1689
 Klobucensis *vide* Klobuczki

Klobuczki (Klobucensis, Klobucký, Klubusovski, Sputalius?), Bartholomaeus 1659, 1661, 1662, 1673, 1681, 1682
 Klubusovski *vide* Klobuczki
 Kmet, Bernardus 1694
 Knocz, Constantinus 1688, 1690
 Koktasius *vide* Cocta
 Koetinensis (Koctinensis?), Hyppolitus 1647
 Koffler, Antonius 1672
 Kohutt, Josephus 1681
 Kolozsvári, Bartholomaeus 1631
 Koltasius, Franciscus 1656
 Komáromi, Accursius 1635
 Konczik, Valerianus 1674–1676
 Koriczanski (Koricsánski, Koricsansky), Daniel 1678–1682, 1684–1687, 1690, 1691, 1693–1696
 Koricsánszki (Konczansky), Wenceslaus 1635, 1649, 1663, 1665, 1667
 Korulovicz, Casimirus 1692
 Kosocsky (Kozoczky), Carolus 1675
 Kossini (Cossini, Cussini, Kossinius), Franciscus 1647, 1649, 1659, 1665, 1668, 1669, 1671–1676
 Kossler, Antonius 1672
 Kossulicz (Cossulicz, Kossulics, Kosulicz, Kosulik), Capistranus 1678–1681, 1685, 1686
 Kotulinszki (Cotulinczki), Conradus 657
 Kozak, Antonius 1669
 Körmendi, Nicolaus 1622, 1626
 Kraczmér, Accursius 1682
 Krakoczki (Krakovzki), Bartholomaeus 1684, 1694, 1695
 Kralovicz (Kralossius?, Kralovics, Krakowicz, Scarlovics), Basilus 1668, 1669, 1672, 1673, 1676–1678
 Krejkowicz, Fabianus 1674
 Kremniciensis, Raphael 1660
 Kremsiri (Cremsiriensis, Kremsiriensis, Kremziriensis), Elzearius 1680–1682, 1684–1686
 Krizsidovszki *vide* Kisidovszki
 Krsa, Modestus 1686, 1687
 Krulowicz, Basilius 1674
 Kruss (Krus, Kusicz?), Bernardus 1681, 1682
 Krzisudovsky *vide* Kisidovszki
 Kubovicz, Carolus 1692, 1693, 1695
 Kudla (Cudlar), Jacobus 1655, 1657, 1660
 Kuratoczi, Michael 1657, 1678, 1679
 Kussich, Bernardus 1680
 Kyranus, Thomas 1662
 Kyrinay, Melchior 1660

Ladicz *vide* Hladik
 Landsberg (Lanczberg), Clarus 1678–1681, 1692–1694
 Lapidica, Didacus 1679
 Laurentius, David 1629
 Laurentius Judaeus Polonus 1608/1610

Lauterer *vide* Laytercz
 Laytercz (Lauterer), Bernardinus 1677
 Lazar, Norbertus 1682
 Lazar, Thadaeus 1687
 Lebedovics, Adamus 1694–1696
 Lestvor, Bernardinus 1671
 Lettoch, Placidus 1687
 Lévai, Coelstinus 1682
 Lindvay, Antonius 1675
 Lippay (Lippai), Lucas 1653, 1655
 Liptóvia, Martinus de 1533
 Litterati, Bernardinus 1684–1687
 Loncki *vide* Lonski
 Lonski (Loncki, Lonszki), Johannes 1690–1693, 1696, 1699
 Lopasovski (Lukasoczki), Timothaeus 1659, 1673, 1675, 1676
 Lopasovski, Daniel 1676
 Lucas, dalmata 1671
 Lukasoczki *vide* Lopasovski
 Lunda, Sigismundus 1686, 1687
 Lyptoviensis, Matthias Leo 1602–1605

Misskovicz, Cyriacus 1672
 Maar, Ludovicus 1672
 Mágócsi, Joannes de 1561
 Maier *vide* Mayer
 Majer, Godefridus 1692, 1710
 Makowic, Cyriacus 1674
 Mali, Didacus 1662
 Manák, Johannes 1671, 1672, 1677, 1678
 Mari (Máry), Leopoldus 1688–1690
 Markus (Markut, Markuth), Stanislaus 1691–1694
 Maros, Bernardus de 1605, 1606, 1608/1610, 1610
 Maroth, Franciscus 1684, 1685
 Marutsi, Bernardus 1602–1605
 Matthaëus [Geongiosi Acel..?] 1641
 Matthias 1561
 Matthias, slauus 1622
 Matuskovicz (Matusskovicz), Vitus 1676, 1677, 1679–1682, 1684
 Maudri (Mody), Josephus 1672
 Mauds, Stephanus 1671
 Maximilianus, exiit 1602–1605
 Mayer (Maier), Constantinus 1676, 1680–1682, 1684, 1690, 1693, 1694, 1696, 1710
 Mayer (Maier), Leopoldus 1671–1673, 1679
 Mayr (Maar?), Antonius 1662, 1663
 Mayr, Franciscus 1662
 Medik, Mechior 1696
 Melczer, Alexander 1690
 Mercator (Mercatoris), Stephanus 1676–1679, 1685, 1688, 1691, 1692
 Mercz (Merz), Chrysostomus 1684–1687

Michalik (Mihalik, Michalicz, Michalik, Mikalik, Mikhalik), Nicolaus 1660, 1668, 1669,
 1671, 1672–1682, 1686–1696
 Micsak, Basilius 1671
 Mindszenti, Benedictus 1629
 Miskei, Paulus 1653, 1655
 Miskolci, Paulus 1631
 Miszkovicz (Miskovics), Cyriacus 1672, 1677
 Miticka, Fulgentius 1646
 Modestus 1651, 1653, 1655
 Mody *vide* Maudry 1672
 Mokrohagsky, Basilius 1667
 Molitoris (Molnár), Alexius 1677
 Molitoris (Molnár), Casparus 1687
 Molnár *vide* Molitoris
 Móra, Athanasius 1678–1680, 1692
 Moravia, Nicolaus de 1467
 Moravia, Petrus de 1531
 Moravus a Jesova, Albertus 1641
 Moravus, Alexius 1662, 1668
 Moravus, Balthasarus 1662
 Moravus, Cyrillus 1657, 1662, 1663
 Moravus, Fabianus 1647
 Moravus, Hieronymus 1629
 Moravus, Hyppolitus 1661, 1662
 Moravus, Marcus 1602
 Moravus, Pacificus 1657, 1659
 Moravy, Martinus 1660
 Muzsik (Muzik), Gabriel 1687

N. Szombati *vide* Nagyszombati
 Nadacsek, Ciprianus 1695
 Nádas, Casparus 1608/1610, 1610, 1612, 1613, 1616
 Nádas, Gregorius, 1608/1610, 1610, 1613
 Nagy, Clemens 1696
 Nagy, Gabriel 1674
 Nagyszombati (N. Szombati), Andreas 1667
 Nahacsek, Cyprianus 1696
 Naiman *vide* Haymon, Haimon, Haiman
 Naiman, Berardus 1680, 1684, 1692
 Naimon (Naymon), Berardus 1688, 1692
 Narcissus ... 1693
 Naymon *vide* Naimon
 Nemecsek *vide* Niemeczek
 Nicolaus, croata 1622
 Nicolaus, ungarus 1629
 Niderakter (Niderreiter), Michael 1687
 Niemeczek (Nemecsek, Nemescskai, Nemeczka, Niemtzek), Clemens 1668, 1669, 1677
 Nitrawicza, Johannes de 1561
 Novotny (Novotin, Nowotny), Anselmus 1692–1693

Nyitrai (Nitrai, Nitray, Nytray), Bonaventura 1665, 1667–1669, 1671–1674
 Nyitrai, Sebastianus 1660

Ohreblowicz *vide* Okreblowics

Okal *vide* Vokal

Okreblowics (Ohreblowicz, Oreblowicz), Petrus 1672, 1677

Olomucensis, Balthasar 1644, 1646, 1647, 1649

Ondeykowicz *vide* Ondriczko

Ondregkowicz *vide* Ondriczko

Ondregkowicz, Leonardus 1682

Ondriczko (Andrejkowics, Andrekowics, Ondregkowicz, Ondeykowicz), Leonardus 1676, 1681, 1682

Oreblowicz *vide* Okreblowics

Orlovicz (Ohrlovicz), Petrus 1684

Oroszi, Andreas 1653, 1655

Ostal (Hokkal), Hilarius 1684–1687, 1691–1693

Otka, Bernardinus 1695, 1696

Pacificus, canaparius 1674

Pacolis?, Basilius 1693

Pagyela, Clemes 1656, 1657, 1659, 1662, 1663

Palass *vide* Palásti

Palásti (Palass), Andreas 1680–1682

Panics (Pannics), Johannes 1689, 1694

Panroti, Nicolaus 1649

Paran, Marcus 1610

Pardubicensis (Pardubickiensis), Innocencius 1641, 1644

Paschalis, portarius/portinarius 1649, 1651, 1653

Pásztói, Martinus 1631, 1635

Paulini, Bernardinus 1662, 1663, 1667, 1673

Pauliss (Pawliss), Basilius 1678, 1685, 1686

Paulus 1667

Paulus de ... 1572

Pawlowsky, Alexius 1669

Pelzron (Petrzon), Johannes 1685

Pereszleny, Joachimus 1677

Perubsky *vide* Porubsky

Peterzon, Johannes 1684

Petes Ferdinandus 1667

Petes (Pethes), Franciscus 1667, 1669

Pethes *vide* Petes

Pethő (Pöte), Johannes 1687

Petrus 1667

Petrzon *vide* Pelzron

Phincius, Isidorus 1694

Phyala, Balthazar 1696

Pihlarzik, Narcissus 1694

Pikalik, Elias 1695, 1696

Pinkay *vide* Pinkovy
 Pinkovy (Pinkay), Marcellus 1672
 Plebnyai *vide* Plegnai
 Plegnai (Plebnyai, Plewnay), Cyrillus 1692–1694
 Plewnay *vide* Plegnai
 Pochi, Adalbertus 1673
 Podiebrassius (Podebradsky, Podiebratski), Ambrosius 1644, 1647, 1649, 1668
 Podiumsky *vide* Podivinsky
 Podivinsky (Podiumsky, Podivinsky, Podiwunsky), Martinus 1686–1688
 Podivinsky *vide* Podivinsky
 Podiwunsky *vide* Podivinsky
 Podmerski, Georgius 1641
 Pogrányi, Didacus 1635
 Polasek (Polassek), Hieronymus 1672, 1673, 1676–1679
 Polentari, Cirillus 1674
 Polonkay, Marianus 1669
 Porubsky (Perubsky), Augustinus 1669
 Poskai (Bosgai), Bonaventura 1690
 Pöte *vide* Pethő
 Prilozki, Joachimus 1682
 Pritersky *vide* Prtzky
 Pritski *vide* Prtzky
 Privigyensis Augustinus 1626, 1629, 1631
 Procelius (Procidis), Michael 1651, 1653
 Prokopovics (Procopovics, Procopovicz, Prokovius, Prokopowicz, Propkopovics),
 Hieronymus 1682, 1691, 1693–1696
 Prokopovics *vide* Prokovius 1695
 Prokovius, Hieronymus 1695
 Promensis, Bernardinus 1649
 Propkopovics *vide* Prokopovics
 Prtrzkij, Joachimus 1676
 Prtzky (Pritski, Przitisky, Przitrsky, Pritski, Pyztrski), Joachimus 1675–1681
 Prtzky *vide* Pyztrski
 Prudi, Valentinus 1674
 Pruffius Benignus 1678, 1680, 1696
 Prziborsky, Georgius 1678
 Przitrsky *vide* Prtzky
 Pudmercensis *vide* Pudmericensis
 Pudmericensis (Pudmercensis, Pudmericziensis), Simon 1657, 1659
 Pupik (Puppin, Puppik), Fridericus 1677–1679
 Puppin *vide* Pupik
 Purdi *vide* Turdi 1672

Quintavilla, Bernardus de 1602–1605

Racza, Georgius de 1572
 Raczekley (Racziski), Adamus 1657, 1660
 Racziski *vide* Raczekley

Radosseni, Ladislaus 1674, 1684, 1687, 1688
 Ragocius, Jacobus 1674
 Rak *vide* Cancer
 Rakovsky, Adjutus 1687
 Ramoczai (Ramocsai), Urbanus 1692–1695
 Raphael, quaestuarium 1660, 1674
 Rattman *vide* Rothmann
 Remeteházy, Andreas 1608/1610, 1610
 Rigel (Rigl), Bonaventura 1671–1673
 Rigl *vide* Rigel
 Rohoy, Antonius 1622, 1626
 Roszborsik *vide* Rotzbortzik
 Rothmann (Rattman, Roman, Rothmany), Mauritius 1672, 1673
 Rotzbortzik (Roszborsik, Roszborszik, Roszboril), Bartholomaeus 1695, 1696
 Rutkai, Gabriel 1646

S. Benedicto, Berardus a 1641
 S. Benedicto, Franciscus a 1608/1610, 1610, 1644
 S. Cruce, Georgius a 1629
 S. Cruce, Valerianus a 1663
 S. Cruce, Vincentius a 1631, 1635, 1641, 1650, 1651, 1653, 1669
 Saladinos, Cyprianus 1660–1662
 Salkai *vide* Saskai
 Samko, Rafael 1693, 1701
 Sándorffi, Raphael 1626, 1629
 Sandreczkj, Fabianus 1635
 Sarkesi, Innocentius 1687
 Sárosi, Valentinus 1667
 Sartor (Szabó), Accursius 1678–1681
 Sartoris, Ludovicus 1689
 Sárvári, Gerardus 1631
 Sasiniensis, Albertus 1635
 Saskai (Salkai), Chrysostomus 1690
 Savoly *vide* Sávolyi
 Sávolyi (Savoly), Dionysius 1602–1605, 1608/1610, 1610
 Scala *vide* Skala
 Scarlovics *vide* Krakowicz
 Schulz, Didacus 1687
 Scurcula (Sgurgula, Zgurgula), Franciscus 1644, 1646, 1647, 1649, 1653
 Sebesta, Lazarus 1661
 Sebesta (Sebestia), Nicolaus 1691–1694
 Sebestia *vide* Sebesta
 Seltmar, Vincentius 1687
 Semsei, Gabriel 1681
 Sgurgula *vide* Scurcula
 Sibha *vide* Silha
 Silha (Sibha, Silba, Sitha, Sylha, Sytha), Narcissus 1680–1682, 1684, 1688, 1689
 Skala (Scala, Szkala), Ignatius 1647, 1659, 1660, 1662, 1663, 1667–1669, 1675, 1676
 Skarolovics (Kralovics), Basilius 1675

Snobellius, Rudolphus 1676
 Somlyói, Michael 1602–1605, 1608/1610, 1610, 1622, 1629, 1631, 1632, 1635, 1641, 1647, 1649, 1651, 1653
 Somodi (Somoghy), Bernardinus 1675
 Somoghy *vide* Somodi
 Somosuyfalui, Demetreus 1602–1605
 Spigler, Benedictus 1693
 Sramko, Raphael 1689
 Stanislaus, polonus 1602, 1608/1610, 1610
 Staranczik *vide* Staronczik
 Staronczik (Staranczik, Starončik, Staroncsik), Eusebius 1674, 1675, 1680
 Stefil *vide* Stephl
 Stephanus de ... 1572
 Stephl (Stefil), Martinus 1685, 1686
 Storcz, Bonifacius 1692
 Stracota (Strachota), Ludovicus 1669, 1679
 Strasniciensis, Dominicus 1662
 Svetkovics (Svetkovicz, Swetkovicz, Szvetkovics), Thomas 1646, 1649, 1655, 1656, 1682, 1687, 1692, 1693
 Sylha *vide* Silha
 Sytha *vide* Silha

 Szabó *vide* Sartor
 Szaiszecs, Benedictus 1694
 Szakolcensis, Benedictus 1644, 1647
 Szakolcensis, Bernardinus 1632, 1635, 1638, 1640, 1641, 1644, 1646, 1653
 Szakolcensis, Clemens 1629, 1638, 1640
 Szakolcensis, Franciscus 1644
 Szakolcensis, Gregorius 1667
 Szakolcensis, Jacobus 1635
 Szakolcensis, Johannes 1608/1610, 1610, 1626, 1629, 1635, 1641, 1644
 Szakolcensis, Simon 1644, 1646, 1647, 1649
 Szakolcensis, Thomas 1647
 Szakolcensis, Venceslaus de 1572, 1589
 Szala *vide* Szalai
 Szalai (Szala), Ignatius 1676
 Szárkeszi (Sarkesi), Innocentius 1687
 Szécsényi, Casimirus 1641, 1644
 Szécsényi, Wenceslaus 1641
 Szej, Casimirus 1674
 Szelei, Silvester 1631
 Szelecény (Czeleczeny), Petrus 1657, 1659
 Szelevényi, Georgius 1626
 Szeniczensis, Bonifacius 1622, 1626, 1629
 Szkala *vide* Skala
 Szokol, Paulinus 1665, 1671
 Szombathely, Andreas 1622
 Szuhai, Barnabas 1647, 1656, 1659
 Szuhai, Ferdinandus 1651
 Szvetkovics *vide* Svetkovics

Tarjányi, Josephus 1622, 1626
 Tárkány (Tarkani), Jacobus 1653, 1655
 Tarnak *vide* Tárnok
 Tárnok, Matthias 1574
 Terchovicz, Emericus 1680–1682
 Thurkovicz, Emericus 1691
 Timotheus, canaparius 1655
 Tirlay (Ferlai, Firlag, Firlai, Firlay, Tirlai), Laurentius 1676–1682, 1688, 1689
 Tiul?, Jacobus 1661
 Tovaczoviensis, Felix 1659
 Tövisi, Emericus de 1567
 Transilvanus *vide* Erdélyi
 Trecha(Tricha), Ambrosius 1690–1692
 Trettin, Ambrosius, bohemus 1659, 1676
 Tricha *vide* Trecha
 Trubin (Trubinyi, Turbinai), Petrus de 1535
 Turánszki, Antonius 1695, 1696
 Turbyn *vide* Trubin
 Turdi (Purdi, Twrdi), Valentinus 1672
 Twrdi *vide* Turdi
 Tyrnaviensis, Bonaventura 1626, 1629, 1635
 Tyrnaviensis, Michael 1608/1610, 1610

Udvarhelyi, 1602–1605
 Ugróci, Casparus 1602–1605
 Ugrovics (Uhrovics, Uhrovicz), Venceslaus 1688, 1689
 Uhrovics *vide* Ugrovics
 Uhrovics, Urbanus 1695, 1696
 Újhelyi (Uyheli), Augustinus 1690
 Újhelyi (Uyheli, Uyhelyi), Timotheus 1669, 1671, 1672
 Urai, Bonaventura 1602, 1608/1610
 Uralius, Igantius 1695
 Urbanovics (Urbanovicz, Urbanowicz), Tiburcius 1688–1693
 Urbanovics, Georgius 1691
 Urbanovics, Paulus 1644, 1646, 1647, 1649, 1656, 1660, 1662
 Urbanovics, Petrus 1649, 1663
 Urovics, Venceslaus 1675
 Urzal *vide* Versal
 Utalius, Ignatius 1692, 1694, 1696
 Uyheli *vide* Újhelyi

Vacstainer *vide* Walsteiner 1671
 Vaiczkerber *vide* Weisgeber
 Vaisemberger *vide* Weisgeber
 Vaisgerber *vide* Weisgeber
 Vakal *vide* Vokal
 Valakunek (Walakaunok), Dominicus 1663, 1667
 Valdreich, Antonius 1689, 1690

Valenta, Ivo 1690, 1694–1696
 Valovics *vide* Valovius
 Valovius (Valovics), Capistranus 1695, 1696
 Valssainer *vide* Walsteiner
 Váradi, Casparus 1589
 Váradi, Johannes 1612, 1616, 1632
 Vári, Bonaventura 1610
 Várkonyi, Franciscus 1653, 1655
 Vass, Silvester 1687
 Veber (Weber), Pascalis 1695
 Véglesi, Antonius 1665
 Verkai (Werkai, Werkay), Daniel 1644, 1647, 1649, 1655–1657, 1661, 1663, 1667, 1674, 1677, 1678
 Veron (Weron), David, slavus 1659, 1677
 Verzal (Urzal, Vigal, Werzal), Pacificus 1671–1673, 1677, 1678
 Vialomski, Alexius 1671
 Viber, Paschalis 1696
 Vibera *vide* Vibiera
 Vibera *vide* Vibiera
 Vibiera (Vibera, Viebera), Laurentius 1686, 1687, 1690–1692, 1700, 1708
 Vibiera (Viebera, Wibiera), Sigismundus 1678–1681, 1687, 1693–1695, 1698
 Vibiera (Wibiera), Bernardinus 1684–1687
 Victor, laicus 1641
 Viebera *vide* Vibiera
 Vier, Hilarius 1673
 Vigal *vide* Verzal
 Viglesi, Antonius 1667
 Vilmer, Matthias 1695, 1696
 Vincentius 1667
 Vizkovicz *vide* Viskoviensis
 Viskovic *vide* Viskoviensis
 Viskoviensis (Viskovic, Vizkovicz, Viskoviensis, Wiskoviensis, Wiskoviensis) Pascalis 1644, 1661, 1669, 1671–1682, 1684–1688, 1690
 Viskoviensis (Wiskoviensis), Raphael 1665, 1667, 1673, 1675
 Vivari, Stephanus 1659
 Vofasius, Franciscus 1660
 Vokal (Okal, Vakal), Gregorius 1682, 1684
 Voltraics, Antonius 1688
 Vorovics, Urbanus 1694
 Vrabkovicz *vide* Drabkovicz
 Vrzal, Pacificus 1678
 Vtalius, Ignatius 1693

 Werzal *vide* Verzal
 W/Moskrosragsky?, Basilicus 1665
 Walakaunok, Dominicus 1667
 Walstagner *vide* Walsteiner
 Walsteiner, Maximilianus 1671, 1672, 1685
 Weber *vide* Veber

Weisgeber (Vaiczkerber, Vaisemberger, Vaisgerber), Accursius 1690–1692
 Weishober, Accursius 1693
 Werkai *vide* Verkai
 Weron *vide* Veron
 Wibiera *vide* Vibiera
 Widmann, Vitus 1672
 Wiskoviensis *vide* Viskoviensis
 Wraczovsky, Alexius 1672

Zagrabiensis, Andreas 1629
 Zapasovsky *vide* Lopasovczki
 Zapzlocty *vide* Zaszloczi
 Zaszloczi (Zapzlocty), Bonifacius 1675
 Zelei, Sylvester 1631
 Zelinka, Mathias 1668
 Zgurgula *vide* Scurcula
 Zimmermann *vide* Cimmermann
 Zivecki (Zivezki, Ziwecki, Zyveski), Martinus 1690, 1691, 1695
 Zivecki (Zivieczky), Johannes 1680, 1681, 1687
 Zivieczky *vide* Zivecki
 Zubkowicz *vide* Duchkovicz
 Zvoczky, Dominicus 1693

Zsolnensis, Juniper 1641

..yeki, Joachimus 1659

3. számú melléklet: Szavak, kifejezések

actor	oltalmazó
arcularius	asztalos
canaparius	pincemester
cantor (cantor chori)	kántor
capitulum	közgyűlés, káptalan
claviger	kulcsár
coadiutor canaparii	pincemester segítője
coadiutor lectoris	a főiskolai tanár segítője
coadiutor praedicatoris / coadiutor concionatoris	a hitszónok segítője
cocus	szakács
communitarius	a közösség szolgálatára rendelt testvér
concionator	hitszónok
concionator hungaricus	magyar szónok
concionator ordinarius	rendes szónok
concionator primarius	első szónok
concionator secundus	második szónok
concionator slavorum	a szlovákok szónoka
confessarius fratrum (et saecularium)	a ferencesek/barátok (és világiak) gyóntatója
confessarius, confessor	gyóntató
confessor sororum tertii ordinis	a harmadrendi nővérek gyóntatója
congregatio generalis	a kongregáció havi gyűlése
constitutio	határozat
cordigerorum director, director congregationis Sancti Francisci	kordaviselők társulatának igazgatója
coturnarius	csizmadia
custos (provinciae)	tartományi őr
definitor (provinciae)	kormánytanácsos
director chori (magister chori)	a kórus vezetője
discretus conventus	a gvárdián tanácsosa
excitator	ébresztő testvér
faber ferrarius	kovács
fr., frater	testvér
generalis praedicator	egyetemes igehirdető
guardiánus	gvárdián
habitus	szerzetruha
hortulanus	kertész

infirmarius	betegápoló
lector	előadó, tanár, főiskolai tanár
lector artium	előadó
lector generalis	általános előadó
lector humaniorum	az előkészítő osztályok tanára
lector iuvenum	főiskolai tanár
lector philosophiae	bölcséleti előadó, a filozófia tanára
lector theologiae	teológiai előadó, a teológia tanára
lector theologiae moralis	az erkölcssteológia tanára
lignarius	ács
locus	kisebb rendház
M. V. P. Fr.	Multum Venerandos Pater Fratres
magister novitiorum	kezdők tanítómestere, a novíciusok előljárója
minister generalis	a rend legfőbb vezetője
minister provincialis	tartományfőnök
missio	küldöttség
novitius	novícius
oeconomus	a gazdasági ügyek intézője (házhozlátó)
organista (chori)	organista
P. Fr.	Pater Frater
P., Pr.	pater, atya
pater provinciae	a provincia atyja
portuarius / portinarius / portarius	kapus
praedicator (concionator)	szónok
praesidens	előljáró
procurator	gondviselő, gazdasági ügyek intézője
promotor aedificii	építésvezető
protocollum	jegyzőkönyv
provincia	tartomány
provinciae pater	a rendtartomány atyja
quaestuarium	adománygyűjtő
residentia	kisebb kolostor
sacrista (sacristianus)	sekrestyés
sartor	szabó
secretarius	a rendtartomány jegyzője
secretarius patris provincialis	a tartományfőnök titkára
sindicus	ügyviselő
socius patris provinciae	provincia atyja társa (segítője)
socius patris provinciae	a provincia atyja társa

statutum	határozat
studiosis theologiae	
studiosus	tanuló
studium generale secundae classis	másodfokú egyetem
subdiaconus	
syndicus	a rendtartomány ügyésze
tabula	névjegyzék
tunica	testhezálló öltözet
V. P. Fr.	Venerandus Pater Frater
vestiarius	ruhatáros
vicarius	vikárius, a gvárdián helyettese

4. számú melléklet: A szerzetesrendek könyvjegyzékei, 1566–1750⁹⁹⁸

<i>bencés</i>					
1.	1619	Garamszentbenedek, bencés rendház	8 tétel		Adattár 11. 183. KtF VI. 27.
2	1622	<i>Garamszentbenedek, bencés rendház</i>	8 <i>tétel</i>		<i>KtF XII.</i>
3.	1623	<i>Garamszentbenedek, bencés rendház</i>	8 <i>tétel</i>		<i>KtF XII.</i>
4.	1628	Garamszentbenedek, bencés rendház	10 tétel		Adattár 11. 193. KtF VI. 31.
5.	1631	Garamszentbenedek, bencés rendház	10 tétel		Adattár 11. 193. KtF VI. 34.
6.	1633	Garamszentbenedek, bencés rendház	10 tétel		Adattár 11. 193. KtF VI: 37.
7.	1634	Garamszentbenedek, bencés rendház	10 tétel		Adattár 11. 193. KtF VI. 38.
8.	1636	Garamszentbenedek, bencés rendház	28 tétel		Adattár 11. 216. KtF III. 24, VI. 42.
9.	1637	Garamszentbenedek, bencés rendház	28 tétel		Adattár 11. 216. KtF VI. 43

⁹⁹⁸ A dőlttel jelzett tételek még kiadatlanok, megjelenésük előkészületben van.

10.	1639	Garamszentbenedek, bencés rendház	34 tétel	Adattár 11. 221. KtF VI. 44.
11.	1640	Garamszentbenedek, bencés rendház	34 tétel	Adattár 11. 221. KtF VI. 46.
12.	1641	Garamszentbenedek, bencés rendház	9 tétel	Adattár 11. 225. KtF III. 31.
13.	1644	Garamszentbenedek, bencés rendház	31 tétel	Adattár 11. 237–238. KtF VI. 47.
14.	1645	Garamszentbenedek, bencés rendház	43 tétel	Adattár 11. 221, 225. KtF VI. 49.
15.	1654	Garamszentbenedek, bencés rendház	37 tétel	Adattár 11. 292–293. KtF VI. 63.
16.	1656	<i>Garamszentbenedek, bencés rendház</i>	37 tétel	<i>KtF XII.</i>
17.	1657	Garamszentbenedek, bencés rendház	37 tétel	Adattár 11. 292–293. KtF VI. 68.
18.	1658	Pannonhalma, bencés rendház	2037 tétel	Adattár 19/1. 246–306. KtF VI. 77.
19.	1664 körül	Pannonhalma, bencés rendház	21 tétel	Adattár 19/1. 307–308. KtF XI. 40.
20.	1689	Garamszentbenedek, bencés rendház	37 tétel	Adattár 11. 292–293. KtF VI. 102.

21.	1691	Garamszentbenedek, bencés rendház	37 tétel	Adattár 11. 292–293. KtF VI. 104.
<i>ciszterci</i>				
1.	1700 körül	Borsmonostor, ciszterci rendház	25 tétel	Adattár 18/1. 199–200. KtF VIII. 110.
<i>premontrei</i>				
1.	1566	Lelesz, premontrei prépostság	29 tétel	Adattár 19/1. 436–437. KtF VI. 3.
2.	1569	Lelesz, premontrei prépostság	15 tétel	Adattár 19/1. 437–438. KtF VI. 4.
3.	1688?	Ipolság, premontrei prépostság	11 tétel	Adattár 19/1. 439. KtF XI. 57.
4.	1700	Lelesz, premontrei prépostság	57 tétel	KtF XII.
<i>pálos</i>				
1.	1635	Sátorajjáújhely, pálos rendház	8 tétel	Adattár 19/1. 435. KtF VI. 41.
2	1714	Czestochowa		
3.	1727	Lepoglava		

<i>domonkos</i>						
1.	1567	Nagyszombat, domonkos kolostor		10 tétel		Adattár 19/1. 309. KtF VIII. 3.
<i>ferencesek</i>						
1.	1613–1620	Gyöngyös, ferences kolostor		232 tétel		Adattár 10. 65–82. Adattár 19/1. 310–316. KtF VI. 19.
2.	1644	Németújvár, ferences kolostor		25 tétel		Adattár 18/2. 269–271. KtF XI. 28.
3.	1645 körül	Németújvár, ferences kolostor		5 tétel		Adattár 11. 244. KtF VI. 50.
4.	1648	Németújvár, ferences kolostor		6 tétel		Adattár 11. 251–252. KtF VI. 61.
5.	1662	Szokolca, ferences kolostor		1071 tétel		Adattár 19/1. 324–364. KtF VI. 83.
6.	1674	Kassa, ferences kolostor		87 tétel		Adattár 19/1. 316–319. KtF XI. 47.
7.	1679	Kassa, ferences kolostor		87 tétel		Adattár 19/1. 319–321. KtF XI. 52.

8.	1681	Szokolca, ferences kolostor	17 tétel	KtF XII.
9.	1700 körül	Sümeg, ferences kolostor	10 tétel	KtF XII.
10.	1704–1730	Buda, ferences kolostor	? tétel	KtF XII.
11.	18. sz. eleje	Kismarton, ferences kolostor	546 tétel	Adattár 18/2. 189–192. KtF III. 146.
12.	1715	Eperjes, ferences kolostor	175 tétel	KtF XII.
13.	1720	Brod, ferences kolostor	? tétel	KtF XII.
14.	1727	Csiksomlyó, ferences kolostor	1056 tétel	KtF XI. 81.
15.	1731	Eperjes, ferences kolostor	220 tétel	KtF XII.
16.	1732	Mikháza, ferences kolostor	563 tétel	KtF XII.
17.	1734	Csiksomlyó, ferences kolostor	804 tétel	KtF XI. 103.
18.	1735	Buda, ferences kolostor	479 tétel	KtF XII.
19.	1741	Torda, ferences kolostor	39 tétel	KtF XII.
20.	1742	Németújvár, ferences kolostor	1042 tétel	KtF XI. 117.
21.	1743	Németújvár, ferences kolostor	14 tétel	KtF XI. 118.
22.	1743	Torda, ferences kolostor	41 tétel	KtF XII.
23.	1744	Németújvár, ferences kolostor	6 tétel	KtF XI. 119.
24.	1746	Sümeg, ferences kolostor	71 tétel	KtF XI. 120.
25.	1749	Beszterce, ferences kolostor	257 tétel	KtF VIII. 149.
26.	1749	Kolozsvár, ferences kolostor	454 tétel	KtF VIII. 151.
27.	1749	Nagybánya, minorita kolostor	476 tétel	KtF XII.

28.	1750	<i>Eperjes, ferences kolostor</i>	1364 tétel	<i>KtF VIII. 153.</i>
<i>jezsuita</i>				
1.	1591	Kolozsvár, jezsuita egyetem	16 tétel	Adattár 16/2. 3–4. KtF VI. 7.
2.	1603	Kolozsvár, jezsuita egyetem	7 tétel	Adattár 7. 172–196. Adattár 19/1. 365–366. KtF VI. 10.
3.	1632	Nagyszombat, jezsuita egyetem	1489 tétel	Adattár 17/2. 39–151. KtF VI. 36. – KKK III.
4.	1639	Pozsony, jezsuita kollégium	1407 tétel	Adattár 17/1. 87–147. KtF VI. 45.
5.	1655–1663	Pozsony, jezsuita kollégium	2184 tétel	Adattár 17/1. 149–223. KtF III. 64.
6.	1657	Vízkelet, jezsuita rendház	38 tétel	Adattár 11. 304. KtF VI. 76.
7.	1660–1682	Kassa, jezsuita rendház	2124 tétel	Adattár 17/1. 1–86. KtF VI. 81.
8.	1681	<i>Bécs, Pasmaneum</i>	1349 tétel	<i>KtF XI. 50.</i>
9.	1686	Sárospatak, jezsuita rendház	74 tétel	Adattár 14. 86–89. Adattár 17/1. 237–241.

10.	1690	Nagyszombat, jezsuita egyetem	5331 tétel	KtF VI. 98. Adattár 17/2. 153–339. KtF VI. 103. – KKK III.
11.	1704	Túróc, jezsuita rendház	169 tétel	Adattár 11. 545–552. Adattár 17/1. 247–255. KtF VI. 108.
12.	1706	Selmecbánya, jezsuita rendház	650 tétel	Adattár 19/1. 367–382. KtF IX. 206.
13.	1706	Zsolna, jezsuita rendház	81 tétel	Adattár 19/1. 383–385. KtF XI. 68.
14.	1707	Sárospatak, jezsuita templomkönyvtár	137 tétel	Adattár 17/1. 242–245. KtF VI. 112.
15.	1707	Ungvár, jezsuita rendház	819 tétel	Adattár 17/1. 257–282. KtF VI. 113.
16.	1710	Nagyszombat, jezsuita nyomda könyvársi jegyzéke	387 tétel	Adattár KtF VI. 114.
17.	1712	Zsolna, jezsuita rendház	185 tétel	Adattár 19/1. 386–434. KtF VIII. 126.
<i>piarista</i>				

1.	1689	Brezsnóbánya, piarista rendház	10 tétel	KtF XI. 60.
2.	1689	Pozsonyszentgyörgy, piarista rendház	12 tétel	KtF XI. 59.
3.	1689	Privigye, piarista rendház	712 tétel	KtF XI. 61.
4.	1690	Privigye, piarista rendház	1059 tétel	KtF XI. 56.
5.	1727	Lepoglava, piarista rendház	3312 tétel	KtF XI. 96.
6.	1728	Debrecen, piarista rendház	435 tétel	KtF XI. 98.
7.	1735	Pozsonyszentgyörgy, piarista rendház	651 tétel	KtF XI. 105.
8.	1741	Máramarosziget, piarista rendház	11 tétel	KtF XI. 113.
9.	1741	Nagykároly, piarista rendház	16 tétel	KtF XI. 114.
10.	1741	Nyitra, piarista rendház	11 tétel	KtF XI. 115.

Összesen 1566–1750	85
bencés	21
ciszterci	1
premontrei	4
pálos	3
domonkos	1
ferences	28
jezsuita	17
piarista	10